

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
AVRUPA BİRLİĞİ ANABİLİM DALI
AVRUPA BİRLİĞİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

AVRUPA'DA İNSAN HAKLARI ÇERÇEVESİNDE
İNSAN TİCARETİ İLE MÜCADELE

İrem GÜLCAN

Danışman
Doç. Dr. Sevilay Zehra AKSOY

2023

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
AVRUPA BİRLİĞİ ANABİLİM DALI
AVRUPA BİRLİĞİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

AVRUPA'DA İNSAN HAKLARI ÇERÇEVESİNDE
İNSAN TİCARETİ İLE MÜCADELE

İrem GÜLCAN

Danışman
Doç. Dr. Sevilay Zehra AKSOY

İZMİR-2023

TEZ ONAY SAYFASI

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Avrupa’da İnsan Hakları Çerçevesinde İnsan Ticaretiyle Mücadele” adlı çalışmanın, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

14/06/2023

İrem GÜLCAN

ÖZET
Yüksek Lisans Tezi
Avrupa’da İnsan Hakları Çerçevesinde İnsan Ticareti ile Mücadele
İrem GÜLCAN

Dokuz Eylül Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Avrupa Birliği Anabilim Dalı
Avrupa Birliği Programı

Avrupa’nın güvenlik gündeminin üst sıralarında yer alan ve organize suçun bir parçası olarak bilinen insan ticareti, köleliğin modern halidir. Geçmişten günümüze çok sayıda birey insan ticaretine maruz kalmış ve kalmakta olup, insan ticareti vakaları dünya genelinde artış eğilimindedir. Zamanla bu suç türü uluslararası belgeler çerçevesinde değerlendirilen bir durum haline gelmiş, 90’lı yıllardan itibaren ise bu suç türüyle mücadele temel hak konusu olarak kabul görülmeye başlanmıştır. Böylelikle uluslararası ve bölgesel planda insan ticaretiyle mücadeleye ağırlık verilmiştir. Kurucu antlaşmalar, Avrupa Konseyi’nin tavsiye kararları ve AİHM kararları gibi başlıca Avrupa belgeleri insan ticareti yasağının Avrupa’da temel haklar bağlamında ele alındığını göstermektedir.

Bu çalışmanın amacı, güvenlik ve insan hakları bağlamında önemli boyutları bulunan insan ticaretinin Avrupa özelindeki gelişimini, bu suç türüne yönelik mücadeleyi ve bölgesel boyutta ortaya çıkan düzenlemeleri göstermeye çalışmaktır. Bu çalışmada belge incelenmesi yöntemiyle insan ticareti ve bu suç türüyle mücadelede, Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği mekanizmalarında yer alan hukuki metin, sözleşme ve tavsiye kararları açıklanmaya çalışılmıştır. İnsan ticareti ve bu suç türüyle mücadelede Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi ve Avrupa Birliği 2011/36/EU sayılı Direktif karşılaştırması yapılarak, insan ticaretiyle mücadelede alınması gereken önlemler açıklanmıştır. Bu çalışma ile, insan ticareti ile mücadeleye niçin gerek duyulduğuna yönelik soruya cevap aramaya ilaveten bu suçun engellenmesi ve mağdurların

uluslararası boyutta korunabilmesi için Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyi çerçevesinde meydana gelen düzenleme ve önlemler analiz edilerek akıllarda oluşan soru işaretlerine cevap aranmıştır.

Anahtar Kelimeler: insan ticareti, Avrupa Konseyi, AİHM kararları, AKİTS, 2011/36/EU sayılı Direktif.

ABSTRACT
Master's Thesis
Fight Against Human Trafficking in Europe within the Framework of Human
Rights
İrem GÜLCAN

Dokuz Eylül University
Graduate School of Social Sciences
Department of European Union
European Union Program

Human trafficking, a top item on Europe's security agenda and considered as a part of organized crime, is the modern form of slavery. From the past to the present, a large number of individuals were and continues to be exposed to human trafficking, and the cases of human trafficking are on the increase worldwide. In time this particular crime type has come to be evaluated within the framework of international documents, while since the 1990s the fight against it started to be treated as a matter of fundamental right. Thus, the fight against human trafficking at the international and regional levels increasingly gained momentum. A number of key European documents on the issue such as the founding treaties, the recommendations of the Council of Europe, and the decisions of the ECtHR show that the struggle against of human trafficking is tackled in Europe in the context of fundamental rights.

The aim of this study is to try to show the development of human trafficking in Europe, which has important security and human rights; the fight against this particular crime; and regulations at the regional level. This study tries to explain human trafficking and the fight against it within the framework of legal texts, conventions and recommendations that exist in the mechanisms of the Council of Europe and EU through the method of document analysis. In the fight against human trafficking, the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings and the 2011/36/EU Directive are compared and the measures to be taken are explained. This study, apart from seeking to

answer the question of why there is a need to fight against human trafficking, also tries to answer other questions pertaining to the prevention of this crime and the protection of the victims internationally by analyzing the regulations and measures adopted by the EU and Council of Europe.

Keywords: human trafficking, Council of Europe, ECtHR decisions, 2011/36/EU Directive

AVRUPA’DA İNSAN HAKLARI ÇERÇEVESİNDE İNSAN TİCARETİYLE MÜCADELE

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	ii
YEMİN METNİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR	xii

GİRİŞ	1
-------	---

BİRİNCİ BÖLÜM İNSAN TİCARETİNİN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

I. İNSAN TİCARETİ İLE MÜCADELE İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER	7
A. İnsan Ticaretinin Kavramsal Çerçevesi	7
1. İnsan Ticaretinin Tarihsel Gelişimi	7
a. Kölelik ve İnsan Ticareti	8
b. Kölelik Karşısı Düşüncenin Gelişimi: İnsan Ticaretinin Doğuşu	12
2. İnsan Ticareti Tanımı ve Sömürü Türleri	15
a. İnsan Ticareti Tanımı	15
(1) Hukuki Düzenlemelerde İnsan Ticareti	19
b. İnsan Ticareti Türleri	22
3. İnsan Ticaretinin Ortaya Çıkış Nedenleri	26
a. Avrupa’da İnsan Ticaretinin Görülmesinin Nedenleri	30
b. Avrupa’da İnsan Ticaretinin Boyutları ve Rotaları	34
4. İnsan Ticareti Çerçevesinde Mağdur ve Tacir	39
a. Mağdurun Profili	39
b. Tacirin Profili	42

B. İnsan Ticareti ile İlişkilendirilen Terimler	44
1. İnsan Kaçakçılığı ve İnsan Ticareti	44
2. Göçmen Kaçakçılığı ve İnsan Ticareti	46
a. Göçmen Kaçakçılığı ve İnsan Ticareti Arasındaki Benzerlik ve Farklılıklar	49
3. Organize suç ve İnsan Ticareti	52
4. İnsan Hakları ve İnsan Ticareti	54

İKİNCİ BÖLÜM

İNSAN TİCARETİ İLE MÜCADELENİN ULUSLARARASI HUKUKSAL ÇERÇEVESİ - BİRLEŞMİŞ MİLLETLER

I. BİRLEŞMİŞ MİLLETLER'DE ORGANİZE SUÇ VE İNSAN TİCARETİ İLE MÜCADELE	57
A. Organize Suç ve İnsan Ticareti ile Mücadele ile ilgili Birleşmiş Milletler Sözleşmeleri	58
1. Temel İnsan Hakları	59
2. Kadına Karşı Ayrımcılık	61
3. Çocuk Hakları	66
4. Çalışma Hukuku	68
5. Uluslararası Ceza Mahkemesi	71

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İNSAN TİCARETİ İLE MÜCADELENİN BÖLGESEL HUKUKSAL ÇERÇEVESİ - AVRUPA KONSEYİ

I. AVRUPA KONSEYİ'NDE İNSAN TİCARETİ İLE MÜCADELE **HATA! YER İŞARETİ TANIMLANMAMIŞ.**

A. Avrupa Konseyi'nde Alınan Siyasi ve Hukuki Önlemler	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
1. Organize Suç ve İnsan Ticareti ile Mücadele ile ilgili Avrupa Konseyi Tavsiye Kararları	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

a. Kölelik	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
b. Zorla Çalıştırma	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
c. Cinsel Sömürü	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
B. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve İnsan Ticareti	85
C. Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Antlaşması (2005)	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
1. Amaçlar ve Kapsam	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
2. İnsan Ticareti Tanımı ve Rızanın Rolü	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3. AKİTS'in İçeriği	93
a. İnsan Ticaretini Önleme, İş birliği ve Diğer Önlemler	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
b. İzleme Mekanizması ve Tacirin Cezalandırılması	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
c. Mağdurlara Yardım ve Koruma	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
D. İnsan Ticareti Çerçevesinde AİHM Tarafından Görülen Davaların İncelenmesi	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
1. Siliadin Davası	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
2. Rantsev Davası	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3. L.E./Yunanistan Davası	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
4. İnsan Ticareti Çerçevesinde AİHM Tarafından Görülen Davaların İncelenmesi	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
a. İnsan Ticaretini Önleme, İşbirliği ve Diğer Önlemler	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
b. İzleme Mekanizması ve Tacirin Cezalandırılması	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
c. Mağdurlara Yardım ve Koruma	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ'NDE İNSAN TİCARETİ İLE MÜCADELE

I. KURUCU VE TEMEL ANTLAŞMALAR İLE TARİHİ ZİRVE KARARLARI	
DOĞRULTUSUNDA İNSAN TİCARETİ İLE MÜCADELE	117
A. İnsan Ticareti ile Mücadelede Kurucu Antlaşmalar, Temel Haklar Şartı ve AB'nin Genel İlke Yetkisi	117
1. Maastricht Antlaşması (1993)	118
a. Maastricht Antlaşması Çerçevesinde Avrupa Birliği'nin İnsan Ticareti ile Mücadele Önlemleri	126
2. Amsterdam Antlaşması (1999)	123
a. Amsterdam Antlaşması Çerçevesinde Avrupa Birliği'nin İnsan Ticareti ile Mücadele Önlemleri	132
3. Lizbon Antlaşması (2009)	129
a. Lizbon Antlaşması Çerçevesinde Avrupa Birliği'nin İnsan Ticareti ile Mücadele Önlemleri	141
4. İnsan Ticareti ile Mücadelede Kurucu Antlaşmaların Değerlendirilmesi	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
B) İnsan Ticareti ile Mücadelede Zirveler ve AB'nin Siyasi İradesi	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
1. Tampere Zirvesi ve Lahey Programı	137
2. Stockholm Zirvesi ve Stockholm Programı (2010-2014)	141
3. İnsan Ticareti ile Mücadelede Zirve ve Programların Değerlendirilmesi	142
II. İNSAN TİCARETİNİN ENGELLENMESİ, MÜCADELE VE MAĞDURLARIN KORUNMASINA YÖNELİK 2011/36 SAYILI DİREKTİF	144
A. Amaçlar ve Kapsam	146
B. İnsan Ticareti Tanımı ve Rızanın Rolü	147
C. 2011/36/EU Direktif'in İçeriği	148
1. İnsan Ticaretini Önleme, İş birliği ve Diğer Önlemler	148
2. İzleme Mekanizması ve Tacirin Cezalandırılması	150
3. Mağdurlara Yardım ve Koruma	151

III. İNSAN TİCARETİ İLE MÜCADELEDE AKİTS VE 2011/36/EU SAYILI DİREKTİF’İN SİYASİ VE HUKUKİ AÇIDAN İNCELENMESİ	156
SONUÇ VE ÖNERİLER	163
KAYNAKÇA	169

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABA	Avrupa Birliği Antlaşması
ABİHA	Avrupa Birliği’nin İşleyişi Hakkında Antlaşma
ABTHŞ	Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
FRONTEX	Avrupa Dış Sınırlarının Yönetimi için Operasyonel İş birliği Ajansı
AİHM	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AK	Avrupa Konseyi
AKİTS	Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi
EUROJUST	Avrupa Adli İş birliği Birimi
EUROSTAT	Avrupa İstatistik Ofisi
EUROPOL	Avrupa Polis Ofisi
BM	Birleşmiş Milletler
BK	Birleşik Krallık
İHEB	İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi
CATW	Kadın Ticareti/ Kaçakçılığına Karşı Koalisyon
GAATW	Kadın Ticareti/ Kaçakçılığına Karşı Küresel İttifak
GRETA	İnsan Ticaretine Karşı Eylem Uzmanlar Grubu

ILO Uluslararası Çalışma Örgütü

IOM Uluslararası Göç Örgütü

2011/36/EU

Sayıli Direktif İnsan Ticaretinin Engellenmesi, Mücadele ve Mağdurların
Korunması Hakkında 2011/36/EU sayılı Direktif

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: “Kölelik” Başlığı Altında Değerlendirilen Tavsiye Kararları ve
Devletler Tarafından Alınması Gereken Önlemler

Tablo 2: “Zorla Çalıştırma” Başlığı Altında Değerlendirilen Tavsiye
Kararları ve Devletler Tarafından Alınması Gereken Önlemler

Tablo 3: “Cinsel Sömürü” Başlığı Altında Değerlendirilen Tavsiye
Kararları ve Devletler Tarafından Alınması Gereken Önlemler

GİRİŞ

Geçmişten günümüze Avrupa'nın güvenlik gündeminde yer alan ve organize suçun bir parçası olarak bilinen insan ticareti, günümüz köleliğinin modern halidir.¹ İnsanların ticarete konu edilmeleri, tarihin eski çağlarından bu yana devam edegelen bir uygulamadır. Tarihte bireylerin sömürülmesi, emeklerinin çalınması ve zorla çalıştırılmasına toplum tarafından göz yumulmuştur. Bu durum uluslararası mekanizmalar çerçevesinde değerlendirilmesi gereken bir hal almıştır. Günümüzde bireylerin doğuştan temel hak ve özgürlüklere sahip olduğu düşünüldüğünde, bireyler üzerinde bir hakimiyetin kurulmaya çalışılması doğru değildir. Mağdurların profili ve sayısı bakımından giderek artış gösteren bu suç türü insan hakları çerçevesinde endişelerin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Dünya genelinde ekonomik, siyasi ve hukuki yapılar üzerinde meydana gelen değişiklik ve gelişmeler, insan ticaretinin yasal açıdan etkinliğini kaldırmış olsa da uygulanmaya devam etmesine engel olamamıştır. Bu noktada suçun işlenmesiyle bu suça maruz kalan bireylerin temel hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği belirtilmelidir. Bunlar özellikle kişi özgürlüğü, güvenliği ve vücut bütünlüğünün korunmasına yönelik gerçekleşen ihlalleri kapsamaktadır. Bundan dolayı insan ticareti, uyuşturucu ve silah kaçakçılığının hemen ardından gelen bir suç türü olarak nitelendirilmenin yanında bu durumlara karşı mücadele edilmesi gereken insan hakları sorunu olarak kabul edilmektedir.²

II. Dünya Savaşı'ndan sonra seyahat özgürlüğü gibi insan hakları alanında kaydedilen ilerlemeler, sanayi devrimi gibi yaşanan ekonomik dönüşümler ve sivil toplum oluşumlarının yaygınlaşması bir yandan bireylerin göçlerini esnek bir şekilde gerçekleştirmesine yardımcı olurken, diğer yandan insan ticaretinin önlenemez bir şekilde yayılmasına neden olmaktadır.³ Artık insan ticareti, az gelişmiş ülkelerin yanı

¹ Francesca Bosco, Vittoria Luda di Cortemiglia & Anvar Serajitdinov, "Human Trafficking Patterns", **Strategies Against Human Trafficking: The Role of the Security Sector, National Defence Academy and Austrian Ministry of Defence and Sports** (Ed. Cornelius Friesendorf), Study Group Information, Vienna & Genova, 2009, s. 37.

² Paul Holmes, "Trafficking in Persons Global Briefing", **IOM Counter- trafficking Law Enforcement Consultant**, IOM Counter-trafficking Training, Washington DC, 2003, s. 53.

³ Daria Davitti, "Shirking Responsibilities: Receiving Countries and the Structural Causes of Conflict-Related Child trafficking", **Human Trafficking in Europe: Character, Causes and Consequences**, (Ed. Gillian Wylie and Penelope Mcredmond), Palgrave Macmillan, New York, 2010, s. 1.

sıra Avrupa ülkeleri gibi gelişmiş ülkelerde de görülmektedir.⁴ Bu durum insan ticaretinin bir sorun olarak yalnızca bölgesel bir boyutta değil uluslararası boyutta da incelenmesi gerektiğini göstermektedir.⁵ Bu çerçevede, Avrupa Birliği'nde Lizbon Antlaşması'nın kabulü ile "İnsan Ticaretine Karşı Mücadele Direktifi" (2011/36/ EU Direktif) ortaya çıkmış, bu direktif, insan ticaretinin bölgesel nitelikte olmadığını uluslararası boyutta da incelenmesi gerektiğini savunmuş ve belirlemiş olduğu hükümlerle bu süreçte önemli bir rol oynamıştır.

İnsan ticareti günümüzde küreselleşme ve organize suçluluğun etkisiyle sınır aşan bir nitelik kazanmış, bir tehdit haline gelmiş ve insanlığa ve insan onuruna karşı işlenmiş bir suç olarak kabul edilmiştir. İnsan onuru, insan hakları yaklaşımının temelini oluşturmakta ve bu suçun insan onurunu yok etmeye çalışması tüm toplumların ortak sorunu haline gelmesine neden olmaktadır. Devletler, bu suç türüyle mücadele edebilmek için çeşitli önlemler almış ve çeşitli anlaşmalar imzalamıştır. Bu çerçevede, Birleşmiş Milletler, Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği başta olmak üzere uluslararası ve bölgesel kuruluşlar, kadın ve çocukların cinsel istismarı maksadıyla gerçekleştirilen ticaretin boyutunu gösteren çalışmalar ortaya koymuş ve bu çalışmalarını diğer istismar türlerini kapsayacak şekilde genişletmişlerdir. Uluslararası hukukun konusu olan bu suç türünün açıklanması ve devletler tarafından önlemlerin alınması 20. ve 21. yüzyıllarda ortaya çıkmıştır.

İnsan ticareti çok yönlü bir yapıya sahip olduğundan, çok çeşitli açılardan açıklanmaktadır. Örneğin, insan ticareti, Yemez'in (2019) çalışmasında ahlaki yönüyle;⁶ Orman'ın (2017) çalışmasında ceza hukuku yönüyle;⁷ Şen'in (2017)⁸ ve Kutlu'nun (2021)⁹ yapmış olduğu çalışmalarda göç sorunu açısından; ve Kurt Yücekul'un (2011) çalışmasında ise insan hakları boyutuyla emek, cinsel, organ-doku

⁴ Davitti, s. 1.

⁵ Bosco, Cortemiglia & Serajitdinov, s. 37.

⁶ Cavidan Yemez, **İnsan Ticareti Suçu**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Trabzon Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Trabzon, 2019, ss. 1-4.

⁷ Merve Orman, **Avrupa Birliği'nde Organize Suçluluk Mevzuatlarının Uyumlaştırılması ve Yakınlaştırılması**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa, 2017, ss. 1-3.

⁸ Adnan Şen, **Yasadışı Göç, İnsan Kaçaklığı ve İnsan Ticareti ile Mücadelede Türkiye'nin Rolü**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karabük, 2017, ss. 16-19.

⁹ Fatma Kutlu, **Uluslararası Göçmen Kaçaklığı ve İnsan Ticareti: Türkiye için İyileştirici Öneriler**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi), Üsküdar Üniversitesi Bağımlılık ve Adli Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2021, ss. 1-2.

ve çocuk ticareti sömürü türleri çerçevesinde ele alınmıştır.¹⁰ Uluslararası hukuk konusu olan bu suç türüyle mücadelede devletler birtakım tedbirler almaya çalışmakta, ancak bu tedbirlerin uygulanmasında zorlanmaktadır.

İnsan ticareti çaresizlik ve bireylerin temel hak ve özgürlüklerinin kısıtlanması sonucu ortaya çıkmaktadır. Aile gibi sosyal birimlerin yozlaşması ve etkisinin azalması, bireyleri örgütlü suçlar karşında hedef haline getirmektedir. Bu suç türünün ekonomik, siyasal, hukuki ve sosyal yapılardan bağımsız düşünülmesi imkansızdır. Nitekim, insan ticareti, birçok bileşenlerin sonucunda ortaya çıkmış bir suçtur. Bu tezin amacı ise güvenlik gündeminde yer almaya başlayan ve insan hakları bağlamında önemli boyutları bulunan insan ticaretinin, Avrupa özelindeki gelişimini ve bu suç türüyle mücadelede bölgesel boyutta ortaya çıkan düzenlemeleri göstermeye çalışmaktır. Çalışmanın temel çıkış noktası, köleliğin ve köle ticaretinin değişen niteliklerini, insan ticareti kavramı çerçevesinde, Avrupa bağlamında araştırmaktır.

Çalışmada özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrası Avrupa'ya yönelen insan göçünün insan ticaretine dönüşümü incelenecektir. İnsan ticaretinin ve bu suç türüyle olan mücadelenin sadece hukuksal açıdan değerlendirilmesi eksik olacağından, siyasal boyut çerçevesinden de incelenerek açıklanmaya çalışılacaktır. Ayrıca çalışmada insan ticareti ile mücadeleye niçin gerek duyulduğuna yönelik soruya cevap aramaya ilaveten bu durumun engellenmesi ve mağdurların uluslararası boyutta korunabilmesi için Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyi çerçevesinde meydana gelen düzenleme ve önlemler analiz edilerek akıllarda oluşan soru işaretlerine cevap aranacaktır. İnsan ticareti ile mücadelede istenilen sonucun elde edilebilmesi için bu suç türünün kapsamlı bir şekilde tanımlanması, analiz edilmesi ve sınırlarının net bir şekilde belirlenmesi gerekmektedir.

İnsan ticareti dünya genelinde artış göstermektedir. Zamanla bu suç türünün engellenmesi amacıyla mağdur ile kolluk kuvvetleri arasında yaşanan gerginlikler mağdur ve kolluk kuvvetleri arasında kurulan iş birliği ile azaltılmaya çalışılmıştır. Bu suç türü ile mücadelede mağdur ve insan taciri profilleri ayrıntılı bir şekilde belirlenmiştir. Bu çalışmada da tacirlerin yargılanıp cezalandırılması, mağdurların ise korunması için benimsenen uygulama ve politikalar üzerinde durulacaktır.¹¹ İnsan

¹⁰ Gülşah Kurt Yücekul, **İnsan Ticareti Suçu**, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2011, ss. 1-6.

¹¹ Bosco, Cortemiglia & Serajitdinov, s. 37.

ticaretiyle mücadelenin açıklanabilmesi için bu suç türünün kavramsal karşılığının ortaya konup, kimler tarafından kimlere karşı gerçekleştiğinin ve bu süreç içerisinde kullanılan yöntemlerin tespitin doğru bir şekilde yapılması gerekmektedir. Söz konusu analiz belge incelenmesi yöntemiyle gerçekleştirilecek olup insan ticareti ve bu suç türüyle mücadele, Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği mekanizmalarında yer alan hukuki metin, sözleşme ve tavsiye kararları çerçevesinde açıklanmaya çalışılacaktır. İnsan ticareti ve bu suç türüyle mücadelede Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi ve Avrupa Birliği 2011/36/EU sayılı Direktif karşılaştırması yapılarak, insan ticaretiyle mücadelede, alınması gereken önlemler açıklanmaya çalışılacaktır.

Bugüne kadar insan ticareti üzerine yapılmış çok sayıda çalışma mevcuttur. Avrupa’da gerçekleşen insan ticareti, tanımı, unsurları, görünüş biçimleri, faaliyet alanları, yarattığı tehlikeler, tarihsel gelişimi ve bu suç türüyle mücadele yöntem ve politikalarını inceleyen birçok çalışma bulunmaktadır. Örneğin, Tekin’in 2020 yılında yapmış olduğu çalışmada insan ticareti kavramı incelenmiş ve hukuki boyut çerçevesinde bu suç türüyle mücadelede alınması gereken önlemler belirtilmiştir.¹² Ayrıca, aynı çalışmada Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği’nde meydana gelen düzenlemelerin karşılaştırması yapılarak insan ticareti ve bu suç türüyle mücadelede alınması gereken önlemler açıklanmaya çalışılmıştır. Bu çalışmada ise Avrupa’da insan ticareti ve insan ticaretiyle mücadele siyasi ve hukuki boyut çerçevesinde açıklanmaya çalışılmıştır. Bu çerçevede, Tampere Zirvesi, Lahey Programı, Stockholm Zirvesi ve Stockholm Programı incelenmiş, Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi, Avrupa Konseyi Tavsiye Kararları ve 2011/36/EU sayılı Direktif’in karşılaştırması yapılmıştır. Keza, insan ticaretiyle mücadele için alınması gereken önlemler değerlendirilmiştir.

2011 yılında Kurt Yücekul’un¹³ ve 2020 yılında Kalach’ın yapmış olduğu çalışmalarda ise göçmen kaçakçılığı ve insan ticaretine ilişkin temel bilgilere ve genel açıklamalara yer verilmiştir.¹⁴ Bu kavramların tanımıyla birlikte mülteci ve göçmen arasındaki farklar açıklanmış; bu suçların yeri uluslararası belgeler çerçevesinde

¹² Gökhan Tekin, **Avrupa Birliği’nde İnsan Ticaretiyle Mücadele**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2020, ss. 1-4.

¹³ Kurt Yücekul, ss. 1-6.

¹⁴ Jasmin Kalach, **Göçmen Kaçakçılığı ve İnsan Ticareti Suçları**, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2020, ss. 1-3.

incelenmiştir. Ayrıca söz konusu çalışmalarda Birleşmiş Milletler bünyesindeki uluslararası belgeler, Avrupa Birliği bünyesindeki bölgesel belgeler ve Türk hukuku çerçevesinde insan ticareti ve göçmen kaçakçılığı karşılaştırılmıştır.

2012 yılında Aydoğdu'nun,¹⁵ 2014 yılında Korkusuz'un¹⁶ ve 2018 yılında Vural'ın yapmış olduğu çalışmalarda, köleliğin yasaklanmasına ilişkin uluslararası belgeler kronolojik olarak değerlendirilmiştir.¹⁷ İnsan ticareti tarihsel ve hukuksal boyuta ilaveten kriminolojik ve sosyolojik açıdan incelenmiştir. Bu tez çalışmasında ise insan ticaretiyle mücadele Avrupa Birliği perspektifinden değerlendirilmiştir.

Bu çalışma 3 bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın giriş bölümünde, yani bu bölümde, tez hakkında, kullanılan yöntem ve literatüre yaptığı katkı dahil olmak üzere, genel bilgiler verilmiştir.

Çalışmanın ilk bölümü dört ana başlıktan oluşmakta olup, kavramsal çerçeve bu bölümde yer almaktadır. İlk ana başlıkta, insan ticaretine yönelik genel bilgiler verilmekte ve insan hakları çerçevesinde organize suç, insan ticareti ve insan ticaretiyle mücadele kavramları açıklanmaktadır.

İkinci başlıkta, insan ticaretine dair sömürü türleri, insan ticaretinin tarihsel gelişimi, Afrikalı köle ticareti, Atlantik köle ticareti, kölelik karşıtı düşüncenin gelişimi ve insan ticaretinin Dünya ve Avrupa özelinde gerçekleşme nedenleri, mağdur ve tacir profili, insan ticaretinin boyutları ve rotaları konuları ele alınmaktadır. Üçüncü başlıkta, insan ticaretinin insan hakları ve organize suç çerçevesindeki yeri ve önemi ve de göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti kavramları arasındaki benzerlik ve farklılıklar üzerinde durulmaktadır. Birinci bölümün son başlığında insan ticaretiyle mücadelenin ortaya çıkışı ve kavramsal çerçevesi açıklanacaktır.

Çalışmanın ikinci bölümünde Birleşmiş Milletler dönemi öncesi ve BM döneminde ortaya çıkan dolaylı ve doğrudan sözleşmeler çerçevesinde insan ticareti ve insan ticaretiyle mücadele uluslararası boyutta analiz edilmektedir.

¹⁵ Sinan Aydoğdu, **Türkiye’de İnsan Ticareti Suçu ve Polisin Fuhuş Amaçlı İnsan Ticareti İle Mücadelesi**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon, 2012, ss. 1-2.

¹⁶ Gülşah Korkusuz, **İnsan Ticareti Kavramı ve 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu’nda İnsan Ticareti Suçu**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2014, ss. 1-4.

¹⁷ Sezin Vural, **İnsan Ticareti Suçu**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2018, ss. 1-2.

Çalışmanın üçüncü bölümünde Avrupa Konseyi çerçevesinde insan ticareti ve insan ticaretiyle mücadelede meydana gelen gelişmeler incelenmektedir. İlâveten Avrupa Konseyi'nin insan ticaretine yönelik tavsiye kararları ve eylem planları üzerinde durularak Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatları ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi maddeleri doğrultusunda insan ticareti ile mücadeleye yönelik ekonomik, yasal ve siyasal düzenlemeler ortaya konmaktadır.

Çalışmanın dördüncü bölümünde, Avrupa Birliği düzeyinde insan ticareti ve insan ticaretiyle mücadeleyle ilgili düzenlemelere yer verilmektedir. Bu bölümde insan ticareti ile mücadeleye yönelik direktif ve Avrupa Birliği kurucu antlaşmaları gibi AB hukuki yapısı içinde insan ticareti, bu suç türüyle mücadele ve insan ticareti mağdurları incelenmektedir. İlâveten, insan ticareti mağdurlarının korunmasına yönelik benimsenen siyasal ve hukuki politikalar üzerinde durularak ortaya çıkan bu girişimlerin eksik yönleri ortaya konmaktadır.

Çalışmanın son bölümünde, genel bir değerlendirme yapıp, öneriler sunularak çalışma sonlandırılmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

İNSAN TİCARETİNİN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

I. İNSAN TİCARETİ İLE MÜCADELE İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER

A. İnsan Ticaretinin Kavramsal Çerçevesi

İnsan ticareti günümüzde modern kölelik olarak nitelendirilmektedir. İnsan ticareti, insan haklarını ihlal eden ve sonucunda bu suçu işleyen kişilerin veya örgütlerin gelir elde ettiği organize bir suçtur. Keza, günümüzde bu olgu dünya genelindeki problemlerin en önemlilerinden biri olarak kabul edilmektedir.¹⁸

Kökeni köle ticareti ve köleliğe kadar uzanan insan ticareti, 2000’li yılların başlarına kadar uluslararası düzeyde tanımlanamamış ve görmezden gelinmiştir. Günümüzde ise yapılan tanımların literatürde anlam karmaşası yarattığı ifade edilmektedir.¹⁹

Çalışmanın bu bölümünde insan hakları çerçevesinde insan ticareti ile mücadeleyi daha iyi anlayabilmek için insan ticaretinin tanımı, tarihsel gelişimi, nedenleri, sömürü türleri ve aktörler incelenecektir. Daha sonra insan ticaretiyle ilişkilendirilen ve günümüzde insan ticaretiyle karıştırılan terimler açıklanarak insan ticaretinin kavramsal çerçevesine açıklık getirilecektir.

1. İnsan Ticaretinin Tarihsel Gelişimi

İnsan ticareti, günümüzde tarihsel, kültürel, ekonomik ve siyasi gibi birçok alanın araştırma konusu olmuştur. Sınırların belirlendiği süreçte kölelik, köle ticareti ve insan ticareti gibi kavramlar organize suçlar çerçevesinde yeni boyut kazanmıştır.²⁰ Aslında bireyler doğuştan eşit haklara sahiptir. Oysaki, insan ticareti, bireylerin temel

¹⁸ Fulya Memişoğlu, “Uluslararası İlişkiler ve Uluslararası Göç Bağlamında İnsan Ticareti”, **Güvenlik Stratejileri Dergisi**, Cilt: 15, Sayı:30, 2019, s. 240.

¹⁹ John Salt & Jennifer Hogarth, “Migrant Trafficking and Human Smuggling in Europe: A Review of the Evidence”, **Migrant Trafficking and Human Smuggling in Europe: A Review of Evidence with Case Studies from Hungary, Poland and Ukraine**, (Ed. Frank Laczko and David Thompson), The Organisation for International Migration, Geneva, 2000, ss. 11-164.

²⁰ A. Mehmet Kocaoğlu & S. Sinan Kocaoğlu, “İnsan Hak ve Özgürlüklerinin Uluslararası Korunması”, **Ankara Barosu Dergisi**, Cilt: 65, Sayı: 3, 2007, ss. 105-106.

hak ve özgürlüklerinden mahrum edilerek organize suç örgütleri tarafından kontrol edilmesi veya bu bireylerin birer malmış gibi kötü muamele görmesi istismar edilme durumudur.²¹ Çağımızdaki insan ticareti, tarihsel kölelik ve köle ticareti kavramlarının emek ve cinsel sömürü gibi nedenlerden dolayı günümüz koşullarına yansımış hali olarak kabul edilir. İnsan ticareti, tarihçesi ile günümüzün koşulları çerçevesinde incelendiğinde bir suç tipi olarak kabul edilmekte ve bu suçla mücadele yöntemlerine ihtiyaç duyulmaya başlanmıştır.²²

a. Kölelik ve İnsan Ticareti

Tarihte kölelik iş gücüne duyulan ihtiyaçla ortaya çıkmıştır.²³ İnsan ticareti ise klasik köle ticareti anlayışının modern kölelik anlayışına evrilmesi sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Köleleştirme yöntemleri ile köle olarak nitelendirilen bireyler toplumlara ve dönemlere göre farklılık göstermektedir.²⁴ Bu duruma örnek olarak toplumların kölelik ve köle ticaretine olan bakış açıları; kölelik ve köle ticaretinin yeniden düzenlenerek yasaklanması; kölelik ve köle ticaretinin gerçekleşme nedenleri ve kullanım alanlarında gerçekleşen farklılıklar gösterilebilir. Burada değişmeyen aktör insan ve insana dair sömürü anlayışıdır.²⁵

Toplumsal bir sınıf olarak değerlendirilen kölelik, toplumların ekonomik düzen, sosyal yapı ve hukuki uygulamaları çerçevesinde incelendiğinde sınıfsal ayrımcılık olarak ortaya çıkmıştır.²⁶ Bununla birlikte, Batı dünyası filozofları Aristoteles ve Platon, kölelik ve köle ticaretini düşünsel temellere dayandırılmıştır. Temel hak ve özgürlüklerin ise insanoğlu ve toplumlar arası kurulan etkileşim sonucu ortaya çıktığı savunulmuştur.²⁷ Bazı değerlendirmelere göre kölelik anlayışı sınıf eşitsizliğinin olduğu evrende felsefi açıdan meşrulaştırılmıştır.²⁸ Aristoteles ve Platon

²¹ Kristina Touzenis, **Trafficking in Human Beings: Human Rights and Transnational Criminal Law, Developments in Law and Practices**, UNESCO Migration Studies 3, 2010, ss. 44-45.

²² A.M. Kocaoğlu & S.S. Kocaoğlu, s. 105.

²³ A.M. Kocaoğlu & S.S. Kocaoğlu, s. 105.

²⁴ A.M. Kocaoğlu & S.S. Kocaoğlu, s. 105.

²⁵ A.M. Kocaoğlu & S.S. Kocaoğlu, s. 105.

²⁶ Güven Bakırezer, “Antik Yunan Düşüncesinde Kölelik”, **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, Cilt:63, Sayı:1, 2008, ss. 26-27.

²⁷ Bakırezer, ss. 26-27.

²⁸ Sibel İncoğlu, “Türk Anayasa Mahkemesi ve İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararlarında Eşitlik ve Ayrımcılık Yasası Çerçevesinde Af, Şartla Salıverme, Dava ve Cezaların Ertelenmesi”, **Anayasa Yargısı Dergisi**, Cilt:18, Sayı:1, 2001, s. 41.

gibi filozofların savunduğu düşünceye karşı olarak Vaquez de Menchaca gibi kimi düşünürler köleliği insan tabiatına aykırı olarak kabul etmişlerdir.²⁹ Bununla birlikte kölelik olgusu insan hakları düşüncesinin ortaya çıkmasında etkili olmuştur.³⁰

18. yüzyıla kadar kölelik ve köle ticareti toplumsal yerleşik hayatın bir parçası olarak kabul edilmekteydi. Bu dönemde ve sonrasında cinsiyet eşitsizliği, ırk, ten, dil ve din farklılıkları gibi faktörlerin etkisiyle birtakım köleliğe karşı olgular meydana gelmiştir. Kölelik ve köle ticareti insanlığa karşı işlenmiş suç olarak görülse de bu kavramlar yasalar tarafından uzun süre meşru olarak kabul edilmiştir.³¹

18. yüzyıla kadar olan süreçte meydana gelen kölelik yanlısı gelişmelere, Antik Çağ dünyasında kölelik sistemi üzerine Roma hukuku ile düzenlenen hükümler, ekonomik köleleştirme ve tarımsal köleleştirme örnek olarak gösterilebilir.³² Roma imparatorluğunda köle sınıfı daha çok tarım alanında, azınlıkta kalan kısım ise hizmetçi olarak kullanılmaktaydı.³³ Bununla birlikte köle sınıfı taşınır mal olarak görülmekteydi.³⁴ Bu sınıfa ait bireylerin herhangi bir hakka sahip olamaması dikkat çekmekteydi.³⁵

Diğer taraftan, savaşlarda esir düşen asker veya halk mal olarak görülüp köleleştirilmiştir.³⁶ Savaşta esir düşen asker veya halk, savaş yapan devletler tarafından kapalı ekonomilerini canlandırabilmek, topraklarını geliştirip genişletmek ve varlıklarını devam ettirebilmek amacıyla kullanılmıştır.³⁷ Savaşlar geçmişten

²⁹ Sezai Ozan Zeybek, “Avrupa Düşüncesinin Tali Unsurları: Kölelik ve Sömürgecilik”, **İnsan & Toplum Dergisi**, Cilt: 3, Sayı: 6, 2013, s. 92.

³⁰ Cem Bali Akal, **Modern Düşüncenin Doğuşu**, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara, 2010, ss. 122-123.

³¹ Bülent Tahiroğlu & Belgin Erdoğmuş, **Roma Hukuku Dersleri**, Der Yayınları, İstanbul, 2012, s. 140.

³² Luigi Capogrossi Cologmesi & Özcan Çelebican, “Roma Egemenliği: Yurttaşlık ve Kölelik”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt:43, Sayı:1-4, 1993, s. 308.

³³ Ömer Şen, **Osmanlı’da Köle Olmak: Esaretten Özgürlüğe Geçiş Süreci**, Kapı Yayınları, İstanbul, 2007, s. 4.

³⁴ Özlem Söğütlü Erişgin, “Roma Hukukunda Hamile Kadın Kölenin Çocuğunun (Partus Ancillae) Hukuksal Yazgısı Hakkında”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt:61, Sayı:4, 2012, s. 1407.

³⁵ Haluk Emiroğlu, **Roma Hukukunda Kadının Durumu**, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Sözkese Matbaacılık, Ankara, 2003, s. 25, aktaran Buse Aksaray, **Roma Hukukunda Kadının Hak ve Fiil Ehliyeti**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2012, ss. 61-62.

³⁶ Hanifi Sever & Salih Arslan, **İnsan Borsası**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2008, s. 7.

³⁷ Gülnihal Bozkurt, “Eski Hukuk Sistemlerinde Kölelik”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 38, Sayı:1-4, 1981, s. 70.

günümüze dek devletler tarafından köleleştirme yöntemi olarak kullanılmıştır.³⁸ Ayrıca, ekonomik köleleştirme birçok batılı köle taciri tarafından desteklenmiştir.³⁹

Köleleştirme çalışmalarını etkileyen son olgu tarımdır. Tarım alanlarında işgücüne duyulan ihtiyaç, kölelik ve köle ticaretinin gerçekleşmesine neden olmuştur.⁴⁰ Bu dönemde kölelik ve köle ticareti derebeylikler üzerinden gerçekleşmiştir.⁴¹ Ekonomik ve sosyal açıdan değerlendirildiğinde feodal yapıyı benimseyen derebeylik sistemi ile toprağa bağlı kölelik sistemi ortaya çıkmıştır.⁴²

18. yüzyıl dönemi ve sonrasında meydana gelen önemli gelişmelere, Afrikalı köle ticareti ve Atlantik köle ticareti örnek gösterilebilir. Ekonomik ve siyasi boyutlarıyla Afrikalı köle ticareti ve Atlantik köle ticareti, Batılı sömürgeci devletler açısından önemli bir konudur.⁴³ Geçmişten günümüze ekonomik ve siyasi olarak yarış içerisinde olan Amerika ve Avrupalı devletler söz konusu köle ticaretlerini insan haklarını görmezden gelerek desteklemişlerdir.⁴⁴

Birkaç yüzyıl boyunca devam eden köle ticaretleri, Afrika'dan Batı'ya doğru gerçekleşmiştir. Siyasi, ekonomik, sosyal ve hukuki yapı üzerinde büyük etkiye sahip olan Afrikalı ve Atlantik köle ticaretleri başta Amerika ve Avrupa olmak üzere tüm Batı devletlerinde daha sonraki dönemlerde yasadışı faaliyet kapsamında insan hakları ihlali olarak kabul edilmiştir. Günümüzde Batılı devletlerin ekonomik, siyasi, sosyal ve hukuki yapılarını tam olarak anlayabilmek için söz konusu köle ticaretlerinin ana hatlarıyla bilinmesi gerekmektedir.

Afrikalı köle ticareti, Avrupa'da meydana gelen gelişmeler ve ekonomik büyüme ile ortaya çıkmıştır. Avrupa'daki ekonomik büyüme, hammadde ve iş gücüne kaynaklık eden ülkelerin sömürülmesiyle meydana gelmiştir.⁴⁵ Batılı sömürgeci güçler sömürdükleri toprakların insanlarını sermaye kaynağı olarak görmüşlerdir. Bireyler,

³⁸ Ehud R. Toledano, **Suskun Yokmuşçasına İslam Ortadoğusu'nda Kölelik Bağları**, Çev. Y. Hakan Erdem, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2010, ss. 61-62.

³⁹ Maurice Lengelle, **Kölelik**, Çev. Emine Su, İletişim Yayınları, İstanbul, 1993, s. 12.

⁴⁰ Bozkurt, ss. 96-101.

⁴¹ Caner Yenidünya, **İnsan Ticareti Suçu (TCK. Md. 80)**, Turhan Kitabevi Yayınları, Ankara, 2007, s. 85.

⁴² Akal, s. 115.

⁴³ Edward Reynolds, **Fırtınaya Karşı Ayakta Kalmak: Atlantik Köle Ticareti Tarihi**, Çev. Koray Akten, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 2004, ss. 85-87.

⁴⁴ Ersan Şen & Erkam Malbeği, **Türk Ceza Kanunu'nda Uluslararası Suçlar: Soykırım, İnsanlığa Karşı Suçlar, Suç Örgütü, Göçmen Kaçakçılığı, İnsan Ticareti**, Seçkin Kitabevi, Ankara, 2011, s. 117.

⁴⁵ Jale Parla, **Efendilik Şarkiyatçılık, Kölelik**, 2. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2010, s. 9.

kakao, şeker, pamuk, tütün, altın gibi ürünlerin ortaya çıkarılmasında köleleştirilip ticari mal olarak kullanılmış ve ucuz veya bedava işgücü olarak ücret ödenmesi gereken işçiler yerine çalıştırılmıştır.

Bu durum Afrikalı köle ticaretine maruz bırakılanların Antik Çağ ve Orta Çağ'da olduğu gibi değersizleştirildiğini, kölelik ve köle ticaretine yönelik düşünce yapısının devam ettiğini göstermektedir. Toplum içinde kölelik ve köle ticareti meşrulaştırılmıştır.⁴⁶ Bu köle ticareti, sonrasında insan ticaretinin ortaya çıkmasında rol oynamıştır.

Transatlantik köle ticareti (Atlantic Slave Trade), 16.-19. yüzyıllarda Avrupa, Amerika ve Afrika kıtaları arasında ortaya çıkmış, Afrika kıtasında yaşayan milyonlarca insan sömürülüp köleleştirilmiştir. Atlantik aşırı gerçekleşen köle ticaretinde sömürülen Afrikalılar tütün, şeker, pamuk ve kahvenin üretimi ve dışarıya satımında kullanılmıştır.⁴⁷ Aslında, Atlantik köle ticareti denilince ilk akla gelen köle gemileridir. Bu süreç içerisinde yaklaşık 12 milyon Afrikalı köle Batı'ya sevk edilirken insanlık dışı uygulama, kötü muamele ve şiddetle karşılaşmış, kölelerin 10 milyonu yolculuğu tamamlayabilmiştir.⁴⁸

Bunun yanında Afrika'dan Amerika'ya Atlantik köle ticaretiyle tarım sektöründe çalıştırılmak üzere götürülen Afrikalı kölelerin çok ağır şartlar altında çalıştırılması,⁴⁹ kölelerin ölüm oranlarının artmasına neden olmuştur.⁵⁰ Bu durum, Batılı devletler tarafından gerçekleştirilen ekonomik bazlı faaliyetlerin insan hakları ihlali unsurları barındırdığını göstermektedir.⁵¹ Transatlantik köle ticareti, kölelik kavramının temel yapısının belirlenmesi;⁵² köleliğin uluslararası hukuk bazında yasaklanması,⁵³ ve günümüz insan ticareti ile ilişkilendirilmesinde önemli rol oynamıştır.⁵⁴

Afrikalı köle ticareti ve Transatlantik köle ticareti toplumsal, ekonomik ve siyasi yapıların gelişim süreci ve köleliğe ilişkin hukuki düzenlemelerin yapısını daha

⁴⁶ Yenidünya, s. 11.

⁴⁷ Reynolds, ss. 101, 102, 106.

⁴⁸ Reynolds, ss. 101, 102, 106.

⁴⁹ Reynolds, ss. 101, 102, 106.

⁵⁰ Reynolds, ss. 101, 102, 106.

⁵¹ Reynolds, ss. 101, 102, 106.

⁵² Reynolds, ss. 101, 102, 106.

⁵³ Reynolds, ss. 101, 102, 106.

⁵⁴ Kevin Bales, “**Kullanılıp Atılanlar**” **Küresel Ekonomide Yeni Kölelik**, Çev. Pınar Ögünç, Çitlembik Yayınları, İstanbul, 2002, s. 275.

iyi anlayabilmek için önemlidir. Tarihte önceleri meşru bir kurum olarak kabul edilen köleliğin uluslararası toplumda yasaklanarak hukuka aykırı bir faaliyet olarak gösterilmesi ve sonucunda iç hukuklarda meşruiyetinin kaldırılmasında kölelik karşıtı akım, protesto ve eylemler önemli rol oynamıştır. Ancak kölelik ve köle ticareti, 18. yüzyıldan itibaren yasaklanmış olsa da insan ticareti olarak etkisini göstermeye devam etmiştir.⁵⁵ Bununla birlikte kölelik ve köle ticaretiyle mücadeleye yönelik alınması gereken önlemler üzerinde durulmaya başlanmıştır. Kölelik ve köle ticaretinin uluslararası düzenlemelerle yasaklanması insan haklarının göz ardı edilmediğini aksine insan haklarına sınırlı da olsa önem verilmeye başlandığını göstermektedir.⁵⁶

b. Kölelik Karşıtı Düşüncenin Gelişimi: İnsan Ticaretinin Doğuşu

Kölelik ve köle ticareti karşıtı fikirler, 18. yüzyılında sonunda Fransız Devrimi'yle ortaya çıkmıştır.⁵⁷ “Bütün insanlar eşittir ve eşit doğarlar” fikri ön plana çıkmış ve yayılmaya başlamıştır.⁵⁸ Kölelik karşıtı düşünce ve eylemler, din, ekonomik ve sosyal gelişmelere bağlı olduğu kadar günümüzde küreselleşmeye göre de şekillenmektedir.

Tarihte kölelik karşıtı düşünceler bazı din adamları ve düşünürler tarafından desteklenerek kölelik karşıtı düşüncenin temeli oluşturulmuştur.⁵⁹ Örneğin, Aydınlanma dönemi filozofları ve evanjelist din adamları tarafından kölelik karşıtı düşünce ve eylemler desteklenmiştir.⁶⁰ Sosyal yapı açısından bir insan hakları ihlali olarak kabul edilen kölelik ve köle ticaretine karşıt düşüncelerin, toplum vicdanının oluşmaya başladığı 18. yüzyılda başladığı düşünülmektedir.⁶¹ Ekonomik yapı açısından ise kölelik karşıtı düşünce ve eylemlerin, ekonomik nedenlere ve Batılı devletlerin kölelere olan ihtiyacının azaldığı dönemde başladığı kabul edilir.⁶²

⁵⁵ Keith Bradley & Paul Cartledge (Ed.), **The Cambridge World History of Slavery**, Cambridge University Press, Cambridge, 2011, ss. 10-11.

⁵⁶ Martin A. Klein, **Historical Dictionary of Slavery and Abolition**, 2nd Edition, Rowman & Littlefield, London, 2014, ss. 15-26.

⁵⁷ Silvia Scarpa, **Trafficking in Human Beings: Modern Slavery**, Oxford University Press, New York, 2008, s. 4.

⁵⁸ Akal, s. 122.

⁵⁹ Akal, s. 122.

⁶⁰ Akal, s. 122.

⁶¹ Şen & Malbeği, ss. 100-101.

⁶² David Beck Ryden, **West Indian Slavery and British Abolition, 1783-1807**, Cambridge University Press, New York, 2009, s. 28.

Köle ticareti üzerine olan yaklaşımlar yalnızca insani değerlerle şekillenmemiştir. Bu yaklaşımların şekillenmesinde Sanayi Devrimi önemli bir rol oynamıştır.⁶³ Bu düşünce ve eylemlerin oluşmasında rol oynayan Sanayi Devrimi, ucuz işgücüne olan talebin eski önemini kaybetmesini ve ekonomik sistemin değişmesini sağlamıştır. Kölelik ve köle ticaretinin uluslararası sözleşmeler ile kaldırılıp yasaklanmasını da beraberinde getirmiştir. Bu çerçevede, 1792 yılında Danimarka’da, 1807 yılında Birleşik Krallık’ta ve 1815 yılında Fransa’da köle ticareti ve kölelik yasaklanmış, daha sonra kölelere bazı haklar tanınarak kölelerin özgürleştirilmesi sağlanmıştır ki tüm bu gelişmeler, kölelik ve esir ticaretine karşı gerçekleştirilen eylemlere örnektir.⁶⁴

Birleşik Krallık 1833 yılında sömürgesi altındaki devletlerde köleliği ve köle ticaretini yasaklayıp kaldırmıştır.⁶⁵ 1831 yılında Jamaika’da Samuel Sharp tarafından başlatılan kanlı isyanlar köle ticaretinin kaldırılmasına yönelik eylemleri tetiklemiştir.⁶⁶ Bu dönemde Birleşik Krallık (BK), Jamaika isyanının 1791 yılında Fransız kolonisi olan Haiti’deki köle isyanı gibi devrime dönüşmesinden korkuyordu. Haiti köle isyanında köleler çalıştıkları tarım alanlarını yakmış, arsa sahiplerini katletmiş ve Fransız koloniciliğinden ayrılarak egemenliğini ilan etmiştir.⁶⁷ Benzer bir durumun oluşmaması adına 1834 yılında kölelik ve köle ticaretinin BK’ta kaldırılması kanunen resmîyet kazanmıştır.⁶⁸ 1834 yılında çıkarılan bir kanunla insanların alınıp satılamayacağına ve bir köle olarak sahip olunamayacağına söylenmesi kölelik ve köle ticaretinin değiştirilmesi gerektiğini gösteren bir adımdır.⁶⁹

Kozma’ya göre kölelik karşıtı düşünce ve eylemler Aydınlanma dönemi baz alınarak sömürge devletlerinin çağdaştırılması ve 19. yüzyılın ilk yıllarında orta sınıf anlayışının benimsenmeye başlanmasıyla ortaya çıkmıştır.⁷⁰ Kölelik karşıtı

⁶³ Ryden, s. 28.

⁶⁴ Klein, ss. 15-16.

⁶⁵ Ümit Ekin, “17. Yüzyılın Sonlarında Rodosçuk Kazasında Kölelerin Toplumsal Statüsü”, **Ankara Üniversitesi Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi**, Cilt:29, Sayı: 47, 2010, ss. 23-37.

⁶⁶ Mike Kaye, **Arrested Development: Discrimination and Slavery in the 21st Century**, Anti-Slavery International Press, United Kingdom, 2008, s. 6.

⁶⁷ Zeybek, s. 89.

⁶⁸ Kaye, s. 17.

⁶⁹ Reynold, ss. 151-152.

⁷⁰ Liat Kozma, “Black, Kinless, and Hungary: Manumitted Female Slaves in Khedival Egypt”, **Race and Slavery in the Middle East: Histories of Trans-Saharan Africans in Nineteenth-Century Egypt, Sudan, and the Ottoman Mediterranean** (Ed. Terence Walz & Kenneth M. Cuno), The American University in Cairo Press, Cairo-New York, 2010, ss. 151-152.

düşüncesinin gelişimine Amerikan İç Savaşı dönemi de katkı sunmuştur. Amerika’da Kuzey ve Güney arasındaki huzursuzluk nedeniyle ortaya çıkan iç savaş, 1863’te kölelerin özgürlüklerini ilan etmesiyle sonlanmıştır. Bu dönem içerisinde Amerikan Kölelik Karşıtı Topluluğu tarafından toplumu bilinçlendirici konferanslar ve yayınlar gerçekleştirilmiştir. Ayrıca kölelik karşıtı eylemler siyasi ve dini açıdan köleliği yasaklama amaçlı kampanyalarla desteklenmiştir. Dolayısıyla köle ticaretinin kaldırılmasına yönelik anlayışın yayılması yönünde gelişmeler yaşanmıştır.⁷¹

19. yüzyılda alınan önlemler önce Avrupa kıtasının tamamına sonra dünya geneline kısa sürede yayılmıştır. Ancak tüm bu gelişmelere rağmen dünya genelinde kölelik ve köle ticaretinin yasal olarak devam etmesi, köle isyanlarının başlamasında etkili olmuştur. Örneğin, 1815 yılında gerçekleşen Viyana Kongresi’nde BK tarafından kölelik ve köle ticareti uluslararası alanda kınanmış ve kaldırılması için birtakım çalışmalara ihtiyaç duyulduğu belirtilmiştir. Ancak köle ticaretinin kaldırılmasına yönelik yaptırım ve hukuki düzenlemelerin gerçekleşmesi gerektiğine yönelik düşünce Kongreye katılan diğer devletler tarafından kabul edilmemiştir. Buna rağmen gerekli eylemlerin gerçekleşmesinde pasif rol oynayan Kongre, uluslararası alanda köle ticaretinin kınanması açısından önemlidir.⁷²

1830-1890’lı yıllar arasında kölelik ve köle ticaretinin kaldırılmasına yönelik 300’den fazla uluslararası antlaşma imzalanmıştır. Ancak yapılan bu antlaşmalar incelendiğinde kölelik ve köle ticaretinin sınıflandırıldığı görülmüştür.⁷³ Bu dönemde gerçekleşen ticaretin ağırlıklı olarak deniz yolu üzerinden gerçekleşmesi köle ticaretinin kaldırılmasına yönelik hükümlerin ticaret yolları üzerinden şekillendiğini göstermektedir.⁷⁴ Örneğin, bu dönemdeki antlaşmalarda alınan hükümler, deniz ticaretindeki kölelik ve köle ticaretinin kaldırılmasına yöneliktir.⁷⁵

1885 yılında gerçekleşen Berlin Konferansı’nda kölelik ve köle ticaretinin kapsamı genişletilerek bu kavramların kaldırılmasına yönelik hükümler kabul edilmiştir.⁷⁶ 1890 yılında gerçekleşen Brüksel Konferansı’nda katılımcı devletler tarafından Afrika kıtasında köle ticaretinin gerçekleştirilmesinde etkili olan suçların

⁷¹ Scarpa, ss. 42-43.

⁷² Scarpa, ss. 42-43.

⁷³ Scarpa, ss. 42-43.

⁷⁴ Scarpa, ss. 42-43.

⁷⁵ Scarpa, ss. 42-43.

⁷⁶ Scarpa, ss. 42-43.

sonlandırılması ve köle ticaretine maruz kalan bireylerin korunmasına yönelik kararlar kabul edilerek, kıta üzerinde barışı ve eşitliği sağlama anlayışı benimsenmiştir.⁷⁷

Afrikalıların köleleştirilmesine yönelik kölelik ve köle ticaretinin yasaklanmasına yönelik yapılan diğer hukuki düzenlemeler, 1904 ve 1910 yıllarında ortaya çıkan “Beyaz Köle Ticaretinin Önlenmesine Dair Uluslararası Sözleşmeler” (International Convention For The Suppression of the White Slave Traffic), 1926 yılında Milletler Cemiyeti tarafından imzalanan “Kölelik Sözleşmesi” (Slavery Convention), 1948 yılında BM tarafından yayımlanan “İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi” (The Universal Declaration of Human Rights) dir.

Dünya genelinde cinsel sömürü ve iş gücü sömürüsü olarak tanımlanmaya başlayan kölelik ve köle ticareti ile mücadelede uluslararası düzenlemeler yaygınlaşmıştır.⁷⁸ Bu uluslararası düzenlemelerde kölelik insan ticareti olarak nitelendirilmektedir. Bu uluslararası düzenlemeler uluslararası toplumun modern kölelik algısının genişlemesine yönelik çabaları göstermektedir.⁷⁹ 20. yüzyıldan itibaren insan ticareti ve insan ticaretiyle mücadele kavramsal olarak açıklık kazanmaya başlamıştır.⁸⁰

2. İnsan Ticareti Tanımı ve Sömürü Türleri

a. İnsan Ticareti Tanımı

Uluslararası hukuk konusu olarak bilinen insan ticareti, günümüzde bir suç tipi olarak birçok ülkenin sözleşme, mevzuat ve kanunlarında da yer almıştır.⁸¹ İnsan ticareti günümüzde ortaya çıkmış olan bir kavram değildir; aksine kökeni kölelik olan bu terim 12. yüzyıla kadar dayanır. 18. yüzyıldan itibaren kaldırılmaya çalışılan köle

⁷⁷ Scarpa, ss. 42-43.

⁷⁸ Damian Zaitch & Richard Staring, “The Flesh is Weak, the Spirit Even Weaker: Clients and Trafficked Women in the Netherlands”, **Prostitution and Human Trafficking: Focus on Clients** (Ed. Andrea Di Nicola, Andrea Cauduro, Marco Lombardi, Paolo Ruspini), Springer Science Business Media LLC., Berlin, 2009, s. 80.

⁷⁹ A.M. Kocaoğlu & S.S. Kocaoğlu, s. 105.

⁸⁰ Rose Broad & Nick Turnbull, “From Human Trafficking to Modern Slavery: The Development of Anti-Trafficking Policy in the UK”, **European Journal on Criminal Policy and Research**, Cilt: 25, Sayı: 1, 2018, s. 2.

⁸¹ James Lee Ray, “The Abolition of Slavery and the End of International War”, **Journal of International Organization**, Cilt:43, Sayı:3, 1989, s. 415.

ticareti ve köleliğin bir suç tipi olarak düzenlenmesi; uluslararası sözleşmeler ve devletlerin iç hukuku çerçevesinde şekillenmesi kolay olmamıştır.⁸² Kölelik ve köle ticareti 18. yüzyıldan itibaren yasaklanmaya başlanmış, devletlerin yapmış olduğu iç hukuk düzenlemeleriyle bu eylemler ulusal düzeyde kaldırılmaya çalışılmıştır.⁸³ Ancak günümüzde bu kavramların kapsamı ve tanımları üzerinde belirsizlikler mevcuttur.⁸⁴

Literatürde birçok akademisyen ve araştırmacı tarafından modern kölelik olarak adlandırılan insan ticaretinin, uluslararası ve devlet iç hukuk sistemlerinde çeşitli tanımları yapılmıştır. Aslında insan ticareti, bir sömürü süreci ve bir suç tipidir.⁸⁵

İnsan ticaretinin tanımlanması dünya genelinde benimsenen yaklaşımlara göre farklılık göstermektedir. Bu yaklaşımlara insan hakları, göç, pazar ve feminist yaklaşımlar örnek olarak gösterilebilir. Tüm bunlar insan ticaretinin farklı bir şekilde tanımlanması ve sınırlarının çizilmesine yardımcı olmaktadır. Örneğin, göç yaklaşımı, insan ticaretini düzensiz göç hareketleri olarak değerlendirirken; pazar yönelimli yaklaşım insan ticaretini kâr getiren ticaret çeşidi olarak tanımlamaktadır. Feminist yaklaşımda ise insan ticareti cinsel sömürü aracı olarak kullanılan kadın ve kız çocuklara yönelik olarak açıklanmaktadır.⁸⁶

Günümüzde ekonomik, siyasi ve sosyal etkenler göç algısının anlaşılmasına yardımcı olmaktadır.⁸⁷ Ekonomik ve sosyal açıdan değerlendirildiğinde insan ticareti, ülkelerin ekonomik koşullarına ve insanların yaşadıkları toplumdaki sosyal konumlarına göre gerçekleşmektedir. Bu durum göç hareketlerinin gerçekleşmesinde

⁸² William R. Cotter, "The Somerset Case and Abolition of Slavery in England", **History**, Cilt: 79, Sayı:255, 1994, s. 35.

⁸³ Robert Brent Toplin, "Upheaval, Violence, and the Abolition of Slavery in Brazil: The Case of Sao Paulo", **The Hispanic American Historical Review**, Cilt:49, Sayı:4,1969, s. 640.

⁸⁴ Michael Vorenberg, **Final Freedom: The Civil War, the Abolition of Slavery, and the Thirteenth Amendment**, Cambridge University Press, Cambridge, 2004, s. 95.

⁸⁵ Michéle A. Clark, "Vulnerability, prevention and human trafficking: the need for a new paradigm", **An Introduction to Human Trafficking: Vulnerability, Impact and Action**, (Ed. Kristiina Kangaspunta, Michéle A. Clark, Judith Dixon & Mike Dottridge), UNODC, New York, 2008, s. 60.

⁸⁶ Aslıcan Kalfa, **Eski Doğu Bloku Ülkeleri Kaynaklı İnsan Ticareti ve Fuhuş Sektöründe Çalışan Kadınlar**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı, Ankara, 2008, s. 1.

⁸⁷ Devrim Gül Vural, **Uluslararası Göçmen Kaçakçılığı ve İnsan Ticareti**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Isparta, 2007, s. 11.

ekonomik ve sosyal koşulların etkili olduğunu⁸⁸ ve beraberinde insan ticaretini getirdiğini göstermektedir.⁸⁹

Afrikalı kölelerin çalıştırılmak üzere zorla Amerika'ya götürülmeleri, 18. ve 19. yüzyıllarda çeşitli Avrupa ülkelerinde yaşayan bireylerin daha iyi yaşam standardı için Kuzey Amerika'ya gitmeleri göç adı altında gerçekleşse de farklı nitelikler taşımaktadır.⁹⁰ Benzer şekilde gelişmekte olan veya gelişmemiş ülkelerin kaynak ülke, gelişmiş ülkelerin hedef ülke olarak gösterilmesi insan ticaretinin göç yaklaşımına verilen diğer örnektir.⁹¹

Pazar yönelimli yaklaşıma göre insan ticareti kâr getiren yasa dışı pazar anlayışı olarak kabul edilmektedir. İnsan ticaretinin oluşmasına neden olan kişiler, mağduru tedarik eden, ülkeye sokan, ülke dışına çıkaran, bir yerden başka bir yere götüren; bu eylemleri gerçekleştirirken aynı zamanda cinsel ve emek sömürüsüne neden olan kişilerdir. Bu kişilerin asıl amacı kâr etmektir ve insan ticareti bu kişiler için bir iş olarak kabul edilmektedir.⁹² İnsan hakları ihlalleri ve bu ihlaller üzerinden suç işleyenlerin elde ettikleri gelirler bu suç türüne önemli bir boyut kazandırmıştır.⁹³ Özellikle, bireylerin bir mal olarak görülerek istismar edilmesi insan ticaretine olan pazar yönelimli yaklaşımın göstergesidir. İnsan ticareti, uyuşturucu ve silah kaçakçılığından sonra en çok kâr getiren suç türüdür.⁹⁴

Günümüzde insan ticareti, insan onuru, temel hak ve özgürlüklerin ihlâl edilmesi açısından değerlendirilmektedir.⁹⁵ Örnek olarak, insan hakları çerçevesinde Palermo Protokolü ile insan ticareti alanında çeşitli düzenlemeler yapılması, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 4. maddesinin kölelik ve zorla çalıştırma kavramları çerçevesinde düzenlenmesi⁹⁶ ve Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası

⁸⁸ Cenap Keskin & Önder Özar, **Yurtdışı Göç Hareketleri ve Vatandaş Sorunları**, T.C. Dışişleri Bakanlığı Ekonomik ve Sosyal İşler Genel Müdürlüğü, Ankara, 1953, s. 3.

⁸⁹ Belkis Kümbetoğlu, "Küresel Gidişat, Değişen Göçmenler ve Göçmenlik", **Uluslararası İlişkilerde Sınır Tanımayan Sorunlar: Göç, Yurttaşlık, İnsan Hakları, Toplumsal Cinsiyet, Küresel Adalet ve Güvenlik**, (Ed.: Ayhan Kaya & Günay Göksu Özdoğan), Bağlam Yayıncılık, İstanbul, 2003, ss. 272-273.

⁹⁰ Kümbetoğlu, ss. 276-277.

⁹¹ Kümbetoğlu, ss. 276-277.

⁹² Alexis A. Aronowitz, **Human Trafficking, Human Misery: The Global Trade in Human Beings**, Praeger Publishers, Londra, 2009, ss. 23-24.

⁹³ Memişoğlu, s. 240.

⁹⁴ Aronowitz, s. 27.

⁹⁵ Aronowitz, s. 27.

⁹⁶ Aronowitz, s. 27.

Sözleşmesi'nin 8. maddesiyle kölelik ve zorla çalıştırmanın yasaklanması gösterilebilir.⁹⁷

İnsan ticareti, 21. yüzyılın en önemli problemlerinden biri olarak kabul edilmektedir. Kökeni köleliğe kadar uzanan insan ticareti, 2000'li yılların başlarına kadar uluslararası düzeyde tanımlanmamıştır.⁹⁸ Bu suç türünün herkes tarafından kabul edilebilir bir şekilde tanımlanması Sınırışan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek, İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin 15 Kasım 2000 tarihli Protokol'ün kabulü ile sağlanmıştır.⁹⁹ Söz konusu belgenin önemi insan ticaretinin tanımını yapan ve bu suçla mücadelede küresel yaklaşımı benimseyen ilk uluslararası hukuki belge olmasıdır.¹⁰⁰ Bu belge ile insan ticareti bugüne kadar amaç, araç ve eylem çerçevesinde yapılan en geniş kapsamıyla tanımlanmıştır.

İnsan ticareti, Batı Avrupa kolonilerinde kadınlara yönelik ortaya çıkan bir ticaret olarak bilinmektedir. Aslında insan ticareti, sadece cinsel sömürü türü değildir.¹⁰¹ Günümüzde insan ticareti, küresel eşitsizlik, organize suç, küreselleşme, yoksulluk, güvenlik ve sağlık problemleri gibi unsurlar ile yakından ilişkili olup, bireylerin vücut bütünlüğü, çalışma özgürlüğü ve insan onurun korunması maksadıyla suç olarak değerlendirilmekte ve düzenlemeler gerçekleştirilmektedir.¹⁰²

Köleliğin meşru olarak kabul edildiği dönemlerde köleleştirme çalışmaları savaş ve akınlar üzerinden gerçekleşmiştir.¹⁰³ Günümüzde ise insan ticareti ekonomik ve sosyal yapılarda meydana gelen değişimler, toplumsal dalgalanmalar ve küreselleşme gibi faktörlerin etkisiyle bireylerin kandırılması, tehdit edilmesi ve korkutulmasıyla gerçekleşmektedir.¹⁰⁴ Artık kölelik meşru görülmemektedir. Bu durum köleliğin meşru olduğu zamanda mağdurlar toplum içerisinde yer alırken,

⁹⁷ Mehmet Semih Gemalmaz, *Ulusalüstü İnsan Hakları Hukukunun Genel Teorisine Giriş*, 8. Baskı, Legal Yayıncılık, İstanbul, 2012, s. 153.

⁹⁸ Laura Johnson, *Human Trafficking and the Common European Asylum System: Victim Protection and Assistance in the European Union*, Master of Arts in Law and Diplomacy Thesis, The Fletcher School at Tuft University, Medford, 2006, s. 5.

⁹⁹ **Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children**, Art.3.

¹⁰⁰ **Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children**, Art.2.

¹⁰¹ Zaitch & Staring, s. 80.

¹⁰² Salt & Hogarth, s. 19.

¹⁰³ Bozkurt, ss. 66-67.

¹⁰⁴ Fahriye Öztürk & Hakan Naim Ardor, "Suç Sanayisinin Bir Alanı İnsan Ticareti: Türkiye Açısından Bir Değerlendirme", *Ekonomik Yaklaşım*, Cilt: 18, Sayı: 62, 2007, s. 80.

köleleştirmenin suç olarak kabul edilmesiyle mağdurların toplum içerisinde yer almasına rağmen yetkili mercilerden gizlendiği sonucunu ortaya çıkarmaktadır.¹⁰⁵

Günümüzde insan ticareti, yüzyıllar boyu devam etmiş köle ticareti kadar önemlidir. Kölelik 18. yüzyılda yasaklanıp ortadan kalkan bir sorun değil, günümüzde önemi giderek artan bir sorundur. Kısaca özetlemek gerekirse, kölelik yasaklanmıştır ancak ortadan kaybolmamıştır. İnsan ticareti yasaklanan kölelik kavramının günümüz şartlarına göre şekillenerek yeniden ortaya çıkmış halidir. İnsan ticareti kavramı, köleliğin ve köle ticaretinin yasaklanmasının ardından cinsel sömürü gibi çeşitli sömürü türlerine karşı ortaya çıkan sözleşmelerde ve hukuki düzenlemelerde yerini almıştır.¹⁰⁶

(1) Hukuki Düzenlemelerde İnsan Ticareti

Kölelik ve köle ticaretinin yasaklanması ile insan ticareti uluslararası ve ulusal hukukta kölelik yerine kullanılmaya başlanmıştır. Politik ve sosyal farklılıklarından dolayı, uluslararası hukuk ve devlet iç hukuk sistemlerinde bir suç türü olarak değerlendirilen insan ticaretinin tanımı net değildir. Bu durum tartışmaya açık bir konu olan insan ticaretinin sınırlarının belirlenmesinde fikir birliğinin oluşmadığını göstermektedir. Ancak, zamanla ortaya çıkan kanunlarla yasaklanan ve cezalandırılması gereken davranışların belirlenmesi insan ticaretinin tanımlanması gerektiğini göstermektedir.

Sanayi Devrimi döneminin toplum üzerindeki etkisiyle insan ticareti, kölelik ve köle ticareti şekillenmeye başlamıştır. Daha önceleri devletlerin hukuk sistemleri tarafından meşru olarak kabul edilen bu eylemler, Sanayi Devrimi ile meydana gelen siyasi, ekonomik ve insani değerler üzerinde oluşan değişim ile hukuk sistemlerini etkilemiş ve yasaklanmaya başlamıştır.

Amerikan Kongresi'nde kabul edilen *İnsan Ticareti Mağdurlarının Korunması Kanunu* 'nda insan ticareti,

Şiddet, baskı, sahtekarlık ve hile ile kişileri, esaret veya benzeri koşullara tabi kılmak, iç hizmetlerde kullanmak şeklinde zorla çalıştırmak veya hizmet ettirmek, kötü çalışma koşullarına veya köleliğe varan iş mükellefiyetlerine tabi kılmak

¹⁰⁵ Aronowitz, s. 29.

¹⁰⁶ Anne T. Gallagher, **The International Law of Human Trafficking**, Cambridge University Press, New York, 2010, s. 13.

amacıyla kişilerin tedarik edilmesi, kaçırılması, bir yerden bir yere götürülmesi, barındırılması, sevk edilmesi, satılması veya satın alınmasını içeren her türlü eylem

şeklinde tanımlanmıştır.¹⁰⁷

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komisyon üyesi Ann Gallagher tarafından yapılan tanıma göre ise “*insan ticareti, bireylerin kâr elde etmek amacıyla zorla ve hileli bir şekilde bir yerden başka bir yerleştirilerek sömürülmesidir*”.¹⁰⁸ Bu tanımlarda insan ticareti, temel hak ve özgürlüklerinin bütünlüğünün tehdit, baskı, cebir veya şiddet kullanılarak tehdit edilmesi ve bireylerin özgürlüklerinin kısıtlanması olarak kabul edilmektedir.¹⁰⁹

EUROPOL (Avrupa Polis Ofisi)’e göre,

*İnsan ticareti bir kişinin; fuhşunun istismarı, cinsel istismarın çeşitleri ve çocukların istismarı veya kimsesiz çocukların ticareti amacıyla şiddet veya tehdit ya da nüfuzu kötüye kullanma veya kandırma yoluyla kişi üzerinde gerçek ve yasa dışı hakimiyet kurmak anlamına gelir... Bu istismar şekilleri, çocuk pornografisi ürünlerinin üretimi, satışı veya dağıtımını da kapsar.*¹¹⁰

EUROPOL’un 2009 yılında yayınlamış olduğu raporda insan ticareti, “*kimsesiz ve terk edilmiş çocukların fuhuş niyetiyle sömürülmesi, emeklerinin çalınması, zorla çalıştırılması ve ticaretinin yapılması*” olarak açıklanmıştır.¹¹¹ EUROPOL’un yapmış olduğu tanımlarda insan ticaretinin, “*çocuk ve/veya cinsel sömürü*” odaklı gerçekleşen suç türü olarak sınırlandırıldığı görülmektedir.

1988 ve 1994 yıllarında ortaya çıkan “*Kadınlara Yönelik Ticarete Karşı Küresel İttifak (Global Alliance Against Traffic in Women (GAATW))*” ve “*Kadın Ticaretine Karşı Birlik (Coalition Against Trafficking in Women (CATW))*” insan ticaretini, “*ülke sınırları içerisinde veya dışında kadınların şiddet uygulanabilecek bir kişi olarak görülmesi ve onların evlilik müessesesi adı altında sömürülmesi, emeklerinin çalınması ve fuhuş gibi işlerde zorla çalıştırılmasıyla kadınların*

¹⁰⁷ Olgun Değirmenci, “Mukayeseli Hukukta ve Türk Hukukunda İnsan Ticareti Suçu”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Cilt: 3, Sayı: 67, 2006, ss. 57-58.

¹⁰⁸ Gallagher, **The International Law of Human Trafficking**, s. 25.

¹⁰⁹ Yenidünya, s. 5.

¹¹⁰ European Police Office, **European Organized Crime Threat Assessment 2000**, EUROPOL Press, The Hague, 2000, s. 3

¹¹¹ European Police Office, **European Organized Crime Threat Assessment 2009**, EUROPOL Press, The Hague, 2009, ss. 19-24.

alikonulması, kısıtlanması ve alınıp-satılması” şeklinde tanımlamıştır.¹¹² Günümüzde insan ticaretinden etkilenen bireylerin %80’ini kadın ve genç kızlar oluşturmaktadır.¹¹³ Yapılan tanımlamalar, insan ticaretinin feminen bir görünüm kazandığını göstermektedir.¹¹⁴ Tüm bu tanımlamalar Palermo Protokolü’nün ortaya çıkmasına katkı sağlamıştır.¹¹⁵

İnsan ticareti üzerine yapılan ilk bağlayıcı tanım Palermo Protokolü’nde yapılmıştır. Protokol’de insan ticareti,

Bireylerin tehdit, zor kullanımı, diğer cebir türleri, kaçırma, hile, aldatma, yetkinin veya savunmasızlık durumunun kötüye kullanılması, bir başka kişi üstünden kontrol sahibi olan bir kişinin rızasını elde etmek için fayda veya ödemelerin alınması, verilmesi yoluyla bireylerin istihdamı, taşınması, transferi, barındırılması ve alınması sağlanarak sömürülmesi

şeklinde tanımlanmaktadır.¹¹⁶

2000 yılında AK tarafından kabul edilen R (2000) 11 sayılı Tavsiye Kararı’na göre insan ticareti,

“Cinsel sömürü amacıyla insan ticareti kavramı, bir veya daha fazla sayıda birey ya da tüzel kişi tarafından, yasal ya da yasa dışı yollardan, kendi rızalarıyla bile olsa, zor kullanarak, özellikle şiddet, tehdit ve yetkinin ya da hassas bir konumun kötüye kullanımı gibi yollara başvuruyla cinsel sömürü amacıyla insan tedariki veya insan sömürüsünün veya ulaşımının veya göçünün organizasyonunu ifade eder.

şeklinde açıklanmıştır.¹¹⁷ Yapılan tanım, tavsiye kararının insan ticaretinin cinsel sömürü amacıyla gerçekleştiğini savunduğunu göstermektedir. AK’a göre insan ticareti, az gelişmiş ülkelerden gelişmiş ülkelere doğru cinsel sömürü odaklı gerçekleşen suç türüdür.¹¹⁸

¹¹² Liz Kelly & Linda Regan, **Stopping Traffic: Exploring the Extent of and Responses to Trafficking in Women for Exploitation in the UK**, Police Research Series: Paper 125, London, 2000, s. 3.

¹¹³ U.S Department of State, **Trafficking in Persons Report**, 2004, s. 6.

¹¹⁴ Hüdayi Sayın, **Uluslararası Hukuk ve Türk Hukuku Bakımından Göçmen Kaçakçılığı, İnsan Ticareti, Cinsel Sömürü Suçları ve Bunlarla Mücadelede Uluslararası İş birliği**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, İstanbul, 2010, s. 149.

¹¹⁵ Sayın, s. 149.

¹¹⁶ **Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children**, Art.3.

¹¹⁷ Council of Europe, Committee of Ministers, **“Recommendation No. R (2000)11 of the Committee of Ministers to Member States on Action against Trafficking in Human Beings for the Purpose of Sexual Exploitation”**, 19.05.2000, <https://rm.coe.int/1680092c2b> (12.11.2022), Art.1.

¹¹⁸ Sayın, s. 149.

2000 yılında yürürlüğe giren Türkiye'nin de 2003 yılında taraf olduğu *Sınır aşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol*'ün 3. maddesine göre insan ticareti,

Kuvvet kullanarak veya kuvvet kullanma tehdidi ile veya diğer bir biçimde zorlama, kaçırma, hile, aldatma, nüfuzu kötüye kullanma kişinin çaresizliğinden yararlanma veya başkası üzerinde denetim yetkisi olan kişilerin rızasını kazanmak için o kişiye veya başkalarına kazanç veya çıkar sağlama yoluyla kişilerin istismar amaçlı temini, bir yerden bir yere taşınması, devredilmesi, barındırılması veya teslim alınması anlamına gelir. İstismar terimi, asgari olarak, başkalarının fuhşunun istismar edilmesini veya cinsel istismarın başka biçimlerini, zorla çalıştırmayı veya hizmet ettirmeyi, esareti veya esaret benzeri uygulamaları, kulluğu veya organların alınması

olarak açıklanmaktadır.¹¹⁹

Günümüzde ekonomik ve sosyal yapılarda meydana gelen değişimler, toplumsal dalgalanmalar ve küreselleşme gibi faktörlerin etkisi ile insan ticareti, dünya genelinde küresel bir sorun olarak kabul edilmektedir.¹²⁰ Günümüzde bu suç türleri kârlı bir iş kolu olarak görülmektedir.¹²¹ Yapılan tanımlar, insan ticaretinin kişileri ekonomik, psikolojik ve sosyal açıdan bir şiddet aracı olarak kullandığını göstermektedir. İnsan ticareti, az gelişmiş ülkelerden gelişmiş ülkelere doğru gerçekleşmektedir. Günümüzde insan ticareti, bireylerin yasal veya yasadışı yollarla girdiği ülkede sömürülmesi, emeklerinin çalınması ve zorla çalıştırılması ile ilgilidir. Keza, hızla yayılan ve toplum güvenliğini tehdit eden en önemli sorunlardan biri olarak değerlendirilmektedir. Sonunda, bu kavram devletlerin iç hukuk sistemleri ve Palermo Protokolü gibi uluslararası sözleşmeler aracılığıyla suç olarak kabul edilmiştir.

b. İnsan Ticareti Türleri

¹¹⁹ **Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children**, Art. 2.

¹²⁰ Öztürk & Ardor, s. 80.

¹²¹ Assia Ghrib, **Trafficking in Unaccompanied Minors- France: Trafficking in Unaccompanied Minors in the European Union**, IOM Press, Brussels- Paris, 2002, ss. 31-32.

İnsan ticareti, kökeni tarih öncesi medeniyetlere kadar uzanan,¹²² toplumun uğraştığı en karmaşık insan hakları ihlallerinden biridir.¹²³ 2016 yılında ABD Adalet Bakanlığı tarafından yayınlanan rapora göre, Afrika’da 18,296; AB’de 9,989; Asya’da 14,706 ve Latin Amerika’da 8,821 kişi insan ticareti mağduru olarak hayatına devam ediyor.¹²⁴ Günümüzde bu suç türü uyuşturucu ve silah kaçakçılığı gibi organize suç türlerinden sonra en fazla gelir elde edilen suç olarak kabul edilir.¹²⁵ Bireylerin tehdit ve diğer cebir yollarıyla fuhuş, zorla çalıştırılma veya diğer kölelik formlarına zorlanması bize bu eylemin toplum ve devlet açısından önlenemediğini gösterir.¹²⁶ Günümüzde insan ticareti, cinsel sömürü, emek sömürüsü, çocuk ticareti ve organ ticareti gibi farklı sömürü türleri altında varlığını devam ettirmektedir.¹²⁷

Palermo Protokolü, cinsel istismar, çocuk istismarı, organ-doku ticareti ve insanların sömürülmesi, zorla çalıştırılması veya emeklerinin çalınması gibi köleliğe benzer uygulamaları kapsamaktadır.¹²⁸ Günümüzde insan ticaretine yönelik sömürü türleri cinsel sömürü, emek sömürü, çocuk ticareti ve organ-doku ticareti olarak dört alanda incelenmekte,¹²⁹ 2011 yılında AB’nin 2011/36 sayılı Direktifi’nde dilencilik ve suç faaliyetlerinin istismarına da yer verilerek insan ticareti kavramına yönelik sömürü türleri listesi güncellenmiştir.¹³⁰

İnsan ticaretine yönelik sömürü türlerinin en önemlisi cinsel sömürüdür. Bu sömürü türü, devlet kurumları tarafından mücadele edilen sömürü türüdür.¹³¹ Geçmişten günümüze cinsel kölelik adı altında hedef alınan kadınlar, çalışma veya okuma gibi vaatlerle kandırılarak fuhuş gibi cinsel sömürülere maruz kalmıştır.¹³² 2017 yılında açıklanan bilimsel verilere göre insan ticareti vakalarının %83’ü cinsel sömürü odaklı gerçekleşmektedir.¹³³ Kıta Avrupa’sında insan ticareti mağdurlarının

¹²² Leah Lydia Otis, **Prostitution in Medieval Society**, The University of Chicago Press, 1985, s.15.

¹²³ Yenidünya, s. 5.

¹²⁴ U.S Department of State, **Trafficking in Persons Report**, 2017, s. 45.

¹²⁵ Holmes, s. 53.

¹²⁶ Kelly & Regan, s. 5.

¹²⁷ Öztürk & Ardor, s. 79.

¹²⁸ Burak Tuğ, “İnsan Ticareti ile Vatandaşların Bilinçlendirilmesinde Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün Rolü”, **Göç Araştırmaları Dergisi**, Cilt:6, Sayı:1, 2020, s. 40.

¹²⁹ Kristina Szaraz, **The Role of the European Union in the Global Fight against Human Trafficking**, LAP LAMBERT Academic Publishing, Budapest, 2010, s. 52.

¹³⁰ Szaraz, s. 59.

¹³¹ Hakan Erdal, “Organize Bir Suç Türü Olarak İnsan Ticareti ve Türkiye Örneği”, **Polis Bilimleri Dergisi**, Cilt:10, Sayı:2, 2008, s. 84.

¹³² Kelly & Regan, s. 5.

¹³³ U.S Department of State, s. 45.

%56'sının tehdit ve zor kullanımı gibi yollarla cinsel istismara uğradığı ortaya çıkmıştır. Bu mağdurların çoğunluğunu kadın, genç kız ve çocuklar oluşturmaktadır.¹³⁴ Mağdurların cinsel ticarete sürüklenmesi fiziksel ve psikolojik sağlık problemleri yaratmaktadır.¹³⁵

Cinsel sömürü türünün vicdanı rahatsız eden diğer boyutu mağdurların zorla cinsel köle olarak alınıp satılmasıdır.¹³⁶ Eski Yugoslavya, Gürcistan ve Azerbaycan gibi ülke kadınlarının Avrupa kıtasında satılması örnek olarak gösterilebilir.¹³⁷ Tüm bunlar cinsel sömürü türünden etkilenen kadın ve çocukların erken yaşta evlilik gibi durumlarla cinsel ticarete ve şiddete nasıl maruz kaldıklarını, çaresiz kalan kadın ve çocukların hayallerinin nasıl sömürüldüğünü ve mağdurlar üzerinde oluşan fiziksel ve psikolojik sağlık problemlerinin nasıl ortaya çıktığını göstermektedir.¹³⁸

Günümüzde insan ticaretine yönelik sömürü türünün bir başka çeşidi emek sömürüsüdür. Bu sömürü türü, ucuz emek, yoksulluk ve güç dengesizliği piramidinden beslenerek ortaya çıkmıştır. Bu sömürü türü ile bireyler ucuz işçi olarak değerlendirilmekte, emekleri sömürülerek üzerlerinden gelir elde edilmektedir.¹³⁹ Emek sömürüsü, ilk olarak Uluslararası Çalışma Örgütü (International Labour Organization (ILO)) tarafından 2016 yılında “işgücü sömürüsü” olarak açıklanmıştır.¹⁴⁰ Palermo Protokolü ise bu sömürü türünü günümüzde “zorla çalıştırma sömürüsü” olarak tanımlamıştır.¹⁴¹

Modern kölelik olarak değerlendirilen emek sömürüsü, insan tacirlerinin ellerine düşerek çaresizliğe mahkûm edilen ve ağır şartlar altında çalıştırılan mağdurları kapsamaktadır.¹⁴² ILO'ya göre 24,9 milyon kişi tarım, inşaat, hizmet ve

¹³⁴ UN Office on Drugs and Crime (UNODC), **Global Report on Trafficking in Persons 2018**, Vienna, 2018, https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/glotip/2018/GLOTiP_2018_BOOK_web_small.pdf (30.12.2023), ss. 29-33.

¹³⁵ Siam Oram, Heidi Stöckl, Joanna Busza & Louise M. Howard & Cathy Zimmerman, “Prevalence and Risk of Violence and the Mental and Sexual Health Problems Associated with Human Trafficking: Systematic Review”, **PLoS Medicine**, Cilt:9, Sayı: 5, 2012, s. 1.

¹³⁶ Stephen Castles & Mark J. Miller, **Göçler Çağı Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri**, çev. Bülent Uğur Bal & İbrahim Akbulut, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2008, s. 164.

¹³⁷ Castles & Miller, s. 163.

¹³⁸ Scarpa, s. 26.

¹³⁹ Öztürk & Ardor, s. 79.

¹⁴⁰ International Labour Organization (ILO), “**Global Estimates of Modern Slavery: Forced Labour and Forced Marriage**”, 2017, s.10, https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/documents/publication/wcms_575479.pdf (01.12.2022).

¹⁴¹ Global Estimates of Modern Slavery: Forced Labour and Forced Marriage, s. 11.

¹⁴² Sayın, s. 175.

imalat gibi sektörlerde işgücü sömürüsüne maruz kalmakta, mağdurların sağlık durumları fiziksel ve psikolojik açıdan olumsuz etkilenmektedir.¹⁴³ Zamanla bu mağdurlar cinsel sömürü türü altında değerlendirilmeye başlanmıştır.¹⁴⁴ Ancak, günümüzde emek sömürüsüne uğrayan mağdurların tespit edilmesi cinsel sömürüye uğrayan mağdurlardan dolayı oldukça zordur.¹⁴⁵ Dünya'nın çoğunluğunu etkileyen emek sömürüsü, Avrupa kıtasında göçmen topluluklarında meydana gelirken, geri kalan azınlık kısım ise Avrupalı bireyler tarafından gerçekleştirilmektedir.¹⁴⁶

İnsan ticaretine yönelik sömürü türünün diğer bir çeşidi çocuk ticaretidir. Bu sömürü türü geçmişten günümüze çeşitli amaçlar doğrultusunda gerçekleşmektedir.¹⁴⁷ Çocukların temel hak ve hürriyetlerini savunamaması, onları insan tacirlerinin hedefi haline getirmiştir.¹⁴⁸ İnsanoğlunun en masum bireyleri olan çocukların çeşitli amaçlar doğrultusunda kaçırılması, aileleri tarafından başka ailelere satılması veya evlatlık olarak verilmesi, kadınlar gibi cinsel sömürü aracı olarak kullanılması, dilendirilmesi, ağır şartlar altında çalıştırılması veya suç örgütlerinin eline düşürülerek kullanılması çocukların insan ticareti aracı olarak kullanıldığını göstermektedir. İnsan tacirleri bu durumlardan gelir elde etmektedir.¹⁴⁹

Örnek olarak, Güney Afrika ülkelerinde insan ticareti, yoksulluk ve işsizlik gibi nedenlerden dolayı özellikle çocuk ticareti üzerinden gerçekleşmektedir.¹⁵⁰ Bu ülkelerde çocuk ticareti, ebeveynlerin içinde bulunduğu durumun sömürülmesi sonucu ortaya çıkmaktadır.¹⁵¹ Çocukların düştüğü bu durumdan aile fertleri ne yazık ki bihaberdir.¹⁵² Bu sömürü türü üzerinde durulması gereken en önemli husus

¹⁴³ Global Estimates of Modern Slavery: Forced Labour and Forced Marriage, s. 10.

¹⁴⁴ Oram, Stöckl, Busza, Howard & Zimmerman, s. 317.

¹⁴⁵ Johnson, s. 21.

¹⁴⁶ European Commission, **Data Collection on Trafficking in Human Beings in the EU**, Migration and Home Affairs Press, 2018, s. 55.

¹⁴⁷ Julia Clancy Smith, "Geç Dönem Osmanlı Tunus'unda Göçmen Bir Akdeniz Sınırı Boyunca Kadınlar ve Toplumsal Kontrol; 1830-1870", **Akdeniz Dünyası Düşünce, Tarih, Görünüm**, (Ed. Eyüp Özveren), İletişim Yayınları, İstanbul, 2006, s. 121.

¹⁴⁸ Julia O'Connell Davidson, "Moving Children? Child Trafficking, Child Migration, and Child Rights", **Critical Social Policy**, Cilt:31, Sayı:3, 2011, s. 454.

¹⁴⁹ Ehud, R. Toledano, "Osmanlı Doğu Akdeniz'inde Afrikalı Köleler: Bir Kültürel 'Merkezileştirme' Örneği", **Akdeniz Dünyası Düşünce, Tarih, Görünüm**, (Ed. Eyüp Özveren), 2006, İletişim Yayınları, İstanbul, s. 102.

¹⁵⁰ USA Report, **Trafficking In Persons Report**, 20th Edition, 2020, s. 507.

¹⁵¹ Susan Tiefenbrun, "Child Soldiers, Slavery and the Trafficking of Children", **Fordham International Law Journal**, Cilt:31, Sayı:2, 2008, s. 422.

¹⁵² David M. Smoling, "The Two Faces of Intercountry Adoption: The Significance of the Indian Adoption Scandals", **Seton Hall Law Review**, Cilt:35, Sayı:1, 2003, s. 403.

çocukların çok küçük yaşlarda cinsel sömürü aracı olarak kullanılması ve bu duruma göz yumulmasıdır.¹⁵³ Asya, Afrika ve Güney Amerika ülkelerinde cinsel sömürü amacıyla çocuk ticareti yapılmaktadır.¹⁵⁴ BM Uyuşturucu ve Suç Ofisi'nin 2018 yılında yayınlamış olduğu rapora göre, insan ticaretinin %30'undan fazlasında çocuklar cinsel sömürü aracı olarak kullanılmaktadır.¹⁵⁵

Son olarak, insan ticaretine yönelik sömürü türünün diğer boyutu organ-doku ticaretidir.¹⁵⁶ Küreselleşmenin ortaya çıkmasıyla hızlanan teknolojik gelişmeler zamanla organ nakli gibi durumların gerçekleşmesine olanak sağlamıştır. Ne yazık ki bu durum zamanla önü kesilemeyen bir ticaret haline gelmiş ve insan ticareti suçu olarak değerlendirilmeye başlanmıştır.¹⁵⁷ Günümüzde organ ticareti Arap ülkeleri, İsrail, Japonya, İtalya, Kanada, ABD gibi ülkeler tarafından Hindistan, Pakistan, Afganistan, Moldova, Romanya, Meksika, Peru, Güney Afrika gibi ülke vatandaşları üzerinden gerçekleştirilmekte, bu da organ karaborsasının daha çok gelişmiş ülkeler tarafından gerçekleştirildiğini¹⁵⁸ ve bir organize suç türü olarak ortaya çıktığını göstermektedir.¹⁵⁹

3. İnsan Ticaretinin Ortaya Çıkış Nedenleri

Küresel boyutta insani bir sorun olan insan ticareti,¹⁶⁰ insan haklarını ihlâl eden sosyo-politik bir sorun olarak bilinir.¹⁶¹ Bu suç türü, siyasi istikrarsızlık, iç savaş, cinsiyet eşitsizliği, yoksulluk ve küreselleşme gibi ekonomik, sosyo-kültürel ve yasal-politik nedenler çerçevesinde şekillenmektedir. İnsan ticareti, dünya genelinde ortadan

¹⁵³ Trafficking In Persons Report 2020, s. 507.

¹⁵⁴ Tiefenbrun, s. 421.

¹⁵⁵ Global Report on Trafficking in Persons 2018, s. 27.

¹⁵⁶ Tuğ, s.41; Debra A. Budiani Saberi, Kallakurichi Rajendiran Raja, Katie C. Findley, Ponsian Kerketta & Vijay Anand, "Human Trafficking for Organ Removal in India: A Victim- Centered, Evidence- Based Report", **Transplantation**, Cilt: 97, Sayı: 4, 2014, s. 380.

¹⁵⁷ Castles & Miller, ss. 163-164.

¹⁵⁸ Sayın, s. 178.

¹⁵⁹ O'Connell Davidson, s. 454.

¹⁶⁰ Toman Omar Mahmoud & Christoph Trebesch, "The Economics of Human Trafficking and Labour Migration: Micro- Evidence from Eastern Europe", **Journal of Comparative Economics**, Cilt:38, Sayı: 2, 2010, s. 173.

¹⁶¹ Aderanti Adepoju, "Review of Research and Data on Human Trafficking in Sub-Saharan Africa", **International Migration**, Cilt:43, Sayı:1-2, 2005, s. 75.

kaldırılması gereken bir suç türüdür.¹⁶² Ancak bu suç, küreselleşmenin etkisiyle artarak sorun olmaya devam etmektedir.¹⁶³

İnsan ticaretinin ortaya çıkmasında etkili olan neden ekonomik kaynakların yetersizliği ve bu kaynakların eşitsiz dağılımıdır. Yolsuzluk, eğitimsizlik, işsizlik, kaynak devletlerdeki imkân ve kaynak eksikliği gibi finansal ve demografik eşitsizlikler insan ticareti üzerinde etkili bir rol oynamaktadır.¹⁶⁴ Bu duruma tarım sektörünün gelir getirici özelliğini yitirmesi ve yoksulluk gibi ekonomik zorluklar eşlik etmektedir.¹⁶⁵ Yoksulluk arttıkça, bireyler ulusal sınırların ötesinde ekonomik fırsatlar aramaya başlamaktadır. Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinde yaşanan ani ve hızlı değişimler ekonomik zorluğun ortaya çıkmasına ve sosyal güvenlik anlayışının çökmesine neden olmaktadır.¹⁶⁶ Bu durum insan ticaretinin yaygınlaşmasında etkili olmaktadır.¹⁶⁷ Ekonomik zorluğun ortaya çıkması genç nüfus ve vasıfsız işgücüne duyulan ihtiyacı etkilemektedir. Bu durumun sebep olduğu insan göçü, insan ticaretiyle doğrudan bağlantılıdır. Bu insan göçü, refah seviyesi yüksek ülkelerdeki yaşam standartlarına ve tüketim mallarına erişimin sağlanmasına yönelik taleple oluşmaktadır. Dolayısıyla, insan ticaretinin dinamikleri kaynak ve hedef ülkeler bakımından farklılıklar göstermektedir.

İnsan ticaretine cinsiyet eşitsizliği de eşlik etmektedir. Bu süreçte kadın ve kız çocukları daha çok kullanılmaktadır. Geçmişten beri kadın ve kız çocuklarına toprak sahibi olmak, mirasta pay sahibi olmak, kredi almak gibi temel hak ve özgürlüklerin sağlanmaması, onların ekonomik ve sosyal düzende dışlanmalara ve ayrımcılığa maruz kaldıklarını ve savunmasız olduklarını göstermektedir. Kadın ve çocuklar daha iyi yaşam şartlarına sahip olabilmek için her türlü işi kabullenmektedir. Okuma-yazma oranının düşüklüğü, kadın ve çocukların nitelikli işgücü çerçevesinde değerlendirilmesini ve yaşam standartlarını yükseltici iş bulmalarını

¹⁶² United Nations Meetings Coverage and Press Releases, “**Promoting Rights Central to Strategy for Ending Trafficking in Human Beings, Secretary- General Tells Event on Eradicating ‘Modern Day Slavery’**”, 2016, s. 25.

¹⁶³ Joy N. Ezeilo, **Achievements of the Trafficking Protocol: Perspectives from the formed UN Special Rapporteur on Trafficking in Persons**, (Ed. Jacqueline Bhabha), Anti-Trafficking Review, United Kingdom, 2015, s. 144.

¹⁶⁴ Joyce Outshoorn, “The Political Debates on Prostitution and Trafficking of Women”, **Social Politics: International Studies in Gender, State and Society**, Cilt:12, Sayı:1, 2005, s. 141.

¹⁶⁵ Terry Coonan & Robin Thompson, “Ancient Evil, Modern Face – The Fight Against Human Trafficking”, **Georgetown Journal of International Affairs**, Winter/Spring, 2005, s. 44.

¹⁶⁶ Coonan & Thompson, s. 43.

¹⁶⁷ Coonan & Thompson, s. 43.

engellemektedir.¹⁶⁸ Bu yüzden kadın ve çocuklar, işgücü piyasasının kısıtlı olmasından dolayı genellikle ev içi çalışma, pazarlama ve hizmet sektöründe kullanılmaktadır.¹⁶⁹ Bu durum kadın ve çocukların ucuz işgücü ve kölelik benzeri uygulamaları gerçekleştirenlerin ağına kolayca düşmesine ve fuhuş, zorla çalıştırma ve organ nakli gibi alanlarda insan ticareti mağduru olmalarına neden olmaktadır.¹⁷⁰

Bireylerin, insan ticaretine karşı korunamaması, bireylerin istek ve ihtiyaçlarının karşılanmasıyla doğrudan bağlantılı olsa da insanları hareket etmeye iten tek neden yaşanan ekonomik zorluk değildir. İnsan ticaretinin ortaya çıkmasında etkili olan diğer neden sosyo-kültürel farklılıklardır. Ataerkil aile ilişkileri ve sosyal yapı içerisinde ikinci plana atılma kadın ve çocukların insan ticaretine olan yönelimlerini etkilemektedir. Bu durum insan tacirlerinin ilgisini çekmektedir.¹⁷¹ Bu yapı, insan ticareti boyutunu da oluşturmaktadır. Sosyo-kültürel farklılık çerçevesinde gerçekleşen cinsel odaklı eylemler insan ticaretini etkilemektedir. Genellikle kadınlara karşı benimsenen yaklaşım “gelin” pazarlaması üzerine gerçekleşen insan ticaretidir.¹⁷² Kadınlara yönelik şiddet ve tehdit hemen hemen her toplumda görülmektedir. Sosyal dışlanma üzerine evlerinden ayrılmak durumunda kalan kadınlar sömürüye açık hale gelmektedir.¹⁷³ Kadın ve çocukların eğitimsiz ve sosyal destekten uzak olmalarının yanında sosyal ve ekonomik ağlarının eksikliği insan ticaretine olan yönelimi etkilemektedir.¹⁷⁴ Kadın ve çocuklar insan ticareti aktörü olarak değerlendirilmektedir. İnsan ticaretine olan yönelimin ortaya çıkmasında daha iyi yaşam standartlarının sağlanması amacı etkili olmaktadır.¹⁷⁵

İnsan ticaretinin ortaya çıkmasında etkili bir diğer neden yasal ve politik eksikliktir. Tarihte ulusüstü suç birimi olarak gündemden düşmeyen insan ticareti, siyasi bir rol oynamaktadır.¹⁷⁶ Yoksulluk, cinsiyet eşitsizliği, iş imkanlarının bulunmayışı, yolsuzluk, yasal çerçevenin yetersizliği, doğum kayıtlarının eksikliği ve

¹⁶⁸ Lauren B. Engle, **The World in Motion, Short Essays in Migration and Gender**, International Organization for Migration, Geneva, 2004, s. 63, https://www.kok-gegen-menschenhandel.de/fileadmin/user_upload/world_motion.pdf (21.12.2023).

¹⁶⁹ Lauren, ss. 63-64.

¹⁷⁰ Lauren, ss. 63-64.

¹⁷¹ Lauren, ss. 63-64.

¹⁷² Lauren, ss. 63-64.

¹⁷³ Lauren, ss. 63-64.

¹⁷⁴ Lauren, ss. 63-64.

¹⁷⁵ Lauren, ss. 63-64.

¹⁷⁶ UN Office on Drugs and Crime (UNODC), **Global Report On Trafficking in Persons**, 2009, https://www.unodc.org/documents/human-trafficking/Global_Report_on_TIP.pdf (30.12.2023), s. 3.

ucuz işgücü talebinin olması yasal düzlemde ve politikalarda sorunların varlığına işaret etmektedir. Soğuk Savaş sonrası, Doğu ve Orta Avrupa ülkelerinin sınır kontrollerinin zayıflaması ve dünyaya açılmasıyla, sınırlar bireyler tarafından kolay aşılmaya başlanmıştır.¹⁷⁷ Sınırlarda insan hareketliliğinde artış görülmesi ile bu suç türü Avrupa kıtasında artmaya başlamıştır.¹⁷⁸ Kanun ve politikaların eksikliği hukuksuz bir ortamın olduğunu göstermektedir. Temel altyapı ve yasal düzen sağlanana kadar bireyler kolayca insan tacirlerinin ağına düşmektedir. Mağdur olan bireyler genellikle yoksulluk, zor sosyo-ekonomik koşullar ve iş imkanlarının yetersizliğiyle mücadele etmektedir. Bu yüzden bireylerin ekonomik güvensizlik ve siyasi istikrarsızlık çerçevesinde insan ticaretine karşı savunmasız olduğu düşünülebilir. Bu suç türü, AB ve BM gibi uluslararası örgütler tarafından değerlendirilmeye çalışılmaktadır.¹⁷⁹

Devletlerin yasal düzenlemelerinin yeterli olmaması, idari mekanizmaların doğru işlememesi ve yargı sistemindeki sorunlar insan ticaretinin ortaya çıkmasında etkilidir.¹⁸⁰ İnsan ticaretiyle mücadele konusunda birçok ülke sözleşme imzalamasına rağmen iç hukuk sistemlerinde yetersiz kalabilmektedir.¹⁸¹ Toplumun yasalar tarafından korunmaması insan ticaretinin ortaya çıkmasında etkili olmuştur. Zorla çalıştırma bağlamında iş yasalarının insan ticaretiyle mücadele üzerine önlemler alması gerekmektedir.¹⁸² Ancak, bireylerin bu suç türüne karşı korunması çoğu zaman mümkün değildir.¹⁸³ İnsan ticareti suçunun tespiti ve kanıtlanması üzerine yaşanan zorluklar, insan ticaretiyle mücadelede cezaî yaptırımların ortaya çıkmasını engellemektedir.¹⁸⁴

İnsan ticaretinin ortaya çıkmasında etkili son neden göçün artış göstermesidir. Uluslararası suçların farklı aşamalarından oluşan insan ticareti, mağdurlar üzerinde

¹⁷⁷ Global Report On Trafficking in Persons 2009, s. 3.

¹⁷⁸ Ewa Morawska, **Trafficking into and from Eastern Europe**, Cambridge University Press, New York, 2010, s. 96.

¹⁷⁹ Georgios Antonopoulos and John Winterdyk, "Human Smuggling and Trafficking: The Limitations of Official Statistics", **Organized Crime: From Trafficking to Terrorism**, Cilt:1, Sayı:7, 2008, s. 387.

¹⁸⁰ Lauren, s. 64.

¹⁸¹ Lauren, s. 64.

¹⁸² Lauren, s. 64.

¹⁸³ Lauren, s. 64.

¹⁸⁴ Lauren, s. 64.

baskı yaratmakta, göç gibi uluslararası sorunların oluşmasına öncülük etmektedir.¹⁸⁵ “Akdeniz Krizi” diğer bir deyişle “Suriye Mülteci Krizi” insan ticareti ve göç gibi uluslararası sorunlara örnek olarak gösterilebilir.¹⁸⁶ Terör ve çatışmaların merkezi olan Suriye’de görülen işsizlik, yoksulluk, savaşlar, siyasi iktidarsızlık, kötü sosyal koşullar ve cinsiyet ayrımcılığı gibi itici nedenler; Suriyeli vatandaşları daha iyi yaşam koşullarına sahip, daha az ayrımcılık ve istismarın olduğu ve insan haklarının korunduğu çekici hedef ülkelere göç etme durumuna itmiştir.¹⁸⁷ Bu süreç içerisinde diasporada iç karışıklıkların ortaya çıkması ve ailelerin dağılması gibi güvenlik sorunlarının yanında cinsel, emek sömürüsü, çocuk ve organ ticareti gibi insan ticareti suçları artış göstermeye başlamıştır.¹⁸⁸

Küreselleşmenin etkisiyle insan ticaretine örnek olarak, çalışmaya başladıkları yerlerde işveren tarafından pasaportları el konulan ve yazılı iş sözleşmesi olmadan uzun saatler boyunca çalıştırılan göçmen işçiler;¹⁸⁹ veya 2015 yılında Nepal’de meydana gelen depremde evsiz kalan kadın ve çocukların cinsel, emek sömürüsü, çocuk ve organ ticareti bağlamında insan ticareti mağduru olması gösterilebilir.¹⁹⁰ Bu örnekler insan ticaretinin ticari iş olarak görüldüğünü ve bu suçun sınır tanımaksızın Kanada ve ABD gibi gelişmiş ülkelerde de meydana gelebileceğini ve işlenebileceğini göstermektedir.¹⁹¹

Sosyal, siyasal ve ekonomik faktörler bireylerin insan ticareti gibi organize suç türüne karşı savunmasız kaldığını göstermektedir. Ayrımcılığa maruz kalan bireyler insan ticareti gibi çeşitli suç türlerine maruz kalarak daha çok mağdur olabilmektedir.

a. Avrupa’da İnsan Ticaretinin Görülmesinin Nedenleri

¹⁸⁵ UN Office on Drugs and Crime (UNODC), **Toolkit to Combat Trafficking in Persons**, Vienna, October 2008, <https://www.refworld.org/docid/4a7944fe2.html> (30.12.2023), 2008, ss. 423-424.

¹⁸⁶ EUROPOL, **Knowledge Product: Trafficking in Human Beings**, 2011, s. 7.

¹⁸⁷ European Commission, **Data Collection on Trafficking in Human Beings in the EU**, Migration and Home Affairs, 2018, s. 55.

¹⁸⁸ Knowledge Product: Trafficking in Human Beings, s. 3.

¹⁸⁹ U.S Department of State, **Trafficking in Persons Report**, 2017, s. 45.

¹⁹⁰ Jason Burke, “Nepal Quake Survivors Face Threat from Human Traffickers Supplying Sex Trade”, **The Guardian**, 05.04.2015, <https://www.theguardian.com/world/2015/may/05/nepal-quake-survivors-face-threat-from-human-traffickers-supplying-sex-trade> (12.11.2022).

¹⁹¹ Global Report On Trafficking in Persons 2009, s. 3.

İnsan ticareti ilk çıktığı dönemlerde Avrupa kıtasında mağdur profili genişleyen bir nitelik kazanmıştır. Dolayısıyla, bu kavram, uluslararası düzeyde belirgin bir şekilde görünür hale gelmiştir.¹⁹² Avrupa’da insan ticaretinin görülme nedenlerini beşe ayırarak inceleyebiliriz. Bu nedenlerden birincisi küreselleşmedir. Küreselleşme arttıkça sınır geçişi olanakları artmış, insan ticareti vakalarında artış yaşanmaya başlamıştır. Bireyler daha iyi yaşam standartları için Avrupa’ya çalışmak için başvurmakta ancak bireyler üçüncü ülkelerden Avrupa ülkelerine geçişi sağlayanlar tarafından savunmasız hale getirilmektedir.¹⁹³

Küreselleşme günümüzde insan ticareti kavramının şekillenmesini kolaylaştıran bir etkidir.¹⁹⁴ İletişim, bilişim ve ulaşımındaki teknolojik gelişmelerin insan ticareti üstünde kolaylaştırıcı etkisi olmuştur.¹⁹⁵ Örneğin, suç örgütleri insanlara ulaşabilmek için interneti araç olarak kullanmaya başlamıştır. Suç örgütleri tarafından internetin yaygın kullanımı ve arz-talep ilişkisinin kolay bir şekilde kurulması seks endüstrisinin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Kadın ve çocukların cinsel sömürü odaklı kullanımı küresel bir pazar haline gelmiş, insan ticareti vakaları görülmeye başlamıştır.¹⁹⁶

İnsan ticaretinin yayılmasına neden olan diğer etken yolsuzluktur. Yolsuzluk, Soğuk Savaş sonrası dönemde etkisini devam ettirmektedir.¹⁹⁷ Refah düzeyi yüksek ülkelere olan göç isteği bireyleri insan tacirlerine karşı savunmasız bırakmaktadır. Son yıllarda Batı Avrupa ülkeleri, bireylere oturma izni ve vize vermede zorluk çıkarırken, bu ülkelerde bulunan kamu görevlileri insan ticareti gibi organize suç türlerini maddi çıkarlarının karşılanması için meşrulaştırmaktadır ki bu da yolsuzluğun bir

¹⁹² Leslie Holmes (Ed.), **Introduction: the Issue of Human Trafficking, Trafficking and Human Rights: European And Asia Pacific Perspectives**, Edward Elgar Publishing, United Kingdom, 2010, s. 8.

¹⁹³ Loring Jones, David W. Engstrom, Tricia Hilliard & Mariel Diaz, “Globalization and Human Trafficking”, **Journal of Sociology and Social Welfare**, Cilt.: 34, Sayı: 2, 2007, s. 108.

¹⁹⁴ Engle, s. 63.

¹⁹⁵ Holmes, s. 8.

¹⁹⁶ Toni Makkai, “Thematic discussion on trafficking in human beings”, **Workshop on trafficking in human beings, especially women and children**, 12th Session of the Commission on Crime Prevention and Criminal Justice, Vienna, 15 May 2003, https://www.aic.gov.au/conferences/other/makkai_toni/2003-05-traffick.pdf. (10.09.2022), s. 2.

¹⁹⁷ Holmes, s. 9.

göstergesidir.¹⁹⁸ Bu durum yolsuzluk ile insan ticareti kavramı arasında bir bağlantı olduğunu ve ülkelerin yasal düzenlemelerinin yetersiz kaldığını göstermektedir.¹⁹⁹

İnsan ticaretinin Avrupa’da görülmeye başlaması nedenlerine yoksulluğun artması ve savaşların sık gözlemlenmesi gösterilebilir.²⁰⁰ Yoksulluğun artış göstermesi ve savaşların sık gözlemlenmesi topraklarını terk etmek isteyenler için itici faktör olarak kabul edilmektedir. Yugoslavya, Sovyetler Birliği (SSCB) ve Demir Perdenin çöküşü gibi siyasi gelişmeler sonucunda ortaya çıkan iktidar boşluğuna bağlı olarak suç örgütleri tarafından devletlerin ekonomik yapılarının suistimal edilmesi ve kolluk kurumlarının yolsuz yapısı neticesinde gelişmekte olan ülkelere gelişmiş ülkelere doğru insan akımları ve organize suç vakalarında artış gözlemlenmiştir.²⁰¹ Batı Avrupa ülkeleri, cinsel sömürü için kadın ve çocuklara olan talebine ilaveten ucuz işgücü ihtiyacını karşılamak maksadıyla iktidar boşluğu yaşayan ülkelere yasadışı yollarla göç almıştır. Bu ülkelere yapılan insan temini, insan ticaretini teşvik edici nitelik taşımaktadır.²⁰²

1960’lı yıllardan beri Asya, Latin Amerika, Afrika ve Avrupa kıtalarında gerçekleşen uyuşturucu kaçakçılığı, göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti gibi organize suç türleri günümüzde en popüler küresel sorunlar arasında yer almaktadır.²⁰³ Bu suç türlerinin gerçekleşmesinin altında yatan temel sebep iç savaş ve siyasi çatışmalar gibi siyasi nedenlerdir.²⁰⁴ BM Uyuşturucu ve Suç Bürosu’nun 2008 yılında hazırlamış olduğu rapor bu duruma örnektir.²⁰⁵ Bu rapora göre, dünya genelinde meydana gelen çatışma, istikrarsızlık ve savaş gibi siyasi nedenler bireylerin yaşadıkları yerlerden

¹⁹⁸ Holmes, s. 9.

¹⁹⁹ UN Office on Drugs and Crime (UNODC), **The Globalisation of the Crime: A Transnational Organized Crime Threat Assessment**, Vienna, 2010, https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/tocta/TOCTA_Report_2010_low_res.pdf (30.12.2023), ss. 41-46.

²⁰⁰ Anne P. Wilson, “Trafficking Risks for Refugees”, **Third Annual Interdisciplinary Conference on Human Trafficking**, University of Nebraska, Lincoln, 29.09.2011-01.10.2011, <https://digitalcommons.unl.edu/humtraffconf3/4/> (15.11.2022), s.8.

²⁰¹ EXPAT International, **The Commercial Sexual Exploitation of Children in Europe: Developments, progress, challenges and recommended strategies for civil society**, 2014, s.14.

²⁰² EXPAT International, **The Commercial Sexual Exploitation of Children in Europe: Developments, progress, challenges and recommended strategies for civil society**, November 2014, s. 14.

²⁰³ Louise Shelley, “Human trafficking as a form of transnational crime”, **Human Trafficking**, (Ed. Maggy Lee), Cambridge University Press, New York, 2007, s. 124.

²⁰⁴ Ezeilo, s. 144.

²⁰⁵ United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). **Human Trafficking: An Overview**, Vienna, 2008, ss. 1-48, <https://www.unodc.org/documents/human-trafficking/2008/HumanTrafficking-AnOverview.pdf> (30.12.2023), ss. 32-33.

ayrılmalarına neden olmuş, bu durum bireylerin insan ticareti ve göçmen kaçakçılığı gibi organize suç türlerine karşı savunmasız hale getirmiştir.²⁰⁶

İnsan ticaretinin bugünkü görüntüsüne ulaşması ve Avrupa’da görülmeye başlamasında küreselleşme, teknolojik gelişmeler, yolsuzluk, yoksulluk ve savaşların yaşanması gibi nedenler etkilidir. Günümüzde bu tip organize suç türlerinden kadın ve çocuklar etkilenmektedir.²⁰⁷ Geçmişten günümüze meydana gelen tüm iç savaş ve çatışmalar, toplumun çekirdeğine kadar yerleşerek bugün gözlemlediğimiz organize suç türlerinin temellerini oluşturmuştur.

Yukarıda bahsedilen tüm bu nedenler kendi ülkelerindeki mahrumiyetten kurtulmak isteyen bireylerin yasal yollarla giremedikleri Avrupa ülkelerine girmek için yasa dışı yolları başvurmalarına yol açmaktadır.²⁰⁸ Günümüzde Avrupa kıtası gelişmekte olan ülkeler tarafından kale olarak görülmektedir. “Kale Avrupası” sosyal, ekonomik ve siyasi olarak yoksunluğa sahip olan bireyler tarafından ana rota olarak belirlenmektedir.²⁰⁹ Bu durum insan ticareti gibi organize suç türlerinin ortaya çıkmasında rol oynamaktadır.²¹⁰

Tüm bu gelişmeler ile insan ticareti ve göç akımlarına karşı kısıtlayıcı düzenlemeler ortaya çıkmıştır.²¹¹ Örneğin, AB tarafından yasadışı girişleri engellemek amacıyla Schengen vizesi ve Eurozone sınırları ortaya çıkarılmıştır. Ayrıca AB kalıcı barışı sağlamak amacıyla Orta ve Doğu Avrupa ülkelerine doğru sınırların genişlemesiyle derinleşme politikaları gerçekleştirmektedir. Ne yazık ki bu durum cinsel ve emek sömürüsü odaklı gerçekleşen organize suçlarını kolaylaştırmıştır.²¹² Örneğin, 2004 yılında 10 yeni üyenin ve özellikle Bulgaristan ve Romanya’nın AB’ye katılımı insan ticaretinin kolay bir şekilde gerçekleştirilmesinin önünü açmıştır. Bugün bu üyeler cinsel sömürü amacıyla gerçekleşen insan ticaretinde kaynak ülke

²⁰⁶ Human Trafficking: An Overview, ss. 16, 32, 33.

²⁰⁷ Human Trafficking: An Overview, ss. 16, 32, 33.

²⁰⁸ UN Office on Drugs and Crime (UNODC), **The Role of Corruption in Trafficking in Persons**, Vienna, 2011, https://www.unodc.org/documents/human-trafficking/2011/Issue_Paper_-_The_Role_of_Corruption_in_Trafficking_in_Persons.pdf (30.12.2023), ss. 7-12.

²⁰⁹ Angelina Stanojoska & Blagojce Petrevski, “Theory of Push and Pull Factors: A new way of explaining the Old”, **Conference: Archibald Reiss Days**, Belgrade-Serbia, 2012, s. 3.

²¹⁰ Phil Williams, “Transnational organized crime and the state”, **The Emergence of Private Authority in Global Governance**, (Ed. Thomas J. Biersteker & Rodney Bruce Hall), Cambridge University Press, Cambridge, 2002, s. 176.

²¹¹ Jo Goodey, “Human trafficking: Sketchy Data and Policy Responses”, **Criminology and Criminal Justice**, Cilt: 8, Sayı:4, 2008, s. 427.

²¹² Jasna Vujin, “Human Trafficking in the Balkans: An Inside Report”, **Intercultural Human Rights Law Review**, Cilt: 4, Sayı: 1, 2009, s. 272.

durumundadır.²¹³ Mağdurlar için Balkanlar, Avrupa dışındaki ülkeler açısından Avrupa'ya geçiş için bir tünel olmuştur. Bu gelişmeler Avrupa'ya yönelik bölgeselleşme hareketlerinin insan ticaretinin ortaya çıkmasında arttırıcı bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir.²¹⁴

b. Avrupa'da İnsan Ticaretinin Boyutları ve Rotaları

İnsan ticareti, uyuşturucu ve silah kaçakçılığı gibi dünyada en çok kâr getiren örgütlü suçlardan biridir.²¹⁵ İnsan ticareti, suça maruz kalan bireylerin ekonomik, sosyal ve siyasal açıdan hedef ülkeye yasadışı yollarla girmeleri ve insan haklarının ihlal edilmesidir.²¹⁶ İnsan ticareti, mağdurlar tarafından şiddetli bir şekilde hissedilmektedir.²¹⁷ Temel özgürlükleri kısıtlayan bu suç türü, dünya genelinde meydana getirdiği insan hakları ihlalleri ile ulusal ve uluslararası hukuk tarafından tehdit olarak kabul edilmeye başlanmıştır.²¹⁸ Nitekim, insan ticareti gibi organize suç türleri ortaya çıktığı ülkelerde iç ve dış politikaları etkiler hale gelmiştir.²¹⁹ Bu durum aslında insan ticareti gibi organize suç türlerinin insan hakları çerçevesinde önemli bir tartışma ve endişe konusu haline geldiği gösterir.²²⁰

İnsan ticaretiyle mücadeleyle yönelik alınması gereken tedbirlerde insan ticaretinin boyutu, mağdur ve tacirlerin izlediği rotalar önemli bir rol oynamaktadır.²²¹ Küreselleşmenin etkisiyle meydana gelen sosyal, ekonomik, siyasi ve kültürel gelişmeler ve bunlara bağlı bireylerin maddi-manevi çıkarlarının karşılanabilmesi,

²¹³ Goodey, s. 427.

²¹⁴ The Commercial Sexual Exploitation of Children in Europe: Developments, progress, challenges and recommended strategies for civil society, s. 14.

²¹⁵ Anna Triandafyllidou, "Migrant Smuggling: Novel Insights and Implications for Migration Control Policies", *The Annals of the American Academy of Political And Social Science*, Cilt: 676, Sayı:1, 2018, ss. 2-3.

²¹⁶ United Nations Office On Drugs And Crime, "**An Introduction to Human Trafficking: Vulnerability Impact and Action**", New York, 2008, s. 9.

²¹⁷ Vanda Bozic & Zeljko Nikac, "Criminal law aspects of trafficking through perspective of the protection of minor victims", *Multidisciplinary Research Cluster On Crime In Transition – Trafficking in Human Beings, Corruption and Economic Crime*, 2017, s. 430.

²¹⁸ Bozic & Nikac, s. 430.

²¹⁹ Zimmerman, s. 46.

²²⁰ United Nations, *International Migration Policies Data Booklet*, 01.12.2017, s. 6, https://www.un.org/development/desa/pd/sites/www.un.org.development.desa.pd/files/files/document/s/2020/Jan/un_2017_internationalmigrationpolicies_databooklet.pdf (12.11.2022).

²²¹ Heather J. Clawson & Nicole Dutch, *Identifying victims of Human Trafficking: Inherent Challenges and Promising Strategies From the Field*, Office of the Assistant Secretary for Planning and Evaluations, U.S. Department of Health and Human Services, Washington, DC, 2008, ss. 2-3.

insan ticareti gibi organize suç türlerinin rota ve boyutlarının sürekli değişiklik göstermesine neden olmaktadır.²²² Çok sayıda insanın ülkelerinden ve ailelerinden yoksulluk, siyasi çatışmalar ve yolsuzluk gibi sosyal, ekonomik ve siyasi nedenlerden dolayı ayrılmak durumunda kalmaları insan ticareti ve göçmen kaçakçılığı gibi organize suç fenomenlerinin artışına yol açmıştır.²²³ Günümüzde bu suç türleri birbirleriyle bağlantılı olarak hareket etmiş ve zamanla birbirlerine dönüşmüştür.²²⁴ Bu yüzden insan ticaretiyle mücadelede yaşanan zorluklar olağan kabul edilir.²²⁵ Örneğin, AB ülkelerinde insan ticareti gibi organize suç türlerinin resmi makamlara bildirilmemesi organize suç türlerinin boyut ve dinamiklerinin belirlenmesini zorlaştırmaktadır.²²⁶ İnsan ticaretinin göçmen kaçakçılığı gibi diğer organize suç türleriyle gerçekleşmesi bu suç türüne yönelik net bilginin ortaya çıkmasını engellemektedir.²²⁷ Avrupa hedef kıta olmasına karşın, AB insan ticaretinin belirlenmesi ve bu suç türüyle mücadelede gerekli verinin toplanmasına yönelik yaklaşımı yeterince benimsememiştir.²²⁸

2013 yılında AB düzeyinde insan ticaretine yönelik yayınlanan EUROSTAT raporuna göre AB genelinde 2008 yılında 6.309 kişi mağdur iken, bu sayı 2009 yılında 7.795'e, 2010 yılında ise 9.528'e yükselmiştir.²²⁹ 2018 yılında yayınlanan diğer rapora göre ise 2015 yılında 8.326 kişi mağdur olurken, 2016 yılında bu sayının 10.708'e yükselmesi insan ticareti gibi organize suç türlerinin varlığını devam ettirdiğini gösterir.²³⁰ Bu raporlar, mağdur sayısının yıllar içinde arttığına işaret etmektedir. Mağdurların %80'ini kadınlar oluşturmaktadır. Bu veriler demokrasi ve insan hakları

²²² Anja Rudiger & Sarah Spencer, "Social Integration Of Migrants And Ethnic Minorities: Policies to Combat Discrimination", **The Economic And Social Aspects Of Migration**, Conference Jointly organized by The European Commission and the OECD, Brussels, 21-22.01.2003, https://www.researchgate.net/publication/260781134_Social_Integration_of_Migrants_and_Ethnic_Minorities_Policies_to_Combat_Discriminations (15.11.2022), s. 32.

²²³ Bimal Ghosh, "Managing migration: whither the missing regime?", Migration Without Borders series, United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, 2005, ss. 1-10.

²²⁴ Svitlana Batsyukova, "Human Trafficking And Human Smuggling: Similar Nature, Different Concepts", **Studies of Changing Societies: Comparative and Interdisciplinary Focus**, Cilt:1, Sayı:1, 2012, s. 5.

²²⁵ Knowledge Product: Trafficking in Human Beings, s. 4.

²²⁶ Knowledge Product: Trafficking in Human Beings, s. 4.

²²⁷ Knowledge Product: Trafficking in Human Beings, s. 4.

²²⁸ Knowledge Product: Trafficking in Human Beings, s. 4.

²²⁹ EUROSTAT, **Trafficking in Human Beings, Luxembourg: Publications Office of the European Union**, 2013, s. 31.

²³⁰ European Commission, **Data Collection on Trafficking in Human Beings in the EU**, Migration and Home Affairs Press, 2018, s. 56.

açısından dünyanın merkezi kabul edilen Avrupa kıtasında insan ticareti gibi hareketlerin endişe verici boyutlara ulaştığını, ülkelerin insan ticareti gibi organize suç türleri konusunda bilinçlenmesine rağmen mücadele konusunda yeterli ve etkili olmadıklarını göstermektedir.²³¹

EUROSTAT raporlarına göre mağdurlar cinsel sömürü (%62), zorla çalıştırma (%25), zorla evlendirme (%14), dilencilik yaptırma, vücut organlarını sağlama gibi sömürü türlerine maruz kalmaktadır. EUROSTAT verilerine göre cinsel sömürü odaklı kullanılan mağdurların kadın, zorla çalıştırmaya maruz bırakılan mağdurların %72-77'sinin erkek olduğu gözlemlenmektedir.²³²

İnsan ticaretinde Avrupa hedef kıta olarak görülmektedir. Avrupa kıtasında bölgesel farklılıklar bulunmaktadır. Ekonomik açıdan gelişmiş Batı Avrupa ülkelerine, Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri ve dünyanın diğer bölgelerinden insan göçü gerçekleşmekte ve insan ticareti görülmektedir.²³³ EUROPOL'e göre insan ticaretinde Batı Avrupa ülkelerinden Almanya, Avusturya, Fransa, İngiltere, Hollanda, Belçika, İspanya ve İtalya hedef ülkelerdir.²³⁴ Doğu Avrupa ve Balkan ülkelerinden Romanya, Bulgaristan, Ukrayna, Rusya ve Moldova insan ticaretinin gerçekleştiği kaynak ülkelerdir.²³⁵ Avrupa dışında Nijerya önemli bir kaynak ülkesi olarak kabul edilmektedir. Kaynak ülkelerden hedef ülkelere doğru gerçekleşen insan ticareti ağırlıklı olarak cinsel sömürü odaklı gerçekleşmektedir.²³⁶

Berlin Duvarı'nın yıkılması, SSCB'nin dağılması gibi siyasi istikrarsızlıklar ve iç karışıklıklar Avrupa ülkelerine doğru birtakım hareketlenmelere; insan ticareti sayısının artmasına neden olmuştur.²³⁷ İnsan ticaretinin gerçekleştiği Doğu Avrupa ve Balkan ülkeleri hem kaynak hem de transit ülke özelliği göstermektedir.²³⁸ AB genişleme politikasıyla AB'ye üye devlet sayısındaki artış insan ticaretini

²³¹ European Commission, **Questions & Answers: Trafficking in Human Beings in the EU**, Press Release IP/13/322, Brussels, 15.04.2013, s. 25.

²³² Trafficking in Human Beings, Luxembourg: Publications Office of the European Union, s. 31.

²³³ EUROPOL, **Trafficking Human Beings in the European Union: A Europol Perspective**, 2007, s. 3.

²³⁴ Anna Korvinus, **Trafficking in Human Beings; First Report of The Dutch National Rapporteur**, Bureau of the Dutch National Rapporteur on Trafficking in Human Beings, the Hague 2002, s. 4.

²³⁵ Korvinus, s. 4.

²³⁶ Korvinus, s. 4.

²³⁷ Locher Brigit, **International Norms and European Policy Making: Trafficking in Women in the EU**, CEUS Working Paper No. 2002/6, Portland, 2003, s. 6.

²³⁸ Goodey, s. 427.

gerçekleştiren tacirlerin işini kolaylaştırmıştır.²³⁹ Yeni AB üyesi ülkelerin sınır kontrollerini gerçekleştirmede yetersiz kalması, AB dışından AB ülkelerine doğru yapılan insan ticaretini elverişli kılmıştır.²⁴⁰ Avrupa'ya Çin, Paraguay, Sierra Leone ve Özbekistan gibi Asya, Batı Afrika, Güney Amerika ve Kuzey Afrika ülkelerinden bireyler yönelmekte ve mağdur durumuna düşmektedir. Avrupa'da tespit edilen mağdurların %38'ü Avrupalı, %16'sı Afrikalı, %19'u Asyalı ve %5'i Amerikalı'dır.²⁴¹

Genellikle bölgesel nitelikte gerçekleşen insan ticareti, Avrupa ülkelerine doğru gerçekleşirken küresel boyutta “eşitsizliği” göstermektedir. Dünya çapında aynı ülke içerisinde gerçekleşmekte olan insan ticareti oranı %58'dir.²⁴² Ancak, Amerika ve Avrupa ülkelerindeki mağdur sayısı diğer ülkelerden nispeten daha fazladır.²⁴³ İnsan ticareti, Balkanlar, Doğu Avrupa, Doğu Akdeniz, Kuzey Afrika ve Güney Afrika olmak üzere 5 rota üzerinden gerçekleşmektedir.²⁴⁴ Balkan rotasında insan ticareti mağdurları Slovenya, Macaristan ve Yunanistan'a geçerken, Rusya'dan Polonya'ya geçişler Doğu Rotasıyla olmaktadır.²⁴⁵ Uzak Doğu ve Ortadoğu'daki mağdurlar Orta Avrupa Rotasını takip etmekte, Doğu Akdeniz Rotası ise Türkiye üzerinden Bulgaristan ve Romanya'ya geçiş sağlamaktadır.²⁴⁶ Son olarak Güney Rotasında mağdurlar Afrika'dan İtalya, Malta ve İspanya üzerinden Avrupa'ya giriş yapmaktadırlar.²⁴⁷

Kaynak ülke ile hedef ülke arasındaki iletişim ağının kuvvetli olması bireylerin kolay bir şekilde insan ticaretine maruz kalıp mağdur olmalarına yönelik ortamı hazırlamaktadır.²⁴⁸ Örneğin, Avrupa'da göçmen toplulukları aynı etnik kökene sahip

²³⁹ European Commission, **Data Collection on Trafficking in Human Beings in the EU**, Migration and Home Affairs, 2018, s. 80.

²⁴⁰ **Global Report on Trafficking in Persons 2010**, s. 44.

²⁴¹ UN Office on Drugs and Crime (UNODC), **Trafficking in Persons; Analysis on Europe**, Vienna, 2009, https://www.unodc.org/documents/human-trafficking/Trafficking_in_Persons_in_Europe_09.pdf (30.12.2023), s. 16.

²⁴² **Global Report on Trafficking in Persons 2018**, s. 41.

²⁴³ **Global Report on Trafficking in Persons 2018**, s. 41.

²⁴⁴ EUROPOL, **Trafficking of Women and Children for Sexual Exploitation in the EU: The Involvement of Western Balkans Organised Crime**, Crimes Against Persons Unit, 2006, s. 18.

²⁴⁵ **Trafficking of Women and Children for Sexual Exploitation in the EU: The Involvement of Western Balkans Organised Crime**, s. 18.

²⁴⁶ **Trafficking of Women and Children for Sexual Exploitation in the EU: The Involvement of Western Balkans Organised Crime**, s. 18.

²⁴⁷ **Trafficking of Women and Children for Sexual Exploitation in the EU: The Involvement of Western Balkans Organised Crime**, s. 18.

²⁴⁸ **Trafficking in Persons; Analysis on Europe**, s. 19.

oldukları mağdurların ticaretini yapmaktadır. Göçmen topluluğu hedef ülke ile kaynak ülke arasında köprü görevi üstlenmektedir.²⁴⁹

İtalya, günümüzün en popüler hedef ülkelerinden biridir ve Batı Avrupa Ülkelerine açılan kapı olarak kullanılmaktadır. Doğu ve Orta Avrupa ülkelerinden, eski Sovyetler Birliği ülkelerinden, Afrika'dan, Latin Amerika'dan, Güneydoğu Asya ülkelerinden, kısaca dünyanın her yerinden kaçırılan ya da kandırılan mağdurlara İtalya'da rastlamak mümkündür.²⁵⁰ İtalya ve Hollanda sokaklarında cinsel sömürü için kullanılan kadınların %90'ı göçmen kadınlardır.²⁵¹ Diğer Avrupa ülkeleri değerlendirildiğinde ise Batı Avrupa devletlerinin eski kolonilerinden gelen mağdurların sayısının fazlalığı sosyal ve kültürel bağlarla açıklanabilir. Örneğin, Brezilya ve Arjantin gibi Latin Amerika ülkelerinden gelen mağdurların İspanya ve Portekiz gibi devletlerde istismara uğradığı gözlemlenmektedir.²⁵²

İnsan ticaretinin mağdurların sağlığı ve refahı gibi konularda da önemli bir etkisi vardır.²⁵³ İnsanlar herhangi bir organize suç türü mağduru olmadan istismar, sömürü, yoksulluk ve hastalık gibi faktörlerle savaşılmaktadır. Günümüzde bu faktörler organize suç türünün mağduru olmak için yeterlidir.²⁵⁴ Ancak bazı Avrupalı devletler insan ticareti mağdurlarının karşılaştıkları mağduriyeti gidermek amacıyla sığınma yeri sağlamak, asgari hayat şartlarını sunmakta, bu insanların psikolojik ve fiziki sağlık yardım almalarına ve eğitim programlarına katılmalarına olanak sağlamaktadır.²⁵⁵ Ancak, her Avrupa ülkesi insan ticareti mağdurları üzerine aynı hassasiyeti göstermemektedir. Daha önce bahsedilen sosyal, ekonomik ve siyasi

²⁴⁹ **Trafficking in Persons; Analysis on Europe**, s. 19.

²⁵⁰ Isabella Orfano, **“Country Report ITALY”**, Research based on case studies of Victims of trafficking in human beings in 3 EU Member States, i.e. Belgium, Italy and the Netherlands, Commission of the European Communities, 2003, s. 128.

²⁵¹ Isabella Orfano, **A Transnational Initiative on Social and Labour Inclusion for Trafficking Women and Migrant Sex Workers**, Gender Street Project, 2004, s. 11.

²⁵² **Trafficking in Persons; Analysis on Europe**, s. 19.

²⁵³ UN Office on Drugs and Crime (UNODC), **Global Report on Trafficking in Persons 2012**, Vienna, 2012, https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/glotip/Trafficking_in_Persons_2012_web.pdf, ss. 6-7.

²⁵⁴ Cath Zimmerman, **The Health Risks and Consequences of Trafficking in Women and Adolescents: Findings from a European Study**, London School of Hygiene and Tropical Medicine, London, 2003, s.45, <https://www.icmec.org/wp-content/uploads/2015/10/Health-Risks-and-Consequences-of-Traffic-in-Europe-Zimmerman-2003.pdf> (12.11.2022).

²⁵⁵ Orfano, **“Country Report ITALY”**, s. 13.

nedenler insan ticareti gibi organize suç türlerinin Avrupa’da uzun süreli ve tekrarlanan bir hal almasında önemli rol oynamaktadır.²⁵⁶

4. İnsan Ticareti Çerçevesinde Mağdur ve Tacir

Organize suç türü içerisinde değerlendirilen insan ticaretinde mağdurlar ve tacirler önemli bir rol oynamaktadır.²⁵⁷ Mağdur ve tacir kavramları farklı şekilde tanımlanmaktadır. Bu tanımlar hukuki boyutta önemlidir. Çalışmanın bu kısmında insan ticareti çerçevesinde mağdur ve tacir/suçlu profili istatistiksel olarak açıklanmaya ve organize suç türleriyle olan mücadelenin önemi gösterilmeye çalışılacaktır.

a. Mağdurun Profili

İnsan ticareti mağdurları sosyal, ekonomik ve siyasi nedenlerden dolayı ülkelerinden ayrılmak durumunda kalıp, kıta Avrupa’sı gibi gelişmiş ülkelere doğru hareket etmektedir.²⁵⁸ Mağdurların niteliklerinin belirlenmesi insan ticaretiyle mücadelede önemli bir konudur.²⁵⁹ Palermo Protokolü ile yapılan insan ticareti tanımına göre mağdurlar,

*“sömürü amacıyla tehdit, zor kullanımı, diğer cebir türleri, kaçırma, hile, aldatma, yetkinin veya bir savunmasızlık durumunun kötüye kullanılması, bir başka kişi üstünde kontrol sahibi olan bir kişinin rızasını elde etmek için fayda veya ödemelerin alınması veya verilmesi yoluyla istihdam edilen, taşınan, transfer edilen ve barındırılan kişiler”dir.*²⁶⁰

Kısacası, çeşitli yollarla şiddet ve istismara uğrayan bireyler mağdur olarak kabul edilir.

İnsan ticareti mağdurlarının çoğu yasadışı göçmenlerden oluşmaktadır. Yasadışı göçmenlerin çoğu ise yaşam standartlarını yükseltmekten ziyade hayatta

²⁵⁶ Zimmerman, s. 45.

²⁵⁷ Furkan Yıldız & Ali Hüseyinoğlu, “Organize Bir Suç Olarak İnsan Ticareti: Arnavutluk Örneği”, **Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt: 18, Sayı:1, 2021, s. 662.

²⁵⁸ Rudiger & Spencer, s. 32.

²⁵⁹ United Nations Department of Economic and Social Affairs, **International Migration Policies: Data Booklet: Population Division** 2017, s. 6.

²⁶⁰ UN Economic and Social Council, “Integration of Human Rights of Women and the Gender Perspective Violence Against Women”, Report of the Special Rapporteur on Violence Against Women, Its Causes and Consequences, **UN Doc. E/CN. 4/2000/68. Add3**, 27 January 2000, ss.1-25, https://www.peacewomen.org/sites/default/files/vaw.un_2000_0.pdf (30.12.2023), s. 10.

kalabilmek adına başka ülkede çalışmak için insan tacirlerine güvenme durumunda kalan kişilerdir. Ancak, gittikleri yerlerde çeşitli türlerde sömürü ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Geçmişten günümüze, insan ticareti mağdurlarının kadın ve çocuklardan oluştuğuna yönelik bir düşünce bulunmaktadır.²⁶¹ Ancak, kadın ve çocukların yanında erkeklerin de insan ticareti mağduru olduğu durumlar mevcuttur. İnsan ticaretine yönelik diğer bir yaygın düşünce, bu suç türünün cinsel sömürü odaklı gerçekleşiyor olmasıdır.²⁶² Aslında bu sömürü türü haricinde insan ticareti, işgücü sömürüsü, çocuk ticareti ve organ ticareti gibi suç türleri çerçevesinde de gerçekleşmektedir.

Bu duruma örnek olarak, BM'in 2018 yılında yayınladığı rapora göre insan ticareti vakası altında tespit edilen mağdurların %49'unu kadınlar oluşturmakta, kız çocukların da değerlendirilmeye alınmasıyla bu oran %72'ye yükselmektedir.²⁶³ Kız çocuklarının oranı %23 ve erkek çocuklarının oranı %7 olmak üzere toplamda çocuk mağdurların oranı %30'dur.²⁶⁴ Kadın ve çocuklar dışında, yetişkin erkek mağdurların oranı %21'dir.²⁶⁵ Bu oranlar oldukça yüksektir.

İnsan ticareti mağdurlarının belirlenmesinde yaş, cinsiyet, eğitim gibi özellikler önemlidir.²⁶⁶ Cinsiyet yönünden mağdurların ağırlıklı olarak kadın olduğu ortaya çıkmıştır. Kadınların insan ticaretine olan yönelimi cinsiyetler arası ayrımcılık, aile içi şiddet, silahlı çatışmaların yarattığı koşullara göre şekillenmektedir. Bunun yanında insan ticareti türlerine göre de mağdurların cinsiyeti önemli rol oynamaktadır. Örnek olarak, kadınların, “zorla çalıştırma” veya “kulluk” kategorisi altında “ev içi hizmetlerde” çalıştırılması, erkeklerin ise restoran, atölye, inşaat sektörü ve tarla işçisi olarak zorla çalıştırılması verilebilir.²⁶⁷ Bu durum insan ticaretinin gerçekleşmesinde cinsiyet faktörünün önemli rol oynadığını gösterir.

²⁶¹ **Global Report on Trafficking in Persons 2018**, ss. 25-51.

²⁶² **Global Report on Trafficking in Persons 2018**, ss. 25-51.

²⁶³ **Global Report on Trafficking in Persons 2018**, ss. 25-51.

²⁶⁴ **Global Report on Trafficking in Persons 2018**, ss. 25-51.

²⁶⁵ **Global Report on Trafficking in Persons 2018**, ss. 25-51.

²⁶⁶ Irena Omelaniuk, **Trafficking in Human Beings**, United Nations Expert Group Meeting on International Migration and Development, 8.06.2005, Doc. UN/POP/MIG/2005/15.

²⁶⁷ OSCE, Office of the Special Representative and Co-ordinator for Combating Trafficking in Human Beings, “Unprotected Work, Invisible Exploitation: Trafficking for the Purpose of Domestic Servitude”, **Research Paper on Trafficking in Human Beings for Domestic Servitude in the OSCE Region: Analysis and Challenges**, Report of the Tenth Alliance against Trafficking in Persons Conference, Vienna, 17-18. 06.2010, s. 46., <https://www.osce.org/files/f/documents/-2/a/75804.pdf> (12.11.2022).

İnsan ticareti mağdurlarının belirlenmesinde eğitim de önemlidir. Ancak bireylerin insan ticareti mağduru olmasında eğitim seviyesinin belirleyici olduğuna yönelik bir kesinlik söz konusu değildir. Eğitim düzeyi yüksek olan bireyler de sömürülmektedir. Örneğin, yoksulluk, yolsuzluk, fırsat eşitsizliği ve siyasi istikrarsızlığın sık görüldüğü ülkelerde gelir ve eğitim düzeyi düşük bireyler insan ticaretine maruz kalırken Ukrayna, Moldova, Romanya ve Bulgaristan gibi ülkelerdeki mağdurların çoğu üniversite ve kolej mezunudur.²⁶⁸ Bu bireyler de insan ticaretine maruz kalmaktadır.

Bu suç çerçevesinde yaş diğer önemli bir faktördür.²⁶⁹ Bu faktör içinde çocuklar değerlendirilir. Çocuklar insan ticareti bakımından savunmasız konumda yer almaktadır. Örneğin, insan ticareti mağduru olarak kullanılan çocuklar deve jokeyliği yapmaları için Güneydoğu Asya ve Sudan'dan diğer Afrika ülkelerine, tarım işçisi ve ev içi hizmetlerde kullanılmak üzere Afrika'dan Batılı devletlere götürülmektedir.²⁷⁰ Dolayısıyla, çocuklar da insan ticaretinin hedefi konumundadırlar.

Günümüzde mağdur sayısının net bir şekilde bilinmemesi, mağdurların tespit edilmesinin doğru bir şekilde yapılamadığını göstermektedir. Bu durumun oluşmasında mağdurların baskı ve kontrol altında tutularak dış dünyadan izole edilmesi etkilidir. Suçluların ortaya çıkarılmasında en büyük rolü mağdurlar oynamaktadır.²⁷¹ Ancak, insan ticareti mağdurları çeşitli nedenlerden dolayı yetkili mercilerle iletişim kuramamaktadırlar.²⁷² Bu durumlara, mağdurların kimlik ve pasaport gibi yasal kimliklerine tacirler tarafından el konulması, ülkeye yasadışı girişten dolayı cezalandırılmalarına yönelik korku duyulması, tacirlere karşı korku duyulması ve bireylerin insan ticaretine yönelik farkındalıklarının olmamasıdır. Bu yüzden pek çok mağdur kendisini mağdur olarak görmemektedir.²⁷³ Bu durum insan ticareti vakalarının tespit edilmesini zorlaştırmaktadır. İlaveten, mağdurlar haklarının farkında değildir. İnsan ticareti mağdurlarının eğitim düzeylerindeki yetersizlik ve

²⁶⁸ Rebecca Surtees, **Second Annual Report on Victims of Trafficking in South Eastern Europe, Regional Clearing Point**, IOM, Geneva, 2005, s. 13.

²⁶⁹ Omelaniuk, ss. 5-6.

²⁷⁰ Omelaniuk, ss. 5-6.

²⁷¹ UN Office on Drugs and Crime (UNODC), **Trafficking in Persons: Global Patterns**, Vienna, 2006, https://www.unodc.org/pdf/traffickinginpersons_report_2006-4.pdf, s. 43.

²⁷² Heather J. Clawson & Nicole Dutch, **Identifying victims of Human Trafficking: Inherent Challenges and Promising Strategies From the Field**, Office of the Assistant Secretary for Planning and Evaluations, U.S. Department of Health and Human Services, Washington DC, 2008, ss. 2-3.

²⁷³ Clawson & Dutch, ss. 2-3

mağdurların tacirler tarafından suç işleyenlerin kendileri olduğuna yönelik algı yaratması, bireyler üzerinde olumsuz bir etki yaratmaktadır.²⁷⁴

Sonuç olarak, Kuzey-Batı ülkelere geçişi hedefleyen ve kısmen de olsa bunu gerçekleştirebilen sosyal statüleri birbirlerine yakın olan mağdurlar, sosyal, ekonomik ve siyasal nedenlerden ötürü organize suç türlerinin dünya geneline yaygınlaşmasında rol oynamaktadır.²⁷⁵ Erkek, kadın ve çocuklardan oluşan insan ticareti mağdurları cinsel sömürü ve emek sömürü aracı olarak kullanılmaktadır. Bu süreç içerisinde mağdurların pasaport veya kimliklerine el konularak cinsel istismar, psikolojik ve fiziksel şiddete maruz kalması ve üzerlerinde psikolojik ve fiziksel travmaların oluşması mağduriyetlerinin devam ettiğini göstermektedir.²⁷⁶ Küresel olarak mağdur profilini incelediğimizde ilk sırayı kadın ve kız çocukları oluşturmaktadır.²⁷⁷ Ancak, mağdurların resmi makamlara bildirimde bulunmaması sebebiyle net sayıları tam olarak bilinmemekte,²⁷⁸ bu da mağdurların haklarının farkında olmadığını göstermektedir.²⁷⁹

b. Tacirin Profili

İnsan ticareti üzerinde durulması gereken diğer önemli aktör, mağdurların bir yerden başka bir yere taşınmasına aracılık eden tacirlerdir.²⁸⁰ Bu suç türü çevresinde yer alan herkes insan taciri olarak nitelendirilebilir.²⁸¹ İnsan ticaretiyle mücadelenin kilit noktalarından biri, tacirlerin kim olduğu ve nasıl hareket ettiğinin belirlenmesidir. İnsan tacirlerinin belirlenmesi, suçun tek başına ya da örgütlü olarak işlenmesi, bireylerin örgüt içerisindeki rolü, tacirlerin cinsiyetleri, suçun işlendiği ülkenin vatandaşı veya yabancı olması gibi faktörlere bağlıdır.²⁸²

²⁷⁴ Clawson & Dutch, ss. 2-3

²⁷⁵ Rudiger & Spencer, s. 32.

²⁷⁶ Zimmerman, s. 45.

²⁷⁷ Kutlu, s. 46.

²⁷⁸ EUROPOL, **Knowledge Product: Trafficking in Human Beings**, Europe Public Information, 2011, s. 4.

²⁷⁹ **Knowledge Product: Trafficking in Human Beings**, s. 5.

²⁸⁰ UN General Assembly, “Global Initiative to Fight Human Trafficking”, Report of the Secretariat, CTOC/COP/2010, Vienna, 2010, ss. 1-17.

²⁸¹ **Trafficking in Persons: Global Patterns**, s. 35.

²⁸² Andrea Di Nicola, “Trafficking in Human Beings and Smuggling of Migrants”, **Handbook of Transnational Crime and Justice**, (Ed. Reichel Philip), Sage Publications, 2004, s. 185.

İnsan ticareti suçu ağırlıklı olarak organize suç örgütleri tarafından gerçekleştirilmektedir. Ancak, suç örgütleri içinde yer almayan daha küçük gruplar veya tek başına hareket eden bireyler tarafından da insan ticareti gerçekleştirilebilmektedir.²⁸³ Uluslararası gerçekleşen suçlarda, organize suç örgütleri bu suçların gerçekleştirilmesinde avantaja sahiptir. Organize suç örgütlerinin bağlantıları fiilin gerçekleştirilmesini kolaylaştırmaktadır. Suçun organize örgüt içerisinde gerçekleştirildiği durumda, failerin yargılanıp cezalandırılmasına yönelik risk tek başına hareket eden faile göre daha azdır. Sınır aşan karaktere sahip olan insan ticareti organize suç örgütleri tarafından daha kolay bir şekilde gerçekleştirilmektedir.²⁸⁴

İnsan tacirlerinin belirlenmesinde cinsiyet önemli olup, günümüzde insan tacirlerinin çoğunu erkekler oluşturmaktadır.²⁸⁵ Kadınlar ise insan ticareti mağduru olarak gözlemlenmektedir. Kadınların zamanla insan taciri durumuna düşmüş olması sık rastlanmasa da mağdur kadınları tacir olmaya iten durumlar mevcuttur. Kadınlar kendi seçimleri ile olabildiği gibi tehdit edilerek kendi borçlarının kapatılması veya özgür olma vaadiyle kandırılması üzerine tacir durumuna düşebilmekte, diğer kadınları insan ticareti mağduru haline getirip kullanabilmektedir.²⁸⁶ Kadın tacirler bu süreç içerisinde aktif rol oynamaktadır. Bu roller bazen yönetici kadro içerisinde gerçekleşmektedir. Örneğin, bazı ülkelerde kadınlar, diğer kadınların cinsel sömürü odaklı kullanılması ve gelirin temin edilmesi gibi insan ticaretinin her aşamasında yer almaktadır.²⁸⁷

Tacirlerin uyrukları yönünden insan ticaretinin gerçekleştirilmesine yönelik eğilim incelendiğinde, genellikle faaliyet gösterdikleri ülkelerin vatandaşı olan insan tacirleri farklı sosyal, ekonomik, kültürel geçmiş ve etnik kökenlere de sahip olabilir.²⁸⁸ Örneğin, tacirlerin büyük bir çoğunluğunu Asya, Orta ve Güneydoğu Avrupa ve Batı Avrupa ülkelerinin vatandaşları oluşturmaktadır. SSCB ülkeleri,

²⁸³ Nicola, s. 185.

²⁸⁴ **The Globalisation of the Crime: A Transnational Organized Crime Threat Assessment**, s. 48.

²⁸⁵ **Global Report on Trafficking in Persons 2018**, s. 53.

²⁸⁶ Goodey, s. 427.

²⁸⁷ Vujin, s. 272.

²⁸⁸ UN Global Initiative to Fight Human Trafficking, **016 Workshop: Profiling the Traffickers**, The Vienna Forum to fight Human Trafficking 13-15 February 2008, Austria Center Vienna Background Paper, 2008, ss. 1-16, <https://www.unodc.org/documents/human-trafficking/2008/BP016ProfilingtheTraffickers.pdf> (30.12.2023), s. 9.

Afrika, Latin Amerika, Karayip, Kuzey Amerika ve Okyanusya bölgelerinden ortaya çıkan tacir sayısı oldukça azdır.²⁸⁹ Avrupa ülkeleri hariç tacirlerin çoğu faaliyet gösterdikleri ülkenin vatandaşıdır. Avrupa’da tacirlerin uyruğu milliyetine göre değişiklik göstermektedir.²⁹⁰ Örneğin, kıta Avrupa’ında gerçekleşen insan ticareti hareketine aracı olan tacirlerin %25’lik kısmını Avrupalı vatandaşlar oluştururken, geri kalan kısmını da Amerika, Afrika ve Asya kıtası vatandaşları oluşturmaktadır.²⁹¹

İnsan ticareti tehdidine ilişkin EUROPOL’un 2009 yılında yazdığı rapora göre, insan tacirleri, Bulgaristan, Nijerya ve Romanya kökenlidir. İlaveten raporda, diğer Balkan ülkeleri, Çin, Moldova, Rusya, Ukrayna, Türkiye ve Vietnam gibi ülkelerde insan ticaretinin gerçekleştirilmesine yönelik organize suç örgütlerinin varlığından sıkça bahsedilmektedir.²⁹²

İnsan ticareti yaptığının farkında olmayan ve kişilerin istihdamını sağlayan bireylerin insan ticareti taciri olduğu söylenemez. İnsan ticareti tacirlerinin her yaşta olabildiği gibi genellikle mağdurlardan yaşça büyük olduğu gözlemlenmektedir.²⁹³ Bu durum, bireylerin kendilerinden yaşça küçük olan bireyleri etkileyip yönlendirmesinin daha kolay olduğunu göstermektedir.

Devletler arasında iletişim eksikliği, yetersiz bilgi paylaşımı, sınırlı istihbarat, mevzuat farklılıkları gibi eksiklikler insan ticareti karşıtı aktörlerin etkinliğini azaltmaktadır.²⁹⁴ Bu nedenle insan ticaretiyle mücadelede mağdur ve tacir profillerinin değişik özellikleri göz önünde bulundurularak devletler arasında ve yetkililerle iş birliğinin sağlanması gerekmektedir.

B. İnsan Ticareti ile İlişkilendirilen Terimler

1. İnsan Kaçakçılığı ve İnsan Ticareti

²⁸⁹ Omelaniuk, s. 4.

²⁹⁰ **Trafficking in Persons: Global Patterns**, s. 35.

²⁹¹ **Global Report on Trafficking in Persons 2018**, s. 50.

²⁹² EUROPOL, **EU Organized Crime Assessment**, OCTA 2009, The Hague, 2009, s. 21.

²⁹³ 016 Workshop: Profiling the Traffickers, s. 7.

²⁹⁴ Bundeskriminalamt, **Human Trafficking and Exploitation: National Situation Report**, 2017, s. 145, https://www.bka.de/SharedDocs/Downloads/EN/Publications/AnnualReportsAndSituationAssessment/s/TraffickingInHumanBeings/traffickingInHumanBeingsReport2017.pdf?__blob=publicationFile&v=3 (12.11.2022).

İnsan ticareti kavramının tanımı üzerinde birlik olmasa da Ek Protokol’de ortaya çıkan tanım devletler tarafından genellikle kabul edilmektedir. Ancak, insan ticareti teriminin suç tipi olarak ifade edilmesinde tam bir uzlaşma sağlanamamıştır. Örneğin, kadın ve çocukların cinsel sömürü odaklı kullanılmasına yönelik ortaya çıkan insan ticaretinin bir suç tipi olarak tarif edilmemesi sıkıntı yaratmaktadır. Bu süreçte “yasadışı göçmen kaçakçılığı”, “insan ticareti”, “yabancı kaçakçılığı”, “yabancı ticareti” gibi kavramlar birbirlerinin yerine kullanılagelmiştir. Bu kavramlar arasında “insan ticareti” ve “insan kaçakçılığı” en fazla kullanılan kavramlar arasında yer almaktadır. Gerek Türk hukukunda gerekse uluslararası kaynaklar ve yabancı hukuk sistemlerinde insan kaçakçılığı kavramı, insan ticareti ve göçmen kaçakçılığı yerine kullanılmaktadır. Bu yüzden insan kaçakçılığı terimi, insan ticareti ve göçmen kaçakçılığı terimlerinin birbirleriyle karıştırılmasında rol oynamaktadır.

İngilizce ve Fransızca yazılan insan ticaretine ilişkin uluslararası ve bölgesel metinlerde genellikle “trafficking in persons” veya “trafficking in human beings”²⁹⁵ ve “le trafic d’êtres humains” kavramlarının kullanımı “insan kaçakçılığı” ve “insan ticareti” kavramlarının kullanımını etkilemektedir. İnsan Ticaretine İlişkin BM Ek Protokolü’nün 3. maddesindeki tanımda “trafficking in persons” kavramı kullanılmış, bu kavram metnin orijinal çevirisinde “insan ticareti” olarak belirtilmektedir. İngilizce metinlerde kullanılan kavramlar, insan ticareti (human trafficking) kavramını işaret etmektedir. Ancak, “traffic” veya “trafficking” kavramları Türkçe’ye, “yolculuk yapmak, gidiş geliş, ticaret”, “trafficker” ise “kaçakçı” olarak çevrilmektedir.²⁹⁶ Bu durum insan ticareti (human trafficking) kavramının “insan kaçakçılığı” olarak yanlış tercüme edilmesine neden olmaktadır.²⁹⁷

Ticaret, kazanç sağlamak amacıyla ortaya çıkan alım-satım etkinliğidir. Ceza hukuku yönünden insan ticareti, bireylerin mal gibi alınıp satılmasıdır. Bireyin rızası olsa bile, başkasının onu mal gibi sahiplenmesine yönelik anlayış biçimidir. Ek Protokol’ün insan ticareti tanımına bakarak, suça ilişkin temel özellikleri ortaya koymak mümkündür.²⁹⁸ İnsan ticareti, tacir, müşteri ve mağdur arasında

²⁹⁵ **Human Trafficking and Exploitation: National Situation Report**, s. 146.

²⁹⁶ İngilizce-Türkçe Redhouse Sözlük, Redhouse Yayınevi, İstanbul, 1995, s. 1039.

²⁹⁷ Collins Concise Dictionary & Thesaurus, **The Authority on Current English**, HarperCollins Publishers, 1991, s. 767.

²⁹⁸ İnsan Ticaretine İlişkin BM Ek Protokol’ün “Tanımlar” başlığı altında bulunan 3. maddede insan ticareti, “kuvvet kullanılarak veya kuvvet kullanma tehdidi ile veya diğer bir biçimde zorlama, kaçırma,

gerçekleşmektedir. İnsan taciri, mağdur ve müşteri arasında aracı olarak hareket eden kişi, insan ticareti ise aracılık faaliyetidir.²⁹⁹ Tacir, mağduru etkisiz hale getirecek araçlardan yararlanarak bir yerden başka bir yere taşınmasını gerçekleştirip sömürmeyi amaçlamaktadır. Böylece, müşteri, mağdurun istismar edilmesine yönelik hizmetlerden yararlanmaktadır. Burada asıl önemli olan, bireylerin bir eşya muamelesi görmesidir. İnsan ticaretinin en önemli özelliği de bireyin meta olarak değerlendirilmesi ve ticari konu haline getirilmesidir.

Kaçakçı, yasadışı yollarla yurda mal sokan veya yurttan mal çıkaran kimsedir. Bu bireyin yapmış olduğu iş kaçakçılık olarak tanımlanmaktadır.³⁰⁰ Bu durumda, insan kaçakçılığı, insanların yasadışı yollarla ülkeye sokulması veya ülkeden çıkarılması olarak adlandırılmaktadır. Aslında bireyleri sınırdan yasadışı olarak geçiren veya bu durumu kolaylaştıran kişiler birer aracı olarak hareket etmemektedir.³⁰¹ Bu fiilleri ifade etmek için kullanılan kavram göçmen kaçakçılığıdır.³⁰² Ancak, bu kavram yerine insan kaçakçılığı kavramının kullanılması, insan kaçakçılığının göçmen kaçakçılığıyla karıştırılmasına ve bu kavramın suç tipi olarak tam anlamının karşılanmamasına neden olmaktadır.

2. Göçmen Kaçakçılığı ve İnsan Ticareti

hile, aldatma, nüfuzu kötüye kullanma kişinin çaresizliğinden yararlanma veya başkası üzerinde denetim yetkisi olan kişilerin rızasını kazanmak üzere ödeme yapmak veya kazanç veya çıkar sağlamak ya da kendisine yapılan ödemeleri veya kazançları kabul etmek yoluyla kişilerin istismar amaçlı temini, bir yerden bir yere taşınması, devredilmesi, barındırılması veya teslim alınması” olarak açıklanmaktadır. (**Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children**, Art.3)

²⁹⁹ Ümit Kocasakal, “İnsan Ticareti Suçu (TCK/201b)”, **Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Yıl: 2, Sayı: 2, 2003, s. 42.

³⁰⁰ Ali Püsküllüoğlu, **Türkçe Sözlük**, Can Yayınları, İstanbul, 2007, s.968.; Ejder Yılmaz, **Hukuk Sözlüğü**, 7. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2002, s. 614.

³⁰¹ Kocasakal, İnsan Ticareti, s. 42.

³⁰² TCK’nın 79. maddesinde göçmen kaçakçılığı “Doğrudan veya dolaylı olarak maddi menfaat elde etmek maksadıyla, yasal olmayan yollardan; bir yabancıyı ülkeye sokmak veya ülkede kalmasına imkân sağlamak” olarak açıklanmaktadır. Ayrıca, Sınırışan Örgütlü Suçlara Karşı BM Sözleşmesine Ek Kara, Deniz ve Hava Yoluyla Göçmen Kaçakçılığına Karşı Protokol’ün 3. maddesinin (a) bendinde ise göçmen kaçakçılığı “doğrudan veya dolaylı olarak, mali veya diğer maddi çıkar elde etmek için, bir kişinin vatandaşlığını taşımadığı veya daimî ikametgâh sahibi olmadığı bir Taraf Devlete yasadışı girişinin temini” olarak tanımlanmaktadır. Bununla birlikte “göçmen kaçakçılığı”nda insanların her zaman gittikleri ülkeye yerleşme amacı olmadığından, göçmen kavramının kullanımı yerinde olmayıp, insan kaçakçılığı kavramının kullanımı daha doğru kabul edilmektedir. (Koray Doğan, **Göçmen Kaçakçılığı Suçu**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2005, s. 24. Aksi görüş için bkz. Çetin Arslan, “İnsan Ticareti Suçu”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt:53, Sayı:4, 2004, s. 21.)

Günümüzde siyasi, sosyal ve ekonomik sebeplerle Afrika ve Asya gibi az gelişmiş ülkelerden Amerika ve Avrupa gibi gelişmiş ülkelere doğru göç dalgaları gerçekleşmektedir.³⁰³ Göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti gibi suç türleri son yıllarda yaşanan savaş ve ekonomik kriz gibi ekonomik, siyasi ve sosyal faktörlerle yakından ilişkilidir.³⁰⁴

17. yüzyıldan günümüze kadar dünya genelinde yaşanan çeşitli sömürge eylemleri, köle taşıma faaliyetleri ve işsizlik, yoksulluk, savaşlar, siyasi istikrarsızlık, kötü sosyal koşullar, cinsiyet eşitsizliği gibi farklı sebeplerle³⁰⁵ oluşan göç hareketleri insan ticareti ve göçmen kaçakçılığının ortaya çıkmasında rol oynamıştır.³⁰⁶ Varlığını günümüzde devam ettiren bu sorunlara evrensel ve geçerli bir çözüm bulunmaması tartışılan bir konudur. Dünyada bu sorunları yaşamayan bölge bulunmamaktadır.

İnsan ticareti ve göçmen kaçakçılığı, tarihsel bir problem olsa da siyasi kimliğini sonradan kazanmıştır. 1980'lerin ortalarından 1990'ların başlarına AB ve BM gibi uluslararası örgütlerin çalışmalarına konu olan bu terimler, siyasi sahnede daha çok son on yıl içinde gözlemlenmiştir.³⁰⁷ Bu yüzden insan ticareti ve göçmen kaçakçılığı küresel ölçekte hızla büyüyen ulus aşırı suç birimleri olarak değerlendirilmektedir.

Bireylerin bir ülkeden başka bir ülkeye organize suç örgütleri aracılığıyla yasal prosedürleri çiğneyerek gerçekleştirildikleri yasadışı girişler olarak bilinen göçmen kaçakçılığı, insan kaçakçılığı kavramı ile aynı anlama gelmektedir.³⁰⁸ Bireyler karşı karşıya kaldıkları baskı, şiddet ve yaşama haklarına yönelik yapılan müdahaleler neticesinde bir başka ülkeye sığınma durumunda kalmış ve bunu başaramayan bireyler ise organize suç örgütlerine başvurarak yasadışı yollarla diğer ülkelere giriş çabalarında bulunmuştur. Tüm bu süreçte bireylerin karşılaştıkları kötü muamele,³⁰⁹ gündemi meşgul eden göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti kavramının ortaya

³⁰³ Sheldon X. Zang, **Human Smuggling and Irregular Population Migration: All Roads Lead to America**, Praeger Publishing, London, 2007, s. 2.

³⁰⁴ Hakkı Manav, **Göçmen Kaçakçılığı ve İnsan Ticareti**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2010, s. 3.

³⁰⁵ Zimmerman, s. 45.

³⁰⁶ Harun Kartal, **Avrupa Birliğinin Yasadışı Göç Politikası ve Türkiye'ye Yansımaları**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), **Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Ankara, 2008, s. 5.

³⁰⁷ Outshoorn, s. 141.

³⁰⁸ Zang, s. 2.

³⁰⁹ Triandafyllidou, ss. 212-221.

çıkmasına zemin hazırlamıştır.³¹⁰ Bu kavramların çok sayıda benzer faktör tarafından doğrudan etkilenmesi, kavramların birbirleriyle özdeşleştiğini göstermektedir.

28 Ocak 2004 tarihinde yürürlüğe giren *Birleşmiş Milletler Sınır aşan Organize Suçlar Sözleşmesi'ne Ek mahiyetinde Kara, Deniz ve Hava yoluyla Göçmen Kaçakçılığına Karşı Protokol'e* göre göçmen kaçakçılığı, “Doğrudan ya da dolaylı olarak finansal ya da başka bir maddi fayda elde etmek için bir kişinin vatandaşı ya da daimî ikametgahının olmadığı bir ülkeye yasadışı girişinin sağlanması”dır.³¹¹

2000 yılında Palermo Protokolü’nde insan ticareti,

Kuvvet kullanarak veya kuvvet kullanma tehdidi ile veya diğer bir biçimde zorlama, kaçırma, hile, aldatma, nüfuzu kötüye kullanma kişinin çaresizliğinden yararlanma veya başkası üzerinde denetim yetkisi olan kişilerin rızasını kazanmak için o kişiye veya başkalarına kazanç veya çıkar sağlama yoluyla kişilerin istismar amaçlı temini, bir yerden bir yere taşınması, devredilmesi, barındırılması veya teslim alınması”

olarak tanımlanmıştır.³¹²

Basit bir şekilde ifade etmek gerekirse göçmen kaçakçılığı, bireylerin kendi rızasıyla bir devletin sınırlarını yasadışı yollarla aşmasına yardımcı olmak üzerinden maddi fayda sağlamak iken, insan ticareti göçmen kaçakçılığının aksine bireylerin ülke sınırları içerisinde zor kullanılarak bir yerden başka bir yere taşınması, devredilmesi, barındırılması veya teslim alınmasıdır.³¹³

İnsan ticareti ve göçmen kaçakçılığı, insan haklarına aykırı olup, temel hak ve özgürlükleri ihlâl etmekte ve bir suç olarak değerlendirilmektedir.³¹⁴ Bu suç eylemlerinin hem birey hem toplumlar üzerinde ekonomik, sosyal ve kültürel sonuçları bulunmaktadır.

Bu eylemler çerçevesinde mağdur olarak değerlendirilen bireyler istismar, sömürü, yoksulluk ve hastalıkla karşılaşmaktadır.³¹⁵ Ancak insan ticareti ve göçmen

³¹⁰ Danilo Mandic, “Trafficking and Syrian Refugee Smuggling: Evidence from the Balkan Route”, **Social Inclusion**, Cilt:5, Sayı:2, 2017, s. 30.

³¹¹ United Nations General Assembly (UNGA), **Protocol Against the Smuggling of Migrants by Land, Sea and Air, Supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime**, Resolution 55/25, 15 November 2000, <https://www.treaties.un.org> (30.12.2023), Art.3.

³¹² **Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children**, Art.1.

³¹³ **Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children**, Art.1.

³¹⁴ Bozic & Nikac, s. 430.

³¹⁵ Zimmerman, s. 45.

kaçakçılığı kavramları ayrıntılı bir şekilde incelendiğinde benzer noktaları olmasına rağmen bazı noktalarda birbirlerinden ayrıldıkları görülür.³¹⁶

a. Göçmen Kaçakçılığı ve İnsan Ticareti Arasındaki Benzerlik ve Farklılıklar

Göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti suç türlerinin ikisi de ülke sınırlarının yasadışı bir şekilde aşılması olarak tanımlanır. Aslında insan ticaretinin tanımlanması üzerine zorluk ve farklılık yaşanmaktadır. Bu suç türü üzerine, ortak bir tanım belirlenmesine yönelik çabalara rağmen farklı yorum ve uygulamalar devam etmektedir. Bu yüzden bu suç türleri birbirleri ile karıştırılmaktadır.³¹⁷

Ancak her iki kavram, ortaya çıkış nedenleri, konuları ve işleniş biçimleri bakımından birbirine benzemektedir.³¹⁸ Göçmen kaçakçılığı ve insan ticaretinin konuları insandır. Göçmen kaçakçılığında yabancılar söz konusuysa, insan ticaretinde genellikle yabancılardan oluşan bireyler yaşadıkları yerlerden başka yerlere götürülerek sömürülmektedir. İnsan ticaretinde bireyler fuhuş, zorla çalıştırma veya hizmet ettirme, kölelik veya köleliğe benzer uygulamalar ve organ ticareti gibi uygulamalarla sömürülmektedir.³¹⁹ Göçmen kaçakçılığında ise bireyler sınırı geçmek için kaçakçılara maddi yönden birtakım bedeller ödemektedir. Bu yüzden her iki suç bireylerin maddi çıkar elde edilmesi amacıyla sömürülmesi olarak değerlendirilmektedir.

Ek olarak, her iki suç sınır aşan özellik göstermektedir. Ancak, insan ticaretinin bir ülkenin sınırları içerisinde de gerçekleşmesi mümkündür. Her iki suç insan hakları ihlali olarak kabul edilmektedir. İnsan ticaretinde bireylerin bir eşya olarak görülmesi ve istismara maruz kalmaları insan onurunun dokunulmazlığı ilkesinin ihlali anlamına gelmektedir.³²⁰ Bunun yanında bireyin hareket özgürlüğü kısıtlanmaktadır. Bu durum bireyin vücut bütünlüğü ve dokunulmazlığına fiziksel ve psikolojik açıdan zarar

³¹⁶ Lee, s. 7.

³¹⁷ Alexis Aronowitz, “Smuggling and Trafficking in Human Beings: The Phenomenon, The Markets that Drive It and the Organisations that Promote It”, **European Journal on Criminal Policy and Research**, Cilt:9, Sayı:1, 2001, s. 164.

³¹⁸ Caner Yenidünya & Mehmet Emin Alşahin, “Göçmen Kaçakçılığı Suçu”, **TBB Dergisi**, Cilt:82, Sayı:1, 2009, s. 35.

³¹⁹ Kocasakal, İnsan Ticareti, s. 40; Arslan, İnsan Ticareti, ss. 24-25; Yenidünya, ss. 58-59.

³²⁰ Report of the Experts Group on THB, s. 48.

verebilmektedir. Göçmen kaçakçılığında, bireylerin sınırı geçme durumunda insanlık dışı muameleyle karşılaşması, güvenliğin sağlanamaması ve sağlıklarına zarar verilebilecek şekilde bir yerden başka bir yere nakledilmesi insan hakları ihlalleri olarak düşünülmektedir.³²¹

İnsan ticareti ve göçmen kaçakçılığı, “göç” sorunuyla yakından ilgilidir. Her iki suçun gerçekleşme nedeni ekonomik, sosyal ve siyasi nedenlerden dolayı ortaya çıkan insan hareketleridir.³²² Bunun yanında her iki suçun işlenmesinde yabancılar söz konusudur. Göçmen kaçakçılığı ve insan ticaretinin gerçekleşmesinde ortaya çıkan kaçak çalışma, işsizlik gibi “yasadışı göç” faaliyetleri ülkelerin ekonomileri ve kamu düzenlerini olumsuz etkilemektedir.³²³ Uluslararası toplum açısından her iki suçun sınır aşan nitelikte ve örgüt çerçevesinde gerçekleşmesi tehdit olarak kabul edilmektedir.³²⁴

İnsan ticaretine yönelik ortaya çıkan belirsizliklerin nedeni, insan ticareti mağdurlarının kimlik gibi yasal belgelerinin ellerinden alınmasıyla göçmen statüsü altında değerlendiriliyor olmasıdır.³²⁵ Göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti ortak noktaları olmasına rağmen, gerçekte birbirinden bağımsız iki kavramdır. İnsan ticareti genellikle göçmen kaçakçılığıyla karıştırılmakta ve bu durum sorun yaratmaktadır. Göçmen kaçakçılığının göç sürecine ait bir kavram olarak değerlendirilmesi, insan ticaretinin ise insan haklarıyla ilişkilendirilmesi son yıllarda devletler tarafından benimsenen bir anlayıştır. Bu anlayışa göre göçmen kaçakçılığı devlet odaklı gerçekleşirken, insan ticaretinin birey odaklı gerçekleştiği üzerinde durulmaktadır.³²⁶

Düzensiz göç hareketlerinin en bilinen iki türü olan göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti, mağdurların eylemin gerçekleşip gerçekleşmeme durumuna gösterdikleri rızaya göre birbirinden ayrılır.³²⁷ Göçmen kaçakçılığında mağdur olanın rızası söz konusuysa, insan ticaretinde durum benzer bir şekilde başlayıp istemsiz bir

³²¹ Kocasakal, İnsan Ticareti, ss. 39-79.

³²² Püsküllüoğlu, s. 1707.

³²³ Ali Şafak, **Ansiklopedik Hukuk Sözlüğü**, 4. baskı, Selim Kitabevi, Ankara, 2002, s. 219.

³²⁴ Esat Şener, **Hukuk Sözlüğü**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2001, s. 358.

³²⁵ Çetin Arslan, İlker Temel, Yusuf Aydın, Y. Furkan Şen, Koray Doğan & Koray Bacaksız, **Türkiye’de İnsan Ticareti ile Mücadelede Yasa Uygulama ile İlgili Stratejik Bir Yaklaşım Raporu**, IOM Uluslararası Göç Örgütü, Ankara, 2006, s. 26.

³²⁶ Sema Erder & Kaska Semlin, **Irregular Migration and Trafficking in Women: The Case of Turkey**, IOM Publishing, Geneva, 2003, s. 10.

³²⁷ Andrees, Beate, **Forced Labour and Trafficking in Europe: How People are Trapped In, Live Through and Come Out**, ILO Working paper, 57, Geneva, 2008, s. 5.

şekilde son bulur. Göçmen kaçakçılığında, göçmenler kendi isteğiyle başka bir ülkeye giriş yapabilmek için kaçakçılarla iş birliği yapıp onlara maddi kazanç sağlarlar.³²⁸ İnsan ticaretinde ise insan taciri ve birey arasında yapılan anlaşmaya rağmen, birey hedef ülkeye ulaştığında baskı ve şiddete maruz kalarak, sömürülerek mağdur durumuna düşer. Bu yüzden insan ticaretiyle mağdur duruma düşürülen bireylerin insan haklarının ihlâl edildiği söylenebilir. Burada bireyin rızası söz konusu değildir.³²⁹

Göçmen kaçakçılığında, bireylerin hedef ülkeye ulaşmasının ardından kaçakçı ile kurulan iş birliği sonlandırılmaktadır. İnsan ticaretinde ise ilk başlarda bireyler istekleri doğrultusunda insan tacirleriyle irtibat kurarak vaatlerle kandırılmakta veya zorla kaçırılarak hedef ülkeye girişi sağlanmaktadır. Ancak bireylerin tacirlerle kurmuş olduğu iletişim devam etmektedir. Göçmen kaçakçılığında bireylerin sömürülmesi hedef ülkeye girişle sonlanırken, insan ticaretinde bireylerin sömürülmesi süreklilik göstermektedir.³³⁰ Dolayısıyla göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti kavramları birbirlerinden farklı iki ayrı kavramdır.

Bu iki suç türü üzerine yapılan tanımlara göre, göçmen kaçakçılığında kaçırılan bireylerin rızası gözden kaçırılmaması gereken önemli bir husustur.³³¹ İnsan ticaretine maruz kalanların “mağdur”, göçmen kaçaklığına maruz kalanların ise “müşteri” olarak değerlendirilmesi günümüzde çözülmesi gereken iki ayrı sorundur.³³² Kısaca, insan ticareti ile bireylerin insan hakları ihlâl edilirken, göçmen kaçakçılığında devlet düzenine karşı suç işlenmektedir.³³³

Göçmen kaçakçılığında bireyin bir yerden başka bir yere nakledilmesi yasadışı yollarla gerçekleştirilmektedir. İnsan ticaretinde ise bireylerin bir ülkeye girişleri veya bir ülkeden çıkışları yasaya uygun bir şekilde gerçekleştirilebilir. Yasal yollarla gerçekleşen ülkeye giriş ve çıkışlarında bireylerin kimlik ve pasaport gibi yasal

³²⁸ Stout Samantha, “**Human Trafficking in the Wake of Natural Disasters: is the United States Any Different Than Third World Countries**”, Undergraduated Honour Theses, University of Arkansas, Fayetteville, 2018, ss. 4-7.

³²⁹ Wilson, s. 8.

³³⁰ Aronowitz, s. 167.

³³¹ Iselin, Brian & Adams, Melanie. **Distinguishing between Human Trafficking and People Smuggling**, UN Office on Drugs and Crime, Regional Centre for East Asia and the Pacific, Bangkok, 10.04.2003, <https://www.embraceni.org/wp-content/uploads/2006/06/Distinguishing%5B1%5D1.pdf> (30.12.2023), s. 3.

³³² Aronowitz, s. 167.

³³³ David Kyle & Rey Koslowski, **Global Human Smuggling: Comparative Perspectives**, Johns Hopkins University Press, Baltimore, 2011, s. 2.

belgelerine tacirler tarafından el konulması ve bireylerin sömürülmesi insan ticaretini ortaya çıkarmaktadır.³³⁴

Bundan başka, göçmen kaçakçılığında amaç sınırların yasadışı geçişi ve maddi kazanç sağlanması iken, insan ticaretinde konu bireylerin çeşitli şekillerde sömürülmesidir.³³⁵ Ancak, maddi kazanç amacının gerçekleştirilmesi iki suçta da mevcuttur. İnsan tacirleri ve göçmen kaçakçılarının amaçları birbirinden farklı değildir.³³⁶ Göçmen kaçakçılığında kaçakçıların maddi çıkar sağlama amacı açıkça ortadayken, insan ticaretinde tacirlerin maddi çıkar sağlama amacı gizlidir. Sonuç olarak her iki suçta da maddi çıkar sağlama amacı bulunmaktadır. Bunu sağlama yollarının farklı olduğu belirtilebilir. Göçmen kaçakçılığında, sınır güvenliği ve yasadışı göç nedeniyle devletlerin egemenlik yetkileri ve kamu düzeni gibi menfaatlerinin korunması ile birlikte göçmenlere ait haklar ihlâl edilirken, insan ticaretinde ise bireylerin temel hak ve özgürlükleri ihlâl edilmektedir.³³⁷

Diğer bir farklılık, göçmen kaçakçılığı uluslararası sınırlar arasında meydana gelen bir yasadışı girişken, insan ticareti ülke sınırları içerisinde gerçekleşmektedir.³³⁸ Ayrıca, insan ticareti bireyler üzerinde şiddet uygulayarak varlığını devam ettirmekte iken göçmen kaçakçılığında şiddeti gerektiren bir durum yoktur.³³⁹

3. Organize Suç ve İnsan Ticareti

İnsan ticareti, uluslararası alanda ilgiyi üzerine çeken bir konudur. Dünya genelinde büyük bir paya sahip olan uyuşturucu kaçakçılığı, silah ticareti ve göçmen kaçakçılığının yanında küreselleşme ve teknolojik gelişmelerin etkisiyle insan ticareti önemli bir suçta dönüşmüş durumdadır.³⁴⁰ Europol'e göre organize suç ile bağlantılı

³³⁴ Galiana Carmen, **Trafficking in women, Working paper, European Parliament Directorate-General for Research**, Civil Liberties Series, LIBRE 109 EN, Brussels, 2000, s. 46.

³³⁵ Engle, s. 54.

³³⁶ Dixon, s. 81.

³³⁷ Bianca Schimmel & Birgit Pech, **Corruption and Gender: Approaches and Recommendations for Technical Assistance- Focal Theme: Corruption and Trafficking in Women**, Deutsche Gesellschaft für Technische Zusammenarbeit (GTZ), Eschborn, 2004, ss. 13-14.

³³⁸ Iselin & Adams, s. 7.

³³⁹ Iselin & Adams, s. 7.

³⁴⁰ **European Organized Crime Threat Assessment 2009**, s. 3.

olan insan ticareti, günümüzde yaşanan küreselleşme, ekonomik, sosyal, siyasi ve teknolojik gelişmelerin bir sonucudur.³⁴¹

“Birleşmiş Milletler Sınır aşan Organize Suçlar Sözleşmesi” organize suç, “Doğrudan ya da dolaylı olarak finansal ya da diğer maddi bir menfaat elde etmek için Sözleşme’de yer alan bir ya da daha fazla önemli suç işlemek amacıyla birlikte hareket eden ve bir zaman dilimi içerisinde varlığını sürdüren üç ya da daha fazla kişiden oluşan yapısal grup” olarak tanımlamaktadır.³⁴² 1998 yılında AB Bakanlar Konsey’i tarafından kabul edilen “Üye Devletlerde Organize Suç Örgütlerine Katılımın Suç Haline Getirilmesine İlişkin Ortak Eylem” politikası ise bu kavramı “doğrudan ya da dolaylı olarak finansal yahut başka maddi fayda elde etmek için hürriyetten alıkonma ya da en az 4 yıllık azami hapis cezası veya daha ciddi bir ceza ile cezalandırılabilir suçları işlemek amacıyla birlikte hareket eden ikiden fazla kişinin belli bir zaman dilimi içerisinde kurdukları yapısal birlik” olarak açıklamıştır.³⁴³ Bu düzenleme 2008 yılında yürürlükten kaldırılmış yerine “Organize Suçla Mücadele’ye dair Konsey Çerçeve Kararı” kabul edilmiştir.³⁴⁴ Yapılan tüm bu açıklamalara göre organize suç kavramının tanımı, uluslararası örgütler çerçevesinde örtüşmektedir.³⁴⁵

Günümüzde farklı şekilde organize suç örgütleri tarafından gerçekleştirilen insan ticareti, suç örgütlerine karşı birtakım önlemlerin alınması gerektiğini göstermiş, aynı zamanda bu suç türü ile organize suç arasında kuvvetli bir bağ olduğu ortaya çıkmıştır.³⁴⁶ Bu duruma örnek olarak Palermo Protokolü ile tanımlanan ve organize suç örgütleri tarafından bir faaliyet olarak kabul edilen insan ticaretinin yasal çerçeve içerisinde değerlendirilmesi gösterilebilir.³⁴⁷ İnsan ticareti ve organize suç farklı

³⁴¹ Goodey, s. 424.

³⁴² **Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children**, Art.3.

³⁴³ “Council Framework Decision 2008/841/JHA of 24 October 2008 on the Fight against Organised Crime”, **Official Journal L 300**, 2008, Art.1.

³⁴⁴ “Council Framework Decision 2008/841/JHA of 24 October 2008 on the Fight against Organised Crime”, Art.1.

³⁴⁵ Davitti, s. 42.

³⁴⁶ Council of the European Union, “98/733/JHA: Joint action of 21 December 1998 adopted by the Council on the basis of Article K.3 of the Treaty on European Union, on making it a criminal offence to participate in a criminal organisation in the Member States of the European Union”, **Official Journal 351**, 29.12.1998, ss. 1-3, <https://www.eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A31998F0733> (30.12.2023), par. 1-3.

³⁴⁷ Lee, s. 83.

milliyetleri bir araya getiren iş birliği yöntemi olarak gösterilir.³⁴⁸ İnsan ticareti suçu organize suç türleri içerisinde en çok kâr getiren suç türü olarak kabul edilmektedir.³⁴⁹

Organize suç ile mücadele günümüzde göçmen kaçakçılığı ve uyuşturucu ticareti gibi organize suç türlerinin yanı sıra insan ticareti suçu ile mücadele anlamına gelmektedir.³⁵⁰ Bu duruma örnek olarak Avrupa kıtası içerisinde varlığını yoğun bir şekilde hissettiren insan ticareti ve göçmen kaçakçılığı gibi suç türlerinin iç ve dış güvenliği tehdit etmesi bu suç türleriyle mücadele ve mağdurları koruma kapsamında “AB Direktifi”, “İnsan Ticaret’inin Ortadan Kaldırılmasına Yönelik AB Stratejisi” ve “İnsan Ticaretine İlişkin Operasyonel Eylem Planı”nın ortaya çıkması gösterilir.³⁵¹ Bu gelişmeler insan ticareti ile mücadele açısından olumlu sonuçlar ortaya çıkarmaktadır. Günümüzde gerçekleştirilen tüm bu gelişme ve düzenlemelerle insan ticareti, göçmen kaçakçılığı ve organize suç terimleri arasında bir bağlantı kurulduğunu göstermesine rağmen, organize suçun, insan ticareti ve göçmen kaçakçılığının her aşamasında yer almaması sadece bazı aşamalarda bağlantı kurması bu kavramlar üzerinde sorunlar ortaya çıkarmakta ve akıllarda oluşan soru işaretleri devam etmektedir.³⁵²

4. İnsan Hakları ve İnsan Ticareti

İnsan ticareti, insan hakları çerçevesinde önemli bir rol oynamaktadır. 20. yüzyılın ortalarından itibaren kurumsallaşmaya başlayan ve günümüzde önemi giderek artan insan hakları, ne yazık ki insan ticareti gibi organize suç türleri karşısında ihlâl edilegelmiştir.³⁵³ Toplamların içi ve arasında meydana gelen ekonomik, siyasal ve sosyal krizler dünyanın dengesini ve düzenini bozarken, temel hak ve özgürlüklerine duyulan ihtiyaç artmıştır.³⁵⁴

³⁴⁸ Cornelius Friesendorf (Ed.), **Strategies Against Human Trafficking: The Role of the Security Sector**, National Defence Academy and Austrian Ministry of Defence and Sports, Vienna-Genova, 2009, s. 116.

³⁴⁹ Friesendorf, s. 133.

³⁵⁰ Ronald Weitzer, “New Directions in Research on Human Trafficking”, **The Annals of the American Academy of Political and Social Science**, Cilt:653, Sayı:6, 2014, s. 9.

³⁵¹ European Commission, **Questions & Answers: Trafficking in Human Beings in the EU**, Press Release IP/13/322, Brussels, 2013, s. 5.

³⁵² **The Globalisation of the Crime: A Transnational Organized Crime Threat Assessment**, s. 41.

³⁵³ Weitzer, s. 9.

³⁵⁴ A.M. Kocaoğlu & S.S. Kocaoğlu, s. 106.

İnsanoğluna tanınan temel hak ve özgürlükler, günümüzde toplumlar arasında farklılık göstermektedir.³⁵⁵ Ancak, insan hakları aynı zamanda İkinci Dünya Savaşı sonrasında yapılan çalışmalar ve düzenlemeler sonucunda evrensel bir nitelik kazanmıştır. Dolayısıyla insan haklarına karşı meydana gelen ihlâllere karşı toplum ve devletler protesto edilerek ve gerekli düzenlemeler yapılması istenerek tepki gösterilmektedir.³⁵⁶

Son zamanların en önemli sorunlarından biri olan insan ticareti, evrensel boyutu olan ve insan temel hak ve özgürlüklerini görmezden gelerek ortaya çıkan bir suç türüdür. Günümüzde mağdurların temel hak ve özgürlüklerine yönelik bir takım ihlâl ve kısıtlamaların yaşanması, bu suç türünün insan hakları sorunu olarak değerlendirilmesinde etkilidir.³⁵⁷ Yapılan açıklamalar insan hakları çerçevesinde bu suç türlerinin incelenmesi gereğini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla insan hakları üzerinden mağdurlara yönelik yardımların gerçekleştirilmesi ve bu tip mağduriyetlerin baştan engellenmesi adına insan ticareti suç türlerinin önlenmesi gerekmektedir.³⁵⁸

İnsan hakları çerçevesi, insan ticareti, mağdur ve tacir/suçlu gibi kavramların şekillenmesinde aktif rol oynamıştır.³⁵⁹ İnsanoğlu yaşama, eşitlik ve ifade özgürlüğü gibi temel hak ve özgürlüklere sahiptir. Temel hak ve özgürlüklere yönelik yapılan toplumsal cinsiyet eşitsizliği, işgücü sömürsü ve çocuk ticareti gibi ihlâller ekonomik ve sosyal ilişkiler üzerinde birtakım ciddi mağduriyetlerin yaşandığını göstermektedir. İnsan ticaretine karşı olarak devletler önemli rol oynamak potansiyeline sahip olup,³⁶⁰ insan temel hak ve özgürlüklerini korumak ve saygı gösterilmesini sağlamakla yükümlüdürler.³⁶¹

³⁵⁵ A.M. Kocaoğlu & S.S. Kocaoğlu, s. 106.

³⁵⁶ A.M. Kocaoğlu & S.S. Kocaoğlu, s. 106.

³⁵⁷ Yunus Kerem Çınar, **Küresel Göç Sorunları ve Birleşmiş Milletler**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2018, s. 43.

³⁵⁸ **Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children**, Art.3.

³⁵⁹ Çınar, s. 44.

³⁶⁰ OHCHR, **Recommended Principles and Guidelines on Human Rights and Human Trafficking**, E/2002/68/Add.1, 2002, s. 7.

³⁶¹ UN General Assembly Resolution, **Universal Declaration of Human Rights**, A/RES/217(III), 10 December 1948, [https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_RES_217\(III\).pdf](https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_RES_217(III).pdf), (30.12.2023), Art.3.

Vatandaşları insan hakları ihlallerine karşı korumak görevine sahip olan devletler birtakım sorumluluklara sahiptir.³⁶² Dünya genelinde devletler temel hak ve özgürlükleri korumaya ve güçlendirmeye çalışmak gibi pozitif yükümlülöklere; temel hak ve özgürlüklerin korunması adına gerekli olan müdahale ve eylemlerden kaçınmak gibi negatif yükümlölöklere sahiptir.³⁶³ İnsan ticaretinin engellenmesi, temel hakları korumaya yönelik olarak devletlerin yerine getirmesi gereken pozitif bir yükümlölök olup, devletlerin bu konuda aktif bir rol oynamaları beklenmektedir.³⁶⁴ Bu durum bize insan hakları ile insan ticareti ile mücadele arasında bağlantı olduğunu gösterir.³⁶⁵

Tüm bu açıklamalar insan ticareti ile mücadelede birtakım düzenlemelere ihtiyaç olduğunu göstermektedir. Bölgesel ve uluslararası düzeyde yapılan düzenlemelerin ilk örnekleri 1948 yılında yayımlanan İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (İHEB) ve 1950 yılında imzalanan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS)'dir.³⁶⁶ İHEB ve AİHS'de yer alan *“bütün insanlar özgür doğarlar”* ve *“hiçbir kimse kölelik veya kulluk altında bulundurulamaz”* maddeleri kapsamında bireylerin alınıp satılması yasaklanmış ve insan ticareti gibi organize suç türleri insan hakları ihlali olarak kabul edilmiştir. Ancak İHEB ve AİHS incelendiğinde, insan ticareti tam olarak açıklanabilmiş değildir.³⁶⁷ Bunun üzerine 2002 yılında BM İnsan Hakları Yüksek Komiseri tarafından İnsan Hakları ve İnsan Ticaret'ine Dair Önerilen İlkeler ve Esaslar Bildirgesi yayınlanmıştır. Bu bildirge ile insan haklarının önemi vurgulanmış, insan ticaretiyle mücadele edilmeye ve insan hakları korunmaya çalışılmıştır. İnsan hakları ihlali olarak kabul edilen insan ticareti sınır güvenliği ve kamu düzeni adına da üzerinde durulması gereken önemli bir suçtur.³⁶⁸ Kendi ölkelerinden ekonomik, sosyal ve siyasal nedenlerden dolayı ayrılmak durumunda kalan bireylerin insan tacirlerinin ellerine düşmesi insan ticaretinin önemini bir kez

³⁶² Ed Bates & Alastair Mowbray, **The Development of Positive Obligations Under the European Convention on Human Rights by the European Court of Human Rights**, Hart Publishing, Oxford, 2004, s. 2.

³⁶³ Bates & Mowbray, s. 2.

³⁶⁴ Weitzer, s. 10.

³⁶⁵ Recommended Principles and Guidelines on Human Rights and Human Trafficking, E/2002/68/Add.1, Arts. 1, 3, 4.

³⁶⁶ Recommended Principles and Guidelines on Human Rights and Human Trafficking, E/2002/68/Add.1, Arts. 1, 3, 4.

³⁶⁷ Recommended Principles and Guidelines on Human Rights and Human Trafficking, E/2002/68/Add.1, Arts. 1, 3, 4.

³⁶⁸ Recommended Principles and Guidelines on Human Rights and Human Trafficking, E/2002/68/Add.1, Arts. 1, 3, 4.

daha ön plana çıkarır.³⁶⁹ İnsanlık dışı muamele gören bu bireylerin insan tacirlerinin ellerinden kaçması ile ülkelere giriş için yasadışı girişimlerde bulunması ülkelerin kamu düzenlerini olumsuz etkilemekte dünya genelinde suç oranını yükselmektedir.³⁷⁰

İnsan ticaretine maruz kalan bireylerin mağduriyetlerinin giderilmesi için birtakım önlemler alınmaya başlanmıştır. Palermo Protokolü'ne göre insan ticaretine karşı alınması gereken önlemler arasında, devletlerin insan ticareti mağdurlarına fiziksel, psikolojik ve sosyal açıdan destek sağlaması ve geçici olarak sığınmak zorunda kaldıkları ülkelerin topraklarında kalıcı olarak yerleşme imkânı sağlanması vardır.³⁷¹ Günümüzde bu önlemlerin tam olarak gerçekleşmesi ekonomik, sosyal ve siyasal nedenlerden dolayı mümkün değildir.³⁷²

İKİNCİ BÖLÜM

İNSAN TİCARETİ İLE MÜCADELENİN ULUSLARARASI HUKUKSAL ÇERÇEVESİ - BİRLEŞMİŞ MİLLETLER

I. BİRLEŞMİŞ MİLLETLER'DE ORGANİZE SUÇ VE İNSAN TİCARETİ İLE MÜCADELE

II. Dünya Savaşı'ndan sonra uluslararası barış ve güvenliğin sağlanması ve yeni bir dünya düzeninin kurulması amacıyla Birleşmiş Milletler (BM) ortaya çıkmıştır. BM dünya genelinde uluslararası iş birliklerinin sağlanmasında önemli bir rol oynamıştır. Irk, cinsiyet, dil, din farkı gözetmeksizin temel hak ve özgürlükler ve insan haklarına önem veren BM ortaya çıkan sözleşmelere ilaveten dünya genelindeki gelişme ve düzenlemelere de katkıda bulunmuştur.³⁷³ İlgili sözleşmeler ile insan ticareti ile mücadelede gözetilen temel hak ve özgürlükler üzerinde durulmuştur.³⁷⁴

³⁶⁹ Jones, Engstrom, Hilliard & Diaz, ss. 117-118.

³⁷⁰ Recommended Principles and Guidelines on Human Rights and Human Trafficking, E/2002/68/Add.1, Arts. 4-5.

³⁷¹ Recommended Principles and Guidelines on Human Rights and Human Trafficking, E/2002/68/Add.1, Arts. 4-5.

³⁷² Jones, Engstrom, Hilliard & Diaz, ss. 117-118.

³⁷³ League of Nations, **Forced Labour Convention**, 1930.

³⁷⁴ Christal Morehouse, **Human Trafficking: Policy Gaps and Hidden Political Agendas in the USA and Germany**, VS Research, Wiesbaden, 2009, s. 71.

Ayrıca, kadın ve kızların cinsel sömürü aracı olarak kullanılmasının ortadan kaldırılmasına önem verilmiştir.

Organize suç ve insan ticaretiyle mücadelede BM düzeyinde gerçekleşen gelişmeler, insan ticareti suçluların cezalandırılması üzerine değil mağdurların insan haklarının korunması ve güvence altına alınması amacıyla ortaya çıkmıştır. Yukarıda açıklandığı üzere insan ticareti gibi organize suç türleriyle mağdurların temel hak ve hürriyetleri ihlâl edilmektedir. Her ne kadar insan ticaretinin önlenmesi devletlerin sorumluluğu altında olsa da devletler tüm suç türlerini önlemede günümüzde yetersiz kalmaktadır. Bu sebeple uluslararası nitelik taşıyan insan ticareti ve bu suç türüyle mücadelede kapsamlı uluslararası belgeye ihtiyaç duyulmuştur. Bu uluslararası belgenin ortaya çıkan tüm insan ticareti türleriyle mücadele etmesi gerekmektedir. Belirtildiği üzere insan ticareti mağdurları yalnızca kadınlar değildir; çocuk ve erkekler de bu suç türlerinin mağduru olabilmektedir.

Ayrıca uluslararası örgütler çerçevesinde de organize suç, insan ticareti ve bu suç türünün engellenmesi üzerine birçok belge hazırlanmıştır. Ancak bu belgeler bağlayıcı nitelik taşımasının rağmen insan ticaretiyle mücadelede görevli olan devletlere sadece rehberlik etmektedir. Çalışmanın bu kısmında insan ticaretine yönelik benimsenen belgeler üzerinde durulacaktır.

A. Organize Suç ve İnsan Ticareti ile Mücadele ile ilgili Birleşmiş Milletler Sözleşmeleri

BM tarafından düzenlenen belgeler arasında insan ticaretine ilişkin hükümler barındıran belgeler; “Palermo Protokolü”, “İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi”, “BM Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme”, “BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme”, “Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Bildirisi”, “Kadınlara Karşı Her Türül Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi”, “Çocuk Hakları Sözleşmesi”, “Çocuk Hakları Sözleşmesi’ne Ek 2000 Tarihli İhtiyari Protokol”, “Cebri Çalıştırmanın İlgası 105 No’lu ILO Sözleşmesi” ve “Uluslararası Ceza Mahkemesi Roma Statüsü” yürürlüğe konmuştur. Bu bölümde BM tarafından yürürlüğe konulan belgelerin insan ticareti konusunda hedeflerine ne ölçüde ulaştığını ve bunların uygulanmasında karşılaşılan zorlukların neler olduğuna ilişkin değerlendirmelerde bulunulmuştur. Bu bölümde

insan ticareti açısından ayrıntılı bir şekilde incelenen bu belgelerin ortak özellikleri, kölelik, köle ticareti ve köleliğe benzer organize suç türleriyle mücadele çerçevesinde, bireylerin temel hak ve özgürlüklerinin korunmasını sağlamaktır.³⁷⁵

1. Temel İnsan Hakları

“

Bu başlıkta BM tarafından düzenlenen belgelerden “İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi”, “BM Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme (ICCPR)” ve “BM Ekonomik, Sosyal ve Kültüre Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme (ICECSR)”, temel insan hakları başlığı altında insan ticaretiyle mücadele kapsamında ele alınmıştır. Bu belgelerin önemi temel insan hakları çerçevesinde insan ticareti ve insan haklarından bahsediliyor olmasıdır. Bu belgeler insan haklarının belirlenmesi konusunda destekleyici niteliktedir.³⁷⁶ İnsan hakları alanındaki en önemli uluslararası belgeler olarak bilinmektedir. “İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi”, insan ticaretini suç olarak doğrudan tanımlamasa da insan ticaretinin insan haklarına aykırı olduğunu açıkça belirtmektedir. “BM Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme”, insan ticaretini daha doğrudan bir şekilde suç olarak tanımlamaktadır. Bu, insan ticaretinin mağdurlarını korumak için önemli bir teminat oluşturmaktadır. “BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme” ise insan ticaretinin mağdurlarının sosyal ve ekonomik haklarını korumayı amaçlamaktadır.

Bu belgeler insan haklarının korunmasında kölelik ve köle ticareti yasaklanmasını desteklemektedir.³⁷⁷ Uluslararası hukukta önemli rol oynayan ve İnsan hakları hukukunun temelini oluşturan bu belgeler, taraf devletlerden insan hakları üzerine ortaya çıkan hükümlere saygı göstermesini ve bu hükümleri uygulamasını beklemektedir. Dolayısıyla bu belgeler temel hak ve özgürlüklerin kapsamlı bir şekilde incelenmesi ve gelişmesine katkı sağlamaktadır.³⁷⁸ Örneğin, Bildirge’de “*Bütün insanlar özgür ve onursal ve haklarda eşit olarak doğarlar. Akıl ve vicdanla donatılmışlardır ve her teki bir diğerine kardeşlik anlayışı ile davranır*”

³⁷⁵ M. Nayçevska, *Önemli Uluslararası İnsan Hakları Belgeleri ve Bunlarda Oluşan Kurumlar*, Üsküp, 2008, s. 23.

³⁷⁶ M. Nayçevska, *Önemli Uluslararası İnsan Hakları Belgeleri ve Bunlarda Oluşan Kurumlar*, Üsküp, 2008, s. 23.

³⁷⁷ Kalach, s. 55.

³⁷⁸ Nayçevska, s. 23.

maddesi yer almaktadır.³⁷⁹ Bildirge’de bahsedilen bu madde, Sözleşmeler’in 2., 3., 4. ve 6. maddelerinde herkesin herhangi bir ayrımcılığa uğramadan ve uyruğuna sahip olduğu devletin statüsüne bakılmaksızın, belirtilen temel hak ve hürriyetlere sahip olduğu ve herkesin kanun önünde eşit olduğu şeklinde belirtilmektedir. İlâveten, Bildirge ve Sözleşmeler’de insanlık dışı davranış ve eylemler yasaklanmış, taraf devletlerden insan hakları ihlallerini önlemesi beklenmektedir. Dolayısıyla bu maddelerde yer alan eşitlik, özgürlük ve insan onuru gibi kavramlar, Bildirge ve Sözleşmeler’in şekillenmesini sağlamıştır.³⁸⁰

İnsan haklarının korunmasına yönelik hazırlanan Bildirge ve Sözleşmeler insan ticaretini doğrudan hedef almasa da dolaylı olarak bu suç türüyle mücadeleye odaklanmaktadır.³⁸¹ Zira, insan ticareti bir insan hakları ihlalidir. “İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi” ve “BM Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme”sinde insan ticareti, köle ve köle ticareti altında değerlendirilmektedir.³⁸² Örneğin, Bildirge’nin 4. ve Sözleşme’nin 8. maddesine göre kölelik ve köle ticaretinin her türlü yasaklanmış ve aynı sözleşmenin 8. maddesinde kölelik ve köle ticareti engellenmesi üzerine düzenlemelere yer verilmiştir.³⁸³ İlâveten aynı Sözleşme’nin 8. maddenin 3 fıkranın (a) ve (c) bentlerinde bireylerin zorla ve baskı altında çalıştırılmasının yasaklanması ve bu yasağın kapsamına yer verilmiştir.³⁸⁴ İnsan

³⁷⁹ İnsan Hakları Derneği, **İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi**, 10.12.1948, <https://www.ihd.org.tr/insan-haklari-evrensel-beyannames/> (12.11.2022), Art.1; UN General Assembly, **International Covenant on Civil and Political Rights**, Resolution 2200A(XXI), 16 December 1966, <https://www.ohchr.org/sites/default/files/ccpr.pdf> (30.12.2023), Art. 6.

³⁸⁰ **International Covenant on Civil and Political Rights**, Art.8.

³⁸¹ **International Covenant on Civil and Political Rights**, Art. 3.

³⁸² **International Covenant on Civil and Political Rights**, Art. 2.

³⁸³ İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, Art.4; **International Covenant on Civil and Political Rights**, Art.8.

³⁸⁴ “...3. (a) Hiç kimseden zorla ya da zorunlu olarak çalışması istenemez. (b) 3.fıkranın (a) bendi, bir suçun karşılığı olarak ağır işlerde çalışma cezası verilen ülkelerde yetkili bir mahkeme tarafından verilen böyle bir karar uyarınca ağır işte çalıştırmayı engeller biçimde görülemez. (c) Bu fıkra açısından “zorla veya zorunlu çalıştırma” terimi: (i) Bir mahkemenin yasal kararıyla gözaltında bulunan ya da gözaltına alınmasının ardından şartla salıverilmiş bir kimseden normal olarak istenen ve (b) bendinde belirtilmemiş olan bir iş veya hizmeti, (ii) Askeri nitelikteki herhangi bir hizmeti ve bu hizmete katılmayı vicdani bakımdan reddetme hakkının tanındığı ülkelerde de bu hakkı kullananlardan yasal olarak istenen herhangi bir ulusal hizmeti, (iii) Toplumun varlığını ya da refahını tehdit eden olağanüstü hal ya da felaket durumunda istenen herhangi bir hizmeti, (iv) Olağan kişisel yükümlülüklerin bir bölümünü oluşturan herhangi bir iş ya da hizmeti kapsamayacaktır.” (**International Covenant on Civil and Political Rights**, Art.8.)

Hakları Evrensel Bildirgesi'nin (UDHR) 13. maddesinde bireylerin serbestçe dolaşma ve yerleşme hakkından bahsedilmektedir.³⁸⁵

Tüm bu maddeler insan hakları ve insan haklarının korunmasına yöneliktir. Bildirge ve Sözleşmeler'in hukuki önemi uluslararası toplumun tüm insanlara karşı duymuş olduğu sorumluluktur. Bu süreç içerisinde ortaya çıkan birçok uluslararası belge, ulusal yasa ve uluslararası örgütlerin yapılarında İnsan Hakları Evrensel Bildirge'nin (UDHR) ilkeleri bulunmaktadır.³⁸⁶

2. Kadına Karşı Ayrımcılık

“Palermo Protokolü”, “Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Bildirisi” ve “Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW)” Birleşmiş Milletler bünyesinde ortaya çıkmış kadına karşı ayrımcılık başlığı altında değerlendirilen uluslararası belgelerdir. Bu belgelerin ortak özelliği bireylerin özellikle kadınların cinsel sömürü aracı olarak kullanılmasını engellemek ve bireyler arasındaki cinsiyet eşitsizliğinin kaldırılmasını sağlamaktır. Bu belgeler kadınlara karşı gerçekleşen ayrımcılığı önleme çerçevesinde insan ticaretiyle mücadele terimine doğrudan veya dolaylı bir şekilde değinmektedir. İnsan ticareti ve bu suç türüyle mücadele kavramlarına “Palermo Protokolü”nde doğrudan değinilirken, “Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Bildirisi” ve “Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi”nde (CEDAW) dolaylı bir şekilde değinilmiştir. Belgelerde insan ticaretiyle mücadelede kadınların cinsel sömürü odaklı kullanılmasına karşı korunması gerektiği savunulmaktadır.

Birleşmiş Milletler döneminde ortaya çıkan bu belgelerin kökeni Birleşmiş Milletler öncesinde yer alan “Beyaz Kadın Ticaretinin Önlenmesine Dair Uluslararası Antlaşma (1904)”, “Beyaz Köle Ticaretinin Önlenmesine Dair Uluslararası Sözleşme (1910)”, “Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine İlişkin Uluslararası Sözleşmesi (1921)” ve “Reşit Kadın Ticaretinin Önlenmesine İlişkin Uluslararası Sözleşmesi

³⁸⁵ “Herkes herhangi bir ülkenin sınırları dahilinde serbestçe dolaşma ve yerleşme hakkına sahiptir. Herkes kendi ülkesinde de dahil olmak üzere, herhangi bir ülkeyi terk etmek ve memleketine dönme hakkına sahiptir” (İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, Art.13)

³⁸⁶ **International Covenant on Civil and Political Rights**, Art. 13; UN General Assembly, **International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights**, Resolution 2200A(XXI), 16 December 1966, <https://www.ohchr.org/sites/default/files/cesr.pdf> (30.12.2023), Art.5.

(1933)” ne dayanmaktadır. Bu belgeler, kadın ve çocukların cinsel sömürü olarak kullanılmasını engellemek amacıyla ortaya çıkmıştır.³⁸⁷

Birleşmiş Milletler öncesi belgelerin önemi kadına karşı ayrımcılık çerçevesinde insan ticareti ve kadınların cinsel odaklı kullanılmasından ilk kez bahsediliyor olmasıdır.³⁸⁸ Bu belgeler, kadın ticaretinin kaldırılmasına yönelik mekanizma kurulmasını sağlayarak sözleşmeye taraf devletler tarafından insan ticaretiyle mücadelede gerekli tedbirlerin alınmaya başlamasında rol oynamışlardır.³⁸⁹ Belgelere kadın ticaretini gerçekleştirenlerin yakalanıp cezalandırılması maddesi konulmuştur.³⁹⁰

“Palermo Protokolü’nün” 3. ve 5. maddesi,³⁹¹ “Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesinin” 12. maddesi,³⁹² Türkiye’nin de 2003 yılında taraf olduğu “Sınır aşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol’ün” 3. maddesi³⁹³ ve 1967 tarihli “Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Bildirinin 8. maddesi,³⁹⁴ “kadına karşı ayrımcılık”, “cinsel sömürü” ve “insan ticareti”nin engellenmesi üzerine bu suçlara karşı cezai işlemleri belirlemiştir. 1979 tarihli “Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesinin” 6. maddesinde ise cezai yaptırımlara doğrudan yer verilmemişse de “kadına karşı ayrımcılık”, “cinsel sömürü” ve “insan

³⁸⁷ UN Economic and Social Council, “Integration of Human Rights of Women and the Gender Perspective Violence Against Women”, s. 10.

³⁸⁸ Sesim Soyer Güleç, “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin Güney Kıbrıs ve Rusya’ya Karşı Verdiği 07.01.2010 Tarihli ‘Rantseva’ Kararında Çıkan Bazı Sonuçlar”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt:70, Sayı:1, 2012, s.129.

³⁸⁹ Olgun Değirmenci, “Türk Ceza Hukukunda Kusurluluğu Kaldıran Neden Olarak Amirin Emrini İfa”, **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, Cilt: 3, Sayı:10, 2012, s. 455.

³⁹⁰ Yenidünya, s. 52.

³⁹¹ **Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children**, Arts.3-5.; Sözleşmenin 5. maddesi, insan ticareti suçunu işleyenler için asgari cezalar öngörmektedir. Bu cezalar, "en az dört yıl hapis cezası veya daha ağır bir ceza" olarak belirlenmiştir. Sözleşme, üye devletlere bu cezaları artırma hakkı da tanımaktadır.

³⁹² Avrupa Konseyi, **Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi**, Karar Sayısı: 2016/8668, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/04/20160407-16.pdf> (08.09.2023), Art. 12.; Sözleşmenin 12. maddesi, insan ticareti suçunu işleyenler için asgari cezalar öngörmektedir. Bu cezalar, "en az dört yıl hapis cezası veya daha ağır bir ceza" olarak belirlenmiştir. Sözleşme, üye devletlere bu cezaları artırma hakkı da tanımaktadır.

³⁹³ **Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children**, Art.3.

³⁹⁴ UN General Assembly Resolution, **2263 (XXII). Declaration on the Elimination of Discrimination against Women**, A/RES/22/2263, 7 November 1967, https://www.eods.eu/library/UNGA_Declaration%20Women_1967_en.pdf, (08.09.2023), Art. 8.

ticareti”nin engellenmesi üzerine gerekli önlemleri alıp bu önlemleri gerçekleştirmeleri beklenmesi öngörülmüştür.³⁹⁵ Bu maddeler kadına karşı ayrımcılık başlığı altında değerlendirilen önemli gelişmedir.

Bu belgeler çerçevesinde meydana gelen bir diğer gelişme “kadın ve çocuk ticareti” kavramlarının kullanılmaya başlanması³⁹⁶ ve “*insan taciri*” kavramının kapsamının genişletilerek açıklanmasıdır.³⁹⁷ İlâveten belgelerin maddelerinde bir ırk belirtilmemiş olması ırktan bağımsız olarak kadın ve çocukların insan ticareti çerçevesinde değerlendirilmeye başlandığını göstermektedir.³⁹⁸ Bu durum insan ticaretinin evrensel boyuta ulaştığını göstermektedir.

Ancak, BM öncesi ortaya çıkan bu belgeler çerçevesinde taraf devletler tarafından kadın ticaretine yönelik alınan önlemlerin yerine getirilememesi, kadınlara tam koruma sağlanamaması eksik bir noktadır.³⁹⁹ Ayrıca, belgelerde “kadın ticaretinin” tanımı ve kapsamı konusuna yer verilmemektedir.⁴⁰⁰ Bu belgelerin diğer bir eksiği kadın ve insan ticaretinin sadece ülke sınırının geçilmesi durumunda oluştuğunun savunulmasıdır.⁴⁰¹ Ülke sınırları içerisinde gerçekleşen kadın ve insan ticareti vakalarının önlenmesinde belgelerin maddeleri uygulanamamaktadır. Bu durum belgelerin mağduru koruyucu özelliğini yitirdiğini göstermektedir. Belgelerin eksik kaldığı diğer bir nokta suça hazırlık ve suça teşebbüs aşamasında kadın ve insan ticaretinin engellenememesidir.⁴⁰² Kısacası bu belgeler kadın ticaretinin kaldırılmasına yönelik tedbirlere işaret etmekte, ancak yetersiz kalmaktadır.

³⁹⁵ UN General Assembly, **Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women**, Resolution 34/180, 18 December 1979, <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/ProfessionalInterest/cedaw.pdf> (08.09.2023), Art.6.

³⁹⁶ Gemalmaz, s. 422.

³⁹⁷ Cherif M. Bassiouni, Daniel Rotherberg, Ethel Higonnet, Cynthia Farenga & Augustus Sol Invictus, “Addressing International Human Trafficking in Women and Children for Commercial Sexual Exploitation in the 21st Century”, **Revue Internationale de droit penal**, Cilt:81, Sayı:3, 2010, s. 440.

³⁹⁸ Tom Obokata & Brian Payne, “Implementing Action against Trafficking of Human Beings under the TFEU: A Preliminary Analysis”, **New Journal of European Criminal Law**, Cilt:3, Sayı: 3-4, 2012, ss. 312-313.

³⁹⁹ Kurt Yücekul, s.75.

⁴⁰⁰ Venla Roth, (Ed.), **Defining Human Trafficking and Identifying Its Victims: A Study on the Impact and Future Challenges of International, European and Finnish Legal Responses to Prostitution-Related Trafficking in Human Beings**, Martinus Nijhoff Publishers, Leiden & Boston, 2012, s. 44.

⁴⁰¹ Morehouse, s.71.

⁴⁰² Sulhi Dönmezer, **Genel Ceza Hukuku Dersleri**, Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2003, s.93.

1967 ve 1979 yıllarında ortaya çıkan “Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Bildirisi” ve “Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi”, kadına karşı ayrımcılık başlığı altında insan ticareti ve bu suç türüyle mücadelede değinen dolaylı belgelerdir. Kadınların cinsel odaklı kullanılmasının önüne geçilmeye çalışıldığı ve kadın-erkek eşitliğini öngören bu belgelerde insan ticaretine feminist bir bakış açısı getirilmektedir.⁴⁰³ Bu belgelerin eksik noktası insan ticaretinin tanımlanmamış olmasıdır. Bu eksikliği Palermo Protokolü gidermeye çalışmıştır. Palermo Protokolü’nün amacı, 1. madde de belirtildiği üzere, özellikle kadın ve çocuklara yönelik organize suç türlerinin önlenmesi, bu suç türleriyle olan mücadelede iş birliği kurulması ve mağdurların korunmasının sağlanmasıdır.

Bu belgeler kadın haklarının belirlenmesi ve kadın hakları ihlallerinin önlenmesi adına önemli bir gelişmedir. “Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Bildirisi” ve “Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi”nde kadın hakları eşitlik ilkesi çerçevesinde tanımlanmakta, taraf devletlerden kadın ve insan ticaretiyle mücadelede önlem alması beklenmektedir.⁴⁰⁴ Örneğin, 1967 yılı Sözleşme’nin 8. maddesi “*kadın ticaretinin ve kadınların fahişe olarak sömürülmelerinin bütün biçimlerine karşı mücadele etmek üzere, yasal olanlar dahil, gerekli bütün önlemler alınacaktır*” diyerek, kadınların cinsel sömürü aracı olarak kullanılmasının önüne geçmeyi amaçlamakta ve bu suç türü ile mücadeleyi gerçekleştirebilmek adına her türlü önlemin alınması gerektiği üzerinde durmaktadır.⁴⁰⁵ Ancak, belgelerde yer alan “gerekli tüm önlemler” ifadesi belirsizlik yaratmaktadır. Ayrıca, “kadın ticareti” ve “kadın fahişeliği istismarı” terimlerinin tanımının yapılmamış olması, sözleşmelerin eleştirildiği diğer noktadır.⁴⁰⁶

Kadına karşı ayrımcılık başlığı altında değerlendirilen diğer bir belge “Palermo Protokolü”dür. Bu protokolün amacı, 1. maddesinde de belirtildiği üzere, özellikle kadın ve çocuklara önem verilerek organize suç türlerinin önlenmesi, bu suç türleriyle olan mücadelede iş birliği kurulması ve mağdurların korunmasını sağlamaktır.⁴⁰⁷ Bu

⁴⁰³ Gemalmaz, s. 393.

⁴⁰⁴ Gallagher, *The International Law of Human Trafficking*, s. 64.

⁴⁰⁵ Kadir Bakırcı, *Çalışma Yaşamında Kadın Erkek Eşitliği Arayışı Cinsiyet Ayrımcılığı Yasağı ve Türkiye*, 2. baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2012, ss. 110.

⁴⁰⁶ Gemalmaz, s. 154.

⁴⁰⁷ Gerald Staberock, “The Palermo Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons Especially Women and Children, Supplementing the United States Convention Against Transnational Organized Crime and Other Relevant Instruments”, *Criminal Law Reform to Combat and Prevent*

sebeple insan ticareti kavramı geniş bir kapsam ve kategoride değerlendirilmektedir. Bu yönüyle protokol insan ticaretiyle ilgilenen sözleşmelerin en önemlisi kabul edilir. Bu protokole göre insan ticareti, bireyler üzerinde kuvvet kullanılarak emeğinin sömürülmesi, kontrol edilmeye çalışılması ve maddi fayda sağlamak amacıyla bir yerden başka bir yere taşınarak istismar edilmesidir.⁴⁰⁸ Ayrıntılı olarak Protokolün 3'üncü maddesinde insan ticareti

kuvvet kullanılarak veya kuvvet kullanma tehdidi ile veya diğer bir biçimde zorlama, kaçırma, hile, aldatma, nüfuzu kötüye kullanma, kişinin çaresizliğinden yararlanma veya başkası üzerinde denetim yetkisi olan kişilerin rızasını kazanmak için o kişiye veya başkalarına kazanç veya çıkar sağlama yoluyla kişilerin istismar amaçlı temini, bir yerden bir yere taşınması, devredilmesi, barındırılması veya teslim alınması”

şeklinde açıklanmaktadır.⁴⁰⁹

Protokol'de yapılan insan ticareti tanımı hukuki düzenlemeler için zor bir durum yaratmaktadır. Tanımda yer alan tehdit, zorlama ve hile gibi kavramlar soyut olup kanıtlanması oldukça güçtür. Bu yüzden bu kavramların tanım içerisinde kullanılması eleştirilmektedir. Tanıma göre insan ticaretinin gerçekleşebilmesi için suç teşkil eden unsurların gerçekleştiğinin kanıtlanması gerekmektedir. Bu durum neticesinde mağdur hakları devreye girmektedir. Bu kavramlar üzerinde devam eden belirsizlik insan ticaretine maruz kalan bireylerin suçlanıp cezalandırılmasına yol açabilmektedir.⁴¹⁰ Bu kavramlar çerçevesinde insan ticaretinin kanıtlanamaması insanların özel ve sosyal hayatına zarar vermektedir.⁴¹¹

Protokol ve kadına karşı ayrımcılık başlığı altında değerlendirilen BM belgeleri, insan ticareti ve cinsel sömürü arasındaki ilişkiyi incelemektedir. Protokol, insan ticareti terimi, insan ticaretine sebep olan bireylerin cezalandırılması ve mağdur

Trafficking in Human Beings in South-Eastern Europe, Lara Regional Seminar, Zagreb, 2-4.04. 2003, s.15.

⁴⁰⁸ LeRoy G. Potts, "Global Trafficking in Human Beings: Assessing Success of the UN Protocol on Prevent Trafficking in Persons", **George Washington International Law Review**, Cilt:35, Sayı:1 2003, ss. 227-238.

⁴⁰⁹ Kevin Bales, "What Predicts Human Trafficking?", **International Journal of Comparative and Applied Criminal Justice**, Cilt: 31, Sayı:2, 2007, s. 270.

⁴¹⁰ Joan Fitzpatrick, "Trafficking as A Human Rights Violation: The Complex Intersection of Legal Frameworks for Conceptualizing and Combating Trafficking", **Michigan Journal of International Law**, Cilt:24, Sayı:4, 2002, s. 1153.

⁴¹¹ Anne T. Gallagher, "Human Rights and New United Nations Protocols on Trafficking and Migrant Smuggling: A Preliminary Analysis", **Human Rights Quarterly**, Cilt:23, Sayı:4, 2001, s. 987.

hak ve özgürlüklerinin insan hakları çerçevesinde korunması gerektiği üzerinde durmaktadır. Bu yönüyle Protokol, kadına karşı ayrımcılık başlığı altında değerlendirilen BM belgelerinden ayrılmaktadır.

3. Çocuk Hakları

“Palermo Protokolü”, “Çocuk Hakları Sözleşmesi” ve “Çocuk Hakları Sözleşmesi’ne Ek 2000 Tarihli İhtiyari Protokol” çocuk hakları başlığı altında değerlendirilen BM belgeleridir. Bu belgelerin ortak özelliği, çocukların organize suç türlerine karşı korunmasını sağlamaktır. “Palermo Protokolü”, “Çocuk Hakları Sözleşmesi” ve “Çocuk Hakları Sözleşmesi’ne Ek 2000 Tarihli İhtiyari Protokol” insan ticareti bağlamında çocuk ticaretiyle mücadele ve çocuk haklarının korunmasına odaklanmaktadır. Palermo Protokolü hariç bu belgeler, insan ticareti ve insan ticaretiyle mücadele kavramlarına dolaylı bir şekilde değinmektedir.

Çocuk hakları başlığı altında değerlendirilen bu belgelerin kökeni BM öncesindeki “Beyaz Kadın Ticaretinin Yasaklanmasına Dair Uluslararası Sözleşme (1910)”, “Beyaz Köle Ticaretinin Bastırılması Uluslararası Sözleşmesi (1910)”, “Kadın ve Çocuk Ticaretinin Yasaklanmasına Dair Sözleşme (1921)” ve “Reşit Kadın Ticaretinin Yasaklanmasına Dair Uluslararası Sözleşme (1933)”ye dayanmaktadır. Bu sözleşmelerde “*çocuk*” kelimesine yerine “*reşit yaş*” kelimesi kullanılması burada kastedilen kategorinin çocuk olduğu sonucunu ortaya çıkmaktadır.

Örneğin, “Beyaz Köle Ticaretinin Bastırılması Uluslararası Sözleşmesi”nde 20 yaşını doldurmamış bireylerin her biri cinsiyet fark etmeksizin sözleşmenin koruma alanı içerisine girmektedir.⁴¹² “Kadın ve Çocuk Ticaretinin Yasaklanmasına Dair Sözleşme”de ise “reşit yaş” kavramı değişikliğe uğramıştır. Önceki sözleşmede yaş sınırı 20 olarak kabul edilirken, bu sözleşmeyle yaş sınırı 21’e yükseltilmiştir.⁴¹³ Bu sözleşme 21 yaşını doldurmuş ve ticaret malzemesi olarak kullanılan kadınlar için geçerlidir.⁴¹⁴ Ayrıca 21 yaşını doldurmamış bireyler mağdur olmaları durumunda suç

⁴¹² Roth, s. 45.

⁴¹³ Gallagher, *The International Law of Human Trafficking*, s. 58.

⁴¹⁴ Roth, s. 45.

durumu ve mağdurun cinsiyeti fark etmeksizin sözleşme çerçevesinde değerlendirilmeye başlanmıştır.⁴¹⁵

1989 yılında “Çocuk Hakları Sözleşmesi”, “İşkence ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı veya Küçültücü Muamele ve Cezaya Karşı Sözleşme”sinin devamı niteliğinde ortaya çıkmıştır.⁴¹⁶ “Çocuk Hakları Sözleşmesi’ne Ek 2000 Tarihli İhtiyari Protokol” ise 2000 yılında “Çocuk Hakları Sözleşmesi” devamı niteliğinde ortaya çıkmıştır.⁴¹⁷ Bu sözleşmelerde çocuk ticaretine sebep olanların yargılanması ve cezalandırılması gerektiğinin ifade edilmesi insan ticareti ile mücadele açısından önemlidir.⁴¹⁸

Bazı maddeleri Palermo Protokolü’yle benzerlik gösteren bu belgeler, çocuklara yönelik gerçekleşen çocuk satışı, çocuk pornografisi ve çocuk fahişeliği gibi suçların belirlenmesi; çocukların korunması ve çocukların siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel haklarının sağlanması bakımından diğer BM belgelerinden ayrılmaktadır.⁴¹⁹ Benzerlikler değerlendirildiğinde Palermo Protokolü’nün 4. maddesi çerçevesinde değinilen “reşit yaş”, Çocuk Hakları Sözleşmesi ve Çocuk Hakları Sözleşmesi Ek Protokol’de de yer almaktadır. Belgelere göre 18 yaşından küçük herkes çocuk olarak nitelendirilmiştir.⁴²⁰

Çocuk Hakları Sözleşmesi ve Çocuk Hakları Sözleşmesine Ek Protokol’ün Palermo Protokolü’nün 11. maddede değinilen konu üzerine ayrıldığı söylenebilir. Söz konusu madde, insan ticaretinin önlenmesi ve ortaya çıkarılması için sınır kontrollerinin güçlendirilmesini amaçlamaktadır. Sınır kontrolleri, insan ticareti mağdurlarının tespiti ve korunması için önemli bir araçtır.⁴²¹ Bu maddeye göre taraf

⁴¹⁵ Gallagher, **The International Law of Human Trafficking**, s. 58.

⁴¹⁶ Silvia Scarpa, “Child Trafficking: International Instruments to Protect the Most Vulnerable Victims”, **Family Court Review**, Cilt: 44, Sayı: 3, 2006, s. 439.

⁴¹⁷ Scarpa, s. 439.

⁴¹⁸ Scarpa, s. 439.

⁴¹⁹ Michael J. Dennis, “Newly Adopted Protocols to the Convention on the Rights of the Child”, **The American Journal of International Law**, Cilt: 94, Sayı: 4, 2000, s. 789.

⁴²⁰ Tom Obokata, “Trafficking of Human Beings as a Crime Against Humanity: Some Implications for the International Legal System”, **The International and Comparative Law Quarterly**, Cilt: 54, Sayı:2, 2005, ss. 447- 448.

⁴²¹ BM, “Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol”, 12-15 Aralık 2000, https://inhak.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/2312020102044bm_45.pdf (10.08.2023).; Türkiye, Palermo Protokolü’nün 11. maddesini 25 Mart 2003 tarihinde onaylayarak, maddede yer alan yükümlülükleri taahhüt etmiştir. Türkiye, maddeyi uygulamak için çeşitli önlemler almıştır.

devletlerin kadın ve çocuk ticaretinin engellenmesi için önlem alması gerekmektedir.⁴²² Palermo Protokolü ise taraf devletlerden bireyleri insan ticaretinden koruyabilmek için önlem almasını bekler. Burada kadın, erkek ve çocuk herkes insan ticareti mağduru olabilir. Ancak, bu belge çerçevesinde genellikle kadınların insan ticareti mağduru olarak değerlendirilmesi, taraf devletler tarafından çocukları korumaya yönelik önlemlere değinilmemesi ve insan ticareti çerçevesinde çocukların görmezden gelinmesi bu suç türüyle mücadelede eksiklik yaratmaktadır.

Çocuk Hakları Sözleşmesi ve Çocuk Hakları Sözleşmesine Ek Protokol ile çocuklar arası ayrımcılık kaldırılarak eşitlik sağlanmaya çalışılmıştır. Çocukların kaçırılıp satılması veya cinsel sömürü aracı olarak kullanılmasını engellemek amacıyla uluslararası ve ulusal düzeyde ekonomik, sosyal ve hukuki düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. Bununla birlikte çocukların cinsel ve işgücü sömürüsü gibi insan ticareti aracı olarak kullanılmasının önüne geçilmeye çalışılmış ve çocukların eğitime yönelebilmeleri için aileler teşvik edilmiştir.⁴²³

Taraf devletler “Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’ye Ek Çocuk Satışı Fahişeliği ve Çocuk Pornografisi ile İlgili Protokol”de yer alan suçları engellemekle sorumludur. Dolayısıyla bu Ek Protokol insan ve çocuk ticareti üzerine gerçekleşecek önlemlerin önünü açmıştır.⁴²⁴ Çocukların cinsel, emek veya organ sömürüsü çerçevesinde insan ticaretine alet olması engellenmeye çalışılmıştır. Ancak “Çocuk Hakları Sözleşmesi” maddelerinde insan ve çocuk ticareti kavramlarına yer verilmemesi bu terimlerin sınırının çizilmediğini göstermektedir. Bu durum taraf devletlerin alacağı önlemlerin belirlenmesini kısıtlamaktadır.⁴²⁵ Bu maddeler birlikte değerlendirildiğinde çocuğun sömürülmesine yönelik gerçekleşen fiillerin ve her türlü sömürünün önüne geçilmeye çalışılmıştır. Ancak Çocuk Hakları Sözleşmesi ile denetleme mekanizmasının kurulmamış olması çocuklar üzerinde insan ticaretiyle mücadeleyi kısıtlamaktadır. Bu durum sözleşmenin insan ticaretiyle mücadele üzerine eksikliğini yansıtmaktadır.

4. Çalışma Hukuku

⁴²² Scarpa, s. 439.

⁴²³ Dennis, ss. 794-795.

⁴²⁴ Dennis, ss. 794-795.

⁴²⁵ Dennis, ss. 794-795.

Zorla çalıştırma ve kulluk, insan ticaretinde en çok rastlanan sömürü türlerinden biridir. İnsan ticaretiyle mücadele ve insan haklarının korunması amacıyla hazırlanan ulusal mevzuat, uluslararası ve bölgesel sözleşmelerde zorla çalıştırma ve kulluk terimleri açıklanmamaktadır. Bunun üzerine çalışma hukuku başlığı altında BM tarafından 1957 yılında “Cebri Çalıştırmanın İlgası 105 No’lu ILO Sözleşmesi” hazırlanmıştır.

Bu sözleşme zorla çalıştırma ve kulluk kavramlarını açıklayan tek uluslararası belgedir. Aşağıda da incelenen bu sözleşme insan ticaretiyle mücadeleye dolaylı bir şekilde değinmekte, insan ticareti ve zorla çalıştırma terimlerinin birbirleriyle ilişkilerini incelemektedir. 105 No’lu ILO Sözleşmesi zorla veya zorunlu çalıştırmanın her türlü biçiminin yasaklanmasını ve kaldırılmasını amaçlayan bir uluslararası sözleşmedir.⁴²⁶ Sözleşme, 5 Haziran 1957’de Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) tarafından kabul edilmiş ve 1960’ta yürürlüğe girmiştir.⁴²⁷ Sözleşmenin uygulanması, insan haklarının korunması ve insan onuruna saygının teşviki için gereklidir. Sözleşme, zorla çalıştırmanın tüm biçimlerini tanımlar ve yasaklar. Bu, zorla çalıştırmanın yalnızca belirli biçimlerini değil, tüm biçimlerini yasaklayan ilk uluslararası sözleşmedir.

BM döneminde ortaya çıkan bu sözleşmenin kökeni BM öncesinde yer alan “Milletler Cemiyeti Kölelik Sözleşmesi”, “1926 Tarihli Kölelik Sözleşmesi’nin Tadil Eden Protokol ve Eki”, “Zorla Çalıştırma Sözleşmesi” ve “Zorla Çalıştırma Hakkında (29) Sayılı ILO Sözleşmesi”ne dayanmaktadır. Bu belgeler, zorla çalıştırma ve işgücü sömürüsü çerçevesinde gerçekleşen kölelik ve köle ticaretini engellemek amacıyla ortaya çıkarılan dolaylı belgelerdir.⁴²⁸

BM öncesi dönemde ortaya çıkan belgelerin önemi, uluslararası hukukta insan ticaretinin ilk kez kölelik ve köle ticareti çerçevesinde bahsedilmesinden

⁴²⁶ ILO, **105 No’lu Zorla Çalıştırmanın Kaldırılması Sözleşmesi**, 5 Haziran 1957, https://www.ilo.org/ankara/conventions-ratified-by-turkey/WCMS_377271/lang--tr/index.htm (12.09.2023).; Zorla çalıştırma, bir kişinin rızasını almadan veya onu kandırarak ya da zorla tutarak çalıştırılmasını ifade eder. Bu, kölelik, esaret, insan ticareti, zorunlu askere alma, çocuk işçiliği ve diğer birçok biçimi kapsayabilir.

⁴²⁷ **Resmî Gazete**, 21.12.1960, s. 2815, <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/10686.pdf> (12.11.2022). Türkiye, 105 No’lu Sözleşme’yi 1960 yılında onaylayarak, zorla çalıştırmanın yasaklanmasını ve kaldırılmasını taahhüt etmiştir. Türkiye, sözleşmeyi uygulamak için çeşitli önlemler almıştır. Bunlar arasında, zorla çalıştırmayla mücadele için bir ulusal stratejinin benimsenmesi, zorla çalıştırmanın önlenmesi ve tespiti için bir dizi yasa ve yönetmeliğin çıkarılmasının yanı sıra, zorla çalıştırılan kişilerin korunması için bir dizi programın uygulanması yer almaktadır.

⁴²⁸ Gemalmaz, s. 1429.

kaynaklanmaktadır.⁴²⁹ Milletler Cemiyeti Kölelik Sözleşmesi'nin 1. maddesinde kölelik, “*üzerinde mülkiyet hakkına bağlı erk ve yetkilerin kısmen ya da toplu olarak kullanıldığı bir kişinin statüsü ya da durumu*” olarak tanımlanırken, 1’inci maddenin 2’inci paragrafında köle ticareti “*köle ticareti, bir şahsın köle haline getirmek için ele geçirilmesi, iktisabı veya devri, bir kölenin satılmak veya değiş-tokuş edilmek üzere iktisabı; satılmak veya değiş-tokuş edilmek üzere iktisap edilmiş bir şahsın satış veya değiş-tokuş suretiyle devri ve genel olarak kölelerin ticareti veya nakline ilişkin her türlü eylemi ifade eder*” şeklinde açıklanmıştır.⁴³⁰

Bu belgeler kölelik ve köle ticareti üzerine ortaya çıkmış, BM öncesi dönemde ortaya çıkan diğer belgelerden ayrılmaktadır.⁴³¹ Belgeler, insan ticaretiyle mücadelede tamamlayıcı parça olarak görev almaktadır.⁴³² Bu sebeple insan ticareti, zorla çalıştırma ve işgücü sömürüsü altında ilişkilendirilmektedir. Kölelik Sözleşmesi’nin 6. maddesine göre insan ticareti en yaygın sömürü türü olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca bu belgeler, bireylerin zorla çalıştırılması üzerine önlemlerin alınması gerektiği ve taraf devletlerin de bu durumdan mustarip olduğu üzerinde durmuştur. Taraf devletlerin önlem alması gerektiği söylenmektedir.⁴³³

“Cebri Çalıştırmanın İlgası 105 No’lu ILO Sözleşmesi”nin, BM öncesinde ortaya çıkan “Milletler Cemiyeti Kölelik Sözleşmesi”, “1926 Tarihli Kölelik Sözleşmesi’nin Tadil Eden Protokol ve Eki”, “Zorla Çalıştırma Sözleşmesi” ve “Zorla Çalıştırma Hakkında (29) Sayılı ILO Sözleşmesi” gibi belgelerden farkı, insan ticareti ve bu suç türüyle mücadeleye yer verilmemesidir.⁴³⁴ Bu belgelerin ortaya çıkmasıyla insan ticareti ve zorla çalıştırma kavramları arasındaki ilişki gösterilmeye çalışılmıştır.

“Milletler Cemiyeti Kölelik Sözleşmesi”, “1926 Tarihli Kölelik Sözleşmesi’nin Tadil Eden Protokol ve Eki”, “Zorla Çalıştırma Sözleşmesi” ve “(29) ILO Sözleşmesi”yle kapsamı “çocuk” ve “göçmen” üzerinden daraltılan “zorla çalıştırma” ve “insan ticareti” terimleri, ILO ve Uluslararası Göç Örgütü (IOM) arasında iş birliği kurularak geniş perspektifte değerlendirilmeye çalışılmıştır.⁴³⁵

⁴²⁹ Scarpa, s. 45.

⁴³⁰ Gemalmaz, s. 1429.

⁴³¹ Gemalmaz, s. 1431.

⁴³² Morehouse, s. 71.

⁴³³ Scarpa, s. 128.

⁴³⁴ Morehouse, s. 71.

⁴³⁵ Scarpa, s. 128.

Ancak, bu belgelerin kölelik ve köle ticareti boyutunun belirlenmesinde eksik kalması, bu suç türlerini engelleyecek herhangi bir yöntemin geliştirilmemiş olması ve insan hakları ihlallerinin tespit edilmesi durumunda denetleme mekanizmasına sahip olmaması eleştiri konusudur. Ayrıca, belgeler zorla çalıştırma ve insan ticareti arasındaki ayrımı göstermekte yetersiz kalmaktadır.⁴³⁶

Bu belgelerin ortak özelliği zorla çalıştırma yasağına duyulan ihtiyaçtır. ILO'ya göre; çalışana tehdit, baskı ve fiziksel şiddetle zarar verilmesi; çalışanın hareket özgürlüğünün kısıtlanması; çalışanlara zorla senet imzalatılarak borç batağına düşürülmesi; zorla çalıştırılması ve göstermiş olduğu hizmetin karşılığını alamaması; işverenlerin çalışan ile yapılan sözleşmeyi ihlal ederek maaşlara el konulması veya maaşların azaltılması; çalışanların pasaport ve kimliklerine el konularak hareket özgürlüğünün sınırlandırılması ve çalışanların yasa dışı göçmen durumunun olması durumunda yetkililere ihbar etmek tehditi ile çalışmaya zorlanması olarak açıklanan zorla çalıştırmanın engellenmesi gerekmektedir.⁴³⁷ Bu terim 29 sayılı ILO sözleşmesinde, *"herhangi bir kişinin ceza tehdidi altında ve bu kişinin tam desteği olmadan mecbur edileceği tüm iş ve hizmetler"* olarak açıklanmıştır.⁴³⁸ Ayrıca, bu sözleşme ile zorla çalıştırmanın önlenmesi için devletlerden önlem alması beklenmektedir. Bu belgeler insan ticaretiyle mücadelede katkı sağlamaktadır.⁴³⁹

İlaveten, bu belgelerle Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) ve Uluslararası Göç Örgütü (IOM) gibi örgütlerin çalışma alanı olan zorla çalıştırma ve dolaylı yoldan değinilen insan ticareti, hukuki düzenlemelerin de konusu olmaya başlamıştır. Böylece çocuk ve göçmenlerin zorla çalıştırılması gibi konular insan ticaretinin bir türü olarak değerlendirilmeye başlanmıştır.⁴⁴⁰ Ancak zorla çalıştırma ve insan ticareti arasındaki ayrımın gösterilmesinde yetersiz kalınmıştır. Bu yüzden insan ticareti ve zorla çalıştırma karıştırılan kavramlardır.

5. Uluslararası Ceza Mahkemesi

⁴³⁶ Scarpa, s. 128.

⁴³⁷ Christien van den Anker, "Trafficking and Women's Rights: Beyond the Sex Industry to 'Other Industries'", **Journal of Global Ethics, Special Issue: Women's Rights in Europe**, Cilt: 2, Sayı: 2, 2006, s.167.

⁴³⁸ ILO, **ILO Convention (No 29) Concerning the Abolition of Forced Labour**, 1930.

⁴³⁹ Scarpa, s. 128.

⁴⁴⁰ Scarpa, s. 128.

Organize suç ve insan ticareti ile mücadele kapsamında Uluslararası Ceza Mahkemesi de çok önemlidir. 1998'de Birleşmiş Milletler Konferansı'nda karara bağlanan ve 128 maddeden oluşan “Uluslararası Ceza Mahkemesi Roma Statüsü”, Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin yargıladığı suçları, mahkemenin ilkelerini ve yapısını belirleyen hukuk belgesidir. Bu Statü ile soykırım ve insanlık dışı suçlar hedef alınmıştır.⁴⁴¹ Ancak Statü, insan ticaretiyle mücadeleye de dolaylı bir şekilde değinmekte ve insan ticaretini, kölelik ve köle ticareti kavramları çerçevesinde değerlendirmektedir. Sınırışan Örgütlü Suçlar Sözleşmesi (Palermo Protokolü), Uluslararası Ceza Mahkemesi Yasası'nı baz alarak insan ticaretini, kölelik ve köle ticareti kavramları çerçevesinde değerlendirmiş, bu kavramları günümüz şartlarına uyarlamıştır.⁴⁴²

Statü'nün 7'nci maddesinde kölelik, ırza geçme, cinsel kölelik, zorla fuhuş yaptırma, zorla evlendirme ve hamilelik, zorla kürtaj-kısırlaştırma yapılması gibi insanlığa karşı suçlar belirtilmiştir.⁴⁴³ Belirtilen suçlar, Antlaşmanın 8'inci maddesinde “savaş suçları” bağlamında değerlendirilmektedir.⁴⁴⁴ Örneğin, Eski Yugoslavya'da gerçekleşen cinsel sömürü türleri Uluslararası Ceza Mahkemesi'nce ve Roma Statüsü çerçevesinde cezai konu içerisinde değerlendirilip insanlığa karşı işlenen suçu ve savaş suçu olarak değerlendirilmiştir. Bu Statü'yle kölelik ve insan ticareti dolaylı yoldan açıklanmıştır.⁴⁴⁵

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İNSAN TİCARETİ İLE MÜCADELE'NİN BÖLGESEL HUKUKSAL ÇERÇEVESİ - AVRUPA KONSEYİ

I. AVRUPA KONSEYİ'NDE İNSAN TİCARETİ İLE MÜCADELE

⁴⁴¹ International Criminal Court, **Rome Statute of the International Criminal Court**, 17.07.1998, United Nations, Treaty Series, vol. 2187, No. 38544, <http://treaties.un.org> (30.12.2023), s. 3.

⁴⁴² Rome Statute of the International Criminal Court, Art.7.

⁴⁴³ Rome Statute of the International Criminal Court, s. 3.

⁴⁴⁴ Rome Statute of the International Criminal Court, s. 3.

⁴⁴⁵ Rome Statute of the International Criminal Court, s. 3.

A. Avrupa Konseyi'nde Alınan Siyasi ve Hukuki Önlemler

Avrupa, en önemli göç güzergahlarından biridir. II. Dünya Savaşı'ndan sonra küreselleşmenin etkisi ile Avrupa kıtasına doğru göç hareketleri gerçekleşmiştir. Ancak, gerçekleşen göç hareketleri zamanla Avrupa'nın sınır güvenliğini tehdit etmeye başlamıştır. Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyi (Council of Europe) tarafından düzensiz göç hareketlerini engellemek amacıyla yıllar içerisinde bir takım siyasi ve hukuki düzenlemeler yapılmıştır.⁴⁴⁶ Bu bölümde Avrupa Konseyi'nin ele aldığı düzenlemelere değinilecek, AB kapsamındakiler bir sonraki bölümde incelenecektir.

Avrupa Konseyi (Council of Europe) (AK), 1980'lerden itibaren kaynak, transit ve hedef ülkeler arasındaki ilişkilerin düzenlenmesine yardımcı olmaya çalışmış, insan haklarının korunması ve saygı gösterilmesi amacıyla çeşitli tavsiye kararları (Recommandation) ve hukuki düzenlemeler gerçekleştirmiştir.⁴⁴⁷ Böylece insan ticareti, tavsiye kararları ve hukuki belgeler aracılığıyla insan hakları ihlali ve insanlığa karşı işlenmiş suç olarak görülmeye başlanmıştır. Bu süreç içerisinde ortaya çıkan AK Parlamenterler Meclisi ve Bakanlar Komitesi'nin tavsiye kararları ve çözüm önerileri hukuki ve siyasi önlemlerin alınması açısından önemli rol oynamaktadır.

İnsan haklarının korunması ve saygı gösterilmesi üzerine çalışan AK, insan onurunu koruma amaçlı dolaşım özgürlüğü ve yaşama hakkı üzerine yeni düzenleme ve değişiklikler getirmiştir.⁴⁴⁸ Bununla birlikte insan ticareti ile mücadelede AK suç türlerini kölelik, zorla çalıştırma ve cinsel sömürü kapsamı altına değerlendirerek yasaklamıştır. İnsan ticareti ile mücadele iki ayrı yolla yapılmaktadır. Bu yollardan ilki Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) aracılığı ile AİHS maddeleri öncülüğünde alınan kararlardır. Bu kararlar AB'nin insan hakları çerçevesinde hukuki yapısının şekillenmesine yardımcı olmaktadır. İkincisi, Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi'nin (AKİTS), üye ülkeler ve üçüncü ülkeler arasındaki iş birliği ve yardımlaşmasına yardımcı olarak siyasi ve hukuki yapının oluşmasına katkıda

⁴⁴⁶ İlke Göçmen, "Bir Temel Hak Olarak İnsan Ticareti Yasağı: Avrupa Özelinde Bir İnceleme", **MHB**, Cilt:34, Sayı:1, 2004, s. 2.

⁴⁴⁷ Council of Europe, "**About the Convention**", About the Convention- Action against Trafficking in Human Beings (coe.int) (10.04.2022).

⁴⁴⁸ Council of Europe, **Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings**, Council of Europe Treaty Series- No.197, Warsaw, 2005, <https://rm.coe.int/168008371d> (10.11.2022), s. 1.

bulunmasıdır. Bu sözleşme insan ticareti ile mücadelede AİHM'nin karar verme mekanizmalarına önemli ölçüde yardımcı olmaktadır. Çalışmanın bu kısmında AK'nin bu konu üzerindeki tavsiye kararları ve AKİTS ayrıntılı olarak incelenecektir. Ardından AİHS ve AKİTS çerçevesinde ortaya çıkan ve AİHM'nde görülen davalar incelenerek insan ticareti ile mücadelede AK'nin oynadığı rol ortaya koyulacaktır.

1. Organize Suç ve İnsan Ticareti ile Mücadele ile ilgili Avrupa Konseyi Tavsiye Kararları

a. Kölelik

Kölelik başlığı altında AK Parlamenterler Meclisi ve Bakanlar Komitesi tarafından “Kadın Ticareti ve Kadınların Fuhşa Zorlanması ile ilgili 1325 (1997) sayılı”, “Ev Hizmetlilerinin Köleleştirilmesi ile ilgili 1523 (2001) sayılı” ve “Ev Hizmetlilerinin Köleleştirilmesi: Kulluk, Çocuk Bakıcıları ve Posta ile ‘Sipariş Edilen Gelinler’ ile ilgili 1663 (2004) sayılı” tavsiye kararları ortaya konmuştur. Aşağıda da ayrıntılı bir şekilde incelenen bu tavsiye kararlarının ortak konusu bireylerin özellikle kadınların köleleştirilerek çalıştırılmaya zorlanmasıdır. Cinsel sömürü amacıyla gerçekleşen insan ticareti, mağdurları köleliğe indirgemektedir.⁴⁴⁹ Bu durum bireylerin temel hak ve özgürlüklerinin kısıtlandığını göstermektedir.⁴⁵⁰ Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi ve Parlamenterler Meclisi tarafından ortaya çıkan tavsiye kararlarında bu suç türleriyle mücadelede ve mağdurların korunması için devletlerin alması gerektiği önlemler üzerinde durulmuştur.⁴⁵¹

Bu tavsiye kararları incelendiğinde, bu kararların bireylerin düştüğü olumsuz durumlar üzerine çıkarıldığı görülmektedir. Bireylerin köleleştirilmesi veya insan ticaretine yönelik endişelerin ortaya çıkması bu kararların şekillenmesine yardımcı olmuştur. Örneğin, mağdurların pasaport ve kimliklerine el konularak zor durumda bırakılması, zorla çalıştırılması ve cinsel şiddete maruz kalması gibi durumlarda

⁴⁴⁹ Council of Europe, Parliamentary Assembly, “**Recommendation 1325(1997) on Traffic in Women and Forced Prostitution in Council of Europe Member States**”, 26.03.1997, <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/X2H-Xref-ViewHTML.asp?FileID=7703&lang=EN>.

⁴⁵⁰ Recommendation 1325(1997) on Traffic in Women and Forced Prostitution in Council of Europe Member States, Art.1

⁴⁵¹ Recommendation 1325(1997) on Traffic in Women and Forced Prostitution in Council of Europe Member States, Art.1

bireyler köleleştirilerek, cinsel sömürü ve diğer sömürü türlerine maruz kalmaktadır.⁴⁵² Bu kararlar devletlerin sınırlarında gerçekleşen suçların kategorilendirilmesine, mağdurların korunması ve devletlerin güvenliğinin sağlanmasına yönelik ortak çalışmaların gerçekleştirilmesine olanak sağlamaktadır.⁴⁵³

Bu başlık altında incelenen tüm Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi ve Parlamenterler Meclisi tarafından alınan tavsiye kararları arasında benzerlik ve farklılıklar bulunmaktadır.

Bu başlık altında incelenen tüm Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi ve Parlamenterler Meclisi tarafından alınan tavsiye kararları arasında benzerlik ve farklılıklar bulunmaktadır.

Tablo 1: “Kölelik” Başlığı Altında Değerlendirilen Tavsiye Kararları ve Devletler Tarafından Alınması Gereken Önlemler				
	1325 (1997) sayılı Tavsiye Kararı	R (2000) 11 sayılı Tavsiye Kararı	1523 (2001) sayılı Tavsiye Kararı	1663 (2004) sayılı Tavsiye Kararı
Kölelik, insan ticareti ve zorla evlendirme gibi suç türleriyle mücadelede gerçekleştirilen önlemlere yasalarda yer vermesi ⁴⁵⁴			X	X
Sınır denetimlerinin artırılması ⁴⁵⁵			X	
Kamu kurum, kuruluş ve personelin vize ve çalışma izni verilmesi gibi konularda bilinçlendirilmesi ⁴⁵⁶	X			
Mağdurların tespit edilmesi gibi konularda eğitimlerin yapılması ⁴⁵⁷	X	X	X	X
Mağdurların korunması için sosyal ve idari önlemler çerçevesinde siyasi, hukuki ve sosyal düzenlemelerin yapılması ⁴⁵⁸	X	X	X	X

⁴⁵² Recommendation 1325(1997) on Traffic in Women and Forced Prostitution in Council of Europe Member States, Art.1

⁴⁵³ Recommendation 1325(1997) on Traffic in Women and Forced Prostitution in Council of Europe Member States, Art.1

⁴⁵⁴ Council of Europe Parliamentary Assembly, “**Recommendation no. 1523 (2001) on Domestic Slavery**”, 26.06.2001, Art.2, <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=16924&lang=en>; Council of Europe, Parliamentary Assembly, “**Recommendation 1663 (2004) on Domestic slavery: servitude, au pairs and "mail-order brides"**”, 22.06.2004, <https://pace.coe.int/pdf/23fce4f3ac5be70a53adea1ec6705c45cadee0814503c72525c01262ade18995/recommendation%201663.pdf> (10.11.2022), Art.4.

⁴⁵⁵ Recommendation no. 1523 (2001) on Domestic Slavery, Art.10

⁴⁵⁶ Recommendation 1325(1997) on Traffic in Women and Forced Prostitution in Council of Europe Member States, Art.6.

⁴⁵⁷ Recommendation 1325(1997) on Traffic in Women and Forced Prostitution in Council of Europe Member States, Art.6; Council of Europe, Committee of Ministers, “**Recommendation No. R (2000)11 of the Committee of Ministers to Member States on Action against Trafficking in Human Beings for the Purpose of Sexual Exploitation**”, 19.05.2000, <https://rm.coe.int/1680092c2b>. Art.2; Recommendation no. 1523 (2001) on Domestic Slavery, Art.10; Recommendation 1663 (2004) on Domestic slavery: servitude, au pairs and mail-order brides, Art.6.

⁴⁵⁸ Recommendation 1325(1997) on Traffic in Women and Forced Prostitution in Council of Europe Member States, Art.6; Recommendation No. R (2000)11 of the Committee of Ministers to Member States on Action against Trafficking in Human Beings for the Purpose of Sexual Exploitation, Art.2;

Organize suç türleriyle mücadelede kolluk kuvvetlerinin kurulması ⁴⁵⁹		X		
INTERPOL, EUROPOL VE EUROJUST aracılığıyla devletler arası iş birliği kurularak politikaların oluşturulması ⁴⁶⁰		X		
Adli süreçte yer alan mağdurların korunması için geçici oturma izni ve tanık koruma programı gibi çalışmaların gerçekleştirilmesi ⁴⁶¹	X	X	X	X
Güven ortamının oluşturulması ⁴⁶²		X		X
Kaynak: Avrupa Konseyi Tavsiye Kararlarının ortak noktaları analiz edilerek tablolar hazırlanmıştır.				

Tablo 1’de kölelik başlığı altında değerlendirilen tavsiye kararları, devletler tarafından alınması gereken önlemler bakımından benzerlik göstermektedir. Bu tavsiye kararlarıyla devletlerden, yukarıda bahsedilen önlemleri alması beklenmektedir. Tablo 1 değerlendirildiğinde, yukarıda bahsedilen tavsiye kararlarında devletler tarafından alınması gereken bazı önlemlerin toplum ve mağdur yararına yönelik, diğerlerinin ise devlet yararına yönelik olduğu söylenebilir. Sınır denetimlerinin artırılmasına yönelik önleme 1523 (2001) sayılı Tavsiye Kararı 10. maddesinde; kamu kurum ve kuruluşlardaki personele vize ve çalışma izni verilmesi gibi konularda bilinçlendirme yapılmasına yönelik önleme 1325 (1997) sayılı Tavsiye Kararının 6. maddesinde; organize suç türleriyle mücadelede kolluk kuvvetlerinin kurulması ve INTERPOL, EUROPOL ve EUROJUST gibi kurumlar aracılığıyla devletler arası iş birliği kurularak politikaların oluşturulmasına yönelik önleme R (2000) 11 sayılı Tavsiye Kararı III. bölüm 6. maddesinde değinilmesi örnek olarak gösterilebilir.

Recommendation no. 1523 (2001) on Domestic Slavery, Art.10; Recommendation 1663 (2004) on Domestic slavery: servitude, au pairs and mail-order brides, Art.6.

⁴⁵⁹ Recommendation No. R (2000)11 of the Committee of Ministers to Member States on Action against Trafficking in Human Beings for the Purpose of Sexual Exploitation, Art.6.

⁴⁶⁰ Recommendation No. R (2000)11 of the Committee of Ministers to Member States on Action against Trafficking in Human Beings for the Purpose of Sexual Exploitation, Art.6.

⁴⁶¹ Recommendation 1325(1997) on Traffic in Women and Forced Prostitution in Council of Europe Member States, Art.4; Recommendation No. R (2000)11 of the Committee of Ministers to Member States on Action against Trafficking in Human Beings for the Purpose of Sexual Exploitation, Art. 34; Recommendation no. 1523 (2001) on Domestic Slavery, Art.10; Recommendation 1663 (2004) on Domestic slavery: servitude, au pairs and mail-order brides, Art.6.

⁴⁶² Recommendation No. R (2000)11 of the Committee of Ministers to Member States on Action against Trafficking in Human Beings for the Purpose of Sexual Exploitation, Art.11; Recommendation 1663 (2004) on Domestic slavery: servitude, au pairs and mail-order brides, Art.6.

Parlamenteerler Meclisi ve Bakanlar komitesi tarafından ortaya çıkarılan bu tavsiye kararlarında köleler çoğunlukla kadınlardan oluşmaktadır.⁴⁶³ İnsan ticareti de kadınlardan üzerinden sürdürülmektedir. Genellikle bu köleler; ev hizmetlileri, ocuk bakıcıları ya da posta ile ‘sipariş edilen gelinlerden’ oluşmaktadır.⁴⁶⁴ İşverenler tarafından kandırılıp borçlandırılan ve köle ticareti malzemesi olarak kullanılan kadınlardan, bu süreç içerisinde savunmasız bir şekilde bırakılarak istismar edilmektedir.⁴⁶⁵ Tavsiye kararları değinilen konu çerçevesinde benzerlik gösterirken, devletler tarafından alınması gereken önlemler bakımından farklılık göstermektedir. Örneğin, 1325 (1997) sayılı Tavsiye Kararı devletler tarafından alınması gereken önlemleri yetişkin kadınlardan çerçevesinde sınırlandırmasıyla diğer tavsiye kararlarından ayrılmaktadır.⁴⁶⁶

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi ve Parlamenteerler Meclisi tarafından alınan 1523 (2001) ve 1663 (2994) sayılı Tavsiye Kararlarında ise organize suç türüyle mücadele için devletlerden görevini kötüye kullanan kamu personellerinin dokunulmazlık hakkı gibi siyasi haklarının kaldırılmasının istenmesine ve bu suç trleriyle mücadelede mali fon oluşturulmasına ve tacirlerin cezalandırılmasına odaklanılmıştır.⁴⁶⁷ Genellikle alınması gereken önlem bakımından devlet iradelerine bırakılan tavsiye kararlarında devletlere uygulanması gereken yöntemler belirtilmiştir. Ayrıca, bu tavsiye kararlarında devletlerin hukuki ve siyasi yapılarının korunmasına yönelik önerilerde bulunmaktadır.⁴⁶⁸

b. Zorla alıştırma

“Zorla alıştırma” başlığı altında AK Parlamenteerler Meclisi ve Bakanlar Komitesi tarafından “Ev Hizmetlilerinin Kleleştirilmesi ile ilgili 1523 (2001) sayılı

⁴⁶³ Recommendation 1663 (2004) on Domestic slavery: servitude, au pairs and mail-order brides, Dibace, para. 1.

⁴⁶⁴ Recommendation 1663 (2004) on Domestic slavery: servitude, au pairs and mail-order brides, Dibace, para. 2.

⁴⁶⁵ Recommendation 1663 (2004) on Domestic slavery: servitude, au pairs and mail-order brides, Dibace, para. 2.

⁴⁶⁶ Recommendation 1325(1997) on Traffic in Women and Forced Prostitution in Council of Europe Member States, Dibace, para. 3.

⁴⁶⁷ Recommendation no. 1523 (2001) on Domestic Slavery, Art.10; Recommendation 1663 (2004) on Domestic slavery: servitude, au pairs and mail-order brides, Art.6.

⁴⁶⁸ Council of Europe, Parliamentary Assembly, Report of the Committee on Equal Opportunities for Women and Men on Domestic Slavery Doc. 9102, Dibace, para.1-2.

ve “Ev Hizmetlilerinin Köleleştirilmesi: Kulluk, Çocuk Bakıcıları ve Posta ile ‘Sipariş Edilen Gelinler’ ile İlgili 1663 (2004) sayılı” tavsiye kararları ortaya konmuştur. Aşağıda ayrıntılı bir şekilde incelenen bu tavsiye kararlarının ortak konusu bireylerin çeşitli istismar yollarıyla sömürülerek çalıştırılmaya zorlanmasıdır.⁴⁶⁹

Tavsiye kararlarında yeni kölelik biçimi olarak adlandırılan insan ticaretinde kadın, çocuk ve gençlerin maddi karşılığı olmaksızın çalışmaya zorlanması ile bireylerin temel hak ve özgürlüklerinin kısıtlandığının altı çizilmektedir.⁴⁷⁰ Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi ve Parlamenterle Meclisi tarafından ortaya çıkan tavsiye kararlarında bu durumun önüne geçmek için devletlerin alması gerektiği tedbirler üzerinde durulmuştur.

Tavsiye kararlarına göre bireylerin yeni kölelik biçimi mağduru haline gelmesine, pasaportlara sistematik bir şekilde el koyan ajanslar büyük ölçüde sebep olmaktadır.⁴⁷¹ Mağdurlar, ev hizmetlileri, çocuk bakıcıları ya da posta ile sipariş edilen gelinler olarak sömürülmektedir.⁴⁷² İşveren, ajans veya diğer aracılar tarafından bireyler yolculuk masraflarının karşılanmasıyla aldatılıp borçlandırılmaktadır.⁴⁷³ Bu durum bireylerin götürüldükleri yerlerde zorla çalıştırılma ve fiziksel veya cinsel şiddete maruz kalması durumuyla karşılaşarak ticarete konu edilmelerine ve özgürlüklerinin kısıtlanmasına neden olmaktadır.⁴⁷⁴ Söz konusu tavsiye kararları kölelik ve kulluğun yasaklandığı AİHS’nin 4. maddesi 1. fıkrası çerçevesinde şekillenmektedir.⁴⁷⁵ Ancak, bu suç türünün artması, bu kişilerin gittikleri ülkelerde yasal konumda bulunmaması ve yakalanıp cezalandırılma korkusu içerisinde bulunmasından kaynaklanmaktadır.⁴⁷⁶

⁴⁶⁹ Recommendation 1663 (2004) on Domestic slavery: servitude, au pairs and mail-order brides, Arts. 1-3; Recommendation no. 1523 (2001) on Domestic Slavery, Art. 10.

⁴⁷⁰ Recommendation 1663 (2004) on Domestic slavery: servitude, au pairs and mail-order brides, Art.2.; Recommendation no. 1523 (2001) on Domestic Slavery, Art. 1.

⁴⁷¹ Recommendation no. 1523 (2001) on Domestic Slavery, Art. 5.

⁴⁷² Recommendation 1663 (2004) on Domestic slavery: servitude, au pairs and mail-order brides, Art.2.

⁴⁷³ Recommendation 1663 (2004) on Domestic slavery: servitude, au pairs and mail-order brides, Art.2; Recommendation no. 1523 (2001) on Domestic Slavery, Art. 6.

⁴⁷⁴ Recommendation 1663 (2004) on Domestic slavery: servitude, au pairs and mail-order brides, Art. 2; Recommendation no. 1523 (2001) on Domestic Slavery, Art. 6.

⁴⁷⁵ Council of Europe, **Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms**, Rome, 1950, <https://www.eods.eu> (30.12.2023), Art. 4.

⁴⁷⁶ Report of the Committee on Equal Opportunities for Women and Men on Domestic Slavery Doc. 9102, Dibace, para.1, 2.

Bu başlık altında incelenen 1523 (2001) sayılı ve 1663 (2004) sayılı Tavsiye Kararları arasında benzerlik ve farklılıklar bulunmaktadır.

Tablo 2: “Zorla Çalıştırma” Başlığı Altında Değerlendirilen Tavsiye Kararları ve Devletler Tarafından Alınması Gereken Önlemler		
	1523 (2001) sayılı Tavsiye Kararı	1663 (2004) sayılı Tavsiye Kararı
Sınır denetimlerinin güçlendirilmesi ⁴⁷⁷	X	
Adli ve kolluk kuvvetleri arasında iş birliği kurularak politika uyumlaştırması ⁴⁷⁸	X	
Mağdurlara geçici ve yenilenebilir oturma izinlerinin verilmesi genelleştirilmesi ⁴⁷⁹	X	X
Mağdurlar korumaya yönelik sosyal, idari ve yasal tedbirlerin alınması ⁴⁸⁰		X
Psikolojik ve sosyal destek programlarıyla mağdurların topluma kazandırılması ve iyileştirilmesinin sağlanması ⁴⁸¹		X
Mağdurların korunması için özel programların geliştirilmesi ⁴⁸²	X	X
Mağdurların zararları giderilmesi için fon sistemlerinin kurulması ⁴⁸³	X	X
Mağdurlara ekonomik, sosyal ve siyasi haklar tanınması ⁴⁸⁴	X	X
Mağdur haklarının korunması ⁴⁸⁵	X	X
<i>Kaynak: Avrupa Konseyi Tavsiye Kararlarının ortak noktaları analiz edilerek tablolar hazırlanmıştır.</i>		

Tablo 2’de zorla çalıştırma başlığı altında değerlendirilen tavsiye kararları, devletler tarafından alınması gereken önlemler bakımından benzerlik göstermekte olup, bireylerin zorla çalıştırılmasını önlemeyi amaçlamaktadır. Bu kararlarda devletler tarafından alınması tavsiye edilen önlemler genel hatlarıyla devlet güvenliği çerçevesinde mağdur haklarını korumaya yöneliktir. Ek olarak, taraf devletlerden suçu gerçekleştiren birey veya grubun yargılanıp cezalandırılması için yargılama sistemlerini gözden geçirmeleri gerektiği üzerinde durulmaktadır.⁴⁸⁶

⁴⁷⁷ Recommendation no. 1523 (2001) on Domestic Slavery, Art.10.

⁴⁷⁸ Recommendation no. 1523 (2001) on Domestic Slavery, Art.10.

⁴⁷⁹ Recommendation 1663 (2004) on Domestic slavery: servitude, au pairs and mail-order brides, Art.6.; Recommendation no. 1523 (2001) on Domestic Slavery, Art.10.

⁴⁸⁰ Recommendation 1663 (2004) on Domestic slavery: servitude, au pairs and mail-order brides, Art.6.

⁴⁸¹ Recommendation 1663 (2004) on Domestic slavery: servitude, au pairs and mail-order brides, Art.5.

⁴⁸² Recommendation 1663 (2004) on Domestic slavery: servitude, au pairs and mail-order brides, Art.5; Recommendation no. 1523 (2001) on Domestic Slavery, Art.10.

⁴⁸³ Recommendation 1663 (2004) on Domestic slavery: servitude, au pairs and mail-order brides, Art. 5; Recommendation no. 1523 (2001) on Domestic Slavery, Art.10.

⁴⁸⁴ Recommendation 1663 (2004) on Domestic slavery: servitude, au pairs and mail-order brides, Art.6; Recommendation no. 1523 (2001) on Domestic Slavery, Art.10.

⁴⁸⁵ Recommendation 1663 (2004) on Domestic slavery: servitude, au pairs and mail-order brides, Art.6; Recommendation no. 1523 (2001) on Domestic Slavery, Art.10.

⁴⁸⁶ Recommendation 1663 (2004) on Domestic slavery: servitude, au pairs and mail-order brides, Art.6.; Recommendation no. 1523 (2001) on Domestic Slavery, Art.8.

Parlamenteerler Meclisi ve Bakanlar Komitesi tarafından alınan bu tavsiye kararlarının ortak özelliği, bireylerin özellikle kadınların bu kategori çerçevesinde köleleştirilmesi ve zorla çalıştırılmasıdır.⁴⁸⁷ Bununla ilgili devletlerden çözümler üreterek önlem almaları istenmektedir. Tavsiye kararlarında mağdurların, özellikle kadınların, insan hakları çerçevesi altında temel hak ve özgürlüklerinin korunmasının gerekliliği vurgulanmaktadır.⁴⁸⁸ Ayrıca, tavsiye kararlarında uygulama ve politikaların gerçekleştirilebilmesi için devletler arası iş birliğinin kurulması, gerekli yasal ve siyasi düzenlemelerin yapılması gerektiğine değinilmektedir.⁴⁸⁹

Zorla çalıştırma başliğı altında değeriendirilen tavsiye kararları arasındaki farklılıklara, 1663 (2004) sayılı Tavsiye Kararı'nın 2. maddesinde bireylerin sömürülmesinin ev hizmetlisi, çocuk bakıcısı ve posta yoluyla sipariş edilen gelinler çerçevesinde gerçekleşmesi gösterilebilir.⁴⁹⁰ Tavsiye kararının bu maddesiyle mağdur haklarının yanında ev hizmetlileri hakları şartı oluşturulması gerektiği üzerinde durulmuştur.⁴⁹¹ Yukarıda bahsi geçen tavsiye kararları, sadece zorla çalıştırma başliğı altında değeriendirilmeyebilir. Ortaya çıkan tavsiye kararlarına göre bireyler, özellikle kadın ve çocuklar, cinsel odaklı sömürülmektedir.⁴⁹² Bu durum zorla çalıştırma başliğının cinsel sömürü başliğı çerçevesinde değeriendirilebileceğini göstermektedir. Bunun üzerine, Bakanlar Komitesi ve Parlamenteerler Meclisi tarafından bu konu doğrultusunda metin hazırlanması zorla çalıştırma ve cinsel sömürü başlıklarının birbirleriyle bağlantılı olduğunu göstermektedir.⁴⁹³

c. Cinsel Sömürü

Cinsel sömürü başliğı altında Avrupa Konseyi Parlamenteerler Meclisi ve Bakanlar Komitesi, "Çocukların Ticareti ve Diğer Yollarla Sömürülmesi ile İlgili 1065

⁴⁸⁷ Recommendation 1663 (2004) on Domestic slavery: servitude, au pairs and mail-order brides, Art.2; Recommendation no. 1523 (2001) on Domestic Slavery, Art.1.

⁴⁸⁸ Recommendation 1663 (2004) on Domestic slavery: servitude, au pairs and mail-order brides, Art.2; Recommendation no. 1523 (2001) on Domestic Slavery, Art.1.

⁴⁸⁹ Recommendation no. 1523 (2001) on Domestic Slavery, Art.10.

⁴⁹⁰ Recommendation 1663 (2004) on Domestic slavery: servitude, au pairs and mail-order brides, Art.2.

⁴⁹¹ Recommendation 1663 (2004) on Domestic slavery: servitude, au pairs and mail-order brides, Art.6; Recommendation no. 1523 (2001) on Domestic Slavery, Art.10.

⁴⁹² Recommendation 1663 (2004) on Domestic slavery: servitude, au pairs and mail-order brides, Art.6; Recommendation no. 1523 (2001) on Domestic Slavery, Art.10.

⁴⁹³ Recommendation 1663 (2004) on Domestic slavery: servitude, au pairs and mail-order brides, Art.6; Recommendation no. 1523 (2001) on Domestic Slavery, Art.5.

(1987) sayılı”, “Cinsel Sömürü, Pornografi, Fuhuş ve Çocuk ve Genç Ticareti ile İlgili R (91) sayılı”, “Çocukların Ticareti ve Diğer Yollarla Sömürülmesi ile İlgili 1099 (1996) sayılı”, “Konsey Üyesi Ülkelerde Kadın Ticareti ve Kadınların Fuhşa Zorlanması ile İlgili 1325 (1997) sayılı”, “Cinsel Sömürü Amacıyla İnsan Ticaretine Karşı Eylem Konulu R (2000)11 sayılı” ve “Çocukların Cinsel İstismara Karşı Korunmasına Dair R (2001) 16 sayılı” Çözüm Önerileri ve Tavsiye Kararlarını ortaya çıkarmıştır.

Tüm bu tavsiye kararlarının konusu bireylerin, özellikle kadın, çocuk ve gençlerin, fuhuş, pornografi, kölelik gibi amaçlarla ticarete konu edilmesi ve cinsel odaklı sömürülmesidir.⁴⁹⁴ Ancak, tavsiye kararlarında insan ticareti çerçevesinde meydana gelen kadın, çocuk ve gençlere yönelik şiddet kullanmanın sadece ahlâk ve onur ihlâli olmadığı; bireylerin temel hak ve özgürlüklerinin de ihlâl edildiğinin altı çizilmektedir.⁴⁹⁵ Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi ve Parlamenterle Meclisi tarafından benimsenen bu kararlarda bu durumun oluşmasını engellemek için

⁴⁹⁴ Council of Europe, Parliamentary Assembly, “**Recommendation 1065 (1987) on the Traffic in Children and Other Forms of Child Exploitation**”, 06.10.1987, Art.1, <https://pace.coe.int/pdf/966ab6ce51d296e5bfa607356e8c60a9d1a50784ee2d5054989e4e831ebfa5cc/rcommendation%201065.pdf> (10.11.2022); Council of Europe, Committee of Ministers, “**Recommendation No. R (91)11 of the Committee of Ministers to Member States Concerning Sexual Exploitation, Pronography and Prostitution of, and Trafficking in, Children and Young Adults**”, 09.09.1991, Art.1., <https://rm.coe.int/0900001680910db9> (12.11.2022).; Council of Europe, Parliamentary Assembly, “**Resolution 1099 (1996) on the Sexual Exploitation of Children**”, 25.10.1996, Art.1, <http://www.assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=16510&lang=en> (11.11.2022); Recommendation 1325(1997) on Traffic in Women and Forced Prostitution in Council of Europe Member States, Art.1.; Recommendation No. R (2000)11 of the Committee of Ministers to Member States on Action against Trafficking in Human Beings for the Purpose of Sexual Exploitation, Art.1.; Council of Europe, Committee of Ministers, “**Recommendation Rec(2001) 16 of the Committee of Ministers to member states on the protection of children against sexual exploitation**”, 31.10.2001, Art.1. https://childhub.org/sites/default/files/library/attachments/122_202_EN_original.pdf.

⁴⁹⁵ Council of Europe, Parliamentary Assembly, “**Recommendation 1065 (1987) on the Traffic in Children and Other Forms of Child Exploitation**”, 06.10.1987, Art.1, <https://pace.coe.int/pdf/966ab6ce51d296e5bfa607356e8c60a9d1a50784ee2d5054989e4e831ebfa5cc/rcommendation%201065.pdf> (10.11.2022); Council of Europe, Committee of Ministers, “**Recommendation No. R (91)11 of the Committee of Ministers to Member States Concerning Sexual Exploitation, Pronography and Prostitution of, and Trafficking in, Children and Young Adults**”, 09.09.1991, Art.1, <https://rm.coe.int/0900001680910db9> (12.11.2022).; Council of Europe, Parliamentary Assembly, “**Resolution 1099 (1996) on the Sexual Exploitation of Children**”, 25.10.1996, Art.1, <http://www.assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=16510&lang=en> (11.11.2022); Recommendation 1325(1997) on Traffic in Women and Forced Prostitution in Council of Europe Member States, Art.1.; Recommendation No. R (2000)11 of the Committee of Ministers to Member States on Action against Trafficking in Human Beings for the Purpose of Sexual Exploitation, Art.1; Council of Europe, Committee of Ministers, “**Recommendation Rec(2001) 16 of the Committee of Ministers to member states on the protection of children against sexual exploitation**”, 31.10.2001, Art.1. https://childhub.org/sites/default/files/library/attachments/122_202_EN_original.pdf.

devletlere alması gereken tedbirler üzerine tavsiyelerde bulunmaktadır.⁴⁹⁶ Ayrıca devletlerden gerekli hükümlerle birlikte mevzuat ve hukuki düzenlemelerini gerçekleştirmeleri beklenmektedir.

Tablo 3: “Cinsel Sömürü” Başlığı Altında Değerlendirilen Tavsiye Kararları ve Devletler Tarafından Alınması Gereken Önlemler						
	1065 (1987) sayılı Tavsiye Kararı	R (91) sayılı Tavsiye Kararı	1099 (1996) sayılı Tavsiye Kararı	1325 (1997) sayılı Tavsiye Kararı	R (2000)11 sayılı Tavsiye Kararı	R (2001) 16 sayılı Tavsiye Kararı
Bireyleri korumak amacıyla uluslararası evlat edinme programları gibi uygulamaların geliştirilmesi ⁴⁹⁷	X	X			X	X
Bireylerin ülke içi/ülkeler arası dolaşımı denetleyebilmek için faaliyetlerinin gözetlenmesi ⁴⁹⁸	X	X			X	X
Toplumun bilinçlendirilmesi ve eğitim çalışmalarının yapılması ⁴⁹⁹	X		X	X	X	

⁴⁹⁶ Council of Europe, Parliamentary Assembly, “**Recommendation 1065 (1987) on the Traffic in Children and Other Forms of Child Exploitation**”, 06.10.1987, Art.1, <https://pace.coe.int/pdf/966ab6ce51d296e5bfa607356e8c60a9d1a50784ee2d5054989e4e831ebfa5cc/recommendation%201065.pdf> (10.11.2022); Council of Europe, Committee of Ministers, “**Recommendation No. R (91)11 of the Committee of Ministers to Member States Concerning Sexual Exploitation, Pornography and Prostitution of, and Trafficking in, Children and Young Adults**”, 09.09.1991, Art.1., <https://rm.coe.int/0900001680910db9> (12.11.2022).; Council of Europe, Parliamentary Assembly, “**Resolution 1099 (1996) on the Sexual Exploitation of Children**”, 25.10.1996, Art.1., <http://www.assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=16510&lang=en> (11.11.2022); Recommendation 1325(1997) on Traffic in Women and Forced Prostitution in Council of Europe Member States, Art.1.; Recommendation No. R (2000)11 of the Committee of Ministers to Member States on Action against Trafficking in Human Beings for the Purpose of Sexual Exploitation, paraf.1., Council of Europe, Committee of Ministers, “**Recommendation Rec(2001) 16 of the Committee of Ministers to member states on the protection of children against sexual exploitation**”, 31.10.2001, Art.1. https://childhub.org/sites/default/files/library/attachments/122_202_EN_original.pdf.

⁴⁹⁷ Recommendation 1065 (1987) on the Traffic in Children and Other Forms of Child Exploitation, Art.6.; Recommendation No. R (91)11 of the Committee of Ministers to Member States Concerning Sexual Exploitation, Pornography and Prostitution of, and Trafficking in, Children and Young Adults, paraf.1.; Recommendation No. R (2000)11 of the Committee of Ministers to Member States on Action against Trafficking in Human Beings for the Purpose of Sexual Exploitation, Art.45.

⁴⁹⁸ Recommendation 1065 (1987) on the Traffic in Children and Other Forms of Child Exploitation, Art.6.; Recommendation No. R (2000)11 of the Committee of Ministers to Member States on Action against Trafficking in Human Beings for the Purpose of Sexual Exploitation, para.1.; Recommendation No. R (2000)11 of the Committee of Ministers to Member States on Action against Trafficking in Human Beings for the Purpose of Sexual Exploitation, Art.45.

⁴⁹⁹ Recommendation 1065 (1987) on the Traffic in Children and Other Forms of Child Exploitation, Art.6.; Resolution 1099 (1996) on the Sexual Exploitation of Children, Arts. 13-14.; Recommendation 1325(1997) on Traffic in Women and Forced Prostitution in Council of Europe Member States, Arts.16-22.

Bu suç türlerini önlemek amacıyla katı yasaların ve düzenlemelerin yapılması ⁵⁰⁰	X		X		X	
Bireylerin hak ve menfaatlerinin korunması ⁵⁰¹					X	
Ulusal ve uluslararası alandaki düzenlemelerin etkinliği arttırmak için mevzuatların uyumlaştırılması ⁵⁰²	X					
Mağdurları korumak için ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar arasında iş birliği ve iletişim kurularak ikili ve çok taraflı anlaşmaların yapılması ve denetim mekanizmasının kurulması ⁵⁰³			X	X	X	X
Kaynak: Avrupa Konseyi Tavsiye Kararlarının ortak noktaları analiz edilerek tablolar hazırlanmıştır.						

Tablo 3’de Cinsel sömürü başlığı altında değerlendirilen Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi ve Parlamenterler Meclisi tavsiye kararlarında devletlerin alması gereken önlemler belirtilmektedir ve bunlar arasında benzerlikler mevcuttur. Tavsiye kararlarında, insan ticaretiyle mücadeleyle yönelik değerlendirmeler yerine, kadınlara karşı şiddetle ilgili genel önlemler ve cinsel sömürünün engellenmesine yönelik değerlendirmelerde bulunulduğu görülmektedir.⁵⁰⁴ İlave ten, taraf devletlerden suç u gerçekleştir en birey veya grubun yargılanıp cezalandırılması için üye devletlerin yargılama sistemlerinin gözden geçirilmesi gerektiği ortak bir değerlendirmedir.⁵⁰⁵

⁵⁰⁰ Recommendation 1065 (1987) on the Traffic in Children and Other Forms of Child Exploitation, Art.6; Resolution 1099 (1996) on the Sexual Exploitation of Children, Art.12.; Recommendation No. R (2000)11 of the Committee of Ministers to Member States on Action against Trafficking in Human Beings for the Purpose of Sexual Exploitation, Arts. 42-43.

⁵⁰¹ Recommendation No. R (2000)11 of the Committee of Ministers to Member States on Action against Trafficking in Human Beings for the Purpose of Sexual Exploitation, Art.2.

⁵⁰² Recommendation 1065 (1987) on the Traffic in Children and Other Forms of Child Exploitation, Art.6.

⁵⁰³ Resolution 1099 (1996) on the Sexual Exploitation of Children, Art.17.; Recommendation 1325(1997) on Traffic in Women and Forced Prostitution in Council of Europe Member States, Art.6.; Recommendation No. R (2000)11 of the Committee of Ministers to Member States on Action against Trafficking in Human Beings for the Purpose of Sexual Exploitation, Arts. 8-9.

⁵⁰⁴ Avrupa Konseyi, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, “**Kadınl arın Şiddete Karşı Korunması, Bakanlar Komitesi’nin Üye Devletlere Kadınların Şiddete Karşı Korunmasına İlişkin Tavsiye Kararı Rec (2002) 5 ve İzahat Belgesi**”, 30.04.2002, http://www.ceidizleme.org/ekutuphaneresim/dosya/461_1.pdf (12.11.2022), Arts.1, 3, 4, 5.

⁵⁰⁵ Recommendation 1065 (1987) on the Traffic in Children and Other Forms of Child Exploitation, Art.6.; Recommendation No. R (91)11 of the Committee of Ministers to Member States Concerning Sexual Exploitation, Pornography and Prostitution of, and Trafficking in, Children and Young Adults, Arts. 21-28.; Resolution 1099 (1996) on the Sexual Exploitation of Children, Art.2; Recommendation Rec(2001) 16 of the Committee of Ministers to member states on the protection of children against sexual exploitation, Art.4.

1991 tarihli R (91) sayılı tavsiye kararında taraf devletler tarafından alınması gereken önlemler uygulama odaklıdır. Örneğin, taraf devletler tarafından ceza ve ceza yargılama hukuk sistemlerinin düzenlenmesi, suçu gerçekleştirenlerin yargılanıp cezalandırılması, mağdurların özel hayatlarının korunması, kişisel verilerin gizliliğine saygı duyulması, mağdurlar üzerinde oluşan travmaları hafifletmek için psikolojik destek kurum ve kuruluşların kurulması, vb.⁵⁰⁶ Diğer tavsiye kararlarında ise taraf devletlerin alması gereken önlemlerin uygulama şekillerine yer verilmemiştir.

Ayrıca, R (2000) 11 sayılı Tavsiye Kararıyla taraf devletlere mağdur hakları odaklı önlemler almaları gerektiği söylenmektedir.⁵⁰⁷ Daha spesifik olarak, strateji geliştirilmesi, bu suç türünün örgüt çerçevesinde değerlendirilmesi, mağdur koruma sistemlerinin oluşturulması ve mağdurlara geçici oturma izni vererek güven ortamının oluşturulması beklenmektedir. Bu yönüyle bu tavsiye kararı cinsel sömürü başlığı altında değerlendirilen diğer tavsiye kararlarından ayrılmaktadır.⁵⁰⁸

2001 yılında Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, R (2001) 16 sayılı Tavsiye Kararında ise çocuk hakları ve çocukların cinsel odaklı sömürülmesini engellemeye odaklanmıştır.⁵⁰⁹ Bu tavsiye kararında taraf devletlerden, çocuk mağdurların ve çocuk haklarının korunmasına yönelik önlem almasını beklemektedir.⁵¹⁰ Örneğin, çocuk ticaretinin önlenmesi için toplumların ekonomik, ahlaki, ruhsal ve sosyal açıdan desteklenmesi, çocuk ticareti, çocuk pornografisi ve çocuk satışı gibi terimlere yer verilmesi ve bu suç türlerine uygun cezaların belirlenmesi gibi önlemler üstünde durulmaktadır.⁵¹¹

Bu tavsiye kararları cinsel sömürü başlığı altında insan ticaretiyle mücadelede devletlerden beklenen düzenlemeleri göstermektedir. Tavsiye kararların içeriği daha

⁵⁰⁶ Recommendation No. R (91) 11 of the Committee of Ministers to Member States Concerning Sexual Exploitation, Pornography and Prostitution of, and Trafficking in, Children and Young Adults, Arts.7-15.

⁵⁰⁷ Recommendation No. R (91) 11 of the Committee of Ministers to Member States Concerning Sexual Exploitation, Pornography and Prostitution of, and Trafficking in, Children and Young Adults, Dibace, para.1.

⁵⁰⁸ Recommendation No. R (91) 11 of the Committee of Ministers to Member States Concerning Sexual Exploitation, Pornography and Prostitution of, and Trafficking in, Children and Young Adults, Dibace, para.1-3.

⁵⁰⁹ Recommendation No. R (2000) 11 of the Committee of Ministers to Member States on Action against Trafficking in Human Beings for the Purpose of Sexual Exploitation, Dibace, para. 1.

⁵¹⁰ Recommendation No. R (2000) 11 of the Committee of Ministers to Member States on Action against Trafficking in Human Beings for the Purpose of Sexual Exploitation, Dibace, para. 1.

⁵¹¹ Recommendation No. R (2000) 11 of the Committee of Ministers to Member States on Action against Trafficking in Human Beings for the Purpose of Sexual Exploitation, Art.1.

çok hukuki ve sosyal düzenlemeleri kapsamaktadır. Kararlar bağlayıcı olmayıp düzenlemelerin benimsenmesi devlet iradelerine bırakılmıştır.⁵¹² Cinsel sömürü başlığı altında değerlendirilen tavsiye kararları, cinsel sömürü çerçevesinde insan ticaretinin önlenmesi, mağdurların korunması ve tacirlerin cezalandırılmasını kapsamaktadır.⁵¹³ Bu tavsiye kararları insan hakları yaklaşımını ortaya çıkarmıştır.

B. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve İnsan Ticareti

Bireyler üzerinde sonuç niteliği taşıyan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS), insan haklarının üye ülkelerce güvence altına alınması, insan hakları ihlallerinin etkin biçimde denetlenmesi, ihlalden doğan mağduriyetin giderilmesi ve sözleşmeye taraf devletlerin iç hukuk sistemlerinde uygulanabilmesi, devletin başka hiçbir işlemine ihtiyaç duyulmadan ve iç hukuk sistemlerinde bireyler üzerinde yasalar gibi doğrudan uygulanabilmesi için ortaya çıkmıştır.⁵¹⁴ AİHS, günümüzde yasaların üstünde olan ve doğrudan sonuç doğuran (self-executing) uluslararası bir sözleşmedir.⁵¹⁵ Bununla birlikte Sözleşme, devletlerin iç hukuk sistemlerine etkisi ve yargı organlarının denetlenmesi bakımından önemli bir rol oynamaktadır. Devletlerin iç hukuk sistemleri ve yargı organlarının önünde kabul edilen AİHS, Türk Hukuk Sisteminde de önemli bir yere sahiptir.⁵¹⁶ Anayasa'nın 90/5. maddesinde “usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası antlaşmalar hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesine başvurulamayacağı”; temel hak ve özgürlükler kapsamında ise “antlaşmalar ile kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası antlaşma hükümlerinin esas

⁵¹² Recommendation 1065 (1987) on the Traffic in Children and Other Forms of Child Exploitation, Art.1; Recommendation No. R (91)11 of the Committee of Ministers to Member States Concerning Sexual Exploitation, Pornography and Prostitution of, and Trafficking in, Children and Young Adults, Art.2; Resolution 1099 (1996) on the Sexual Exploitation of Children, Art.1; Recommendation Rec(2001) 16 of the Committee of Ministers to member states on the protection of children against sexual exploitation, Art. 2.

⁵¹³ Recommendation No. R (2000) 11 of the Committee of Ministers to Member States on Action against Trafficking in Human Beings for the Purpose of Sexual Exploitation, Art. 47.

⁵¹⁴ Davut Ateş, “Uluslararası Örgütler: Devletlerin Örgütlenme Mantiği”, Dora Yayınları, Bursa, ss. 264-268.

⁵¹⁵ **Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms**, s. 6.

⁵¹⁶ Necmi Yüzbaşıoğlu, **Mayıs 2004'te Anayasanın 90'ıncı Maddesine Eklenen Hükmün Türk Anayasallık Blokuna Etkileri Üzerine Bir Değerlendirme**, Bülent Tanör Armağanı, İstanbul, 2004, ss. 782-818.

alınacağı” hükümleri yer almaktadır.⁵¹⁷ Bu durum AK bağlamında ortaya çıkan AİHS’nin, insan haklarına ilişkin belgelerin temelini oluşturduğunu ve yasadan daha üstün bir konumda yer aldığını göstermektedir.

Avrupa Konseyi, Avrupa ulus ve vatandaşlarının refahını, temel değerler olan demokrasi, insan hakları ve hukukun üstünlüğüne saygıyla güvence altına almak için II. Dünya Savaşı’nın sona ermesinin ardından Avrupa’da federal bir yapı kurulması amacıyla başlatılan konferanslar sonucunda ortaya çıkmış bölgesel nitelikteki uluslararası bir örgüttür.⁵¹⁸ Konsey’in kurulmasının ardından 1950 yılında 13 üye devlet tarafından imzalanan İnsan Haklarının ve Temel Özgürlüklerin Korunması Avrupa Sözleşmesi [(kısaca, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS))] 1953 yılında yürürlüğe girmiştir.⁵¹⁹ İnsan hakları ve özgürlüklerin korunmasına yönelik ortaya çıkan Sözleşme’ye Türkiye 1954 yılında taraf olmuştur. Günümüzde AİHS, AK çerçevesinde ortaya çıkan insan haklarına dair belgelerin temelini oluşturmaktadır.⁵²⁰ Ancak Sözleşme, organize suç, insan ticareti ve insan ticaretiyle mücadele kavramlarına doğrudan değinmemiş, bu sebeple bu kavramlar özelinde dolaylı bir sözleşme olarak düşünülebilir.

Her birey sahip olduğu hakların korunmasını istemektedir. AİHS ile, sözleşme maddelerinin uygulanmasını sağlayacak Avrupa İnsan Hakları Komisyonu (AİHK) ve AİHM kurulmuştur.⁵²¹ AİHM, AİHS’nin etkin uygulanmasına yönelik önemli bir organdır.⁵²² Bireylere AİHM’ne bireysel başvuru hakkı tanınmıştır.⁵²³ Sözleşme’nin 33. ve 34. maddelerinde “herhangi bir sözleşmecî taraf, Sözleşmenin ve protokollerin hükümlerinin diğer Sözleşmecî tarafça ihlâl edildiği iddiasıyla Mahkemeye başvurabilir veya Mahkeme, bireyler, sivil toplum kuruluşları veya gruplar tarafından yapılan şikayetleri kabul edebilir” denmiştir.⁵²⁴ Diğer bir ifade ile taraf devletlerin AİHS’ne karşı gerçekleşen aykırı bir hareketinde, bireylere veya devletlere AİHM’ne başvuru hakkı tanınmıştır.

⁵¹⁷ Yüzbaşıoğlu, ss. 782-818.

⁵¹⁸ Mehmet Hasgüler & Mehmet B. Uludağ, “Uluslararası Örgütler”, Alfa Yayınları, İstanbul, 2010, ss. 317-321.

⁵¹⁹ Kalach, s. 56.

⁵²⁰ Kalach, ss. 56-57.

⁵²¹ **Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms**, s. 15.

⁵²² **Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms**, s. 15.

⁵²³ **Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms**, ss. 20-21.

⁵²⁴ **Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms**, s. 21.

Ayrıca, Sözleşme'nin aynı maddesiyle taraf olan her devlete, kendini ve diğer devletleri denetleme yetkisi verildiğine değinilmektedir. Bu yetkiyle devletlerin sözleşmeye uygun hareket edip etmedikleri incelenmektedir. Sözleşme'nin bir veya birden fazla maddesinin ihlâl edildiğinin tespit edilmesi durumunda devletler mevzuat ve yasal düzenlemelerini Sözleşme'ye uygun hale getirmekle yükümlüdür.

AİHS, uluslararası hukukun süjesi olarak kabul edilmektedir. İnsan haklarına saygı duyan ve hukukun üstünlüğünü kabul eden bu Sözleşme günümüzde insan hakları çerçevesinde atılan önemli bir adım olarak kabul edilir.⁵²⁵ Aslında Sözleşmede insan ticaretine doğrudan yer verilmemiştir. 1950'lerden günümüze kadar gelişme evresinde olan insan ticareti o günün şartlarına göre Sözleşmede yer almamasına rağmen temel hak ve özgürlüklerin sözleşmede şekillenmesine yardımcı olmuştur.

AİHS, önemli bir enstrüman olarak kabul edilmiş ve Avrupa kıtası üzerinde önemli gelişmelerin yaşanmasında rol oynamıştır. Bu duruma örnek olarak, AİHS'ne göre hiçbir devlet olağanüstü hâl durumunda bile olsa bireylerin yaşam hakkına ihlâl edemez ve ayrıca işkence ve kölelik gibi durumların engellenmesine yönelik yasağın devamlılığını sağlamakla yükümlüdür.⁵²⁶ Bu durum AİHS'nin kanunilik ve bağlayıcılık ilkesinden vazgeçmediğini göstermektedir. İnsan hakları çerçevesinde yer alan temel hak ve özgürlüklere ilaveten insan ticareti ve göçmen kaçakçılığı gibi bireylerin zorla çalıştırıldığı, hizmet ettirildiği ve esir tutulduğu suç türleri Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde değerlendirilir.⁵²⁷ Tüm bu gelişmeler insan haklarının korunabilmesi için hukuki düzenlemelerin olması gerektiğini göstermektedir.

Örnek olarak, AİHS'nin 2. maddesine göre bireylerin yaşama hakkı temel hak olarak kabul edilir.⁵²⁸ AİHS'nin 4. maddesi ile bireylerin kölelik ve zorla çalıştırılması gibi suç türleri, insanlık dışı ve aşağılayıcı muamelelerin yasaklanması ile engellenmeye çalışılmıştır.⁵²⁹ Sözleşme'nin 4. maddesinde zorla çalıştırma, "bir kişinin kendi rızasıyla yapmak istemediği halde, herhangi bir ceza tehdidiyle icbar edildiği her türlü iş ya da hizmet" olarak açıklanırken, kölelik ise bireyin her türlü

⁵²⁵ Conny R.J.J. Rijken & Dagmar Köster, **A Human Rights Based Approach to Trafficking in Human Beings in Theory and Practice** Trafficking in Human Beings, SSRN: Social Science Research Network, 2008, s. 21.

⁵²⁶ **Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms**, s. 15.

⁵²⁷ **Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms**, s. 1.

⁵²⁸ **Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms**, ss. 6-7.

⁵²⁹ **Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms**, ss. 6-7.

haktan yoksun bırakılarak bir meta olarak kullanılması olarak tanımlanmaktadır.⁵³⁰ Aslında, kölelik ve zorla çalıştırma kavramlarının tam olarak açıklanmadığı AİHS’de, bu suç türlerinin tespit edilmesi örf ve âdet hukuku ve modern köleliğin değerlendirildiği ilerici bir yoruma bağlıdır. Bu durum Sözleşme’nin günümüz şartlarına göre şekillendiğini göstermektedir.

Bu Sözleşme ile herkes kanun önünde eşit kabul edilir ve ortaya çıkan herhangi bir ayrımcılık engellenmeye çalışılmıştır. Örneğin, 1970 tarihinde AİHM tarafından görülen “Barselona Traction Davası”nda bireylerin köle olarak kullanılması üzerine ihlâl edilen haklarının önemine istinaden devletlerin uluslararası topluma karşı yükümlülükleri olduğu ifade edilmiş ve bu tür yükümlülükler “erga omnes” (herkes için eş) terimiyle belirtilmiştir. AİHM açıkça, “her devletin eşit ve ayrımcılık olmadan insan haklarını korumak ve ihlâlleri önlemek maksadıyla tedbir almakla yükümlü olduğunu” ifade etmiştir.⁵³¹ Sonuç olarak, kölelik gibi suç türleri, ilgili anlaşmaların devletler tarafından onaylanıp onaylanmadığına bakılmaksızın, uluslararası toplum tarafından suç olarak kabul edilmekte ve her devletin insan haklarını korumak için gerekli önlemleri almakla sorumlu olduğu kabul edilmektedir.

Dolayısıyla AİHS’de adı geçen kölelik, zorla çalıştırma ve benzeri uygulamalar suç olarak kabul edilmektedir. AİHS’nin 3. maddesinde “hiç kimsenin işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya işlemlere tabi tutulamayacağı” söylenmektedir.⁵³² Bu maddeye göre Sözleşme, üçüncü devletlerce gerçekleştirilen eylemlere karşı bireyleri koruduğunu göstermektedir.⁵³³ Bu madde, AK Parlamenterler Meclisi’nin 1325 (1997) sayılı Tavsiye Kararı’nın “insan ticaretinin ve zorla fuhşun, insanlık dışı ve onur kırıcı muamele ve aynı zamanda insan haklarının açık bir ihlalini teşkil ettiği” maddesini ve Bakanlar Komitesi R (2000) 11 sayılı Tavsiye Kararı’nın “cinsel istismar maksatlı insan ticaretinin, insan haklarının bir ihlali ve insan haysiyetine ve insanın bütünlüğüne bir saldırı olduğu” maddesini desteklemektedir.

⁵³⁰ **Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms**, ss. 6-7.

⁵³¹ Rosa Raffaelli, “The European Approach to the Protection of Trafficking Victims: The Council of Europe Convention, the EU Directive, and the Italian Experience”, **German Law Journal**, Cilt: 10, Sayı: 3, 2009, ss. 205-221.

⁵³² **Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms**, s. 7.

⁵³³ Louis-Edmond Pettiti, “Réflexions sur les principes et mécanismes de la Convention”, **Economica**, Cilt: 1230, Sayı:1, 1995, s. 29.

İlaveten, AİHS'nin 4. maddesinde “kölelik”, “kulluk” ve “zorla çalıştırma” yasaklanarak ortadan kaldırılmaya çalışılmıştır.⁵³⁴ Yukarıda bahsedilen terimlerin tanımlarına yer vermeyen AİHS, bu kavramların diğer insan hakları belgelerinde belirtildiği gibi yasak olduğunu söylemiştir. İnsan Hakları Komisyonu ve AİHM, söz konusu kavramların detaylı bir şekilde açıklayabilmek ve kavramlar üzerindeki belirsizliği gidermek için diğer uluslararası belgelere incelemektedir. Örneğin, “kölelik” 1926 tarihli Milletler Cemiyeti Köleliğe İlişkin Sözleşme’de “başkaları için belirli hizmetlerin yerine getirilmesi yükümlülüğünün yanında, başkasının mülkünde yaşama ve koşullarını değiştirme olanağına sahip olmama” olarak açıklanırken, “zorla çalıştırma” ILO Cebri veya Mecburi Çalıştırmaya İlişkin 29 sayılı Sözleşme’de “herhangi bir kişinin ceza tehdidi altında ve bu kişinin tam isteği olmadan mecbur edildiği tüm iş veya hizmetler” olarak açıklanmaktadır.

Sözleşmeyle belirtilen maddeler devletlerin iç hukuk sistemlerinin ve yasal düzenlemelerinin dönüştürülmesinde önemli birer araç olarak görülür. AİHS'nin bu maddeleri, insan ticaretinin engellenmesine yönelik olan düzenlemelerin, AİHM içtihatları ve kararlarının şekillenmesine öncülük etmiştir.⁵³⁵ AİHS, AİHM tarafından alınan ve şekillenen kararlar ile birlikte, devletlere pozitif ve negatif olmak üzere birtakım sorumluluklar yükleyerek bireylerin temel hak ve özgürlüklerinin korunmasına yardımcı olmuştur.

İnsan ticareti ile mücadelede meydana gelen gelişmeler, ceza adaleti sorunu yaratmıştır. Bu duruma örnek olarak insan tacirlerinin cezalandırılmaması ve mağdur haklarının savunulmaması gösterilir. İnsan ticareti, insan hakları ihlâli olarak kabul edildiğinden beri bu ticaret ile mücadelede insan onur ve değerleri korunmaya çalışılmıştır.⁵³⁶

Zamanla yaşadıkları olumsuz durumlardan kurtulmaları için mağdurların temel hak ve özgürlükleri benimsenmeye başlanmıştır. Bu durumun ortaya çıkmasında özellikle Palermo Protokolü ve AKİTS gibi sözleşmeler önemli rol oynamıştır. Bu sözleşmelerin insan temalı bütüncül ve uluslararası yaklaşımları mağdur hakları bakımından devrim niteliği taşımakta ve mağdurların temel hak ve özgürlüklerinin korunmasında çok büyük öneme sahiptir. Uluslararası düzeyde gerçekleşen her bir

⁵³⁴ **Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms**, s. 7.

⁵³⁵ Rijken & Köster, s. 21.

⁵³⁶ Rijken & Köster, s. 21.

sözleşme aslında bir önceki sözleşmenin eksikliğini gidermeye çalışarak insan ticareti ile mücadeleye katkı sağlamıştır.

C. Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Antlaşması (2005)

Avrupa Konseyi ve üye olan devletler, 80'lerin sonu 90'ların başından itibaren AİHS maddeleri çerçevesinde insan ticaretiyle mücadelede aktif rol almıştır.⁵³⁷ Çeşitli seminer, eylem planı, uzman toplantısı ve zirve kararlarıyla bu suç türüne yönelik farkındalığın artması ile bu suç türüyle mücadelede gerekli düzenlemelerin gerçekleştirilmesine yönelik ihtiyaç ortaya çıkmıştır. 2005 yılında AK Bakanlar Komitesi tarafından “insan ticareti” tanımı Palermo Protokolüyle aynı olan Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Antlaşması (AKİTS) ortaya çıkarılmıştır.⁵³⁸ AKİTS, insan hakları çerçevesinde insan ticaretini suç olarak kabul eden, antlaşmaya taraf devletlere ticaretin engellenmesi, tacirlerin cezalandırılması ve mağdurların korunmasına yönelik önlem almasını zorunlu kılan bölgesel olarak ortaya çıkan ilk sözleşmedir.⁵³⁹ Bu sözleşme, AK'nin hukuken bağlayıcı bir belgeye ihtiyaç duymasıyla mağdur ve insan haklarının korunması, hakların genişletilmesine yönelik ortaya çıkmıştır. 2009 yılında yürürlüğe giren ve Avrupa için önemli olan bu antlaşmaya günümüze kadar 25 devlet taraf olmuştur. Türkiye ise bu Antlaşma'yı 2016 yılında onaylamıştır. Tarihte yer alan diğer antlaşmalara nazaran daha kesin hükümlü ve kapsamlı olarak değerlendirilen bu Antlaşma, insan ticaretiyle mücadelede ortaya çıkan uluslararası çalışmaların bölgesel alana yayılmasını sağlamıştır.⁵⁴⁰

Tarihte uluslararası örgütler, devletler ve sivil toplum örgütleri insan ticaretinin önlenmesine ilişkin belgeler ortaya çıkarmış ve bu belgelerdeki hükümleri uygulamaya çalışmıştır. Günümüzde AİHM tarafından, geçmişte benimsenen politika ve uluslararası belgelere ilaveten AKİTS hükümlerinin uygulanması desteklenmektedir. Bu durum AKİTS'de “devlet, kişilerin etkili korunmasını

⁵³⁷ Ahmet Caner Yenidünya & Çetin Arslan, “İnsan Ticaretine İlişkin Uluslararası Belgelerdeki Düzenlemeler”, **Türk Hukukunda İnsan Ticareti Suçu El Kitabı**, 2. Baskı, AB Hibe Projesi, Ankara, 2009, s. 80.

⁵³⁸ Yenidünya & Arslan, ss. 80-81.

⁵³⁹ A. Alexis Aronowitz, **Human Trafficking, Human Misery: The Global Trade in Human Beings**, Praeger Publishers, London, 2009, s. 160.

⁵⁴⁰ **Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings**, s. 1-2.

sağlamak üzere gerekli Ceza Hukuku hükümlerini kabul etmelidir; Devletin kusurlu olarak bunu yapmaması Sözleşmenin ihlâli sonucunu ortaya çıkarmakta” ve

taraf devletler, yetki alanlarına giren kişilerin Sözleşmede tanımlanan temel hak ve hürriyetlerinin korunmasını sağlamalıdır. Bu hak ve hürriyetlerden birinin ihlâli, iç hukuktaki bir düzenlemeden kaynaklanıyorsa taraf devlet bundan sorumludur...Davalı devlet, bu sebeple ortaya çıkan Sözleşme ihlâlinden sorumludur. Taraf devletler, kişilerin ve kişi gruplarının Sözleşmenin ihlâli sonucu doğacak hareketlerinden sorumlu kabul edilir

şeklinde açıklanmaktadır.⁵⁴¹ Yapılan açıklama üzerine bu bölümde, AKİTS üzerinden, insan ticareti ve bu suç türüyle mücadeleyle yönelik düzenlemeler incelenecektir.

1. Amaçlar ve Kapsam

AKİTS’in amaçları Antlaşma’nın 1. maddesinde belirtildiği üzere,

- cinsiyetler arası eşitlik sağlanarak insan ticaretinin önlenmesi ve bu suç türüyle mücadelenin sağlanması,
- cinsiyetler arası eşitlik sağlanarak mağdur ve tanıkların korunması,
- bu suç türüyle mücadelede gerekli hukuki ve cezai düzenlemelerin gerçekleştirilmesi,

- insan ticareti mağdurlarının temel hak ve özgürlüklerinin korunması,
- insan ticaretiyle mücadelede uluslararası iş birliğinin sağlanmasıdır.⁵⁴²

Amaçları doğrultusunda AKİTS, bireyler arasında cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasi fikir ve köken gibi konularda ayrımcılık yapılmaması gerektiğini savunmaktadır.⁵⁴³ AKİTS’in “cinsiyetler arası eşitliğe” önem verdiğine, Antlaşma’nın amacında terimin tekrar edilmesi ve ayrımcılık kapsamı açıklanmasıyla ulaşılabilir. Burada AKİTS, mağdurun kadın, erkek ya da çocuk olmasına bakmadan herkesi korumaya çalışmaktadır. AKİTS’in bu maddesi AİHS’nin 14. maddesini destekler niteliktedir.⁵⁴⁴ İnsan ticaretini önleme ve bu suç türüyle mücadelede birtakım önlemler alınmasına; kadın ve çocukların korunmasına yönelik anlayışın ortaya çıkmasında AK

⁵⁴¹ Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings, ss. 6, 9.

⁵⁴² Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings, s. 2.

⁵⁴³ Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings, s. 2.

⁵⁴⁴ Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings, s. 2.

Bakanlar Komitesinin 30 Nisan 2002 tarihli “Kadınların Şiddete Karşı Korunmasına İlişkin Üye Devletlere yönelik R (2002) 5 sayılı Tavsiye Kararı” etkili olmuştur.

Antlaşma’nın 2. maddesinde insan ticaretinin kapsamı üzerinde durulmuştur. Kapsam doğrultusunda AKİTS, kadın, erkek ve çocuk farketmeksizin tüm insan ticareti mağdurlarına yönelik uygulanmaktadır.⁵⁴⁵ İlâveten, insan ticaretinin ulusal ya da uluslararası nitelikte ister suç örgütüyle ilgili olsun ister olmasın her biçimi kapsadığı kabul edilmiştir. Antlaşma’nın bu maddesiyle insan ticaretinin kapsamında “sınır aşırı” ve “organize suç olma” kriterleri kaldırılmıştır. Bu durum insan ticaretinin Palermo Protokolü’nde yer alan uluslararası nitelikte ve suç örgütü çerçevesinde meydana gelen suçlar niteliğindeki dar tanımı ve kapsamının genişletilerek tüm bireylere koruma sağladığını göstermektedir. Bu Antlaşma ile Palermo Protokolü’yle ortaya çıkan insan ticaretine yönelik kısıtlamalar kaldırılmaya çalışılmıştır.

2. İnsan Ticareti Tanımı ve Rızanın Rolü

AKİTS, insan ticaretiyle mücadelede yasal bir zorunluluk olarak kabul edilmemektedir. Bu antlaşma devletler için bir yol göstericidir. İnsanlığın onuru ve bütünlüğüne karşı işlenmiş bir suç olan insan ticareti, AKİTS tarafından Palermo Protokolü baz alınarak tanımlanmıştır; Palermo Protokolü’nün 3. maddesinde tanımlanan insan ticareti, bire bir AKİTS’in 4. maddesinde yer almıştır.⁵⁴⁶ Bu durum Protokolün 3. maddesinin olduğu gibi Antlaşmaya eklendiğini gösterir. Ancak, AKİTS’in Palermo Protokolü’nden farkı insan ticaretine maruz kalan bireylerin kadın, erkek ve çocuklar gibi gerçek kişi olarak kabul edilmesi ve tanımda “mağdur” terimine yer verilmiş olmasıdır.

AKİTS’in insan ticareti tanımına göre bireylerin insan ticaretine maruz kalması için herhangi bir istismara uğramasına gerek olmadığı vurgulanmaktadır. Burada bahsedilen, bir olayın insan ticareti kategorisinde değerlendirilebilmesi için bireylerin tanımda belirtilen istismar araçları veya baskı, şiddet, zulüm vb. gibi fiillerden herhangi birine maruz kalması gerekmektedir. Ancak, Protokol ve AKİTS’de istismar

⁵⁴⁵ Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings, s. 2.

⁵⁴⁶ Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings, s. 3.

biçimlerine yer verilmemiş olması ve tanımda şiddet, baskı gibi soyut terimlere yer verilmiş olması günümüzde insan ticaretinin belirlenmesinde sıkıntı yaratmaktadır.

Ayrıca, AKİTS insan ticaretini, zorla çalıştırma, kölelik ve cinsel sömürü temaları çerçevesinde çeşitli uluslararası belge ve AİHM içtihatları altında değerlendirmektedir. Antlaşma tarafından bu belgelere atıfta bulunulmuş ve sözleşmelerin “zorla çalıştırma” çerçevesinde benimsenen maddelere atıfta bulunularak kabul edildiği gösterilmiştir. Örneğin, AKİTS zorla çalıştırma temasıyla ilgili olarak “*BM İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi*”nin 4. maddesi, “*BM Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin BM Sözleşmesi*”nin 8. maddesi, “*Zorla ve Mecburi Çalıştırmaya İlişkin 1930 tarihli*” ve “*29 sayılı ILO Sözleşmesini, Zorla Çalıştırmanın Ortadan Kaldırılmasına İlişkin 1959 tarihli*” ve “*105 sayılı ILO Sözleşmesi*” ve “*AİHS*”nin 4. maddelerine atıfta bulunulmuştur. Antlaşma’da insan ticaretinin “kölelik” teması çerçevesinde değerlendirilmesi, Açıklayıcı Rapor, 7 Aralık 1953 tarihli “*Protokol*” ile 25 Eylül 1926 “*Köleliğe İlişkin BM Sözleşmesi*”, 7 Eylül 1956 tarihli “*Köleliğin, Köle Ticaretinin ve Kölelik Benzeri Kurum ve Uygulamaların Kaldırılması Hakkında Tamamlayıcı Sözleşmesi*” ve “*Çocuk İşçiliğinin Yasaklanmasına İlişkin 182 sayılı ILO Sözleşmesi*”ne atıf ile yapılmıştır.⁵⁴⁷

3. AKİTS’in İçeriği

a. İnsan Ticaretini Önleme, İş birliği ve Diğer Önlemler

AKİTS, insan ticaretini önlenmeye yönelik çeşitli hükümler içermektedir. Antlaşma’nın II. bölümünde insan ticaretini önleme, iş birliği ve diğer önlemlere değinilmektedir. Bu bölümde insan ticaretinin önlenmesi, talebin azaltılması ve alınması gereken önlemler üzerinde özellikle Antlaşma’nın 5., 6., 7., 8. ve 9. maddeleri incelenerek durulacaktır.

İnsan ticaretinin önlenmesine yönelik Antlaşma’nın 5. maddesinde insan ticaretinin insan haklarını ihlal ederek mağdurların hayatlarını mahvettiğinden bahisle AKİTS, devletlerden ulusal düzeyde, bu konu üzerine sorumlulukları bulunan birimler

⁵⁴⁷ Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings, ss. 1-2.

arasında iş birliğinin kurulmasını ve mağdurları korumak için eğitim ve bilinçlendirme kampanyalarının düzenlenmesi gibi sosyal ve ekonomik önlem politikalar geliştirilmesini beklemektedir.

İlaveten, insan ticaretini önleme ve bu suç türüyle mücadele çalışmalarında taraf devletlerden insan hakları temelli yaklaşım benimsemeleri beklenmektedir. Örneğin, Antlaşması'nın 6. maddesinde taraf devletlerden, cinsel istismar, zorla çalıştırma ve kölelik gibi insan ticaretinin ortaya çıktığı alanlarda eğitim ve bilinçlendirme çalışmaları gibi alınması gereken tedbirler üzerinde durulmuştur.⁵⁴⁸ Antlaşmanın 7. maddesinde ise taraf devletlerden beklenen fiziki tedbirler üzerinde durulmuştur. Bu madde kapsamında taraf devletlerden, sınır kontrollerini sıkılaştırmaları, suçun işlenmesinde yer alan nakliye şirketlerini tespit edip engellemeleri ve suçu işlemiş olan kişileri tespit edip ülkeye girişlerini yasaklamaları veya bu kişilerin vizelerinin iptal edilmesi gibi hukuki ve diğer önlemleri almaları istenmektedir.⁵⁴⁹

Dolayısıyla Antlaşma'nın, devletlere mağdurların korunması, insan haklarına saygı duyulması ve insan ticaretiyle mücadele içinde tavsiye nitelikte hükümler içerdiği görülmektedir. Örneğin, Antlaşmaya göre üye devletler insan ticaretiyle mücadelede, kolluk kuvvetleri, idari ve yargısal makamlar ve sivil toplum örgütleriyle iş birliği yapmalı; konuyla ilgili halkı bilinçlendirme ve eğitim kampanyaları düzenlemelidir.⁵⁵⁰ Taraf devletler yasa dışı yollarla gerçekleşen göçü engellemek için tedbirler almalıdır. Böylece insan ticareti ve insan ticareti mağdurlarının sömürülmesi engellenmelidir.⁵⁵¹ Bu durum kişilerin yasal yollarla göç etmesinin ve iş olanaklarından yararlanmalarına devletlerin elinde olduğunu göstermektedir. Tüm bu tavsiye niteliğindeki hükümler, aslında devletlere gerekli tedbirlerin alınması gerektiğine yönelik sorumluluk vermektedir.

b. İzleme Mekanizması ve Tacirin Cezalandırılması

⁵⁴⁸ Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings, s. 4.

⁵⁴⁹ Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings, s. 4.

⁵⁵⁰ Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings, ss. 3-4.

⁵⁵¹ Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings, s. 3.

Sözleşmenin IV. bölümü “maddi ceza hukuku” çerçevesinde tacirlerin cezalandırılmasına odaklanmaktadır. Bu bölüm altında değerlendirilen bazı fiiller insan ticareti suçu olarak değerlendirilmekte ve taraf devletlerden tacirlerin cezalandırılmasına yönelik yasal ve diğer önlemleri almaları beklenmektedir. Antlaşma’nın bu bölümü Palermo Protokolü’nün 5. maddesiyle aynıdır.⁵⁵² Ancak, Antlaşma’nın 19. ve 20. maddelerinde yer alan farklı fiiller ve insan ticaretiyle mücadele yönelik tacirlerin cezalandırılması yönündeki düzenlemelerle, Antlaşma Protokol’den ayrılmaktadır.⁵⁵³

Antlaşma’nın 19. maddesi taraf devletlerden, insan ticareti mağduru olduğu düşünülen kişinin sadece Antlaşma’nın 4. maddesinde belirtilen suç türleri ve eylemler çerçevesinde değerlendirilmesini istemektedir.⁵⁵⁴

İşbu Antlaşma’nın amaçları için: (a) İnsan ticareti, kuvvet kullanılarak veya kuvvet kullanma tehdidiyle veya diğer zorlama biçimleriyle, kaçırma, hile, aldatma, nüfuzu kötüye kullanma veya kişinin çaresizliğinden yararlanma veya başkası üzerinde denetimi olan kişilerin rızasını elde etmek için kazanç veya çıkar sağlanması yoluyla kişilerin istismar amaçlı tedarik edilmesi, nakli, sevk edilmesi, barındırılması ve teslim alınması anlamına gelir. İstismar terimi, asgari olarak, başkalarının fuhşunun istismar edilmesini veya cinsel istismarın başka biçimlerini, zorla çalıştırmayı veya hizmet ettirmeyi, esareti veya esaret benzeri uygulamaları, kulluğu veya organların alınmasını içerir; (b) İşbu maddenin (a) bendinde belirtilen istismar maksadıyla yine (a) bendinde sayılan araçlar kullanıldığı takdirde “insan ticareti” mağdurunun rızası geçersizdir. (c) Çocuğun istismar amaçlı temini, bir yerden bir yere taşınması, devredilmesi, barındırılması veya teslim alınması, işbu maddenin (a) bendinde öngörülen yöntemlerden herhangi birini içermese bile, “insan ticareti” olarak kabul edilir; (d) “Çocuk” 18 yaşın altındaki herhangi bir kişi anlamına gelir; (e) “Mağdur” işbu maddede tanımlandığı biçimde insan ticaretine maruz kalan herhangi bir gerçek kişi anlamına gelir.

Bu durum aslında insan ticareti tanımına yapılan bir kısıtlamadır. Antlaşma’nın sadece 4. maddesi çerçevesinde mağdur ve suçu işleyenlerin belirlenmesi sağlıklı değildir. Bu madde ile her ne kadar yetkili makamlara insan ticaretine yönelik talebin ve başvuruların azaltılması hedeflense de bu durum mağdurlar üzerinde devletlere ve

⁵⁵² Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children, Art. 6.

⁵⁵³ Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings, s. 9.

⁵⁵⁴ Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings, s. 9.

yetkili makamlara yönelik güven eksikliği yaratmaktadır. Bu duruma istinaden günümüzde insan ticaretine yönelik mağdur sayısı net bilinmemektedir.

Antlaşma'nın 18. maddesinde “*Her bir Taraf, Antlaşma'nın 4'üncü maddesinde sayılan eylemlerin, kasten işlendiklerinde suç niteliği taşıması için gerekli mevzuat düzenlemelerini ve diğer tedbirleri kabur eder*” şeklinde açıklanmasıyla doğrudan insan tacirlerinin cezalandırılmasına ve istismara uğrayanlara odaklanılmıştır.⁵⁵⁵ Bu madde ile taraf devletlere mağdurların korunması ve tacirlerin cezalandırılması üzerine sorumluluk yüklenmektedir. Taraf devletlerin ceza hukuku alanlarında tacirlerin cezalandırılmasına yönelik konunun değerlendirilmesi uluslararası hukuk ve iç hukuk sistemleri açısından büyük yeniliktir. Antlaşma'nın 19. maddesinde ise “*Her bir Taraf, işbu Antlaşma'nın 4'üncü maddesinin (a) bendinde sayılan istismar konusu hizmetlerden ilgili kişinin insan ticareti mağduru olduğunu bilerek yararlanmanın, iç hukukunda suç sayılması için gerekli mevzuat düzenlemelerini ve diğer tedbirleri almayı öngörür*” bahsedilmesi tavsiye niteliğinde kabul edilirken, 18. maddesi bağlayıcı hüküm niteliğinde kabul edilmektedir.⁵⁵⁶ Örneğin, taraf devletlere insan ticaretine maruz kalan bireyleri kullanan iş yeri sahibi ve bu kişileri tedarik eden insan tacirlerinin cezalandırılmasına yönelik sorumluluk verilmiştir.⁵⁵⁷ Tacirlerin cezalandırılabilmesi için kimin mağdur kimin tacir olduğunun bilinmesi gerekmektedir. Günümüzde mağdur ve tacirlerin belirlenmesinde problemler yaşanmaktadır.

Antlaşma'nın 20. maddesinde “seyahat veya kimlik belgelerinin” insan ticareti eyleminin gerçekleştirilmesinde kullanıldığına değinilmektedir. Bu durum bir suç olarak değerlendirilmektedir, çünkü bu tür belgeler insan ticaretinin gerçekleştirilmesinde kullanılan önemli araçlardır. Antlaşma'nın 20. maddesi uyarınca

*insan ticaretine imkan sağlamak amacıyla ve kasten (a) sahte kimlik veya seyahat belgesi düzenlenmesi, (b) bu tür belgelerin tedarik veya temin edilmesi ve (c) bir kimsenin seyahat veya kimlik belgesinin alıkonulması, ortadan kaldırılması, saklanması, zarara uğratılması veya imha edilmesi hareketlerinin suç haline getirilmesi için, Taraf Devletler gerekli yasal ve diğer tedbirleri alacaklardır.*⁵⁵⁸

⁵⁵⁵ Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings, s.9.

⁵⁵⁶ Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings, s.9.

⁵⁵⁷ Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings, s.9.

⁵⁵⁸ Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings, s. 9.

Antlaşma'nın bu maddesi "Sınır aşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'ne Ek Kara, Hava ve Deniz Yoluyla Göçmen Kaçakçılığına Karşı Protokolü"ne atıfta bulunmaktadır.

Antlaşma'nın 23. maddesinde ise mağdurun hayatını tehlikeye sokan suç türünün çocuğa yönelik işlenmiş olması, kamu görevlisi tarafından görev sırasında gerçekleşmiş olması veya bu suç türünün bir örgüt tarafından gerçekleşiyor olması gibi durumlara karşı caydırıcı önlemlerin alınması ve tacirlerin cezalandırılması gerektiği üzerinde durulmaktadır.⁵⁵⁹ Tüm bu gelişmelere ilaveten uygulamaların denetlenmesi aşamasında bir izleme mekanizmasına ihtiyaç duyulmuştur.⁵⁶⁰

Antlaşmaya göre devletlerin iç hukuk sistemlerinde insan ticareti gibi organize suç türlerinin tanımı, işlenişi, örgütlü olup olmamasına göre mağdur haklarını yeniden düzenleyerek benimseyecekleri politika ve tedbirleri oluşturmaları gerekmektedir.⁵⁶¹ AKİTS ile ortaya çıkan en önemli yenilik insan ticaretinin önlenmesine ilişkin tedbirlerin uygulanmasının denetlenmesi amacıyla uzmanlardan oluşan bir denetim mekanizmasının kurulmuş olmasıdır.⁵⁶² Bu denetim mekanizmasıyla insan haklarının korunması adına insan ticaretinin önlenmesine yönelik uluslararası belgeler benimsenmiştir. Palermo Protokolü ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) gibi uluslararası belgeler günümüzde uluslararası alanda saygınlığı olan kurumlar tarafından kabul edilmekte ve devletler arasında iş birliği kurulmaktadır. Antlaşma'ya göre uygulamalar Uzmanlar Grubu (GRETA) tarafından denetlenecektir. GRETA, Antlaşma'nın uygulanmasına yönelik benimsemiş olduğu tedbirler üzerine devletlere sorular sorup almış olduğu cevaplara ilaveten sivillerden bu konu üzerine bilgi toplayıp denetim yapmakla sorumludur. GRETA, Antlaşma'nın devletler tarafından uygulanıp uygulanmaması üzerine rapor hazırlayıp açıklamakla görevli kılınmıştır.⁵⁶³

⁵⁵⁹ Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings, s. 10.

⁵⁶⁰ Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings, s. 14.

⁵⁶¹ Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings, s. 14.

⁵⁶² Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings, s. 12.

⁵⁶³ Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings, s. 12.

GRETA'nın hazırlamış olduğu raporlara örnek olarak; Avrupa Konseyi, GRETA Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Uzmanlar Grubu, **İnsan Ticareti Mağdurlarına Destek Verilmesi**, 2018, ss. 1-43, <https://rm.coe.int/assistance-to-victims-of-human-trafficking-tr-1680a3783e> (30.12.2023); Avrupa Konseyi, GRETA Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Uzmanlar Grubu, **Emek Sömürüsü Amaçlı İnsan Ticaretini Önleme ve İnsan Ticaretiyle Mücadeleye Dair Açıklayıcı Notlar**, 2020, ss. 1-32, <https://rm.coe.int/guidance-note-on-preventing-and-combatting-trafficking-in-human-beings/1680a37840> (30.12.2023).

c. Mağdurlara Yardım ve Koruma

Çalışmanın bu kısmı mağdurlara yönelik yardım ve korumanın sağlanması üzerinedir. Mağdura yönelik yardım ve korumanın gerçekleşmesi, AKİTS'nin temelini oluşturmaktadır. Bu kısımda öncelikle kimlerin mağdur olarak değerlendirilmesi gerektiğine ve ayrıca mağdurların bu kısımda yer alan haklardan yararlanması ve korunmasına yönelik düzenlemelere yer verilmektedir. AKİTS'in ulusal ve uluslararası alanda gerçekleşen insan ticareti ve organize suç türleri mağdurları üzerine düzenlemeler mevcuttur.⁵⁶⁴ Bu düzenlemelerde insan haklarına değinildiği görülmektedir. Mağdurların korunması ve yardım edilmesi, insan haklarına saygı temelinde ve insan ticaretiyle mücadelede önemli kabul edilir.

AKİTS'nin 10. maddesine göre mağdurların tespit edilmesi, devlet ve kolluk kuvvetleri ve adli kurumlar gibi yetkili makamların insan ticareti hakkında yeterli bilince sahip olmamasından dolayı güçleşmektedir. Bu nedenle insan ticaretiyle etkin mücadele ve mağdurların tespit edilmesi için uzman kişilerin yer aldığı bir mekanizmaya ihtiyaç vardır.⁵⁶⁵ Bu maddeyle AKİTS, devletlerden destek örgütleriyle iş birliği kurmasını beklemektedir. Dolayısıyla, mağdurların tanımlanması ve tespit edilmesi, insan ticaretiyle mücadelenin en önemli basamağı olarak kabul edilir.

Devletlerden bireyin insan ticareti mağduru olarak tanımlanması ve tespit edilmesiyle insan ticaretini önlemek, bireylerin haklarının korunması ve yardım edilmesini sağlamak üzerine gerekli önlemler alınması beklenmektedir. Örneğin, Antlaşma'nın 11. maddesiyle insan ticareti mağdurlarına tanınan haklara ve mağdurların korunması için benimsenen önlemlere değinilmektedir.⁵⁶⁶ Bu maddeyle mağdurların özel hayatının korunmasına yönelik "Kişisel Verilerin Otomatik İşlenmesine İlişkin Bireylerin Korunmasına Dair Sözleşme" ile uyumlu düzenlemeler gerçekleştirilmiştir.⁵⁶⁷ Maddede bireylerin kişisel verilerin yasal nedenler haricinde hiçbir yerde kullanılmayacağı ifade edilmektedir. Ayrıca, aynı maddede mağdurların

⁵⁶⁴ Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings, ss. 3, 4, 5, 6, 12.

⁵⁶⁵ Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings, s. 5.

⁵⁶⁶ Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings, ss. 5-6.

⁵⁶⁷ Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings, s. 5.

kimliklerinin sosyal medya gibi araçlarla kamuya açıklanmaması üzerine önlemler alınması gerektiğine yer verilmiştir.⁵⁶⁸

Antlaşma'nın 12. maddesinde taraf devletlerin insan ticareti mağdurlarını korumaya yönelik alması gereken destek tedbirleri üzerinde durulmaktadır.⁵⁶⁹ Antlaşma'nın 10. maddesiyle mağdur olarak tanımlanan bireyler, bu maddeyle insan ticaretinden korunmak maksadıyla destek tedbirlerin tamamına hak kazanırlar. Bu Antlaşma'nın diğerlerinde farkı bireyin, insan ticareti mağduru olarak tanımlanmış veya tanımlanmamış olsun, devletler tarafından benimsenen tedbirlerden kısmi olarak yararlanma hakkının tanınmış olmasıdır. Bu maddeyle ayrımcılık önlenmeye ve bireyler arası eşitlik sağlanmaya çalışılmıştır.

Mağdurlara sağlanacak destek tedbirlerine; uygun ve güvenli barınma için psikolojik ve maddi yardım sağlanması; sağlık hizmetlerinden yararlandırma; çeviri, danışmanlık ve bilgi hizmetlerinin sağlanması; temel hak ve özgürlüklerinin kabul edilmesi amacıyla destek verilmesi; eğitim hakkının devamlılığının sağlanması örnek gösterilebilir.⁵⁷⁰

Bu Antlaşma'nın 12. maddesinde belirtilen diğer tedbirler arasında taraf olan devletlerde yasal olarak ikamet eden mağdurun sağlık ve diğer desteklerinin sağlanması ve mağdurlara iş olanağının tanınması mevcuttur.⁵⁷¹ Ayrıca, bu maddeyle mağdurların korunması ve desteklenmesi konusunda gerekli önlemler alınarak ayrımcılık yapmama prensibi benimsenmiştir. AKİTS ile getirilen önemli bir yenilik, oturma izni kısıtlamasının kaldırılmasıdır. Mağdurun yetkili makam ve mercilerle yapmış olduğu iş birliği sonucunda verilen geçici/kalıcı oturma izni şartı bu Antlaşma'nın imzalanmasıyla ortadan kalkmıştır.⁵⁷² Mağdurlara geçici/kalıcı oturma izninin, kişisel durum ve hukuki süreç göz önünde bulundurularak verileceğine karar verilmiştir.⁵⁷³ Bu maddeyi destekler nitelikte Antlaşma'nın 13. maddesinde mağdurlara "iyileşme ve düşünme süresi" adı altında destek hakkı tanınmıştır.⁵⁷⁴ Bu

⁵⁶⁸ Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings, ss. 5-6.

⁵⁶⁹ Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings, s. 6.

⁵⁷⁰ Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings, ss. 5-6.

⁵⁷¹ Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings, s. 6.

⁵⁷² Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings, s. 7.

⁵⁷³ Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings, s. 7.

⁵⁷⁴ Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings, s. 7.

süre içerisinde mağdurlar sığındığı topraklardan gönderilmeyecek; kolluk kuvvetleri ve adli kurumlar gibi yetkili makamlarla iş birliği kurulmasına olanak sağlanacaktır.⁵⁷⁵

“Tazminat ve adli yardım” başlığı altında Antlaşma’nın 15. maddesinde taraf devletlerden mağdurlara tazminat talep etme hakkı verilmesi; hukuki ve adli yardım sağlanması ve bu hakların korunması talep edilmektedir.⁵⁷⁶ Böylece Antlaşmayla mağdurlara maddi/manevi tazminat hakkı tanınmıştır. Antlaşmaya göre taraf devletler, bireylerin mağduriyetinin giderilmesinden sorumludur.⁵⁷⁷ Ancak bu mağduriyetin giderilmesi için kullanılacak olan yöntem devletlere bırakılmıştır. Antlaşma’nın tavsiye niteliğindeki karara göre, devletler suçlulardan elde edeceği geliri mağdurların maddi/manevi mağduriyetinin giderilmesinde kullanılmalıdır. Bunun için sosyal yardım fonu veya tazminat fonu kurulmalıdır.⁵⁷⁸

AKİTS ve Palermo Protokolü karşılaştırıldığında; AKİTS’nin 39. maddesinde değinildiği üzere Antlaşma kendini Palermo Protokolü’nün tamamlayıcısı olarak kabul etmektedir.⁵⁷⁹ AKİTS, Palermo Protokolü’nün tekrarı olmadan onu ilerletmeyi istemiş ve yeni düzenlemelere yer vermiştir. Ancak, AKİTS, Palermo Protokolüyle benzerlik gösterirken bazı noktalarda ayrılır. Örneğin, Palermo Protokolü’nde insan ticaretinden genel hatlarıyla bahsedilirken, AKİTS insan ticaretinin belirlenmesi, bu suç türünün önlenmesine yönelik tedbirlerin alınması ve mağdur haklarına değinilmesi açısından Palermo Protokolü’nden daha geniş kapsamlıdır.

İlaveten, Palermo Protokolü’nde insan ticaretiyle mücadelede cezai yaptırımların gerekliliği üzerinde durulurken, AKİTS’nde insan ticareti mağdurlarının korunması gerektiği, bu suç türüne olan talebi azaltmak için devletler tarafından birtakım önlemlerin alınması gerektiği ifade edilmektedir. Sözleşme’nin Palermo Protokolü’nden ayrılan özelliği alınması gereken önlemlerde “devletlerin hukuk sistemleri” ve “gerekli durumlar” gibi sınırlamaların yer almamasıdır. Böylece AKİTS’nin insan ticareti ile mücadelede daha geniş bir kapsama sahip olduğu ortaya çıkmıştır.⁵⁸⁰ Ayrıca, insan hakları temelli yaklaşımın önemi artmıştır.

⁵⁷⁵ Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings, ss. 7-8.

⁵⁷⁶ Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings, s. 8.

⁵⁷⁷ Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings, s. 8.

⁵⁷⁸ Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings, s. 8.

⁵⁷⁹ Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings, s.16.

⁵⁸⁰ Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings, ss. 2-3.

Tüm bu açıklamalar ışığında, AKİTS iki hususa sahiptir. İlk olarak insan ticareti, insan hakları ihlali olarak kabul edilmiş ve taraf devletler tarafından mağdur hakları korunmaya çalışılmıştır. Bu bakımdan AKİTS, Palermo Protokolü'nden ayrılmaktadır. Bu gelişme ülkeler arası iş birliğinin sağlanması ile mağdurların en üst düzeyde korunması, sınır dışı edilmemesi ve tanzimat almaları gibi asgari koruma standartı ile insan haklarının korunması gerektiğini gösterir. AKİTS cinsiyet eşitliğini sağlamak amacıyla insan ticaretini engellemeye, mağdur haklarını korumaya ve üye devletler arasındaki iş birliğini artırmaya çalışmıştır. Bu durumda kısaca, insan hakları çerçevesinde mağdurlara uygulanması için koruma politikası geliştirilmiştir.

İkinci olarak, AKİTS insan ticaretinin yayılmasına neden olan tacirlerin cezalandırılması ve bu suç türü üzerine birtakım gerekli düzenlemeler yapmıştır. İnsan ticareti mağdurlarının sömürülmesi üzerine ekonomik çıkar sağlayanların cezalandırılması ve bu cezalandırılmanın izleme mekanizması tarafından denetlenmesi insan ticareti ile mücadelede yapılan düzenlemelere örnek gösterilebilir.

Palermo Protokolü ve AK tavsiye kararları çerçevesinde ortaya çıkan AKİTS, bağlayıcı ve emredici hükümlere metin içerisinde yer vermeyip, tavsiye niteliğinde maddelere yer vermiş olmasıyla eleştirilir. Günümüzde, AKİTS ile insan ticaretiyle mücadele üzerine benimsenen düzenlemeler ideal değildir. İnsan ticareti mağdurlarının korunmasında AKİTS yetersizdir. Mağdurların sayısı net olarak bilinmemektedir.

Sonuç olarak, eksiklerine rağmen AKİTS, insan ticareti ile mücadelede bir devrimdir. Antlaşma günümüzde mağdur haklarının korunmasına odaklanan bakış açısı ile insan hakları çerçevesinde insan ticaretiyle mücadelede önemli bir rol oynamaktadır. AKİTS, insan hakları çerçevesinde ortaya çıkan ilk bölgesel sözleşmedir.⁵⁸¹ Avrupa'da bu Antlaşma insan ticaretinin engellenmesi, mağdurların korunması ve tacirlerin cezalandırılması konusunda devletler için zorunluluktur.⁵⁸² Bu yönüyle AKİTS, mağdurlara tanınan temel hak ve özgürlükler ve insan ticaretinin engellenmesi üzerine ortaya çıkan eylem planları ve düzenlemeler ile AİHM ve AİHM içtihatlarının gelişmesine katkıda bulunmuştur. Günümüzde AKİTS ve AİHS, AİHM kararları ve içtihatlarının belirlenmesinde rol oynamaktadır. Aşağıda değinileceği

⁵⁸¹ Aronowitz, s. 160.

⁵⁸² Aronowitz, s. 160.

üzere, AİHM tarafından insan ticareti çerçevesinde görülen davalarda alınan kararlar AKİTS ve AİHS'ne atıfta bulunularak bu davalar çözümlenmeye çalışılmıştır.

D. İnsan Ticareti Çerçevesinde AİHM Tarafından Görülen Davaların İncelenmesi

Geçmişten günümüze devletler arası şikayetler ve temel hak ve özgürlüklerin ihlalleri ile ortaya birtakım bağlayıcı AİHM kararları çıkmıştır. İnsan ticaretiyle mücadelede de AİHM'nin bağlayıcı kararları önemli bir rol oynamaktadır.⁵⁸³ Çalışmanın bu kısmında, Palermo Protokolü, AKİTS ve AİHS'nin maddeleri üzerinden AİHM içtihatları çerçevesinde görülen insan ticaretine yönelik davaların insan ticaretinin engellenmesi, tacirin cezalandırılması ve mağdurun korunması çerçevesinde değerlendirilmesi yapılacak ve AİHM kararları çerçevesinde insan ticaretiyle mücadelede atılan adımlar ve kazanımlar incelenecektir. Bunlar, Siliadin'in Fransa devletine karşı açmış olduğu dava, Oxana Rantseva adlı Rus vatandaşın uğramış olduğu insan hakları ihlâli neticesinde Rusya devletinin Güney Kıbrıs devletine açmış olduğu dava ve L.E./Yunanistan davasıdır.

1. Siliadin Davası

Siliadin davası, Fransa'ya çalışmaya gelen reşit olmayan Togolu Siliadin'in Fransız ailenin yanında ev hizmetlisi olarak haftanın yedi günü boyunca çok ağır şartlar altında çalıştırılması, okula gitmesine izin verilmemesi ve pasaportuna el konulmasıyla Fransa Ceza Mahkemesi'nde açılan bir davadır.⁵⁸⁴ Kararı haksız bulan mağdur AİHM'ne başvurmuştur.⁵⁸⁵ Aslında, bu dava dolaylı olarak insan ticareti çerçevesinde değerlendirilmektedir.

Siliadin'in Fransız aileye karşı açmış olduğu davada; Siliadin, Fransız yasalarının bu konu üzerindeki yetersizliğinden dolayı haksız bulunmuş, yargılama

⁵⁸³ **Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms**, s. 7.

⁵⁸⁴ Council of Europe, European Court of Human Rights, “**Case of Siliadin v. France (Applicaton 73316/01)**”, Strasbourg, 2005, ss. 45-58.

⁵⁸⁵ Case of Siliadin v. France (Applicaton 73316/01), ss. 45-58.

sonunda Fransız aile Fransa Ceza Mahkemesi tarafından beraat etmiştir.⁵⁸⁶ Bunun üzerine, Siliadin, temel hak ve özgürlüklerin Fransa devleti tarafından aktif bir şekilde korunmaması, AİHS'nin 4. maddesi uyarınca kölelik, zorla çalıştırılma ve insanlık dışı muamelelerin engellenememesi, AK Parlamenterler Meclisi'nin "Ev Hizmetlilerinin Köleleştirilmesi: Kulluk, Çocuk Bakıcıları ve Posta ile 'Sipariş Edilen Gelinler' ile ilgili 1663 (2004) sayılı" Tavsiye Kararı'na uyulmaması ve bu suç türlerinin meşrulaştırılması üzerine AİHM'ye başvurmuştur.⁵⁸⁷

AİHM tarafından incelenen Siliadin davası, söz konusu olayın insan ticareti çerçevesinde gerçekleşen bir insan hakları ihlali olup olmadığını değerlendirmektedir. Ayrıca, AİHM, bu olayın AİHS'nin 3. ve 4. maddelerine aykırı olup olmadığını da incelemiştir.⁵⁸⁸ Yapılan incelemeye göre; Siliadin, yasadışı yollarla girdiği ülkede tutuklanma korkusu içerisindeydi. Fransız aile de bu durumun farkındadır.⁵⁸⁹ Bununla birlikte aile Siliadin'in bu korkusundan yararlanarak, Siliadin'in yasa dışı bulunduğunu ülkede çalışma ve oturma izni almasını sağlamaya yönelik vaatlerde bulunmuş ve ağır şartlarda çalıştırmıştır. Ancak, ailenin hiçbir izin girişiminde bulunmadığı ortaya çıkmıştır.⁵⁹⁰ Dahası, Siliadin'in reşit olmaması ve zorla çalıştırıldığı da göz önünde bulundurulmuştur. Aslında Siliadin her ne kadar tehdit edilmemiş olsa da pasaportu elinden alınıp zorla çalıştırılmış ve bunun sonucunda yaşama ve hareket özgürlüğünün kısıtlanmasıyla birlikte üzerinde kurulan baskıyla psikolojik şiddete maruz kalmıştır. Ancak, tüm bu gelişmelere rağmen AİHM bu davanın kölelik ve insan ticareti kategorileri altında değerlendirilmeyeceği sonucuna ulaşmış, davayı "zorla çalıştırma" ve "kulluk" kategorisi altında değerlendirmiştir.⁵⁹¹

İnceleme sonucunda, AİHM, Fransız Ceza Mahkemesi'nin ve Fransız Ceza Kanunu'nun yetersiz kaldığını vurgulayarak, AİHS'nin 4 maddesinin "zorla çalıştırma" ve "kulluk" çerçevesinde ihlal edildiği hükmüne varmıştır. Böylece, taraf devletlere AİHS'nin maddelerinin uygulanması üzerine yükümlülük verilmiştir.⁵⁹²

⁵⁸⁶ Case of Siliadin v. France (Applicaton 73316/01), ss. 142-144.

⁵⁸⁷ Case of Siliadin v. France (Applicaton 73316/01), ss. 45-58.

⁵⁸⁸ Case of Siliadin v. France (Applicaton 73316/01), ss. 45-58.

⁵⁸⁹ Case of Siliadin v. France (Applicaton 73316/01), ss. 45-58.

⁵⁹⁰ Case of Siliadin v. France (Applicaton 73316/01), ss. 45-58.

⁵⁹¹ Case of Siliadin v. France (Applicaton 73316/01), ss. 45-58.

⁵⁹² Case of Siliadin v. France (Applicaton 73316/01), ss. 45-58.

Siliadin davasının AİHM tarafından insan ticareti altında değerlendirilmemesi AKİTS ile insan ticaretiyle mücadelede meydana gelen gelişmelerin yayılmasını engellemektedir. Aslında, AİHM'nin bu davayı insan ticareti olarak değerlendirmesi gerekir. Ancak, insan ticaretinin tanımında yer alan soyut fiiller bu davada gerçekleşen fiillerin bu suç türü altında değerlendirilmesine engel olmuştur. Bununla birlikte AİHM'nin bu davayı “kulluk” ve “zorla çalıştırma” kategorilerinde değerlendirerek sonuca varmak istediği söylenebilir. Bu yüzden AİHM her ne kadar AİHS'ne bağlı olsa da bu süreç içerisinde insan ticaretinin belirlenmesi ve bu suç türüyle mücadelede pasif bir rol üstlenmiştir.

2. Rantsev Davası

Rantsev davası, AİHM tarafından görülen önemli davalardan biridir. Bu dava, Oxana Rantsev adlı Rus sanatçının Güney Kıbrıs'ta öldürülmesi sonucu Rusya devletinin Güney Kıbrıs devletine insan haklarının ihlâl edildiği gerekçesi ile açılmıştır.⁵⁹³ Güney Kıbrıs'a sanatçı vizesiyle çalışmaya giden Rus vatandaşı Oxana Rantsev, bir eğlence mekânında çalışmaya başlamış; ancak, bir süre sonra ülkesine dönmek için ayrılma isteğini işyeri sahibine iletmiştir. İsteği kabul edilmeyen Rantsev, işi terk etmesi üzerine işyeri sahibi tarafından ülkeye yasadışı yollarla giriş yaptığı gerekçesiyle polise şikâyet edilerek yakalattırılmıştır.⁵⁹⁴ Sorgulamada, ülkeye yasa dışı yollarla giriş yapmadığı anlaşılan Rus sanatçı serbest bırakılır ve işyeri sahibinden sanatçıyı polis merkezinden alması istenir. Ancak, polis merkezinden alınan sanatçı, iş yeri sahibi tarafından götürülen binanın balkonundan düşerek ölmüştür.⁵⁹⁵ Güney Kıbrıs yetkilileri tarafından incelenen olayda Rantsev'in kazayla düştüğü sonucuna varılmış, öldürme şüphesiyle yargılanan iş yeri sahibi delil yetersizliğinden dolayı serbest bırakılarak dava kapanmıştır.⁵⁹⁶

Verilen karar üzerine ölen sanatçının ailesi, Rus ve Güney Kıbrıs yetkililerini, kızlarının ölümünü yeterince soruşturmadıkları, bireylerin insan ticareti mağduru olmaması için gerekli önlemleri almadıkları ve Güney Kıbrıs devletinin Rantsev'in

⁵⁹³ Council of Europe, European Court of Human Rights, “**Case of Rantsev v. Cyprus and Russia (Application 25965/04)**”, Strasbourg, 2010, ss. 41-46.

⁵⁹⁴ Case of Rantsev v. Cyprus and Russia (Application 25965/04), ss. 41-46.

⁵⁹⁵ Case of Rantsev v. Cyprus and Russia (Application 25965/04), ss. 41-46.

⁵⁹⁶ Case of Rantsev v. Cyprus and Russia (Application 25965/04), ss. 41-46.

hayatını korumak için önlem almaması üzerine Rusya ve Güney Kıbrıs devletlerini AİHS'nin 2., 4. ve 5. maddelerini ihlal ettikleri gerekçesi ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine şikâyetle bulunmuştur.⁵⁹⁷

İncelenen davada AİHM, Güney Kıbrıs'ın olayı tam olarak soruşturmaması üzerine AİHS'nin 2. maddesinin ihlal edildiği sonucuna varırken, Rusya'nın bu madde çerçevesinde bir ihlâlî olmadığına karar vermiştir.⁵⁹⁸ Kararda, AİHS'nin 4. maddesinin her iki devlet tarafından ihlâl edildiği ve insan ticaretinin yaşanmasına öncülük ettikleri; özgürlük ve güvenlik hakkı çerçevesinde AİHS'nin 5. maddesinin Güney Kıbrıs tarafından ihlâl edildiğine hükmedilmiştir.⁵⁹⁹ Rantsev davası, insan ticareti çerçevesinde değerlendirilmiş, Palermo Protokolü'nün 3. maddesi, Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Antlaşması'nın 4. maddesi ve AİHS'nin 4. maddesinin ihlâl edildiği vurgulanmıştır.⁶⁰⁰

AİHM, insan ticaretinin AİHS'nin 4. maddesi bağlamında değerlendirilip değerlendirilmeyeceğini tartışmış ve AİHS'nin bugünün koşullarına göre yorumlanmasından hareketle Palermo Protokolü'nün 3. maddesi ve AKİTS'in 4. maddesindeki anlamıyla insan ticaretinin AİHS'nin 4. maddedeki kapsamı içerisinde değerlendirilmesi kabul edilmiştir. Palermo Protokolü ve AKİTS insan ticaretinin engellenmesi, faillerin cezalandırılması ve mağdurların korunması üzerine alınması gereken önlemlerin tümünü kapsayıcı bir yaklaşım benimsemiştir. Bu durumu vurgulayan AİHM, sadece faillerin cezalandırılmasının insan ticaretiyle mücadelenin tek yönlü bir yaklaşım çerçevesinde şekillenmesi sebebiyle sebebiyle insan ticaretiyle mücadele konusunda verilen kararların yetersiz olduğunu savunmuştur.⁶⁰¹ Bunun üzerine, AİHM Siliadin davasındaki tutumunu genişleterek taraf devletlerin insan ticaretiyle mücadeleyi tüm yönleriyle uygulamaları gerektiğini savunmuş ve bütünsel ve kapsayıcı uluslararası bir yaklaşımın ortaya çıkmasını sağlamıştır.

AİHM'nin bütünsel yaklaşımına göre, üye devletler, insan ticaretiyle mücadelede yasal düzenleme sağlamalı; mağdurların korunabilmesi için koruyucu ve operasyonel tedbirler almalıdır. Bu tedbirler, devletlerin bireylerin ticarete maruz

⁵⁹⁷ Case of Rantsev v. Cyprus and Russia (Application 25965/04), ss. 41-46.

⁵⁹⁸ Case of Rantsev v. Cyprus and Russia (Application 25965/04), ss. 41-46.

⁵⁹⁹ Case of Rantsev v. Cyprus and Russia (Application 25965/04), ss. 41-46.

⁶⁰⁰ Case of Rantsev v. Cyprus and Russia (Application 25965/04), ss. 41-46.

⁶⁰¹ Case of Rantsev v. Cyprus and Russia (Application 25965/04), ss. 41-46.

kalma veya şüpheyeye yol açan durumların farkına varılması sağlayan tedbirlerdir.⁶⁰² Kolluk kuvvetleri ve göç idaresi görevlileri gibi yetkililerin eğitilmesi de bu tedbir içerisinde değerlendirilebilir. AİHM'nin benimsediği kapsayıcı yaklaşıma göre ise, insan ticareti vakaları taraf devletler tarafından herhangi bir şikâyet aranmaksızın araştırılıp soruşturulmalıdır. Ayrıca, insan ticareti vakaları kendi toprakları dışında gerçekleşse de devletler uluslararası alanda diğer devletlerle iş birliği yapmalıdır. Kaynak, transit ve hedef ülkeler arasında iş birliğinin sağlanması gerekmektedir. Kısaca, AİHM, Siliadin davasındaki benimsemiş olduğu pasif tutumdan uzaklaşıp insan hakları temelli yaklaşımı benimseyerek insan ticareti ve bu suç türüyle mücadelede önem vermiş ve ve AKİTS'te sağlanan kazanımların AİHS'nin yorumlanması yoluyla korunması sağlanmıştır. Böylece üye devletlere de insan ticaretiyle mücadelede sorumluluk yüklemiştir.

3. L.E./Yunanistan Davası

Yunanistan Davası'nda, barlarda çalıştırılmak ve cinsel sömürü olarak kullanılmak üzere yasa dışı yollarla Nijerya'dan Yunanistan'a getirilen L.E.'nin pasaportuna yasadışı göçü gerçekleştiren Yunan vatandaşı K.A. ve Nijerya vatandaşı D.J. tarafından el konulmuştur. L.E.'nin yapmış olduğu iltica başvurusu sonuçsuz kalmıştır.⁶⁰³ Sınır dışı edilme kararının alınmış olması üzerine L.E., insan ticareti mağduru olduğunu ileri sürerek K.A. ve D.J. hakkında suç duyurusunda bulunmuştur.⁶⁰⁴ İlk başta, savcılık tarafından talep reddedilmiştir. L.E.'nin ilerleyen zamanlarda yapmış olduğu başvuruyla kendisine insan ticareti mağduru statüsü tanınmış, şikâyet ettiği kişiler hakkında soruşturma başlatılmıştır.⁶⁰⁵ Ancak, suçu gerçekleştirenlerin de insan ticareti mağduru olarak kabul edilmesiyle K.A. ve D.J. beraat etmişler, dava dosyası kapatılmıştır.⁶⁰⁶ Bunun üzerine L.E., AİHM'ne başvurmuştur.⁶⁰⁷

⁶⁰² Case of Rantsev v. Cyprus and Russia (Application 25965/04), ss. 41-46.

⁶⁰³ Council of Europe, European Court of Human Rights, "Case of L.E v. Greece (Application 71545/12)", Strasbourg, 2016, ss. 28-36.

⁶⁰⁴ Case of L.E v. Greece (Application 71545/12), ss. 28-36.

⁶⁰⁵ Case of L.E v. Greece (Application 71545/12), ss. 28-36.

⁶⁰⁶ Case of L.E v. Greece (Application 71545/12), ss. 28-36.

⁶⁰⁷ Case of L.E v. Greece (Application 71545/12), ss. 28-36.

L.E.'nin AİHM'ne yapmış olduğu başvuruda, mağdurun şikâyeti üzerine kolluk kuvvetlerinin şikâyeti araştırmada gecikmesi, soruşturmada yaşanan aksaklıklar, insan ticareti tacirlerinin beraat ettirilmesi ve insan ticareti mağduru statüsünün geç verilmesi üzerine Yunan devletinin AİHS'nin 4. maddesini ihlal ettiği ve taraf devletlere yüklenen sorumluluğu yerine getirmediği gibi unsurlar yer almıştır.⁶⁰⁸ AİHM, Rantsev davasında olduğu gibi davayı incelediğinde, Yunan devletinin insan ticareti çerçevesinde AİHS'nin 4. maddesini ihlal ettiği sonucuna varmıştır.⁶⁰⁹ Yunan devletinin insan ticaretiyle mücadele konusundaki ekonomik, politik ve hukuki düzenlemelerin yapılması gibi sorumlulukları metin üzerinde yerine getirse de operasyonel açısından sorumluluklarını yerine getirmediğine kanaat getirilmiştir.⁶¹⁰ Ancak, soruşturma ve kovuşturma evrelerinin yeterince aktif olmaması, taraf devletlerin usuli yükümlülüklerine saygı göstermediğini göstermiştir.⁶¹¹ AİHS, AKİTS ve 2011/36/EU sayılı Direktife göre taraf devletler, bireylerin herhangi bir ihlale maruz kalması veya kalma şüphesi durumunda bireyleri bu riskten korumakla yükümlüdür. Aksi durumda AİHS'nin 4. maddesine bir ihlal söz konusudur.⁶¹² L.E.'nin insan ticareti mağduru olduğunu yetkililere paylaşmasının üzerine herhangi bir koruyucu önlem alınmaması ve makul sürenin aşılmasıyla ihlal gerçekleşmiştir.⁶¹³

Yapılan açıklama üzerine AİHM'nin varmış olduğu sonuç, ön araştırma ve soruşturma yapılırken ciddi gecikmelerin yaşanması, L.E.'nin mağdur eden olayın yetkililer tarafından tam olarak incelenmediği, devletler arasında iş birliği kurulmadığına yöneliktir.⁶¹⁴ AİHM tarafından alınan karar ile insan ticareti suç türünün pekiştirildiği sonucuna varılmıştır.⁶¹⁵ Ancak, AİHM'in, Siliadin davasında olduğu gibi çok fazla aktif rol oynayamadığı, insan ticareti ile mücadele konusunda Rantsev davasında sağlamış olduğu gelişmeye ilaveten yeni bir gelişme kaydetmemiş olduğu görülmektedir. AİHM vermiş olduğu kararlar sadece insan ticareti tacirlerinin

⁶⁰⁸ Case of L.E v. Greece (Application 71545/12), ss. 28-36.

⁶⁰⁹ Case of L.E v. Greece (Application 71545/12), ss. 28-36.

⁶¹⁰ Case of L.E v. Greece (Application 71545/12), ss. 28-36.

⁶¹¹ Case of L.E v. Greece (Application 71545/12), ss. 28-36.

⁶¹² Case of L.E v. Greece (Application 71545/12), ss. 28-36.

⁶¹³ Case of L.E v. Greece (Application 71545/12), ss. 28-36.

⁶¹⁴ Case of L.E v. Greece (Application 71545/12), ss. 28-36.

⁶¹⁵ Case of L.E v. Greece (Application 71545/12), ss. 28-36.

cezalandırılması üzerine odaklandığı ve taraf devletlerin insan ticaretiyle mücadelele yönelik gerçekleştirmiş oldukları yenilikleri yeterli görmesi sebebiyle eleştirilmeye başlanmıştır.⁶¹⁶

4. İnsan Ticareti Çerçevesinde AİHM Tarafından Görülen Davaların İncelenmesi

a. İnsan Ticaretini Önleme, İşbirliği ve Diğer Önlemler

İnsan ticaretini önleme, devletler veya uluslararası örgütler arası iş birliğinin kurulması ve bu konu üzerine önlemlerin alınması sürecinde AİHM tarafından görülen Siliadin, Rantsev ve L.E/Yunanistan davaları belirleyici olmuştur.

İlk olarak Siliadin davası, insan ticaretiyle mücadelele değinilmiş ilk dava olarak bilinmektedir. Bu dava, Palermo Protokolü'nün 3. maddesi, AKİTS'in ise 4. maddesi üzerinde insan ticareti tanımı çerçevesinde değerlendirildiğinde; tanım çerçevesinde yer alan insan ticareti fiillerinin bu davayı kapsamadığı görülmektedir.⁶¹⁷ Bu davaya göre Siliadin adlı kişi somut bir şekilde insan ticaretine maruz kalmamış daha çok psikolojik şiddet yaşamıştır. Bu durum insan ticaretinin tespitini ve önlenmesini engellemektedir.

İlaveten, AİHS'nin 3. ve 4. maddeleri, "1325 (1997) sayılı Ev Çalışanlarının Köleleştirilmeye Çalışılmasına Yönelik" tavsiye kararı ve "Ev Hizmetlilerinin Köleleştirilmesi: Kulluk, Çocuk Bakıcıları ve Posta ile 'Sipariş Edilen Gelinler' ile ilgili 1663 (2004) sayılı" tavsiye kararının yanında çocuk ticaretini önlemeye yönelik tavsiye kararları kapsamında Siliadin davası değerlendirilebilir. Bu tavsiye kararları ve uluslararası belgelere göre Siliadin'in reşit olmaması çocuk olarak değerlendirildiğini göstermektedir. Bunun üzerine, Siliadin davasında insan ticaretiyle mücadele ve ticareti önleme üzerine bir sonuca varılamamıştır.

Bunun sebebi olarak AİHS'nin 4'üncü maddesinde yer alan "kölelik", "kulluk" ve "zorla çalıştırma" gibi kavramların net bir şekilde açıklanmamış olması gösterilebilir. Sözleşme kapsamında bu kavramlar 1926 tarihli Kölelik

⁶¹⁶ Valentina Milano, "The European Court of Human Rights Case Law on Human Trafficking in Light of L.E. v. Greece: A Disturbing Setback?", **Human Rights Law Review**, Cilt:17, Sayı:1, ss. 725-726.

⁶¹⁷ Case of Siliadin v. France (Applicaton 73316/01), ss. 45-58.

Sözleşmesi’ndeki tanımlara göre açıklanmaya çalışılmıştır. Dar kapsamda açıklanan kavram tanımlarının, Siliadin açısından “köle” yerine “kul” olarak değerlendirilmesine; devletler açısından ise bu suç türüyle mücadelede devletler tarafından gerekli önlemlerin alınmamasına, devlet iç hukuk sistemlerinin düzenlenmemesine veya insan haklarına yönelik düzenlemelerin devletler tarafından uygulanmamasına neden olduğu düşünülebilir. Dolayısıyla, Siliadin davasında AİHM’in pasif bir rol oynayarak insan ticaretinin meşrulaştırılmasına ve insan temel hak ve değerlere saygı gösterilmemesine yol açtığı ve bu suç türlerini Sözleşme’ye ekleme konusunda çekingen davrandığı şeklinde bir değerlendirme yapılabilir.

Bu çalışma kapsamında değerlendirilen Rantsev davası, AİHS’nin 4. maddesinde yer alan kölelik, kulluk ve zorla çalıştırma kavramlarının yanına insan ticareti kavramının eklenmesi ve insan ticareti statüsü üzerine hukuki düzenlemelerin gerçekleştiği ilk davadır.⁶¹⁸ Bu davadan sonra gerçekleşen diğer tüm gelişmelerde insan ticaretine maruz kalanlar “mağdur” statüsünde değerlendirilmeye başlanmıştır.⁶¹⁹ Bunun üzerine Rantsev davasının insan ticaretinin önlenmesi çerçevesinde değerlendirildiğinde, devletlerin düzenlemelerine katkı sağladığı söylenebilir.

Siliadin davasından sonra ortaya çıkan Rantsev davası, Güney Kıbrıs’a sanatçı vizesiyle çalışmaya giden Rus vatandaşı Oxana Rantsev’in, ülkesine dönmek için ayrılma isteği üzerine işyeri sahibi tarafından öldürülmesi üzerine Güney Kıbrıs ve Rus devletlerine karşı açılan bir davadır. Bu dava, AİHM tarafından Palermo Protokolü’nün 3. maddesi, AKİTS’nin 4. maddesi ve AİHS’nin 4. maddesinin ihlal edildiğini vurgulamaktadır.⁶²⁰ AİHM tarafından insan ticaretiyle mücadele üzerine uygulama ve yorumların azlığı, bu suç türlerine maruz kalanlar üzerinde endişe ve korku yaratmaktadır. Hukuki belirsizliğin insan ticareti mağdurlarının yararına olmadığını savunmak mümkündür. Bu davanın insan ticaretiyle mücadeleye yönelik içtihat eksikliğini göstermiş olması nedeniyle insan ticareti kavramının gelişimi ve insan ticaretiyle mücadele üzerine alınması gereken önlemlere ivme kazandırdığı söylenebilir. Ancak, soruşturma ve kovuşturma hususlarındaki eksiklikleri gidermek amacıyla insan ticaretinin ceza hukuku boyutuna kaymasıyla alınan önlemlerin daha

⁶¹⁸ Case of Rantsev v. Cyprus and Russia (Application 25965/04), ss. 41-46.

⁶¹⁹ Case of Rantsev v. Cyprus and Russia (Application 25965/04), ss. 41-46.

⁶²⁰ Case of Rantsev v. Cyprus and Russia (Application 25965/04), ss. 41-46.

çok faillerin cezalandırılmasına yönelik gerçekleştirilmesi AİHM'nin Rantsev davasıyla insan ticaretiyle mücadele için yetersiz kaldığı kabul edilebilir. Bunun üzerine AİHM'nin tek yönlü tutumundan vazgeçerek insan hakları tutumunu genişletmesiyle bütünsel ve kapsayıcı uluslararası bir yaklaşım benimsemesi beklenmektedir.

Zamanla, AİHM ceza hukuku anlayışından uzaklaşarak insan hakları temelli yaklaşıma doğru yönelmiştir. Buna örnek olarak, göç, vize politikası, çalışma ve oturma izni gibi konularda,

- bu konuların insan ticaretiyle mücadele kavramına uyumlu hale getirilmesi,
- mağdurların kişisel verilerinin gizliliği ile mağdur statüsüne düşmesinin engellenmesi,
- adli kurum ve kolluk kuvvetleri arasında iş birliği kurulması,
- insan ticaretiyle mücadele konusunda bilinçlendirme çalışmalarının yapılması gösterilir.⁶²¹

Rantsev davasının en önemli yönü, insan ticaretiyle mücadelede devletlere sorumluluk verilmesidir. Örneğin, AİHM'in bu olay çerçevesinde almış olduğu karara göre Güney Kıbrıs ve Rusya devletleri tarafından insan ticaretiyle mücadele konusunda yasal ve idari düzenlemelerin gerçekleştirilmesi, bu suç türüne karşı koruyucu önlemler alınması ve bu suç türünün soruşturulma zorunluluğu getirilmiştir.⁶²² Böylece, AİHM'in, Siliadin davasında benimsemiş olduğu pasif tutumundan uzaklaşarak insan hakları temelli yaklaşımı benimseyip insan ticareti ve bu suç türüyle mücadeleye önem verdiği düşünülebilir.

L.E/Yunanistan davası, barlarda çalıştırılmak ve cinsel sömürü amacıyla yasa dışı yollarla Nijerya'dan Yunanistan'a getirilen L.E.'nin pasaportuna el konulması, iltica başvurularının sonuçsuz kalması ve sınır dışı edilme çalışmaları üzerine Yunanistan'ın AİHS'nin 4. maddesi kapsamında insan ticareti mağdurlarının korunması ve faillerin cezalandırılması gibi yükümlülükleri yerine getirmemesinden dolayı açılmış bir davadır.⁶²³ Bu dava, insan ticaretiyle mücadele konusunda Siliadin ve Rantsev davaları kadar önemli kabul edilebilir.⁶²⁴ AİHM, insan ticareti

⁶²¹ Case of Rantsev v. Cyprus and Russia (Application 25965/04), ss. 41-46.

⁶²² Case of Rantsev v. Cyprus and Russia (Application 25965/04), ss. 41-46.

⁶²³ Case of L.E v. Greece (Application 71545/12), ss. 28-36.

⁶²⁴ Case of L.E v. Greece (Application 71545/12), ss. 28-36.

çerçevesinde yasal ve idari düzenlemelerin olup olmadığını, mağdurun korunmasına yönelik önlemlerin alınıp alınmadığını ve adli kurum ve kolluk kuvvetleri arasında bir ilişki olup olmadığını incelenmiş ve sonuç olarak AİHS'nin 4. maddesinin ihlal edildiği sonucuna varmıştır.⁶²⁵ Palermo Protokolü, AİHS, AKİTS ve 2011/36/EU sayılı Direktifine göre taraf devletler, bireylerin herhangi bir ihlalle maruz kalması veya kalma şüphesi durumunda bireyleri bu riskten korumakla yükümlüdür. Devletlerin insan ticaretiyle mücadele için alacakları önlemlerin bu belgelerle uyumlu olması gerekmektedir.

Burada insan ticaretiyle mücadelede AİHM'in söz konusu sözleşmelere bağlı hareket etmesi, bu davayla kazanılan önemli bir özelliktir. Ancak, bu süreç içerisinde idari ve yasal düzenlemelerin içeriği konusunda belirsizliğin devam etmesi, mahkemenin ve sözleşmelerin eksikliğidir. AİHM tarafından alınan karar ile insan ticareti suç türünün ve mağdur statüsünün pekiştirildiği sonucuna varılabilir. Bu gelişmeyle mağdurların yeniden mağdur olmalarının önüne geçilmeye çalışılmış, sınır dışı edilme üzerine düzenleme değiştirilmiş ve bireylerin mağdurken işlemiş olduğu suçlardan sorumlu tutulmaması üzerine düzenlemelerin yapılması sağlanmıştır.⁶²⁶ Ancak, bu davada AİHM'in, Siliadin davasında olduğu gibi çok fazla aktif rol oynayamadığı, insan ticareti ile mücadele konusunda Rantsev davasında sağlamış olduğu gelişmeye ilaveten yeni bir gelişme sağlayamadığı söylenebilir. AİHM vermiş olduğu kararlar sadece insan ticareti tacirlerinin cezalandırılması üzerine odaklanmış, taraf devletlerin insan ticaretiyle mücadeleye yönelik gerçekleştirmiş oldukları tedbirleri yeterli görmüştür. İnsan ticareti üzerine farkındalığın sorgulanmaması eleştiri konusu olmuştur.⁶²⁷ Oysaki L.E.'nin savcılığa yapmış olduğu başvurular incelenmiş olsaydı bir mağduriyetin olduğu anlaşılabilirdi. Bu durum da insan ticareti ve toplumsal cinsiyet üzerine toplum ve mağdurların karşılaşması muhtemel kamu görevlilerine farkındalık arttırıcı eğitimlerin eksikliğini göstermektedir.

Tüm bu davalar incelendiğinde, insan ticaretiyle mücadele amacıyla AİHM'ne başvuru yapıldığı görülmektedir. Ancak, insan ticaretinin önlenmesinde AİHM Rantsev ve L.E./ Yunanistan davalarının etki alanlarının sınırlı olmasına rağmen

⁶²⁵ Case of L.E v. Greece (Application 71545/12), ss. 28-36.

⁶²⁶ Case of L.E v. Greece (Application 71545/12), ss. 28-36.

⁶²⁷ Nisan Kuyucu, "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde İnsan Ticareti: Rantsev ve Sonrası", **Fe Dergisi**, Cilt:9, Sayı:2, 2017, ss. 38-40.

kölelik, kulluk ve zorla çalıştırma kavramlarının belirginleştirilmesi ve insan tacirlerinin cezalandırılmasının sağlanmasıyla Siliadin davasındaki pasif tutumundan uzaklaşması bakımından Avrupa’da önemli rol oynadığı düşünülebilir.⁶²⁸ Siliadin davasıyla AİHM’nin karar verme mekanizmalarının, AİHS, AKİTS ve Palermo Protokolü çerçevesinde insan ticaretini önleme konusunda yetersiz kalması, kölelik, kulluk ve zorla çalıştırma yasağının uluslararası hukukla uyumlu ve ayırım noktaları belirgin şekilde tanımlanmaması, taraf devletlerin sorumluluklarının uluslararası hukukun gereklerine göre belirlenmemesi ve köleliğin çağdaş görünümüne ilişkin yaklaşımının ortaya konulmaması üzerine eleştirilmektedir.⁶²⁹

b. İzleme Mekanizması ve Tacirin Cezalandırılması

AİHM tarafından değerlendirilen tüm davalarda insan ticareti dolaylı veya doğrudan gerçekleşmektedir. Ancak, devletlerin yasal ve idari düzenlemelerindeki eksikliklerden dolayı insan ticareti önlenememiş, mağdurlar korunamamış ve tacirler cezalandırılamamıştır. AİHM tarafından görülen Siliadin, Rantsev ve L.E./Yunanistan davalarında, devletlerin hukuk sistemleri ve uluslararası belgeler insan ticaretine yönelik sorunlar çözülmeye çalışılmıştır. Ancak, bu davalar tacirin cezalandırılması çerçevesinde değerlendirildiğinde; Siliadin davasıyla insan ticaretini önleme ve tacirlerin cezalandırılmasına ilişkin herhangi bir sonuca varıldığı veya insan hakları çerçevesinde herhangi bir katkı sağladığı söylenemez.

Siliadin’in maruz kaldığı ekonomik ve sosyal koşullar değerlendirildiğinde; AİHM’den AİHS’nin 4. maddesinde yer alan ekonomik ve sosyal hakların korunmasına yönelik bir garanti vermesi beklenmektedir.⁶³⁰ Bununla birlikte AİHM’nin mağdurların korunmasına yönelik eksikliğine rağmen Siliadin davasında mağduru korumaya çalışması, insana değer verildiğinin göstergesi olarak düşünülebilir. Genel hatlarıyla bu dava, Fransa’ya çalışmaya gelen Siliadin’in Fransız aile tarafından okula gitmesine izin verilmeyip pasaportuna el konulması, üstelik oturma izni ve çalışma izni gibi resmi izinlerin verileceğine yönelik vaatlerde bulunularak kandırılması ve ağır şartlar altında çalıştırılması üzerine psikolojik şiddete

⁶²⁸ Kuyucu, ss. 38-40.

⁶²⁹ Kuyucu, ss. 38-40.

⁶³⁰ Case of Siliadin v. France (Applicaton 73316/01), ss. 45-58.

maruz kalması nedeniyle açılmış bir davadır.⁶³¹ Olay çerçevesinde önemli olan nokta tacirlerin cezalandırılması değil, mağdurların haklarını araması ve haklarını koruma amaçlı göstermiş olduğu çabadır.

Bu olayın AİHM tarafından insan ticareti kategorisi yerine kulluk çerçevesinde değerlendirilmiş olması, mağdurlar açısından bu suç türünün meşrulaştırılması ve bireyler tarafından kabullenilmesine neden olduğu düşünülmektedir.⁶³² AİHM’ne göre ortada herhangi bir suç bulunmadığı için cezalandırılacak bir durum da yoktur. Dolayısıyla bu davanın insan ticaretinin engellenmesi ve tacirin cezalandırılması çerçevesinde değerlendirilmemesi bu suç türüyle mücadelede ortaya çıkabilecek gelişmeleri engellemektedir.

AİHM tarafından insan ticareti konusunda görülen davalardan bir diğeri olan Rantsev davası ile AİHS’nin 4. Maddesi üzerinden devletlere çeşitli yükümlülükler verilmiştir. İnsan ticaretiyle mücadelede mağdurları etkili koruma yöntemleri üzerine önlemlerin alınması için bu suç türü üzerine gerekli soruşturmanın yapılması gerekmektedir.⁶³³ Ancak, bu durum üzerine somut unsurların gösterilmemesi devletlere insan ticaretiyle mücadele için tanımlanan yükümlülüklerin yerine getirilmemesine ve yapılması gerekenlerin belirsizliğine neden olmaktadır. Dolayısıyla AİHM’in devletlerin yükümlülükleri yerine getirmesi konusunda teşvik edici olmaması eleştirilebilir.

AİHM, Rantsev davasıyla insan tacirlerinin cezalandırılması üzerine tek taraflı bir yaklaşımdan uzaklaşarak Palermo Protokolü, AİHS ve AKİTS gibi sözleşmeler çerçevesinde mağdurların korunması ve insan ticaretinin önlenmesi üzerine insan temelli tutumunu genişletmiş; bütünsel ve kapsayıcı uluslararası bir yaklaşım benimsenmiştir. Bu durum insan ticaretiyle mücadele konusunda meydana gelen önemli bir gelişme olarak kabul edilebilir. AİHM tarafından bütüncül bir yaklaşım benimsenmiştir. Bu durum devletlerin insan ticaretiyle mücadelede yasal düzenleme gerçekleştirmeye başlamalarını tetiklemiştir. Böylelikle mağdurların korunabilmesi için koruyucu ve tacirlerin cezalandırılması gibi operasyonel tedbirler sağlanmaya başlamıştır.

⁶³¹ Case of Siliadin v. France (Applicaton 73316/01), ss. 45-58.

⁶³² Case of Siliadin v. France (Applicaton 73316/01), ss. 45-58.

⁶³³ Case of Rantsev v. Cyprus and Russia (Application 25965/04), ss. 41-46.

Tacirlerin cezalandırılmasına yönelik ortaya çıkan ve insan ticareti suç türünün pekiştirildiği sonucuna varılan dava L.E/Yunanistan davasıdır. AİHM, L.E/Yunanistan davasında Rantsev'in aksine insan tacirlerinin cezalandırılmasına yönelik tek taraflı bir yaklaşım benimsemesine rağmen insan ticareti mağdurlarının korunması ve faillerin cezalandırılması gibi yükümlülükleri yerine tam olarak getirememiştir. L.E./ Yunanistan davası, AİHS, AKİTS ve 2011/36/EU sayılı Direktifi çerçevesinde değerlendirildiğinde; taraf devletler, bireylerin herhangi bir ihlale maruz kalması veya kalma şüphesi durumunda bireyleri bu riskten korumakla yükümlü tutulmaktadır. AİHM'nin de bu konudaki sorumluluğu tacirleri cezalandırma yöntemlerinin uluslararası belgeler ve AİHS'nin 4. maddesiyle uyumlu olmasını sağlamaktır.

Kısaca, insan ticaretinin önlenmesi, mağdurların korunması ve tacirlerin cezalandırılmasının birlikte düşünülmesi gerekmektedir. L.E./ Yunanistan davasının eksik tarafı AİHM'nin bu suç türüyle mücadele üzerine soruşturma ve yargılamayı tam olarak yerine getirmemiş ve tek taraflı yaklaşımı sebebiyle çok fazla aktif rol oynayamamış olmasıdır.

Tacirin cezalandırılması konusunda AİHM'nin diğer bir eksikliği de davaları değerlendirme sürecinde insan ticaretinin önlenmesi, mağdurlara yardım edilmesi, korunması ve tacirlerin cezalandırılması üzerine izleme mekanizması kuramamış olmasıdır. Dolayısıyla cezai yaptırımlar tam olarak uygulanamamıştır. Siliadin, Rantsev ve L.E./Yunanistan davaları insan tacirlerinin cezalandırılması, mağdurların korunması ve bu suç türünün yayılmasının önlenmesi için yeni politika ve cezai yaptırımlara ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir. Ayrıca, bu davalar incelendiğinde gözlemlenen diğer bir eksiklik, AİHM'nin bu olaylar çerçevesinde gereken yaptırımları tam uygulayamadığı ve bu suç türüyle mücadele yöntemlerini devlet iradesine bırakmış olmasıdır. Mahkeme kararı nihai karar olarak bilinmektedir. AİHM bu tutumuyla hükümlerinin Avrupa Konseyi tavsiye kararlarından bir farkının olmadığını göstermektedir.

c. Mağdurlara Yardım ve Koruma

Mağdura yardım edilmesi ve korunmasına yönelik AİHM tarafından görülen davaya Rantsev davası örnek olarak gösterilebilir. AİHM tarafından görülen önemli

davalardan biri olan Rantsev davası, bilindiği üzere Rus sanatçı Rantsev'in çalışmak için gittiği Güney Kıbrıs devletinde iş yeri sahibi tarafından öldürülmesiyle ortaya çıkmıştır. Bu dava Güney Kıbrıs ve Rus devletlerinin olayı yeterince soruşturmaması, bireylerin insan ticareti mağduru olmaması için herhangi bir önlem alınmaması ve bireylerin haklarının korunmaması üzerine önemli kabul edilir. Bu açıklamaya göre Rantsev davası, ağırlıklı olarak mağdurlara yardım edilmesi ve korunması gerektiği üzerinedir.

AIHS'nin 2., 4. ve 5. maddelerinin ihlal edildiği sonucuna varılan bu davada, olayın tam olarak soruşturulmasıyla AIHS'nin 2. maddesinde düzenlenen yaşam hakkının; insan ticaretine sebep olunmasından ötürü AIHS'nin 4. maddesinin; özgürlük ve güvenlik hakkı çerçevesinde AIHS'nin 5. maddesinin ihlal edildiği ortaya çıkmıştır.⁶³⁴ Bu davada uluslararası boyutta ise Palermo Protokolü'nün 3. maddesi ve AKİTS'nin 4. maddesinin ihlal edildiği vurgulanmaktadır.⁶³⁵ Aslında, bu sözleşmeler insan ticaretinin engellenmesi, faillerin cezalandırılması ve mağdurların korunması üzerine kapsayıcı yaklaşım benimsemiştir.⁶³⁶ AIHS kapsamında üye devletlerin, insan ticaretiyle mücadelede yasal düzenleme sağlaması, mağdurları koruyabilmek için koruyucu ve operasyonel tedbirler alması bu duruma örnek gösterilebilir.⁶³⁷

İnsan ticareti ile mücadele AK çerçevesinde incelendiğinde; insan ticaretinin engellenmesi için tacirleri cezalandırma sistemi üzerinden ilerlendiği görülmektedir. Ancak, bu suç türüyle mücadele için mağdurların haklarını korumaya yönelik politikaların ve mağdurları destekleyici programların benimsenmesi de gerekmektedir. AIHM tarafından görülen bu davalar da mağdurları korumaya yönelik politikaların benimsenmeye başladığını gösteren somut örneklerdir. Mağdur ve tacirlere eşit oranda verilecek önemin insan ticaretiyle mücadeleye katkı sağlayacağı bariz olarak ortadadır. Ancak kabul edilen değişikliklerin taraf devletler tarafından yeterince uygulamaya geçirilmemesi mağdurlar üzerinde endişe yaratmaya devam etmektedir. Bu durum mağdurların yetkili mercilere güvenmemesine ve uluslararası kurum ve kuruluşlarla iş birliğine yanaşmamasına neden olmaktadır. Mağdur sayısı net olarak bilinmemekte ve insan ticareti artış göstermeye devam etmektedir.

⁶³⁴ Kuyucu, ss. 38-40.

⁶³⁵ Kuyucu, ss. 38-40.

⁶³⁶ Kuyucu, ss. 38-40.

⁶³⁷ Kuyucu, ss. 38-40.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ'NDE İNSAN TİCARETİ İLE MÜCADELE

I. KURUCU VE TEMEL ANTLAŞMALAR İLE TARİHİ ZİRVE KARARLARI DOĞRULTUSUNDA İNSAN TİCARETİ İLE MÜCADELE

AB, Avrupa'da yaşanan terör olayları sonucunda insan ticareti ve terörizm ile mücadelede TREVI grubu, Göç Geçici Çalışma grubu, Cezai Konularda Adli Yardım Çalışma grubu, Uluslararası Organize Suç Geçici Çalışma grubu ve EUROPOL Geçici Çalışma grubu gibi ekonomik, siyasi ve hukuki girişimlerin ortaya çıkmasına ve ülkeler arası iş birliğinin kurulmasına yardımcı olmuştur.⁶³⁸ Kurucu antlaşmalardan önce Avrupa ülkeleri tarafından insan ticareti ile mücadelede birtakım girişimlerde bulunulmasına rağmen, AB, siyasi irade ve genel ilke yetkisi konusunda aktif bir rol oynayamamıştır.⁶³⁹ Çalışmanın bu kısmında AB'nin insan ticareti ile mücadelesi siyasi irade ve genel ilke yetki çerçevesinde Maastricht, Amsterdam ve Lizbon Antlaşması gibi kurucu antlaşmaların yanı sıra, Tampere, Lahey ve Stockholm Zirveleri üstünden incelenecektir.

A. İnsan Ticareti ile Mücadelede Kurucu Antlaşmalar, Temel Haklar Sözleşmesi ve AB'nin Genel İlke Yetkisi

Maastricht Antlaşması'ndan önce Avrupa Birliği tarafından insan ticareti ile mücadelede birkaç girişim gerçekleştirilmiştir. Bu girişimlere 1989 yılında Avrupa Parlamentosu tarafından kabul edilen İnsan Ticareti ve Fuhuş Sömürüsüne dair İlke Kararı ve 1993 yılında ortaya çıkmış Kadınların Ticaretine dair İlke Kararı örnektir. Ancak, bu girişimlere rağmen Avrupa Birliği yasal anlamda aktif rol oynayamamaktadır. Dolayısıyla aşağıda AB'nin insan ticaretiyle mücadelesinde

⁶³⁸ Carrielyn Donigan Guymon, "International Legal Mechanism for Combating Transnational Organized Crime: The Need for a Multilateral Convention", **Berkeley Journal Of International Law**, Cilt: 18, Sayı: 53, 2000, s. 81.

⁶³⁹ Guymon, s. 81.

kurucu antlaşmalar ve kurucu antlaşmalar çerçevesinde insan ticaretiyle mücadelele ilişkin hükümler sonucunda ortaya çıkan gelişmelere yer verilecektir.

1. Maastricht Antlaşması (1993)

Avrupa Topluluğu'nun (AT) yapısı ve yetkileri üzerindeki değişiklik ve gelişmeler Maastricht Antlaşmasıyla şekillenmiştir.⁶⁴⁰ 1992 yılında imzalanan Maastricht Antlaşması, Avrupa Topluluklarını, adı AB olan tek kurum altında birleştiren antlaşmadır.⁶⁴¹ İlâveten AB'nin üç sütunlu yapısı ortaya çıkmıştır.⁶⁴² Maastricht Antlaşması'nın yürürlüğe girmesiyle AB'nin yetki alanı genişlemiş, insan ticaretiyle mücadele konusu değerlendirilmeye başlanmıştır.⁶⁴³ Yukarıda bahsi geçen üçlü sütun yapısı Avrupa Topluluğu, Ortak Dışışleri ve Güvenlik Politikası ve Polis ve Ceza İşlerinde Adli İşbirliği'nden oluşmaktadır.⁶⁴⁴

Birinci sütunda uluslararası ekonomi konuları değerlendirilmiş, ikinci sütunda dış ve güvenlik konuları üzerinde durulmuş ve üçüncü sütun yapısında AB'nin temel yapısına değinilmiştir.⁶⁴⁵ İlâveten, üçüncü sütunda AB'nin adalet ve içişleri alanları altında sivil, cezai ve gümrük konuları ve kolluk kuvvetleri ve adli kurumlar arasında iş birliğinin kurulması üzerinde durulmuştur.⁶⁴⁶ Bu sütun, hükümetler arası karar alma sürecinin yaratılması ve bu kararların oy birliğiyle alınmasına yardımcı olmuştur.⁶⁴⁷ Aslında AB, üye devletlerin egemenliklerini korumak amacıyla iç ve dış işlerini birbirine karıştırmamaya çalışmıştır. Böylelikle, AB yapısı hükümetler arası bir nitelik taşıyan uluslarüstü bir kurum olarak değerlendirilmektedir.⁶⁴⁸

⁶⁴⁰ Duncan Atkinson, **EU Law in Criminal Practice**, Oxford University Press, Oxford, 2003, s.5.

⁶⁴¹ John Benyon, "Policing the European Union: The Changing Basis of Cooperation on Law Enforcement", **International Affairs**, Cilt: 70, Sayı: 3, 1994, s. 499.

⁶⁴² Treaty on European Union, **Official Journal of the European Communities** 191, 29/07/1992, Art. 2.

⁶⁴³ Vesile Sonay Evik, **Çıkar Amaçlı Örgütlenme Suçu**, Beta Yayınları, İstanbul, 2004, s. 83.

⁶⁴⁴ Frank Gregory, "Policing Transition in Europe: The Role of Europol and the Problem of Organized Crime", **Innovation: The European Journal of Social Science Research**, Cilt: 11, Sayı: 3, 1998, s. 289.

⁶⁴⁵ Mehmet Özcan & Serkan Yardımcı, "Avrupa Birliği ve Küresel Terörizmle Mücadele", **Terörizm, Terör, Terörizm ve Küresel Terörle Mücadelede Ulusal ve Bölgesel Deneyimler**, (Ed. İhsan Bal), USAK Yayınları, Ankara, Nisan 2006, s. 206.

⁶⁴⁶ Mustafa Ruhan Erdem, **Avrupa Birliği Hukukunun Üye Devletlerin Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukuna Etkileri**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2004, ss. 87-103.

⁶⁴⁷ Sabrina Adamoli, Andrea Di Nicola, Ernesto U. Savona & Paola Zoffi, **Organised Crime Around The World**, Heuni Helsinki, 1998, s.107.

⁶⁴⁸ Yılmaz, s.730.

Maastricht Antlaşması'nın 1. maddesine göre,

Birlik hedeflerine, özellikle kişilerin sebest dolaşımının amacına ve Avrupa Topluluğu'nun yetkilerine zarar verilmeksizin, üye devletler şu alanları, ortak yarar hususları çerçevesinde değerlendirirler:

-...9. Terörizme, yasa dışı uyuşturucu ticaretine ve diğer uluslararası ciddi suç türlerine karşı önlem ve mücadele amacıyla, gerektirdiği takdirde gümrük iş birliğinin bazı unsurları ile Avrupa Polis Ofisi nezdinde bir bilgi değişim sisteminin Birlik seviyesinde düzenlenmesi de dahil olmak üzere polis iş birliği sağlanmalıdır."

Bu madde Birlik hedeflerine kısıtlama getirilmeden AB yapısı korunarak üye devletlere ortak yarar sağlanmasını amaçlamaktadır.⁶⁴⁹ Bu durum üzerine terörizm, insan ticareti, uyuşturucu ticareti gibi suç türleriyle mücadelede birtakım önlemlerin alınması ve EUROPOL gibi kurum ve kuruluşlarla iş birliği kurulması gereği ortaya çıkmıştır.⁶⁵⁰ Bu maddede insan ticaretinden doğrudan bahsedilmediği görülmektedir.⁶⁵¹ Ancak aynı maddede "uluslararası suç türleri" ile insan ticaretinin kastedildiği tahmin edilmektedir.

Maastricht Antlaşması'nın 3. Maddesine göre,

Konsey: ... herhangi bir devletin girişimi üzerine 1.maddesinin 7,8,9'uncu paragraflarına atıfta bulunduğu alanlara:

- ortak tavırlar alır ve uygun şekil ve usullerle Birlik hedeflerinin izlenmesinde yararlı olan her türlü iş birliği yapar,*
- hedef alınan eylemin boyutları ya da etkileri nedeni ile Birlik hedeflerinin tek başlarına hareket edecek üye devletlerdense ortak bir eylemle daha iyi gerçekleştirilebileceği ölçüsünde ortak eylemler belirle; ortak bir eylemin uygulamaya dönük önlemlerinin nitelikli çoğunlukla kabul edilmesine karar verilebilir;*
- Avrupa Topluluğu'nu kuran antlaşmanın 220. Maddesine zarar verilmeden, üye devletlere kendilerinin anayasa kuralları uyarınca kabul etmelerini önereceği sözleşmeler yapılabilir."*

İnsan ticareti ile mücadele konusunda bu maddeyle AB üyesi ülkeler tarafında ortak tavır ve eylemler ortaya çıkmış, bu ortak tavır ve eylemler uygulanmaya çalışılmıştır.⁶⁵²

⁶⁴⁹Treaty on European Union, Art.1.

⁶⁵⁰Treaty on European Union, Art.1.

⁶⁵¹Treaty on European Union, Art.1.

⁶⁵²Treaty on European Union, Art.3.

AB'nin odak noktası sınır güvenliğidir. Bu durum AB politikalarını ekonomik, siyasi ve hukuki açıdan etkilemektedir.⁶⁵³ Maastricht Antlaşması'nda organize suç ve yasadışı göç konuları üzerinde durulmuş, insan ticareti ile mücadelede güvenlik yaklaşımı benimsenmeye başlamıştır.⁶⁵⁴

Bu durum AB'nin güvenlik politikalarının ortaya çıkmasında rol oynamış olsa da insan ticareti gibi suç türleri illegal yöntemler ile AB ülkelerinin sınır güvenliklerini tehdit etmeye devam etmiştir.⁶⁵⁵ İnsan ticaretinde kayda değer bir azalma görülmemiş ve bu ticaret organize suç türü haline gelmiştir.⁶⁵⁶ Zamanla insan ticaretinin normalleştirilmeye çalışılması ülkeler arası güveni sarsmıştır.⁶⁵⁷ Bu durum uzun vadede ülkeler arası ilişkileri ekonomik, siyasi ve hukuki açıdan olumsuz etkilemektedir.⁶⁵⁸

a) Maastricht Antlaşması Çerçevesinde Avrupa Birliği'nin İnsan Ticaretiyle Mücadele Önlemleri

Avrupa Birliği, Maastricht Antlaşması çerçevesinde insan ticaretiyle mücadele üzerine değişiklik ve gelişmeleri benimsemiş ve bu suç türünü engellemek için önlemler almıştır.⁶⁵⁹ Buna insan ticareti ile mücadeleyi ilgilendiren ortak eylemler örnek gösterilir. Bunlardan ilki 97/154/JHA sayılı İnsan Ticareti ve Çocukların Cinsel İstismarıyla Mücadele Ortak Eylemi'dir.⁶⁶⁰ Bu ortak eylemde multidisipliner bir yaklaşım benimsenmiştir.⁶⁶¹ Ortak eylemde insan ticareti sınırlı tanımlanmış ve üye devletlerden insan ticaretiyle doğrudan veya dolaylı bir şekilde bağlantılı herkesi sınır

⁶⁵³ Thomas Christiansen & Simon Duke (ed.), **The Maastricht Treaty: Second Thoughts after 20 years**, Routledge, Abingdon, 2015, s.43.

⁶⁵⁴ Jacqueline Berman & Cornelius Friesendorf, "EU Foreign Policy and the Fight Against Trafficking: Coercive Governance as Crime Control", **European Foreign Affairs Review**, Cilt:1, Sayı: 2, 2008, s. 195.

⁶⁵⁵ Berman & Friesendorf, ss.195.

⁶⁵⁶ Gregory, s. 289.

⁶⁵⁷ Gregory, s. 289.

⁶⁵⁸ Berman & Friesendorf, s.195.

⁶⁵⁹ Berman & Friesendorf, s.195.

⁶⁶⁰ Council of the European Union, "97/154/JHA, Joint Action of 24 February 1997 adopted by the Council on the basis of Article K.3 of the Treaty on European Union concerning action to combat trafficking in human beings and sexual exploitation of children", **Official Journal L 63**, 4.3.1997, ss. 2-6, <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/8cc29fdb-4d74-4199-8236-142ed82116ba/language-en> (30.12.2023), para.3.

⁶⁶¹ 97/154/JHA, s.2, para. 3.

dışı etme gibi caydırıcı ceza yöntem ve kısıtlamalar uygulanması istenmiştir.⁶⁶² Bu ortak eylem, üye devletlerden organize suç türleriyle mücadelede birlik hedeflerini gerçekleştirebilmek için ortak tavır benimseyip iş birliği yapmalarını istemiştir.⁶⁶³

97/154/JHA sayılı Ortak Eyleme göre insan ticareti

*özellikle şiddet veya tehdit şeklindeki zor kullanımı, hile, mağdur açısından istismara boyun eğmekten başka gerçek ve kabul edilebilir bir seçenek kalmayacak şekilde yapılan baskı veya yetki istismarı yoluyla kazanç elde etmek için yetişkinlerin cinsel sömürüsü veya cinsel sömürü veya istismar için çocukların ticaretinin yapılması için bir üye devlet toprakları üzerindeki giriş, çıkış, transit geçiş yahut ikameti kolaylaştıran her türlü davranıştır.*⁶⁶⁴

Düzenlemeyle istenen üye devletler ile yargı ve kolluk kuvvetleri arasında iş birliğinin kurulması; tanık, mağdur ve ailelerine yardım edilmesi ve korunmasının sağlanmasıdır.⁶⁶⁵ Bu düzenlemeler ortak eylemde yer alan temel düzenlemelerdir. Ortak eylem, insan ticaretinin sınırlı tanımına rağmen bireyler üzerinde koruma sağlamıştır. Böylece, ortak eylem ile üye devletler arasında oluşan güvenlik kaygısının önüne geçilmeye çalışılmıştır.⁶⁶⁶

Diğer gelişme 19 Kasım 1996 tarihinde ortaya çıkan Konsey Eylem Planı'dır (STOP Programme).⁶⁶⁷ Çocukların cinsel istismar aracı olarak kullanıldığı dünyada insan ticaretiyle mücadelede STOP programı; üye ülkeler ile kolluk kuvvetleri arasında iş birliğinin kurulması, halk bilinçlendirme çalışmalarıyla koruma alanının oluşturulmasında rol oynamaktadır.⁶⁶⁸

⁶⁶² B. de Ruyver, K. van Impe & J. Meese, "The Need for a Multidisciplinary and Proactive Approach to Human Trafficking: Reflections from Two Pilots", **Cross Border Crime in a Changing Europe**, (Ed. Petrus C. Van Duyne), Nova Science Publishers Inc., New York, 2001, s. 58.

⁶⁶³ Treaty on European Union, Art.3.

⁶⁶⁴ 97/154/JHA, "Aims", para. A.

⁶⁶⁵ 97/154/JHA, "Cooperation between Member States", para. A.

⁶⁶⁶ 97/154/JHA, "Cooperation between Member States", para. A.

⁶⁶⁷ Council of the European Union, "96/700/JHA, Joint Action of 29 November 1996 adopted by the Council on the basis of Article K.3 of the Treaty on European Union, establishing an incentive and exchange programme for persons responsible for combating trade in human beings and the sexual exploitation of children", **Official Journal L 322/**, 12.12.1996, ss. 7-10, <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/972d3fab-df54-4268-9a63-e972fe394404/language-en> (30.12.2023), para. 1.

⁶⁶⁸ 96/700/JHA, Art.1.

Maastricht Antlaşması çerçevesinde 16 Aralık 1996 tarihli Konsey Ortak Eylemi,⁶⁶⁹ Avrupa Narkotik Birimi'nin (EDU) yetkisini insan ticaretini de kapsayacak şekilde genişletilmesini sağlamak amacıyla çıkarılmıştır. Yetki alanı genişleyen Avrupa Narkotik Birimi, AB üyesi devletlere görevlendirdiği memurlar sayesinde insan ticaretine dair bilgi akışını sağlamıştır.⁶⁷⁰ Ortak Eylem Planı, Avrupa Birliği tarafından insan ticaretiyle mücadelede ortaya çıkan önemli bir gelişmedir.

Maastricht Antlaşması'nın kabulünden sonra insan ticaretiyle mücadelede ortaya çıkan önemli gelişmelerden bir diğeri EUROPOL'un kurulmasıdır.⁶⁷¹ EUROPOL, 1994 yılından itibaren uyuşturucu madde ticaretiyle mücadele eden Avrupa Narkotik Birimi'nin (EDU) yerini almıştır. 1999 yılında Lahey Zirvesi ile faaliyet göstermeye başlayan EUROPOL kurumu insan ticareti dahil tüm organize suç türleri ile mücadelede üye devletler ile kolluk kuvvet ve yetkili merciler arasında iş birliğinin sağlanmasında rol oynamaktadır.⁶⁷² Ayrıca, bilgi paylaşımı, veri tabanına erişim, rapor hazırlama, operasyonel destek ve uzman görüşü paylaşma gibi faaliyetlerle insan ticaretiyle mücadelede Avrupa Birliği'ne katkı sağlamaktadır.⁶⁷³

1998 yılında Konsey tarafından ortaya konan EUROPOL Sözleşmesi'ne göre insan ticareti,

*...fuhuş sömürüsü, cinsel sömürü ve çocuğa karşı cinsel saldırının türleri veya terk edilmiş çocukların alım-satımı amacıyla şiddet veya tehdit ya da yetki istismarı veya hile kullanılarak bir kişinin başka kişilerin fiili ve yasadışı kontrolüne tabi hale gelmesidir.*⁶⁷⁴

1997-1999 yılları arasında ortaya çıkan DAPHNE programı insan ticaretiyle mücadelede atılan önemli gelişmelerden bir diğeri olarak kabul edilir.⁶⁷⁵ DAPHNE

⁶⁶⁹ 96/ 748/JHA, Joint Action of 16 December 1996 adopted by the Council on the basis of Article K.3. of the Treaty on European Union extending the mandate given to be Europol Drugs Units, **Official Journal L342**, 1996, Dönce, para. 2.

⁶⁷⁰ European Parliament, **Trafficking in Women, Working Paper**, Directorate- General for Research Civil Liberties Series, Libe 109 En, 2000, s. 28.

⁶⁷¹ 96/700/JHA, Art. 2.

⁶⁷² 96/700/JHA, Art. 8.

⁶⁷³ European Commission, Communication from the Commission to the European Parliament and the Council: Fighting trafficking in human beings-an integrated approach and proposals for an action plan, COM, 514 final, 2015, s. 5

⁶⁷⁴ Council of the European Union, "Council Decision of 3 December 1998 supplementing the definition of the form of crime 'traffic in human beings' in the Annex to the Europol Convention", **Official Journal of the European Communities**, C 26, 1999, <https://eur-lex.europa.eu> (30.12.2023).

⁶⁷⁵ European Commission, **The Daphne Initiative 1997-1999: Overview and External Evaluator's Report of the 1998 Initiative**, 2001, s. 6.

programı; genç, çocuk ve kadınlara yönelik olan şiddeti engellemek ve üye devletler üzerinde oluşan kaygıların önüne geçebilmek amacı ile ortaya çıkmıştır.⁶⁷⁶ Bu program, insan ticaretiyle mücadelede ortaya çıkan eğitim projelerini, çalışma ve araştırmaları, bilgi paylaşımını, kamu kurumu ve STK'lar arasında iş birliği kurulması gibi düzenlemeleri kapsamaktadır.⁶⁷⁷

Sonuç olarak, ortak sorun olan insan ticareti, AB'nin endişe konusu olmuş, bu durum Maastricht Antlaşması ile gösterilmiştir. Maastricht Antlaşması ile iltica ve göç politikası, uluslararası sahtecilik, terörizm, uyuşturucu madde ticareti gibi suç türleriyle mücadele, suçluların iadesi, arama, el koyma ve müsadere kararları gibi bağlayıcı düzenlemeler meydana gelmiştir.⁶⁷⁸ Maastricht Antlaşması ile gerçekleştirilen düzenlemeler devletlerin egemenlikleri ile ilgilidir. Maastricht Antlaşması, AB üyesi ülkeler arasında iş birliğinin kurulmasına öncülük etmiştir. Ayrıca, Antlaşma, üye devletlerin AB'nin adalet ve içişleri alanlarına müdahale etmemesi gibi yasal bir çerçevenin oluşumuna da katkı sağlamıştır.⁶⁷⁹ İlâveten, bu dönem içerisinde gerçekleşen yasal önlemler insan ticaretinin yayılmasına sebep olan tacirlerin cezalandırılmasına yöneliktir.

2. Amsterdam Antlaşması (1999)

1997 yılında imzalanıp 1999'da yürürlüğe giren Amsterdam Antlaşması, adli ve polisiye alanlarında meydana gelen değişiklik ve gelişmelerle AB'nin kurumsal yapısı ve araçların belirginleştirilmesinde rol oynamaktadır.⁶⁸⁰ İnsan ticaretiyle mücadelede kapsamlı bir süreci başlatan bu antlaşma Avrupa Birliği için önemli kabul edilir. Antlaşma'nın ortaya çıkması ile AB'nin hedefleri genişletilmiş, terörizm ve insan ticaretiyle mücadele edilmeye başlanmış ve üye devletler arasında iş birliği

⁶⁷⁶ The Daphne Initiative 1997-1999: Overview and External Evaluator's Report of the 1998 Initiative, s. 6.

⁶⁷⁷ The Daphne Initiative 1997-1999: Overview and External Evaluator's Report of the 1998 Initiative, s. 6.

⁶⁷⁸ European Commission, **Communication from the Commission to the European Parliament and the Council: Fighting trafficking in human beings-an integrated approach and proposals for an action plan**, COM, 514 final, 2015, s.5

⁶⁷⁹ Communication from the Commission to the European Parliament and the Council: Fighting trafficking in human beings-an integrated approach and proposals for an action plan, s. 5.

⁶⁸⁰ Treaty of Amsterdam amending the Treaty on European Union, the Treaties establishing the European Communities and certain related acts, **Official Journal of the European Communities 340**, 10/11/1997, Döğce, paraf. 6.

kurularak özgürlük, güvenlik ve adalet gibi alanlar oluşturulmuştur. Bu durum organize suç türleriyle mücadelede önemli gelişmelerin yaşanmasına yol açmıştır.

Bu gelişmelere örnek AB sütun yapısındaki yapısal değişikliklerdir. Göç, sığınma, vize ve sınır denetimleri gibi uygulamalar, AB'nin birinci sütunu ve topluluk sütunu altında değerlendirilmeye başlanmıştır. Bu alanların üçüncü sütundan çıkmasıyla AB'nin üçüncü sütun yapısı sadece cezai konularda rol oynama başlamıştır. İlaveten EUROPOL'un yetkileri genişletilmiş ve özgürlük, güvenlik ve adalet alanlarının belirlenmesinde AB üyesi devletler ile kurumlar arasında iş birliği kurulması sağlanmıştır.⁶⁸¹ Kısaca, Amsterdam Antlaşması AB'nin sütun yapısı üzerinde önemli rol oynamıştır.⁶⁸²

İnsan ticareti ile mücadelede rol oynayan Amsterdam Antlaşması, Maastricht Antlaşmasından sonra yapılan ilk kurucu antlaşma değişikliğidir. Bu antlaşma, AB mevzuatının üye devletler tarafından benimsenmesi ve iş birliğinin kurulmasında rol oynamaktadır.⁶⁸³ Bu durum Amsterdam Antlaşmasıyla değişen AB Antlaşması'nın 29. maddesinde,

AB üyesi devletler,...ırkçılık ve yabancı düşmanlığıyla savaşıarak yüksek bir güvenlik seviyesi sağlamak...Bu hedef, özellikle terörizm, insan ticareti, çocuklara karşı suçlar, yasadışı uyuşturucu madde ticareti, yasadışı silah ticareti, yolsuzluk ve dolandırıcılık olmak üzere organize veya bireysel suçların engellenmesiyle ve onlarla savaşılmalarıyla başarılacaktır. Bu hedef kolluk kuvvetleri, gümrük yetkilileri, diğer yetkili merciler arasında hem doğrudan hem de Europol aracılığıyla yakın iş birliği kurulması yoluyla gerçekleştirilecektir.

şeklinde belirtilmiştir.⁶⁸⁴

AB'nin Amsterdam Antlaşması'nı kabulüyle, insan ticaretine ilk kez atıf yapılmış, insan ticaretiyle mücadele hedefleri kabul edilmiş, bu mücadeleyle yetkili mercii ve EUROPOL gibi kurumlar arasında iş birliği kurulması sağlanmıştır. 1999 yılında Amsterdam Antlaşması'nın yürürlüğe girmesiyle, insan ticareti ile mücadelede sınır kontrolleri, vize, göç, iltica ve hukuki konular üzerinde iş birliğinin kurulması ve ulusal hukuk sistemleri çerçevesinde üye devletler arasında iş birliğinin kurulması

⁶⁸¹ Andrew Moravcsik & Kalypso Nicolaidis, "Explaining the Treaty of Amsterdam: Interests, Influence, Institutions", **Journal of Common Market Studies**, Cilt: 37, Sayı: 1, 1999, ss. 59-85.

⁶⁸² Yılmaz, s. 731.

⁶⁸³ Bahadır Yakut, "Lizbon Sonrası Avrupa Birliği'nin Cezai Meselelerde Yetkisinin Kapsamı", **Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi**, Cilt: 9, Sayı: 2, 2010, s.173.

⁶⁸⁴ Treaty of Amsterdam amending the Treaty on European Union, the Treaties establishing the European Communities and certain related acts, Art.29.

sağlanmış, Bakanlar Konseyi'ne AB'nin üçüncü sütunu altında çerçeve kararları oluşturma ve uygulama yetkisi verilmiştir.⁶⁸⁵ Amsterdam Antlaşmasıyla ortaya çıkan çerçeve kararı gibi düzenlemelerin Maastricht Antlaşması'ndan farkı insan ticaretiyle mücadelede bağlayıcı özellik göstermesidir.

Amsterdam Antlaşması'nın sağlamış olduğu diğer gelişme Schengen müktesebatının AB çerçevesinde değerlendirilmesidir. Bu müktesebatın kabulüyle AB sınırlarının kontrol edilmesi, organize suç türleriyle mücadele edilmesi ve göç bakımından denetlenmeye başlanması insan ticaretiyle mücadele için önemlidir.⁶⁸⁶

Amsterdam Antlaşması'nda ortaya konan hedeflerin yerine getirilmesini sağlamak amacıyla 1999 yılında Tampere Zirvesi gerçekleştirilmiştir. Zirve'de insan ticaretiyle mücadeleye yönelik amaçlara yer verilmiştir.⁶⁸⁷ Ancak, Zirve'de insan ticareti yasadışı göçün bir sonucu olarak değerlendirilmektedir.⁶⁸⁸ Zirve, özellikle insan ticareti ve göçmenlerin uğradıkları işgücü sömürsüyle ortaya çıkan yasadışı göçle mücadele etmeye çalışmıştır.⁶⁸⁹ Zirveyle, insan ticaretiyle mücadele için kaynak ve transit ülkeler arasında iş birliğinin kurulması, bilgilendirme kampanyalarının yapılması, EUROPOL ile işbirliğinin kurulması gibi düzenlemeler uygulanmaya çalışılmıştır.⁶⁹⁰

Amsterdam Antlaşması, insan ticaretiyle mücadeleye yönelik bakış açısının değişmesini sağlamıştır.⁶⁹¹ Ancak Amsterdam Antlaşması'nda mağdurların korunmasının gerekliliği üzerinde durulsa da tacirlerinin cezalandırılmasına yönelik çalışmalar devam ederken mağdurların korunmasına yönelik çalışmaların yetersiz kalması bu antlaşma için eksikliklerdir.⁶⁹² Ayrıca, Amsterdam Antlaşması'nda insan ticareti insan hakları ihlali olarak değerlendirildiği halde, bu antlaşma ile ortaya çıkan düzenlemelerde bu suç türüyle mücadeleye yeterince değinilmemiştir.⁶⁹³

⁶⁸⁵ Treaty of Amsterdam amending the Treaty on European Union, the Treaties establishing the European Communities and certain related acts, Art.29.

⁶⁸⁶ Paul Craig & Gráinne de Búrca, **EU Law**, 5. baskı, Oxford University Press, New York, 2011, s. 938.

⁶⁸⁷ European Council, **Presidency Conclusions**, Tampere European Council, 15-16 October 1999.

⁶⁸⁸ Morehouse, s.181.

⁶⁸⁹ Presidency Conclusion, 1999, para.23.

⁶⁹⁰ Presidency Conclusion, 1999, Arts. 43-45.

⁶⁹¹ Craig & Burca, s.938.

⁶⁹² Treaty of Amsterdam amending the Treaty on European Union, the Treaties establishing the European Communities and certain related acts, Dibace, para.3.

⁶⁹³ Amsterdam Antlaşması'nın 31. maddesi, insan ticareti mağdurlarının korunmasına yönelik herhangi bir somut önlem öngörmemektedir. Bu nedenle, bu madde, insan ticareti mağdurlarının korunması için

a) Amsterdam Antlaşması Çerçevesinde Avrupa Birliği'nin İnsan Ticareti ile Mücadele Önlemleri

2002 yılında ortaya çıkan Amsterdam Antlaşması çerçevesinde alınan “İnsan Ticareti ile Mücadeleye dair Çerçeve Kararı” önemli bir gelişmedir.⁶⁹⁴ Bu çerçeve karar, Avrupa Birliği Konseyi tarafından 1996 yılında gerçekleşen ortak eylemin yerini almak maksadıyla oy birliğiyle kabul edilmiştir. Palermo Protokolü üzerine inşaa edilen bu karar, insan ticaretiyle mücadele üzerine yaptırımların belirlenmesi ve uygulanmasını sağlayarak Palermo Protokolü'nün AB hukukuna aktarılmasını amaçlamaktadır.⁶⁹⁵ Bu çerçeve kararıyla insan ticareti insan hakları ihlâli olarak kabul edilmiştir.⁶⁹⁶

Çerçeve Kararı'nda insan ticareti, “temel insan hakları ve insan onurunun ciddi ihlâlleri kapsar ve şiddet, tehdit, borç esareti ve cebrin yanı sıra savunmasız kişilerin aldatılması ve kötüye kullanılması gibi acımasız uygulamaları içerir” şeklinde açıklanmaktadır.⁶⁹⁷ Açıklamaya göre insan ticareti yasağı, AKİTS'in kabulünden önce AB tarafından temel hak olarak kabul edilmiş ve korunmaya çalışılmıştır. Örneğin, Çerçeve Karar, insan ticareti tespitine yardımcı olmuş ve suça sebep olan bireylerin bir şikâyeteye bağlı kalınmadan direkt yargılanmasını sağlamıştır.⁶⁹⁸ Mağdur ve aileleri korunmaya başlanmıştır.⁶⁹⁹ Ancak, aşağıda da belirtildiği gibi, Çerçeve Kararı mağdurların korunması ve tacirlerin tam anlamıyla cezalandırılması konusunda yetersiz kalmıştır.⁷⁰⁰ Mağdurların yaşadığı travmayı ve güvenlik risklerini ele almak için daha fazla çaba ve işbirliği gereklidir. Tacirlerin tam anlamıyla

yeterli değildir. (Treaty of Amsterdam amending the Treaty on European Union, the Treaties establishing the European Communities and certain related acts, Art. 31.)

⁶⁹⁴ Council of the European Union, “2002/629/JHA: Council Framework Decision of 19 July 2002 on combating trafficking in human beings”, **Official Journal L 203**, 1.8.2002, ss. 1-4, <https://www.eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32002F0629> (30.12.2023).

⁶⁹⁵ 2002/629/JHA: Council Framework Decision of 19 July 2002 on combating trafficking in human beings, Dibace, para. 3-6.

⁶⁹⁶ Tom Obokata, **Trafficking of Human Beings from a Human Rights Perspective: Towards a Holistic Approach**, Martinus Nijhoff, Leiden, 2006, s. 917.

⁶⁹⁷ 2002/629/JHA: Council Framework Decision of 19 July 2002 on combating trafficking in human beings, Dibace, para. 1-6.

⁶⁹⁸ Obokata, s.14.

⁶⁹⁹ 2002/629/JHA: Council Framework Decision of 19 July 2002 on combating trafficking in human beings, Dibace, para. 1-6.

⁷⁰⁰ Morehouse, s.181.

cezalandırılmaması ve yasaların daha sıkı uygulanmaması bu suçun kökenine inilmesi gerektiğini de göstermektedir.

Çerçeve Kararı 1. maddesine göre insan ticareti:

Bir kişinin zorla/zorunlu çalıştırılma ve kulluk dahil kölelik/köleliğe benzer uygulamalar çerçevesinde kişinin emek ve hizmetinin sömürülmesi veya pornografi dahil cinsel odaklı sömürülmesi amacıyla kişinin üzerindeki kontrolün değiştirilmesi ve transferi dahil istihdamı, taşınması, transferi, barındırılması ve müteakiben alınması, şu yollarla gerçekleştirilir:

(a) kaçırma dahil, cebir, zor kullanımı veya tehdit,

(b) hile veya aldatma

(c) kişinin kötüye kullanılmaya boyun eğmekten başka gerçek veya kabul edilebilir bir alternatifi olmaksızın yetkinin veya bir savunmasızlık durumunun kötüye kullanılması,

*(d) bir başka kişi üstünde kontrol sahibi olan bir kişinin rızasını elde etmek için fayda veya ödemelerin alınması veya verilmesidir.*⁷⁰¹

Palermo Protokolü'nün yapmış olduğu insan ticareti tanımı, Çerçeve Karar tarafından kabul edilmektedir.⁷⁰² Palermo Protokolü'ne göre geniş uygulama alanına sahip olan çerçeve kararda, insan ticareti sınır aşan nitelikte olmasına rağmen organize suç grupları çerçevesinde değerlendirilmemesi, Çerçeve Kararı'nın Palermo Protokolü'nden ayrıldığı yönü göstermektedir.⁷⁰³ Bu çerçeve kararı, insan ticaretiyle mücadelenin tam olarak gerçekleştirilmemesi üzerine eleştirilmektedir.⁷⁰⁴

Çerçeve Kararı'nda tacirlerin cezalandırılması ve çocuk hakları konusunda alınması gereken önlemlere değinilmektedir. Örneğin, üye devletler, insan ticareti tanımında yer alan fiillere yönelik caydırıcı ceza yöntemleri belirlemeli ve suç işleyenlere yönelik verilecek cezaların bazı şartlar altında en az 8 yıl hapis cezası olmalıdır.⁷⁰⁵ Kişileri temel haklarından mahrum bırakan tüzel ve gerçek kişilerin cezalandırılması için bu önlemlerin yürürlüğe konulması gerekmektedir.

⁷⁰¹ 2002/629/JHA: Council Framework Decision of 19 July 2002 on combating trafficking in human beings, Art.1.

⁷⁰² Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons Especially Women and Children, Supplementing the United Nation Convention Against Transnational Organized Crime and Other Relevant Instruments, Art.3.

⁷⁰³ 2002/629/JHA: Council Framework Decision of 19 July 2002 on combating trafficking in human beings, Art.3.

⁷⁰⁴ 2002/629/JHA: Council Framework Decision of 19 July 2002 on combating trafficking in human beings, Art.3.

⁷⁰⁵ 2002/629/JHA: Council Framework Decision of 19 July 2002 on combating trafficking in human beings, Art.3.

Çerçeve Kararı'na göre suçluların soruşturulması mağdurların yapmış oldukları şikâyeteye bağlı olmamalıdır.⁷⁰⁶ Özellikle, çocuklar savunmasız mağdur olarak kabul edilmeli ve çocuk mağdurlar ve ailelerine gerekli yardım yapılması gerekmektedir.⁷⁰⁷ Ancak, Çerçeve Karar'da yer alan insan ticareti mağdurlarının korunmasına ilişkin hükümler yetersizdir.⁷⁰⁸ Hükümlerde sadece mağdurların korunması ve yardım edilmesi bakımından tacir hakkında soruşturma başlatılması için mağdurun şikayetine gerek duyulmamasına yönelik düzenleme mevcuttur.⁷⁰⁹

Avrupa Birliği Konseyi'nin insan ticaretiyle mücadele bakımından benimsemiş olduğu yaklaşım suçluların cezalandırılmasına yöneliktir. Avrupa Birliği'nin güvenliğinin korunmasına yönelik güvenlikçi bir yaklaşım benimsenmiş, Palermo Protokolü'nün ceza odaklı yaklaşımı genişletilmiştir.⁷¹⁰ Çerçeve Kararı'nın tacirlerin cezalandırılmasına ağırlık verip, mağdur haklarına dair zayıf hükümler içermesi eleştirilmektedir.

Amsterdam Antlaşması çevresinde meydana gelen diğer bir gelişme STOP programının uzatılmasıdır.⁷¹¹ Bu program uzatılarak kadın ve çocukların cinsel sömürü aracı olarak kullanılmasının önüne gerekli eğitim ve teşvik programları sağlanarak geçilmeye çalışılmıştır.⁷¹² İnsan ticareti, insan hakları problemi olarak görülmeye devam etmiştir.⁷¹³

2001 yılında Amsterdam Antlaşması bünyesinde Mağdurların Ceza Yargılamalarındaki Durumlarına Dair Çerçeve Kararı alınmıştır.⁷¹⁴ Bu çerçeve kararda insan ticaretinin önlenmesine ilişkin hükümler tam anlamıyla mağdurları

⁷⁰⁶ 2002/629/JHA: Council Framework Decision of 19 July 2002 on combating trafficking in human beings, Art. 7/1.

⁷⁰⁷ 2002/629/JHA: Council Framework Decision of 19 July 2002 on combating trafficking in human beings, Art. 7/2-3.

⁷⁰⁸ 2002/629/JHA: Council Framework Decision of 19 July 2002 on combating trafficking in human beings, Art. 7.

⁷⁰⁹ 2002/629/JHA: Council Framework Decision of 19 July 2002 on combating trafficking in human beings, Art. 7/1.

⁷¹⁰ Gallagher, **The International Law of Human Trafficking**, s. 98.

⁷¹¹ Council of the European Union, "2001/514/JHA, Council Decision of 28 June 2001 establishing a second phase programme of incentives, exchanges, training, and cooperation for persons responsible for combating trade in human beings and the sexual exploitation of children (Stop II)", **Official Journal L 186**, 7.7/2001, ss. 7-10, <https://www.eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX:32001D0514> (30.12.2023), para. 5-11.

⁷¹² 2001/514/JHA, Council Decision of 28 June 2001, Art.1.

⁷¹³ 2001/514/JHA, Council Decision of 28 June 2001, Art.1.

⁷¹⁴ Gallagher, **The International Law of Human Trafficking**, s. 98.

koruma odaklıdır.⁷¹⁵ 2001/220/JHA sayılı Çerçeve Kararı'nın ilgili maddelerinde mağdur haklarına saygı gösterilmesi ve onurlarına uygun bir şekilde davranılması gerektiğine değinilmektedir.⁷¹⁶ Bu karar AB bünyesinde mağdur haklarını benimseyen ilk belge olmasına rağmen mağdurları yeterli düzeyde koruyamamaktadır.⁷¹⁷

AB'nin insan ticareti ile mücadelesindeki kararlılığını gösteren diğer bir gelişme Amsterdam Antlaşması'nın Özgürlük, Güvenlik ve Adaletle İlişkin Hükümlerinin Uygulanmasına Dair Eylem Planı'dır.⁷¹⁸ Söz konusu eylem planında, insan ticaretinin AB bünyesindeki önemi ve tehlikesine dikkat çekilmiştir.⁷¹⁹ Bu suç türüyle mücadelede AB bütünleşmiş bir yaklaşımı benimsenmiştir. Benimsenen yaklaşım ile organize suç türlerinin engellenmesi, suçluların yakalanması ve cezalandırılması gibi konularda EUROPOL ile iş birliği kurulması ve yargı mekanizmaları oluşturulması sağlanmıştır.⁷²⁰

Avrupa Birliği Konseyi tarafından ortaya çıkan bağlayıcı çerçeve kararlar AB bünyesinde gerçekleşen önemli gelişmeler arasındadır. Çerçeve kararlar, insan ticaretiyle mücadelede üye devletler ile kolluk kuvvetleri ve yetkili merciiler arasında iş birliği kurulmasında yasal nitelik taşımaktadır.⁷²¹ Amsterdam Antlaşması'nın yürürlüğe girmesiyle AB'de insan ticaretine olan bakış açısı değişmeye başlamıştır. Ancak insan ticaretinin insan hakları ihlali olarak kabul edilip mağdurların korunması gibi konularda yapılan düzenlemeler yetersiz kalmıştır.⁷²² Bu gelişmelerin yetersiz kalmasının AB tarafından fark edilmesi 2011 yılındaki Direktif'in hazırlanmasına öncülük etmiştir.

3. Lizbon Antlaşması (2009)

Avrupa Birliği, yasadışı göç ve sığınmayı kontrol etmeye çalışmıştır. Sığınma denetimi ve göç politikaları, Lizbon Antlaşması'nda Birliğin politikaları ve işleyişi;

⁷¹⁵ Gallagher, **The International Law of Human Trafficking**, s. 98.

⁷¹⁶ Council of the European Union, "2001/220/JHA: Council Framework Decision of 15 March 2001 on the standing of victims in criminal proceedings", **Official Journal L 82**, 22.3.2001, ss. 1-4, <https://www.eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32001F0220> (30.12.2023).

⁷¹⁷ Gallagher, **The International Law of Human Trafficking**, s. 98.

⁷¹⁸ 2001/514/JHA, Council Decision of 28 June 2001, para. 5.

⁷¹⁹ 2001/514/JHA, Council Decision of 28 June 2001, para. 2.

⁷²⁰ Gallagher, **The International Law of Human Trafficking**, s. 98.

⁷²¹ 2001/514/JHA, Council Decision of 28 June 2001, para. 1-7.

⁷²² Gallagher, **The International Law of Human Trafficking**, s. 98.

özgürlük, güvenlik ve adalet başlıkları altında ayrıntılı bir şekilde açıklanmaya çalışılmıştır.

2007 yılında imzalanıp 2009’da yürürlüğe giren Lizbon Antlaşması, insan ticareti ile mücadelede Avrupa Birliği hukuk kurallarının gelişmesinde rol oynamıştır.⁷²³ Lizbon Antlaşması, Avrupa Birliği’ni Kuran Antlaşma (ABA) ve Avrupa Topluluğu Antlaşmalarının şekillenmesine ve bu antlaşmaların yapılarında köklü değişikliklerin gerçekleştirilmesine yardımcı olmuştur.⁷²⁴ Lizbon Antlaşmasıyla ortaya çıkan bu antlaşmalar Avrupa Birliği’ni Kuran Antlaşma (ABA) ve Avrupa Birliği’nin İşleyişi Hakkındaki Antlaşma (ABİHA) olarak bilinmektedir.⁷²⁵ İnsan ticareti konusu Lizbon Antlaşması’nın altında ortaya çıkan ABİHA’nın 2. bölüm Sınır Kontrolleri, İltica ve Göç Konusundaki Politikalar başlığı ve aynı Antlaşma’nın 4. Bölüm Cezai Konularda Adli İş Birliği başlığı çerçevesinde değerlendirilmektedir.⁷²⁶

Lizbon Antlaşması’ nın 2. maddesinin 4. paragrafında Avrupa Birliği’nin amacı, “...içinde kişilerin serbest dolaşımının, dış sınırlarının kontrolüne, sığınma, göç ve suçu önleme ve mücadelesine ilişkin uygun önlemler ile temin edildiği, bir özgürlük, güvenlik ve adalet alanı olarak korumak ve geliştirmek” olarak açıklanmaktadır.⁷²⁷

Bunun üzerine ABİHA’nın 79’uncu maddesinde,

Göç hareketlerinin etkin yönetimi, üye devletlerde yasalara uygun olarak ikamet eden üçüncü ülke uyruklarına adil muamelede bulunulması ve yasadışı göç ve insan ticareti önlenmesi ve bunlarla mücadele edilmesi için daha sıkı tedbirler alınmasını sağlamak amacıyla, ortak bir göç politikası geliştirmesi

beklentisi ifade edilmektedir.⁷²⁸

ABİHA’nın 79. maddesi 2. Paragrafında ise

1. paragrafın amaçları doğrultusunda, Avrupa Parlamentosu ve Konsey, olağan yasama usulü uyarınca hareket ederek aşağıdaki alanlarda tedbirler kabul eder: ...d) özellikle kadın ve çocuk ticareti olmak üzere, insan ticaretiyle mücadele.

⁷²³ Consolidated version of the Treaty on European Union, **Official Journal C 326**, 26/10/2012, Art. 2.

⁷²⁴ Consolidated version of the Treaty on European Union, Art. 2.

⁷²⁵ Consolidated version of the Treaty on European Union, Art. 79.

⁷²⁶ Consolidated version of the Treaty on European Union, Arts. 79-83.

⁷²⁷ Consolidated version of the Treaty on European Union, Art. 2.

⁷²⁸ Consolidated version of the Treaty on European Union, Art. 79.

şeklinde ifade yer almaktadır.⁷²⁹

Lizbon Antlaşması Avrupa’da insan ticaretiyle mücadelede önemli değişiklik ve gelişmelerin ortaya çıkmasında rol oynamaktadır.⁷³⁰ İnsan ticaretinin, göç sorunu olarak değerlendirilmesi ve ortak göç politikasının ortaya çıkması, Lizbon Antlaşması’nın AB çerçevesinde sağlamış olduğu yeniliktir.

Lizbon Antlaşması’nın gerçekleştirmiş olduğu diğer bir yenilik önceki antlaşmalarda yer alan AB sütun yapısının kaldırılmasıdır.⁷³¹ Bu yenilikle Avrupa Birliği Konsey üyelerinin nitelikli çoğunluğunu yeterli oylama sistemi ortaya çıkmış, ABİHA bu oylama sistemine tabi olmuştur. Bu durum, cezai konularda AB meselelerinin nitelikli çoğunluğun almış olduğu karara göre şekilleneceğini göstermektedir.⁷³² Dolayısıyla, tek bir devlet, kolluk ve adli kurumlar arasında iş birliği kurulması gerektiren cezai konularda ve oybirliğini gerektiren üçüncü sütun konularında alınan önlemleri engelleyemeyecektir.⁷³³ Meydana gelen bu gelişme, AB’ne tüzel kişilik kazandırmıştır.⁷³⁴ İlaven, AB kurum ve organ yetkileri ve karar alma mekanizmalarında değişiklik meydana gelmiştir.⁷³⁵

ABİHA’nın 83’üncü maddesine göre;

*“Avrupa Parlamentosu ve Konsey, olağan yasama usulü uyarınca hareket ederek, direktifler vasıtasıyla, sınır ötesi boyutu olan ciddi suç alanlarında, suçların niteliği veya etkisinden ya da bunlarla ortak bir temelde mücadele edilmesine ilişkin özel bir ihtiyaçtan dolayı, bu suçların ve yaptırımların tanımlanmasına ilişkin asgari kuralları belirleyebilir. Söz konusu suç alanları şunlardır: terörizm, insan ticareti ve kadınlarla çocukların cinsel istismarı, yasa dışı uyuşturucu ticareti, yasa dışı silah ticareti, kara para aklama, yolsuzluk, ödeme araçları sahteciliği, bilişim suçları ve örgütlü suçlar.”*⁷³⁶

Görüldüğü üzere, sütun sisteminin kaldırılması ile Avrupa Parlamentosunun (AP) rolü insan ticaretiyle mücadelede artmıştır.⁷³⁷ Lizbon Antlaşması’ndan önce

⁷²⁹ Consolidated version of the Treaty on European Union, Art. 79/2.

⁷³⁰ Consolidated version of the Treaty on European Union, Art. 79.

⁷³¹ Consolidated version of the Treaty on European Union, Art. 79.

⁷³² Consolidated version of the Treaty on European Union, Art. 82.

⁷³³ Consolidated version of the Treaty on European Union, Art. 82.

⁷³⁴ Consolidated version of the Treaty on European Union, Art. 82.

⁷³⁵ Consolidated version of the Treaty on European Union, Art. 82.

⁷³⁶ Consolidated version of the Treaty on European Union, Art. 83.

⁷³⁷ Consolidated version of the Treaty on European Union, Art. 83.

Parlamento danışma organı olarak kullanılmaktaydı.⁷³⁸ Lizbon Antlaşması'yla Komisyon veya üye devletlerin yapmış olduğu tekliflerin Avrupa Birliği Konseyi tarafından yasalaşmasına yönelik usul değişmiştir. Tekliflerin yasalaşması Konsey ve Parlamento'nun beraber rol oynadığı yasama usulüyle gerçekleşmeye başlamıştır. Lizbon Antlaşması altında ortaya çıkan ABİHA, özgürlük, güvenlik ve adalet alanlarının yanında sınır kontrolleri, vize, göç, sığınma ve kişilerin serbest dolaşımı gibi konuları bir başlık altında birleştirerek Antlaşma'nın günümüzdeki görünümünü almasını sağlamıştır.⁷³⁹ Diğer yandan Lizbon Antlaşması'nın kabulüyle insan ticareti yasağını temel hak olarak değerlendiren Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı (ABTHŞ) hukuken bağlayıcı bir konuma gelmiştir.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni (AİHS) temel alarak ortaya çıkan ABTHŞ, doğrudan ve dolaylı bir şekilde kölelik, köle ticareti, zorla çalıştırma ve insan ticaretiyle ilişkin yapmış olduğu düzenlemelerle önemli rol oynamaktadır. Şart'ın 5. maddesinde "Hiç kimse köle ya da hizmetkar olarak tutulamaz. Hiç kimse cebri çalışma ya da angaryaya zorlanamaz."⁷⁴⁰ İlâveten, Şart'ın aynı maddesinin üçüncü paragrafında modern kölelik türleri üzerinde durulmuş, bu türün bir parçası olan insan ticareti yasaklanarak önlem alınmaya çalışılmıştır.⁷⁴¹ Lizbon Antlaşması'nın 29'uncu maddesinde "*Avrupa Topluluğu'nun yetkilerine zarar gelmeksizin Birliğin amacı, üye devletler arasında cezai konularda polisiye ve adli iş birliği alanlarında ortak eylem geliştirmek... vatandaşlara bir özgürlük, güvenlik ve adalet alanı içinde yüksek seviyeli güvenlik sağlamaktır*" ifadesi yer almaktadır.⁷⁴² Aynı maddenin 2. paragrafında "*ABA'nın 31. ve 32. maddelerine uygun olarak üye ülkelerin adli ve diğer yetkili makamları arasında, Avrupa Adli İş birliği Birimi EUROJUST aracılığıyla tesis edilen iş birliği dahil olmak üzere, daha yakın iş birliği*" sağlanması öngörülmüştür.⁷⁴³

İnsan ticareti, hem AB göç politikalarının ana parçası olmuş hem de mücadele edilmesi gereken sınır aşan bir suç olarak kabul edilmiştir.⁷⁴⁴ Lizbon Antlaşması, insan

⁷³⁸ Lehte Roots, "The Impact of The Lisbon Treaty on the Development of EU Immigration Legislation", **Croatian Yearbook of European Law and Policy**, Cilt: 5, Sayı:1, 2007, ss. 261- 281.

⁷³⁹ Roots, s. 264.

⁷⁴⁰ Charter of Fundamental Rights of the European Union, **Official Journal C 326**,26/12/2012, Art. 5.

⁷⁴¹ Charter of Fundamental Rights of the European Union, Art. 5.

⁷⁴² Consolidated version of the Treaty on European Union, Art. 29.

⁷⁴³ Consolidated version of the Treaty on European Union, Arts. 31-32.

⁷⁴⁴ Roots, s. 261.

ticaretiyle mücadelede önemli gelişmelerin yaşanmasını sağlamıştır.⁷⁴⁵ Bu antlaşma ile AB'nin üç sütunlu yapısı kaldırılmış olsa da dış politikada AB'nin hükümetler arası karakteri devam etmiştir.⁷⁴⁶ Dolayısıyla insan ticareti ile mücadelede benimsenen uygulamalar yetersiz kalmıştır.⁷⁴⁷ AB üyesi devletler tarafından hukuki bağlayıcılığı olan bölgesel nitelikte belgeye ihtiyaç duyulmaktadır. Bunun üzerine üye devletler arasındaki iş birliğinin ileri düzeye taşınması ve devam ettirilmesinin sağlanması amacıyla,⁷⁴⁸ 2011 tarihli İnsan Ticaretinin Engellenmesi, Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında 2011/36/EU sayılı Direktif çıkarılmış⁷⁴⁹ ve insan ticaretinin yayılması engellenmeye çalışılmıştır.⁷⁵⁰

a) Lizbon Antlaşması Çerçevesinde Avrupa Birliği'nin İnsan Ticareti ile Mücadele Önlemleri

Lizbon Antlaşması çerçevesinde gerçekleşen en önemli gelişme 5 Nisan 2011 tarihli İnsan Ticareti'nin Engellenmesi, Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkındaki 2011/36/EU sayılı Direktiftir. 19 Temmuz 2002 tarihli İnsan Ticaretiyle Mücadeleye dair Çerçeve Kararı'nın yerine ortaya çıkan Direktif, aşağıda ayrıntılı bir şekilde incelenecektir.

Avrupa Birliği, Lizbon Antlaşması'yla devletler tarafından özgürlük, adalet ve güvenlik alanlarında alınan önlem, uygulanan eylem ve politikaları güçlendirmek ve AB vatandaşlarının haklarının korunması amacıyla Stockholm Programı'nı başlatmıştır.⁷⁵¹ İnsan ticaretini, insan hakları ve insan onurunu ihlâl eden suç olarak değerlendiren Stockholm Programı'nda insan ticaretiyle insan ticaretiyle mücadele edilebilmesi, ticaretin engellenebilmesi ve mağdurların

⁷⁴⁵ Roots, s. 264.

⁷⁴⁶ Roots, s. 263.

⁷⁴⁷ Roots, s. 264.

⁷⁴⁸ Roots, s. 263.

⁷⁴⁹ Directive 2011/36/EU of the European Parliament and of the Council of 5 April 2011 on preventing and combating trafficking in human beings and protecting its victims, and replacing Council Framework Decision 2002/629/JHA, **Official Journal L 101**, 2011, ss. 1-11.

⁷⁵⁰ European Court of Justice, **Judgment of the Court of 4 December 1974. - Yvonne van Duyn v Home Office. - Reference for a preliminary ruling: High Court of Justice, Chancery Division-United Kingdom. - Public policy. - Case**, ss. 41-74.

⁷⁵¹ European Council, The Stockholm Programme- An open and secure Europe serving and protecting the citizen, **Official Journal of the European Union**, Cilt:53, Sayı:115/01, ss. 1-38.

korunabilmesi için devletlerin yeni mevzuata ihtiyaç duyduğu ve üçüncü ülkelerle işbirliği kurulması gerektiği üzerinde durulmuştur.⁷⁵²

İlaveten, Stockholm Programı'nda, Avrupa Birliği Konseyi'ne *AB İnsan Ticaretini Önleme Koordinatörü* düzenlemesi önerilmiş,⁷⁵³ ilk Koordinatör, Myria Vassiliadou, Komisyon tarafından 2011 yılında seçilerek göreve başlamıştır. Söz konusu Koordinatör, insan ticaretiyle mücadele konusunda AB'nin uyumlu bir şekilde hareket etmesine gayret etmektedir.⁷⁵⁴

Lizbon Antlaşması'yla Avrupa Savcılık Ofisi (ASO) kurulmuştur.⁷⁵⁵ Avrupa Birliği Konseyi, ofisin yetkilerini insan ticareti gibi organize suç türleriyle mücadele bakımından genişletmiştir. Dolayısıyla, ASO bu suç türüyle mücadelede suçluların yargılanıp cezalandırılmasını sağlamaya çalışmaktadır.⁷⁵⁶

4. İnsan Ticareti ile Mücadelede Temel Antlaşmaların İncelenmesi

Bu bölümde insan ticaretiyle mücadelede Maastricht, Amsterdam ve Lizbon Antlaşmaları yer almaktadır. Bu Antlaşmaların bu çalışma açısından önemi AB çerçevesinde temel hak ve özgürlüklerin korunması ve insan ticaretiyle mücadele konusunu kapsamalarıdır. Tüm bu antlaşmalar insan ticaretiyle mücadelede alınması gereken önlemlerin şekillenmesini sağlamışlardır.

Maastricht Antlaşması'nın ortaya çıkması ile iltica ve göç politikası, uluslararası sahtecilik, terörizm, uyuşturucu madde ticareti ve uluslararası organize suç türleri ile mücadelede suçluların iadesi, arama, el koyma ve müsadere kararları gibi bağlayıcı düzenlemeler sağlanmıştır.⁷⁵⁷ Ancak, Maastricht Antlaşmasıyla insan ticaretinin engellenmesi ve mağdurların korunması yönünde ortaya çıkan ortak eylem ve alınan önlemler yetersiz kalmıştır.⁷⁵⁸ Maastricht Antlaşması, daha çok tacirlerin cezalandırılmasına odaklanmaktadır.

⁷⁵² The Stockholm Programme, s. 21.

⁷⁵³ The Stockholm Programme, s. 22.

⁷⁵⁴ European Commission, "EU Anti-Trafficking Coordinator", Migration and Home Affairs, <https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/internal-security/organised-crime-and-human-trafficking> (01.12.2022)

⁷⁵⁵ The Treaty on the Functioning of the European Union, Art. 238.

⁷⁵⁶ The Treaty on the Functioning of the European Union, Art. 86.

⁷⁵⁷ Treaty on European Union, Art. 1.

⁷⁵⁸ Berman & Friesendorf, s. 195.

Antlaşmada insan ticaretinin sadece cinsel sömürü odaklı gerçekleştiğine yönelik açıklamalar yapılmış, böyle dar bir şekilde tanımlanmıştır.⁷⁵⁹ Dolayısıyla Maastricht Antlaşması'nın insan ticaretini insan hakları ihlali olarak değerlendirmedeği söylenebilir.⁷⁶⁰ Hatta, antlaşmada insan ticareti kavramına yer verilmemiş, bu da bu suç türüyle mücadelede devletler arasında uyumun kurulmasını zorlaştırmıştır. Bu yönüyle Maastricht Antlaşması eleştirilmektedir.⁷⁶¹

Amsterdam Antlaşması'nın ortaya çıkmasıyla terörizm ve insan ticareti ile mücadele edilmeye başlanmış ve üye devletler arasında iş birliği kurularak özgürlük, güvenlik ve adalet gibi ortak alanlar oluşturulmuştur.⁷⁶² Ayrıca, Amsterdam Antlaşması ile insan ticaretiyle mücadelede sınır kontrolleri, vize, göç, iltica ve hukuki konular üzerinde iş birliğinin kurulması ve üye devletlerin ulusal hukuk sistemleri arasında iş birliğinin kurulması sağlanmıştır.⁷⁶³ Amsterdam Antlaşmasıyla ortaya çıkan düzenlemelerin Maastricht Antlaşması'ndan farkı insan ticaretiyle mücadele konusunda bağlayıcı özellik göstermesidir.⁷⁶⁴

Amsterdam Antlaşmasıyla ortaya çıkan Çerçeve Kararları, Palermo Protokolü'ndeki insan ticareti tanımını kabul etmiştir.⁷⁶⁵ İnsan ticareti yasağı AB tarafından temel hak olarak kabul edilir.⁷⁶⁶ Dolayısıyla insan ticareti insan hakları meselesi olarak görülmüştür.⁷⁶⁷ Geniş uygulama alanına sahip olan çerçeve kararları, insan ticaretini sınır aşan nitelikte olarak görmesi ve organize suç grupları çerçevesinde değerlendirmemesiyle Palermo Protokolü'nden ayrılmaktadır.

Çerçeve kararlarında mağdurların korunmasına ilişkin hükümlerden ziyade tacirlerin cezalandırılması ve çocuk hakları üzerine alınması gereken önlemlere yer verilmiştir. Dolayısıyla, çerçeve kararları insan ticaretiyle mücadelede alınması

⁷⁵⁹ Treaty on European Union, Art. 1.

⁷⁶⁰ Treaty on European Union, Art. 1.

⁷⁶¹ Treaty on European Union, Art. 1.

⁷⁶² Treaty of Amsterdam amending the Treaty on European Union, the Treaties establishing the European Communities and certain related acts, Art. 1.

⁷⁶³ Treaty of Amsterdam amending the Treaty on European Union, the Treaties establishing the European Communities and certain related acts, Art. 1.

⁷⁶⁴ Treaty of Amsterdam amending the Treaty on European Union, the Treaties establishing the European Communities and certain related acts, Art. 2.

⁷⁶⁵ Treaty of Amsterdam amending the Treaty on European Union, the Treaties establishing the European Communities and certain related acts, Art. 1.

⁷⁶⁶ Treaty of Amsterdam amending the Treaty on European Union, the Treaties establishing the European Communities and certain related acts, Art. 1.

⁷⁶⁷ Treaty of Amsterdam amending the Treaty on European Union, the Treaties establishing the European Communities and certain related acts, Art. 3.

gereken önlemleri tam olarak yerine getirememektedir. Çerçeve kararlarında tacirlerin cezalandırılmasına ağırlık verilmesi insan ticaretiyle mücadele konusunda eleştirilen önemli bir durumdur.

AB, yasadışı göç ve sığınmayı kontrol etmeye çalışmaktadır. Sığınma denetimi, sığınma ve göç politikaları, Lizbon Antlaşması'nda Birliğin politikaları ve işleyişi; özgürlük, güvenlik ve adalet alanları altında açıklanmıştır. Lizbon Antlaşması, insan ticareti ile mücadelede AB hukuk yapısını düzenlemiştir.⁷⁶⁸ Bu durum AB genelinde bağlayıcı bir sözleşmenin kabul edilip uygulanması bakımından önemli bir gelişmedir.⁷⁶⁹ İnsan ticareti, Lizbon Antlaşması'ndan önce göç sorunu altında değerlendirilmemekteydi. Dolayısıyla insan ticaretiyle mücadelede belirsizlik, AB yapısı ve politikaları üzerinde ise karışıklık ortaya çıkmıştır. Lizbon Antlaşmayla insan ticareti göç sorunu altında değerlendirilmeye başlanmış, söz konusu belirsizlik ve karışıklık giderilmeye çalışılmıştır. Lizbon Antlaşması'nın gerçekleştirmiş olduğu yenilik AB sütun yapısının kaldırılmasıdır. Bu yenilikle AB tüzel kişilik kazanmıştır. Böylece, AB kurum ve organlarının yetkileri ve karar alma mekanizmalarında değişiklikler meydana gelmiştir.

Amsterdam Antlaşması'nın kabulü ile özgürlük, güvenlik ve adalet alanları oluşturularak AB şekillenmiş, Lizbon Antlaşmasıyla vize, sınır kontrolleri, göç, sığınma ve kişilerin serbest dolaşımı gibi konuların özgürlük, güvenlik ve adalet alanları altında tek bir başlıkta birleştirilmesi sağlanmıştır.⁷⁷⁰ Böylece AB'nin günümüzdeki görünümü oluşmuştur.⁷⁷¹

İnsan ticaretini göçün bir parçası olarak değerlendiren Lizbon Antlaşmasıyla, insan ticaretiyle mücadelede önemli gelişmeler yaşansa da ortaya çıkan politikaların uygulanmaya çalışılması ve denetlenmesine duyulan ihtiyaçtan dolayı ortaya direktifler çıkmıştır.⁷⁷² Tüm bu antlaşmalar, AB düzeyinde insan ticareti ile mücadelede benimsenen uygulamaların yetersiz kaldığını göstermektedir. Bu antlaşmalar, insan ticaretini genellikle zorla çalıştırma veya cinsel sömürü ile sınırlandırmaktadır. Oysa ki, insan ticareti çok çeşitli şekillerde gerçekleşebilmektedir. Ayrıca, bu antlaşmalar, insan ticareti mağdurlarının iade edilmemesini ve adli

⁷⁶⁸ The Treaty on the Functioning of the European Union, Art. 79.

⁷⁶⁹ The Treaty on the Functioning of the European Union, Art. 82.

⁷⁷⁰ The Treaty on the Functioning of the European Union, Art. 79.

⁷⁷¹ The Treaty on the Functioning of the European Union, Art. 79.

⁷⁷² The Treaty on the Functioning of the European Union, Art. 82.

korumadan yararlanmasını sağlamaktadır. Ancak, insan ticareti mağdurlarının sosyal ve psikolojik destek almasına yönelik önlemler yeterince sağlanamamaktadır. Sonuç olarak, bu antlaşmalar tarafından üye devletler arasında bilgi paylaşımı ve iş birliği teşvik edilmiş olsa da insan ticareti ile mücadele için daha güçlü bir uluslararası iş birliğine ihtiyaç vardır.

B) İnsan Ticareti ile Mücadelede Zirveler ve AB'nin Siyasi İradesi

İnsan ticareti ile mücadelede yapılan zirveler, uluslararası topluluğun bu ciddi insan hakları ihlâli ve suçla mücadelede iş birliği ve koordinasyon sağlamak amacıyla düzenlediği yüksek düzeyli toplantılardır. Bu zirveler, insan ticaretinin önlenmesi, mağdurların korunması ve suçluların cezalandırılması için politika oluşturmak, stratejiler geliştirmek ve deneyim paylaşmak için bir araya gelen devletler, sivil toplum kuruluşları ve diğer ilgili taraflar arasında bilgi alışverişi ve iş birliği fırsatları sunar. Zirveler, katılımcı ülkelerin insan ticaretiyle mücadele için politika ve yasal çerçeveler oluşturmaya yardımcı olur. Mağdurların rehabilitasyonu ve desteklenmesi için stratejilerin oluşturulmasına katkı sağlar. Suçluların yakalanması, yargılanması ve cezalandırılması için uluslararası iş birliğini destekler. Sivil toplum kuruluşları, insan hakları savunucuları ve diğer ilgili tarafların katılımına da olanak sağlar. Bu süreç, daha kapsamlı ve çeşitli bir perspektifin zirvelerde sunulmasına ve daha etkili politika ve programların oluşturulmasına yardımcı olur.

Avrupa Birliği (AB), insan ticareti ile mücadele konusunda güçlü bir siyasi irade sergileyen uluslararası bir örgüttür. AB, insan ticaretini önlemeyi amaçlayan bir dizi politika, yasa ve program geliştirmek için⁷⁷³ Tampere ve Stockholm zirvelerini gerçekleştirmiştir. Avrupa Birliği Konseyi, ilk kez Birliğin “uluslararası sahnede önemli bir ortak olarak hareket etme ve önemli bir ortak olarak görülme kapasitesini geliştirmesinin” önemini vurgulayarak 15-16 Ekim 1999 tarihlerinde Finlandiya'nın Tampere şehrinde düzenlenen Avrupa Birliği (AB) üye ülkeleri arasında yapılan özel zirvesinde güçlendirilmiş dış eylem yönergeleri belirlemiştir.⁷⁷⁴ Bu zirve, AB'nin insan ticareti ile mücadeledeki önemli taahhütlerini ve stratejilerini belirlemek amacıyla

⁷⁷³ Ryszard Piotrowicz, "The European Legal Regime On Trafficking In Human Beings", **Routledge Handbook of Human Trafficking**, (Ed. Ryszard Piotrowicz, Conny Rijken & Baerbel Heide), Routledge, New York, 2018, ss. 41-42.

⁷⁷⁴ Chloé Brière, **Hart Studies in European Criminal Law**, Oxford, Hart Publishing, 2021, s. 53.

düzenlenmiştir. Çalışmanın bu kısmında insan ticareti ile mücadelede önemli bir role sahip olan ve uluslararası çabaları güçlendirmek için Avrupa Birliği Konseyi tarafından gerçekleştirilen zirvelere ve zirve sonucu ortaya çıkan programlara değinilmiştir.

1. Tampere Zirvesi ve Lahey Programı

15-16 Ekim 1999 tarihleri arasında AB'nin özgürlük, güvenlik ve adalet alanlarının oluşturulması; iltica ve göç hedeflerine ulaşılması amacıyla Tampere Zirvesi gerçekleştirilmiştir.⁷⁷⁵ Zirve, organize suçlar ile mücadelede AB Adalet ve İçişleri sütunları altında kurulan iş birliği ile insan ticareti ve göçmenlerin uğradığı işgücü sömürü türü mücadelesi ile bilinir.⁷⁷⁶ Özgürlük, güvenlik ve adalet alanları üzerine geliştirilen stratejilerin yanında insan ticareti ile mücadelede benimsenen sığınmacılara yönelik ortak sistem ve vize politikaları gibi strateji ve politikalar Zirve'yi genel ve çok boyutlu bir yapıda gösterir.⁷⁷⁷ Zirve ile çocukların cinsel sömürü aracı olarak görülmesi ve insan ticareti ve mali suçlar gibi organize suç türlerinin engellenmesine yönelik gelişmeler yaşanmıştır.⁷⁷⁸

Bu gelişmelere örnek olarak AB'nin insan ticaretini önlemeye yönelik ortak sistem geliştirmesi gösterilebilir. Sistemin yürütülmesi adına multidisipliner yaklaşım ile temel hak ve özgürlüklerine odaklanılmıştır.⁷⁷⁹ Ancak, bu sisteme rağmen bu suç türünün yayılmasını engellemek için yeni birlik politikasına ihtiyaç duyulmuştur.⁷⁸⁰ Tampere Zirvesiyle Avrupa Birliği (AB) Konseyi tarafından insan ticareti, çocukların cinsel sömürü aracı olarak görülmesi ve euro sahteciliği gibi organize suç türlerine

⁷⁷⁵ European Parliament, **Resolution on the Extraordinary European Council Meeting on the Area of Freedom, Security and Justice (Tampere, 15-16 October 1999)**, B5-0116/1999, ss. 1-5, https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-5-1999-0020_EN.pdf (12.12.2022), paraf. 4.

⁷⁷⁶ Resolution on the Extraordinary European Council Meeting on the Area of Freedom, Security and Justice, Art. 16.

⁷⁷⁷ Resolution on the extraordinary European Council Meeting on the Area of Freedom, Security and Justice, paraf. 1.

⁷⁷⁸ Resolution on the Extraordinary European Council Meeting on the Area of Freedom, Security and Justice, Art. 16.

⁷⁷⁹ Karen Davies, **Understanding European Union Law**, Oxon, Routledge, 2016, s. 57.

⁷⁸⁰ Resolution on the Extraordinary European Council Meeting on the Area of Freedom, Security and Justice, Art. 13.

odaklanılmıştır.⁷⁸¹ Bu suç türlerinin yayılmasını önlemek için yeni finansal destek stratejileri arayışına girilmiştir.⁷⁸²

Tampere Zirvesi, AB ile hükümetler arasında ilişki ve iş birliğinin kurulması gerektiğini savunmuştur.⁷⁸³ Avrupa sığınma sistemi adı altında bir sisteme ihtiyaç duyulduğunu göstererek insan ticareti ile mücadelede dikkatleri üzerine çekmiştir.⁷⁸⁴ Teşvik edilen iş birliği organize suç türlerinin önlenmesi ile sınırlı kalmayıp bu suç türlerinin araştırılmasına ve suçların yayılmasını engellemeye yöneliktir.⁷⁸⁵ Kaynak ve transit ülkeler ile kurulan iş birliği ile politika ve stratejilerin dünya genelinde benimsenmesi hedeflenmiştir.⁷⁸⁶ Ayrıca, bu zirve ile EUROPOL ve EUROJUST gibi kurumlar ortaya çıkmıştır.⁷⁸⁷

Tampere Zirvesi sonuçlarının 46. maddesine göre,

*Ciddi örgütlü suçlar ile mücadeleyi güçlendirmek için Avrupa Konseyi, her üye ülke tarafından kendi hukuk sistemlerine uygun olarak seçilen ulusal savcılardan, sulh ceza hakimlerinden, polis ya da aynı görevi yapan diğer yetkililerden oluşan bir birim (EUROJUST) kurulması üzerinde uzlaşmaya varmıştır. EUROJUST, ulusal savcılık birimlerinin arasında tam iş birliğini kolaylaştırmak ve örgütlü suçlar ile ilgili davalarda EUROPOL'un analizlerine dayanarak ceza kovuşturmasını deteklemek ayrıca özellikle istinabe müzekkeresinin işleyişini basitleştirmek için Avrupa Yargı Ağı ile yakın iş birliği gerçekleştirmek ile görevlendirilmiştir. Avrupa Konseyi, Konsey'den 2001 sonuna kadar gerekli yasal düzenlemeleri kabul etmesini talep eder.*⁷⁸⁸

Tampere Zirvesi'nden sonra 4-5 Kasım 2004 tarihleri arasında Avrupa Birliği Konseyi tarafından 'Lahey' isimli 5 yıllık bir program kabul edilmiştir. Bu program temel hak ve özgürlüklere odaklanarak ortaya çıkmıştır.⁷⁸⁹ AB'nin özgürlük, adalet ve

⁷⁸¹ Sandra Lavenex, "Mutual Recognition and the Monopoly of Force: Limits of the Single Market Analogy", **Journal of European Public Policy**, Cilt:14, Sayı:5, 2007, s. 762.

⁷⁸² Resolution on the Extraordinary European Council Meeting on the Area of Freedom, Security and Justice, Arts. 16-20.

⁷⁸³ Damien Chalmers, Gareth Davies & Giorgi Monti, **European Union Law**, 3. baskı, Cambridge, Cambridge University Press, 2014, s. 635.

⁷⁸⁴ Resolution on the Extraordinary European Council Meeting on the Area of Freedom, Security and Justice, Art. 16.

⁷⁸⁵ Resolution on the Extraordinary European Council Meeting on the Area of Freedom, Security and Justice, Art. 16.

⁷⁸⁶ Yeşim Yılmaz, "Avrupa Birliği Ceza Hukukunda Organize Suçlulukla Mücadele", **TAAD**, Cilt:8, Sayı:31, 2017, ss. 745-746.

⁷⁸⁷ Resolution on the Extraordinary European Council Meeting on the Area of Freedom, Security and Justice, Arts. 18-19.

⁷⁸⁸ Resolution on the Extraordinary European Council Meeting on the Area of Freedom, Security and Justice, Art. 46.

⁷⁸⁹ Council of the European Union, "The Hague Programme: Strengthening Freedom, Security and Justice in the European Union", **Official Journal of the European Union**, C 53, 3.3. 2005, ss. 1-14. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A52005XG0303%2801%29>

güvenlik alanının gelişmesine önem veren program, temel hak ve özgürlüklerin geliştirilmesini ve terörizm, göç ve iltica ile mücadelede ülkeler arası iş birliği gerekliliğini vurgulamıştır.⁷⁹⁰ Bu gelişme ile özgün Avrupa adalet ve güvenlik alanı oluşturulmaya çalışılmıştır.⁷⁹¹

Program dahilinde;

- Temel haklar ve vatandaşlık anlayışının güçlendirilmesi;
- Anti-terör önlemlerinin alınması;
- Göç ve göç hareketlerine yönelik dengeli bir yaklaşımın benimsenmesi gibi

AB'nin medeni ve ticari konular üzerindeki ortak tanımları geliştirilmeye çalışılmıştır.⁷⁹²

Avrupa adalet alanını korumak için ise hukuki ve siyasi olmak üzere;

- Özgün bir Avrupa adalet alanının yaratılması,
- Ceza hukuku konularında mevzuatların birbirlerini tamamlayıcı nitelikte olması,
- EUROJUST kurumunun daha aktif rol alması gibi önlemler üzerinde

durulmuştur.⁷⁹³

İnsan ticareti ile mücadelede önemli bir rol oynaması öngörülen Lahey Programı'nın⁷⁹⁴ gerçekleşmesi amacı ile AB Konseyi tarafından eylem planı ortaya konmuştur.⁷⁹⁵ 2004-2009 yıllarında ortaya çıkan Eylem Planı, AB'nin güvenlik, özgürlük ve adalet alanlarının güçlendirilmesini sağlamıştır.⁷⁹⁶ Eylem Planı, AB çerçevesinde belirlenen öncelik ve hedeflerin uygulanmasına yönelik bir takvim niteliği taşımaktadır.⁷⁹⁷

(12.12.2022), ss. 1-14. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A52005XG0303%2801%29> (12.12.2022).

⁷⁹⁰ The Hague Programme: Strengthening Freedom, Security And Justice in The European Union, ss. 1-14.

⁷⁹¹ The Hague Programme: Strengthening Freedom, Security And Justice in The European Union, ss. 1-14.

⁷⁹² Jenia Iontcheva Turner, "The Expressive Dimension of EU Criminal Law", **The American Journal of Comparative Law**, Cilt: 60, Sayı:1, 2012, s. 560.

⁷⁹³ Iontcheva Turner, s.560.

⁷⁹⁴ The Hague Programme: Strengthening Freedom, Security And Justice in The European Union, ss. 1-14.

⁷⁹⁵ Council and Commission **Action Plan Implementing the Hague Programme on Strengthening Freedom, Security and Justice in the European Union**, **Official Journal of the European Union**, C 198, 12.08.2005, ss. 1-22, [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52005XG0812\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52005XG0812(01)&from=EN) (12.12.2022).

⁷⁹⁶ Iontcheva Turner, s. 560.

⁷⁹⁷ Iontcheva Turner, s. 560.

Sütunlardaki eksikliklerin giderilmesi üzerine ortaya çıkan eylem planları hukuki ve siyasi alanların güçlendirilmesini sağlamaktadır.⁷⁹⁸ Örnek olarak Organize Suçlulukla Mücadelede Stratejik Konsept Geliştirilmesine İlişkin Tebliğ gösterilebilir.⁷⁹⁹ Bu Tebliğ organize suçla mücadele için ortaya çıkmıştır. Tebliğ ile kolluk kuvvetleri, adli kurumlar, AB ülkeleri ve üçüncü ülkeler arasında iş birliği kurulmuştur.⁸⁰⁰ İlâveten, yolsuzluk gibi suç türleri ile mücadelede politikalar geliştirilmesi, özel soruşturma birim ve timlerinin oluşturulması, organize suç türlerinden gelir edilmesinin engellenmesi ve kolluk kuvvetleri ile uluslararası kurumlar arasında iş birliğinin sağlanarak üçüncü ülkeler arasında iş birliği kurulmasına yönelik organize suç türlerine karşı teşvik politikaları sağlanmıştır.

Amsterdam Antlaşması ile başlayıp Tampere Zirvesi ve Lahey Programıyla şekillenen gelişmeler, Avrupa Birliği'nde adalet ve güvenlik alanlarının gelişimine katkı sağlamanın yanı sıra özellikle göç ve iltica konularına olan bakış açısının insani yöne çevrilmesini sağlamıştır.⁸⁰¹

2. Stockholm Zirvesi ve Stockholm Programı (2010-2014)

2010-2014 yılları arasında adalet, özgürlük ve güvenlik alanları çerçevesinde temel hak ve özgürlükleri korumak için Stockholm Zirvesi gerçekleştirilmiştir.⁸⁰² Sonucunda ise program ve eylem planı ortaya çıkmıştır.⁸⁰³ Stockholm Programı, Tampere ve Lahey Zirveleri sonucu ortaya çıkan temel hak ve özgürlükler kazanımlarının güçlendirilmesi ve bireylerin temel ihtiyaçlarının gözetilmesinin sağlanması amacıyla ortaya çıkmıştır.⁸⁰⁴

⁷⁹⁸ Yılmaz, s. 749.

⁷⁹⁹ Explanatory Memorandum to COM (2005) 232, "**Developing A Strategic Concept on Tackling Organised Crime**", 02.06.2005, ss. 1-84, https://www.eumonitor.eu/9353000/1/j4nvhdjdk3-hydzq_j9vvik7m1c3gyxp/vikqh2urcz0 (12.12.2022).

⁸⁰⁰ The Hague Programme: Strengthening Freedom, Security And Justice in The European Union, ss. 1-14.

⁸⁰¹ Yılmaz, ss. 745-746; The Hague Programme: Strengthening Freedom, Security And Justice in The European Union, ss. 1-14.

⁸⁰² Council of the European Union, "The Stockholm Programme - An open and secure Europe serving and protecting citizens", **Official Journal of the European Union**, C 115, 4.5.2010, ss. 1-38, <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:115:0001:0038:en:PDF> (12.12.2022), ss.1-38, <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:115:0001:0038:en:PDF> (12.12.2022).

⁸⁰³ The Stockholm Programme-An open and secure Europe serving and protecting the citizens, ss. 1-38.

⁸⁰⁴ Yılmaz, s. 751.

Stockholm Programı ile:

- Vatandaşların temel hak ve özgürlüklerinin korunması;
- Adli açıdan devletler ve örgütler arasındaki iş birliğinin güçlendirilmesi;
- AB iç güvenlik sisteminin geliştirilmesi;
- Sınır kontrollerinin güçlendirilmesi;
- AB üyesi ülkeler ile üçüncü ülkeler arasında ortak göçmen politikası

oluşturmak için iş birliğinin sağlanarak, daha güvenli bir Avrupa temelının atılması hedeflenmektedir.⁸⁰⁵

Stockholm Programı, yurttaşların korunmasına ve insan ticareti ile mücadelede katkı sağlayarak kolluk kuvvetleri ve adli kurumlar arasında iş birliğinin sağlanmasına ve iç güvenlik stratejilerinin geliştirilmesine yardımcı olmuştur.⁸⁰⁶

Örneğin, Stockholm Programı ile insan ticareti, cinsel taciz ve çocukların cinsel istismarı gibi suç türlerinden siber suçlar, ekonomik suçlar, yolsuzluk ve uyuşturucu ticaretine kadar tüm organize suç türleriyle olan mücadelede iç ve dış güvenlik stratejileri geliştirilmiş ve bu güvenlik stratejilerinin AB üyesi ülkeler ile üçüncü dünya ülkeleri arasında iş birliğinin sağlanması üzerine odaklanılmıştır.⁸⁰⁷

Stockholm Programı ile eylem planına ihtiyaç duyulmuştur.⁸⁰⁸ Stockholm Eylem Planı, program içerisinde yer alan adalet, özgürlük ve güvenlik alanlarının güçlendirilmesi amacıyla 2010-2014 yılları arasında ortaya çıkmıştır.⁸⁰⁹ Eylem planı ile Avrupa genelinde ortaya çıkan sorunlara karşı kolluk kuvvetler ve adli kurumlar arasında iş birliği kurulmasına yönelik birtakım önlemler alınmıştır.⁸¹⁰

3. İnsan Ticareti ile Mücadelede Zirve ve Programların Değerlendirilmesi

⁸⁰⁵ The Stockholm Programme-An open and secure Europe serving and protecting the citizens, ss. 1-38.

⁸⁰⁶ Yılmaz, s. 751.

⁸⁰⁷ The Stockholm Programme-An open and secure Europe serving and protecting the citizens, ss. 1-38.

⁸⁰⁸ European Commission, **Action plan on the Stockholm Programme, COM(2010) 171 Final** 20.04.2010, ss. 1-68, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52010DC0171> (12.12.2022).

⁸⁰⁹ Action plan on the Stockholm Programme, ss. 1-68.

⁸¹⁰ Action plan on the Stockholm Programme, ss. 1-68; Yılmaz, s. 752.

Yukarda insan ticaretiyle mücadele çerçevesinde incelenen Tampere Zirvesi, Lahey Programı, Stockholm Zirvesi ve Stockholm Programı'nın önemi, AB'de temel hak ve özgürlüklerin korunmasına ve insan ticareti gibi organize suç türleriyle mücadeleye yaptıkları katkılardır. Yukarıda bahsedilen Zirve ve Programlar, AB çerçevesinde ortaya çıkan direktiflerin şekillenmesine yardımcı olmuştur. Bu zirve ve programlarda temel insan hak ve özgürlüklerinin korunması, göç, iltica ve insan ticareti gibi fiillerin gerçekleşmesini engellemek amacıyla birtakım politikaların benimsenmesi kararlaştırılmıştır.

Örneğin, Tampere Zirvesi Sonuç Bildirgesi'ne göre bireylere temel hak ve özgürlüklerini koruyabilmeleri için mahkeme ve yetkili makamlara başvurabilme hakkının sağlanmasıyla adalet alanının şekillenmesi sağlanmıştır.⁸¹¹ Böylece, insan ticareti mağdurlarının uğradığı emek sömürüsüne karşı çıkılmış, yeni finansal destek stratejileri ve yeni Birlik politikası ortaya konmuştur.⁸¹² İlaveten, bu zirveyle insan ticaretiyle mücadelede ortak bir sığınma sisteminin kurulmasına yönelik çalışmalar gerçekleştirilmiştir.⁸¹³ Organize suç türleriyle mücadelede savcı ve polislerden oluşan adli işbirliği biriminin kurulması öngörülmüştür.⁸¹⁴ Bu suçların yayılmasını engellemek için EUROPOL ve EUROJUST gibi kurumlar ortaya çıkmıştır.⁸¹⁵ Bu birimler adli kurum ve kolluk kuvvetleri arasında işbirliği tesis ederek organize suç türleriyle mücadelede soruşturma ve kovuşturma aşamalarının gerçekleştirilmesini sağlamış, cezai yaptırımlar uygulanmaya başlanmıştır.⁸¹⁶ Zirveyle alınan eylem ve politikalara rağmen AB, bu eylem ve politikaları uygulamak konusunda hızlı hareket edememektedir.

Temel hak ve özgürlüklere odaklanan Lahey Programı ise, terörizm, göç ve iltica ile mücadelede ülkeler arası iş birliğinin geliştirilmesine ve Avrupa'da adalet ve

⁸¹¹ Resolution on the Extraordinary European Council Meeting on the Area of Freedom, Security and Justice, Art. 12.

⁸¹² Resolution on the Extraordinary European Council Meeting on the Area of Freedom, Security and Justice, Art. 13

⁸¹³ Resolution on the Extraordinary European Council Meeting on the Area of Freedom, Security and Justice, Arts. 18-19.

⁸¹⁴ Resolution on the Extraordinary European Council Meeting on the Area of Freedom, Security and Justice, Art. 18.

⁸¹⁵ Resolution on the Extraordinary European Council Meeting on the Area of Freedom, Security and Justice, Art. 16.

⁸¹⁶ Resolution on the Extraordinary European Council Meeting on the Area of Freedom, Security and Justice, Art. 46.

güvenlik alanlarının oluşturulmasına katkı sağlamıştır.⁸¹⁷ Bu alanları korumak için ise AB tarafından birtakım hukuki ve siyasi önlemler alınmıştır.⁸¹⁸ AB tarafından alınan hukuki ve siyasi önlemlere Lahey Programı ve Avrupa Birliği Konseyi aracılığıyla gerçekleşen eylem planları gösterilir.

Bu zirve ve programlarla, Palermo Protokolü, AİHS ve AKİTS çerçevesinde cinsel sömürü, çocuk ticareti ve organ ticareti olarak değerlendirilen insan ticaretinin emek sömürüsü altında değerlendirilmesi sağlanmış, ileriki bölümde değinilecek olan 2011/36/EU sayılı Direktif'in şekillenmesine yardımcı olunmuştur. Bu zirvelerin toplanma amacı ve kararları incelendiğinde insan ticaretine ismen değinilmediği, organize suç gibi genel bir kavramla bu suç türüne karşı önlem alınması gerektiğinin savunulduğu görülmektedir.

II. İNSAN TİCARETİNİN ENGELLENMESİ, MÜCADELE VE MAĞDURLARIN KORUNMASINA YÖNELİK 2011/36 SAYILI DİREKTİF

2011/36/EU sayılı Direktif, insan ticaretiyle mücadelede gerçekleşen eylemlerin bir parçasıdır.⁸¹⁹ ABTHŞ, Çocuk Hakları Sözleşmesi ve Palermo Protokolü gibi uluslararası ve bölgesel nitelikteki belgeler Direktif'in insan ticaretiyle mücadelesinde alması gereken önlemlerin belirlenmesinde önemli rol oynamıştır. Direktif, insan ticaretiyle mücadelede insan hakları temelli yaklaşım benimsemesi bakımından önemlidir.⁸²⁰ Direktif, AİHS ve AKİTS gibi Avrupa Konseyi çerçevesinde ortaya çıkan antlaşmalardan farklı olarak AB çerçevesinde değerlendirilmektedir.

2011/36/EU Direktif, insan ticaretinin engellenmesi, bu suç türüyle mücadele ve insan ticareti mağdurlarının korunmasına odaklanmıştır.⁸²¹ Direktif, 2011 yılında

⁸¹⁷ The Hague Programme: Strengthening Freedom, Security And Justice in The European Union, ss. 1-14.

⁸¹⁸ The Hague Programme: Strengthening Freedom, Security And Justice in The European Union, ss. 1-14.

⁸¹⁹ Directive 2011/36/EU of the European Parliament and of the Council of 5 April 2011 on preventing and combating trafficking in human beings and protecting its victims, and replacing Council Framework Decision 2002/629/JHA, s. 1–11.

⁸²⁰ European Commission, **Proposal for a Council Framework Decision on preventing and combating trafficking in human beings, and protecting victims repealing Framework Decision 2002/629/JHA**, COM (2009) 136 final, Brussels, 2009.

⁸²¹ Directive 2011/36/EU, Dibace, para. 4.

AB Konseyi'nin 19 Temmuz 2002 tarihli 2002/ 629/ JHA sayılı Çerçeve Kararı'nın yerini almıştır.⁸²² Direktifle İnsan Ticareti ile Mücadeleye Dair 2002/629/JHA sayılı Çerçeve Kararın yapısında değişiklikler yapılmış, eksiklikler giderilmiştir. 2011/36/EU sayılı Direktif, AB Konseyi Çerçeve Kararları gibi insan ticaretiyle mücadele ve mağdurların korunması konusunda alınması gereken önlemler hakkında üye devletlere tavsiyelerde bulunmakta, bu konu çerçevesinde iç hukuk düzenlemelerinin gerçekleştirilmesini istemektedir.⁸²³ Direktif, üye devletlerin gerekli önlemleri almaması ve kendilerinden istenileni gerçekleştirmemesi durumunda Avrupa Birliği Adalet Divanı'na başvurarak üye devletlere karşı ihlâl davası açma yetkisine sahiptir.⁸²⁴ Dolayısıyla, yaptırım gücü çerçeve karara nazaran fazla olan 2011/36/EU sayılı Direktif'in, bağlayıcılığı olan kararların devletler tarafından uygulanmasını sağlamak amacıyla çerçeve kararının yerine ortaya çıktığı söylenebilir.⁸²⁵

Bu Direktif, insan ticareti ile mücadele ve mağdurların korunmasında atılan önemli bir adımdır.⁸²⁶ Uygulanmaya başlanan ekonomik, hukuki ve siyasi politikalar, insan ticaretine karşı soğuk savaşın başladığını göstermektedir.⁸²⁷ Bunun örnekleri Avrupa Komisyonu'nun mağdurları korunmaya yönelik çerçeve karar teklifi sunması ve Lizbon Antlaşması'nın ortaya çıkmasıdır.⁸²⁸ Çerçeve Karar Teklifi, Lizbon Antlaşması'nın yürürlüğe girmesiyle geri çekilmiştir,⁸²⁹ yerine direktifler ortaya çıkmıştır.⁸³⁰ Komisyon tarafından çıkarılan 2011/36 sayılı Direktif,⁸³¹ AB için insan ticaretiyle mücadele ve mağdurların korunmasını amaçlayan temel kaynak olmuş,⁸³² AB ülkeleri arasında iş birliği kurulmasını sağlamış⁸³³ ve insan ticareti alanında suç

⁸²² Directive 2011/36/EU, Dibase, para. 4.

⁸²³ Directive 2011/36/EU, Dibase, para. 4.

⁸²⁴ Directive 2011/36/EU, Dibase, para. 5.

⁸²⁵ Directive 2011/36/EU, para. 7.

⁸²⁶ Directive 2011/36/EU, para. 4.

⁸²⁷ Directive 2011/36/EU, para. 1.

⁸²⁸ Proposal for a Council Framework Decision on preventing and combating trafficking in human beings, and protecting victims repealing Framework Decision 2002/629/JHA, para. 9.

⁸²⁹ Proposal for a Council Framework Decision on preventing and combating trafficking in human beings, and protecting victims repealing Framework Decision 2002/629/JHA, para. 10.

⁸³⁰ Directive 2011/36/EU, para. 1.

⁸³¹ Proposal for a Council Framework Decision on preventing and combating trafficking in human beings, and protecting victims repealing Framework Decision 2002/629/JHA, para. 1.

⁸³² Directive 2011/36/EU, para. 1.

⁸³³ Directive 2011/36/EU, para. 5.

teşkil eden eylemleri belirleyerek gereken yaptırımlar üzerinde durmuştur.⁸³⁴ Temel hak ve özgürlükler, ülkeler arası kurulan iş birliğiyle hemen hemen her ülke tarafından tanınmış, benimsenmeye başlamıştır.⁸³⁵

Direktif ile meydana gelen düzenlemeler, AB'nin insan ticaretini insan hakkı ihlâli olarak değerlendirdiğini gösterir.⁸³⁶ İnsan ticaretiyle mücadelede, mağdurların haklarının korunmasına yönelik politikalar, tacirlerin cezalandırılması, ticaretin engellenmesi, devletler arası iş birliğinin kurulması, izleme mekanizmasıyla insan tacirlerinin yargılanması gibi durumlar insan ticareti mağdurlarına yardım ve koruma başlıkları altında bütüncül bir perspektifle ele alınmıştır.⁸³⁷

A. Amaçlar ve Kapsam

2011/36/EU Sayılı Direktif'in amacı; 1. maddede belirtildiği üzere, insan ticaretiyle mücadelede ceza gerektiren suçların belirlenmesi ve bu suç türlerine yönelik gerekli önlemlerin alınmasıdır.⁸³⁸ Direktifte, cinsel sömürü odaklı gerçekleşen insan ticareti ve diğer sömürü türlerine değinilmektedir,⁸³⁹ insan ticareti mağdurlarının korunmasına yönelik ortak kararlar belirlenmesi amaçlanmaktadır.⁸⁴⁰

Amaç doğrultusunda Direktif, bireyler arası cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasi fikir ve köken gibi konularda ayrımcılık yapılmaması gerektiğini savunmaktadır.⁸⁴¹ Ayrıca, Direktif, cezalandırılması gereken suç türlerini insan ticareti tanımını üzerinden değerlendirerek, AKİTS ve Palermo Protokolü gibi belgelerden ayrılmaktadır.⁸⁴² 2011/36/EU sayılı Direktif'te AB üyesi devletlerin tanım içerisinde yer alan kasıtlı

⁸³⁴ Directive 2011/36/EU, para. 7., 26.

⁸³⁵ **The Treaty on the Functioning of the European Union**, para. 1.

⁸³⁶ Tom Obokata & Brian Payne, "Implementing Action against Trafficking of Human Beings under the TFEU: A Preliminary Analysis", **New Journal of European Criminal Law**, Cilt:3, Sayı: 3–4, 2012, ss. 298–319.

⁸³⁷ Directive 2011/36/EU, para. 7.

⁸³⁸ Directive 2011/36/EU, Art. 2.

⁸³⁹ Directive 2011/36/EU, Art. 2.

⁸⁴⁰ Directive 2011/36/EU, Art. 2.

⁸⁴¹ Directive 2011/36/EU, Art. 2.

⁸⁴² Francesca Galli, "The content and impact of approximation: The case of trafficking in human beings", **Approximation of substantive criminal law in the EU: The way forward**, (Ed. Francesca Galli, & Anne Weyembergh), Editions de l'Université de Bruxelles, Brussels, 2013, s. 209.

fiillerin engellenmesi, fiilleri gerçekleştirenlerin cezalandırılması ve mağdurları korumak için alması gereken önlemlerden bahsedilmiştir.⁸⁴³

İnsan ticareti, bireylerin cinsel sömürü, dilencilik, zorla çalıştırma, kölelik, kulluk veya organ ticareti gibi fiilleri kabullenmek dışında başka alternatiflerinin kalmaması sonucu ortaya çıkmaktadır.⁸⁴⁴ Direktif'in 2. maddesinin 1. paragrafına göre insan ticaretini gerçekleştiren araçlardan herhangi birinin kullanılması veya ortaya çıkması halinde mağdurun rızasına bakılmaksızın insan ticareti suçu oluşmaktadır.⁸⁴⁵

Aynı maddede insan ticaretinin kapsamı açıklanmıştır.⁸⁴⁶ Kapsam doğrultusunda mağdurun kadın, erkek ya da çocuk olmasına bakmadan insan ticareti türleriyle mücadele edilmeye çalışılmaktadır. Ancak bu konuda herhangi bir yöntem belirlenememiştir.⁸⁴⁷ İlaveten, bu maddeyle insan ticareti tanımındaki “*sınır aşırı*” ve “*organize suç olma*” kriterleri kaldırılmıştır.⁸⁴⁸ Dolayısıyla insan ticaretinin ulusal ya da uluslararası nitelikte, ister suç örgütüyle ilgili olsun ister olmasın her biçimi kabul edilmiştir.⁸⁴⁹ Böylelikle Direktif, bu suç türünü AKİTS tarafından benimsenen tanım ve kapsam çerçevesinde değerlendirerek tüm bireylere koruma sağladığını göstermektedir.

B. İnsan Ticareti Tanımı ve Rızanın Rolü

Palermo Protokolü, AKİTS ve 19 Temmuz 2002 tarihli Çerçeve Kararı'ndaki eksiklikleri baz alarak ortaya çıkan Avrupa Birliği Konseyi'nin 2011/36/EU sayılı Direktifi,⁸⁵⁰ devletler tarafından insan ticaretiyle mücadelede yasal bir zorunluluk⁸⁵¹ ve yol gösterici olarak kabul edilmektedir.⁸⁵²

İnsanlık onuru ve bütünlüğüne karşı işlenmiş bir suç olan insan ticareti, Palermo Protokolü ve 2002 yıllı çerçeve kararı baz alınarak 2011/36/EU sayılı AB Direktifi'nde

⁸⁴³ Elisavet Symeonidou-Kastanidou, “Directive 2011/36/EU On Combatting Trafficking in Human Beings: Fundamental Choices and Problems of Implementation”, **New Journal of European Criminal Law**, Cilt:7, Sayı:4, 2016, s. 471.

⁸⁴⁴ Directive 2011/36/EU, Art. 2.

⁸⁴⁵ Directive 2011/36/EU, Art. 2.

⁸⁴⁶ Directive 2011/36/EU, Art. 2.

⁸⁴⁷ Galli, s. 209.

⁸⁴⁸ Directive 2011/36/EU, Art. 2.

⁸⁴⁹ Directive 2011/36/EU, Art. 2.

⁸⁵⁰ Directive 2011/36/EU, para. 4.

⁸⁵¹ Symeonidou-Kastanidou, s.471.

⁸⁵² Symeonidou-Kastanidou, s.471.

kapsamlı bir şekilde açıklanmıştır.⁸⁵³ Bu durum Avrupa Birliği içerisinde insan ticaretinin daha iyi anlaşılması, alınması gereken önlemler ve mağdurların korunması bakımından bir kazanım olarak değerlendirilebilir.

Direktif'in 2. maddesine göre insan ticareti

kişilerin sömürü amacıyla, tehdit, zor kullanımı, diğer cebir türleri, kaçırma, hile, aldatma, yetkinin veya bir savunmasızlık durumunun kötüye kullanılması, bir başka kişi üstünde kontrol sahibi olan bir kişinin rızasını elde etmek için fayda veya ödemelerin alınması veya verilmesi yoluyla kontrolün transferi veya değiştirilmesi dahil bu kişilerin işe alınması, taşınması, transferi, barındırılması ve alınması

eylemlerini kapsamaktadır.⁸⁵⁴

Bu durumda insan ticareti, bireylerin, fuhuş suretiyle cinsel alanda ve diğer alanlarda sömürülmesi; dilencilik gibi zorla çalıştırılması, kölelik ve kulluk gibi benzer uygulamalarla hizmet alınması veya organ ticaretinin yaşanması gibi herhangi bir savunmasızlık durumunu kabullenmekten başka seçeneklerinin olmamasını ifade etmektedir.⁸⁵⁵

Direktif'in insan ticareti tanımında, bireylerin insan ticareti amacıyla herhangi bir istismara uğraması gerekmediği vurgulanmaktadır.⁸⁵⁶ Burada bahsedilen, bireylerin tanımda belirtilen istismar amacıyla kullanılan araçlara veya tanımda yer alan fiillerden herhangi birine maruz kalmış olmasının yeterli olmasıdır.⁸⁵⁷ Direktif'in, bölgesel ve uluslararası belgelerden farkı,

- istismar biçimlerine yer vermemiş olması,
- tanımda şiddet, baskı gibi soyut terimlere yer vermesi,
- organ ticareti, yan kesicilik, hırsızlık, silah kaçakçılığı ve uyuşturucu kaçakçılığı gibi insan ticaretinin yaşanmasına neden olan fiilleri somutlaştırmasıdır.⁸⁵⁸

C. 2011/36/EU Direktif'in İçeriği

1. İnsan Ticaretini Önleme, İş birliği ve Diğer Önlemler

⁸⁵³ Directive 2011/36/EU, para. 4.

⁸⁵⁴ Directive 2011/36/EU, Art. 2.

⁸⁵⁵ Directive 2011/36/EU, Art. 2.

⁸⁵⁶ Directive 2011/36/EU, Art. 2.

⁸⁵⁷ Directive 2011/36/EU, Art. 2.

⁸⁵⁸ Directive 2011/36/EU, Art. 2.

2011/36/EU sayılı Direktif, insan ticaretini engellemek, tacirlerin cezalandırılmasını sağlamak ve mağdurları korumak için düzenleme ve çeşitli hükümleri kapsamaktadır.⁸⁵⁹ Bu bölümde insan ticaretinin önlenmesi, talebin azaltılması, alınması gereken önlemler ve özellikle Direktif'in 18. maddesi üzerinde durulacaktır.⁸⁶⁰

İnsan ticaretinin önlenmesine ilişkin alınması gereken önlemlere, 2011/36/EU sayılı Direktif'in 18. maddesinde değinilmiştir.⁸⁶¹ Bu maddeye göre AB üyesi devletlerden, insan ticareti ve sömürü türlerine yönelik her türlü talebi azaltmak ve bireyleri bu suç türlerine olan yönelimlerinden caydırmak amacıyla,

- eğitim ve öğretim sağlanması;
- sivil toplum örgütlerinin teşvik edilmesi,
- adli kurum ve kolluk kuvvetleri ile iş birliği içerisinde bireylerin insan ticareti

üzerine farkındalığının arttırılmasını sağlanması beklenmektedir.⁸⁶²

Yani AB üyesi devletlerden olan beklentiler, bireylerin mağdur durumuna düşmesini engellemek için bilgilendirici eğitim ve araştırma programlarının gerçekleştirilmesi;⁸⁶³ mağdurların tespiti; mağdurlarla temas halinde olan adli kurum ve kolluk kuvvetleri aracılığıyla görevli bireylerin eğitilmesinin sağlanması;⁸⁶⁴ ve insan ticaretinin engellenmesine yönelik önlemler alınmasıdır.⁸⁶⁵

Ayrıca, insan ticaretini önlenmek bu suç türüyle olan mücadeleyi aktif hale getirebilmek ve bu suç türüne olan yönelimi azaltmak için AB üyesi devletlerden Direktif'in 2. maddesinde yer alan fiillerin mağdurlar tarafından suç olduğu bilinmesine rağmen devamı üzerine gerekli önlemlerin alınması beklenmektedir.⁸⁶⁶ Direktif ile yapılan düzenlemeler mağdurları korumaya yönelik gerçekleştirilen önemli adım olsa da bu durum özelinde eksiktir.⁸⁶⁷ Direktif'in 18. maddesi özelinde emredici yazım biçiminin yer almaması ve hükümlerin tavsiye niteliğinde olması,

⁸⁵⁹ Symeonidou-Kastanidou, s. 471.

⁸⁶⁰ Directive 2011/36/EU, Art. 18.

⁸⁶¹ Directive 2011/36/EU, Art. 18.

⁸⁶² Directive 2011/36/EU, Art. 18.

⁸⁶³ Directive 2011/36/EU, Art. 18.

⁸⁶⁴ Directive 2011/36/EU, Art. 18.

⁸⁶⁵ Directive 2011/36/EU, Art. 18.

⁸⁶⁶ Directive 2011/36/EU, Art. 2.

⁸⁶⁷ Obokata & Payne, ss. 312-313.

insan ticaretini engellemek maksadıyla alınması gereken önlemlerin devlet iradesine bırakıldığı anlamını çıkarmaktadır.⁸⁶⁸

2. İzleme Mekanizması ve Tacirin Cezalandırılması

2011/36/EU sayılı Direktif'in ilk 10 maddesi "cezalar", "soruşturma ve kovuşturma" ve "yargılama" başlıkları çerçevesinde tacirlerin cezalandırılmasına odaklanmaktadır. 2. madde altındaki bazı fiiller insan ticareti suçu olarak değerlendirilmekte,⁸⁶⁹ taraf devletlerden tacirlerin cezalandırılmasına yönelik yasal ve diğer önlemleri alması beklenmektedir.⁸⁷⁰ Direktif'in bu bölümü AKİTS'in 19. ve 20. maddeleri ve 2002 yıllı Çerçeve Kararı'nın yapısıyla benzerlik göstermektedir.⁸⁷¹

Yargılama başlığı tacirlerin cezalandırılmasına yönelik düzenlemeleri kapsamaktadır. Direktif'in 3. maddesi 2. maddeye atıfta bulunarak AB üyesi devletlerden, insan ticaretinin gerçekleştirilmesine öncülük eden birey veya örgütlerin cezalandırılması için gerekli önlem ve cezai yaptırımların benimsenmesi ve uygulanmaya başlanmasını beklemektedir.⁸⁷² Örneğin, 4. maddede, 2. maddede değinilen fiillerin çocuk ve bireylerin kasıtlı olarak hayatlarını tehlikeye atması veya hayatlarına zarar vermesi durumunda bu fiillerin ortaya çıkmasında rol oynayanların en az beş en fazla on yıl hapis cezasıyla cezalandırılması gerektiği üzerinde durulmuştur.⁸⁷³

İlaveten bu kısımda, AB üyesi devletlerden insan ticaretine yönelik fiillerin kamu kurum, kuruluş ve personelleri tarafından gerçekleştirilmesi durumu göz önünde bulundurularak, görev ve yetkinin kötüye kullanılmasına karşı gerekli tedbirlerin alması beklenmektedir.⁸⁷⁴ Direktif'in 6. maddesinde taraf devletlerden bu suç türünün gerçekleşmesine yardımcı olan tüzel kişilere karşı alınması gereken önlemler

⁸⁶⁸ Directive 2011/36/EU, Art. 18.

⁸⁶⁹ Directive 2011/36/EU, Art. 2.

⁸⁷⁰ Directive 2011/36/EU, Art. 2.

⁸⁷¹ **Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings**, Arts. 19-20; Directive 2011/36/EU, para. 4.

⁸⁷² Directive 2011/36/EU, Arts. 2-3.

⁸⁷³ Directive 2011/36/EU, Arts. 2-4.

⁸⁷⁴ Directive 2011/36/EU, Art. 2-4.

çerçevesinde çalışılan kurumdan dışlama, ticari faaliyetlerden men etme, gözaltına alma ve suçun gerçekleştiği kurum ve kuruluşların kapatma beklenir.⁸⁷⁵

2011/36/EU sayılı Direktif ile yargılama sürecinin ortaya çıkması AB için önemlidir.⁸⁷⁶ 2011/36 sayılı Direktif'in 10. maddesinde, 2. ve 3. maddelere atıfla uluslararası boyut kazanan insan ticaretinin yargı sistemi çerçevesinde engellenmesi ve bu suç türlerini gerçekleştirenlerin cezalandırılması gerektiği üzerinde durulmakta,⁸⁷⁷ AB üyesi devletlerden bu durum üzerine önlem alması beklenmektedir.⁸⁷⁸ Bu madde ile insan ticaretiyle mücadelede uygulanması gereken cezai yaptırımlar belirlenmiştir.⁸⁷⁹ Ayrıca, insan ticaretiyle mücadele için gerekli hukuki düzenleme ve alınacak önlemlerin sadece şikâyet üzerine yapılmaması, mağdurların doğru bir şekilde tespit edilerek korunmaya çalışılması gerektiği üzerinde durulmaktadır.⁸⁸⁰

Tüm bu düzenlemeler, Birlik vatandaşlarının yanında mağdurların da korunması gerektiğini savunmaktadır.⁸⁸¹ Örneğin, Direktif'in 8. maddesiyle devletlerden mağdurların doğru bir şekilde tespit edilip, insan ticareti suçuna karışmalarından ötürü herhangi bir cezalandırmaya uğramamaları için gerekli önlemleri alması beklenmektedir.⁸⁸²

3. Mağdurlara Yardım ve Koruma

Mağdura yönelik yardım ve korumanın gerçekleşmesi, "İnsan Ticaretinin Engellenmesi, Mücadele ve Mağdurların Korunmasına Yönelik" 2011/36/EU sayılı Direktif ve "Suç Mağdurlarının Korunması, Desteklenmesi ve Haklarına Dair Asgari Standartları Belirleyen" 2012/29/EU sayılı Direktif'in temelini oluşturmaktadır. Söz

⁸⁷⁵ Directive 2011/36/EU, Art. 6.

⁸⁷⁶ Directive 2011/36/EU, Art. 12.

⁸⁷⁷ Obokata & Payne, ss. 312-313.

⁸⁷⁸ Directive 2011/36/EU, Arts. 2-3.

⁸⁷⁹ Directive 2011/36/EU, Arts. 2-3.

⁸⁸⁰ Directive 2011/36/EU, Art. 11.

⁸⁸¹ Symeonidou-Kastanidou, s. 481.

⁸⁸² Directive 2011/36/EU, Art. 8.

konusu direktifler, Avrupa Birliği'nde suç mağdurlarının haklarını, korunmalarını ve desteklenmesini sağlamayı amaçlamaktadır.⁸⁸³

Bu kısımda öncelikle kimlerin mağdur olarak değerlendirilmesi gerektiğine, belirtilen haklardan mağdurların yararlanmasına yönelik düzenlemelere yer verilmektedir. 2011/36/EU sayılı Direktif'in 11-17. maddelerinde insan ticaretiyle mücadele ve mağdurların korunmasına, 2012/29/EU sayılı Direktif'te ise genel hatlarıyla tüm suç mağdurlarının korunması ve mağdurlara yardım edilmesine yönelik düzenlemeler mevcuttur.⁸⁸⁴ Bu durum 2001/220/JHA sayılı Çerçeve Kararı'nın yerini alan ve yasal dayanağı ABİHA madde 82/2 olan 2012/29/EU sayılı Direktif'in, doğrudan insan ticareti mağdurlarına yönelik hükümler içermediğini tüm suç mağdurlarını korumaya çalıştığını göstermektedir.⁸⁸⁵ Dolayısıyla, insan ticareti mağdurları, özellikle de AB sınırlarına ulaşmak isteyen insan ticareti mağdurları, bu Direktif'ten faydalanabilmektedir. Mağdurların korunması ve yardım edilmesi, insan haklarına saygı duyulmaya başlandığını göstermektedir. Bu durum insan ticaretiyle mücadelede önemlidir.⁸⁸⁶

Koruma başlığı çerçevesinde ortaya çıkan 2011/36/EU sayılı Direktif'in, mağdurların korunmasına yönelik düzenlemeleri, 2002 yılı Çerçeve Kararıyla ortaya çıkmıştır.⁸⁸⁷ Mağdurların korunması ve bireylerin yeniden mağdur olmamaları için birtakım çalışmaların gerçekleştirilmesi, Direktif'in sağlamış olduğu yeniliktir. 2012/29/EU sayılı Direktif, 2011/36/EU sayılı Direktif ile ortaya çıkan hükümleri içermektedir.⁸⁸⁸ 2011/36/EU sayılı Direktif'in 11. maddesi ve 2012/29/EU sayılı Direktif'in 20. Maddesi uyarınca AB üyesi devletler, mağdurların temel insan hakları ve özgürlüklerinin iç-dış faktörlerden korunması, bireylerin daha fazla mağdur edilmelerinin önlenmesi ve tacirlerin yargılanması için gerekli önlemleri almakla yükümlüdür.⁸⁸⁹ İlaveten, aynı maddenin 2. paragrafında AB üyesi devletlerden,

⁸⁸³ Directive 2012/29/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012 establishing minimum standards on the rights, support and protection of victims of crime, and replacing Council Framework Decision 2001/220/JHA, **Official Journal L 315**, 2012, Art. 4.

⁸⁸⁴ Directive 2011/36/EU, Art. 8. Directive 2012/29/EU, Art. 7.

⁸⁸⁵ Directive 2012/29/EU, Art. 1.

⁸⁸⁶ Directive 2011/36/EU, Arts. 11-17.

⁸⁸⁷ 2002/629/JHA, Art. 7.

⁸⁸⁸ Directive 2012/29/EU, Art. 30.

⁸⁸⁹ Directive 2011/36/EU, Art.11; Directive 2012/29/EU, Art. 20.

mağdurların tespit edilir edilmez onlara yardım ve koruma sağlamak için gerekli önlemleri alması beklenmektedir.⁸⁹⁰

Mağdur odaklı 2011/36/EU sayılı Direktif ve 2012/29/EU sayılı Direktif'in Dibacesinde, kadın, erkek ve çocuk mağdurların korunmasına yönelik ekonomik, fiziksel ve psikolojik hasarı engellemek amacıyla düzenlemeler yapılmıştır.⁸⁹¹ Örneğin, AB üyesi devletlerin sivil toplum örgütleri gibi kuruluşlarla işbirliği yaparak mağdurları tespit etme, yardım etme ve koruma sağlama amaçlı mekanizmalar kurmaları beklenmektedir.⁸⁹² Ayrıca, 2011/36/EU sayılı Direktif'in 11. maddesi ve 2012/29/EU sayılı Direktif'in 4. maddesinde mağdurların korunması için yetkili makamlarla temas kurma şartının kaldırılmasıyla mağdurların cezalandırılmamasına yönelik vurgu yapılmıştır. Önceki belgelerde netlik kazanmayan ve devlet iradelerine bırakılan durumun açıklık kazanmasıyla mağdurların korunmasına yönelik önemli bir adım atılmıştır.⁸⁹³

Mağdurların barınma, ekonomik destek, tıbbi ve psikolojik yardım gibi ekonomik ve sosyal hizmetlerden; tanık koruma programı gibi siyasi-hukuki hizmetlerden yararlanması sağlanmıştır.⁸⁹⁴ 2011/36/EU sayılı Direktif'in 11. maddesinin üçüncü paragrafında ve 2012/29/EU sayılı Direktif'in 9. maddesinde, üye devletlerden, mağdurlara, insan ticaretiyle mücadele sürecinin yargılama aşamasında yetkili makamlara işbirliği kurması şartı ile, koruma ve yardım sağlanmasına yönelik anlayış yerine her türlü durumda yardım ve koruma sağlamak için gerekli önlemlerin alması beklenmektedir.⁸⁹⁵ 2011/36/EU sayılı Direktif 12. maddesi ve 2012/ 29/ EU sayılı Direktif'in 3-9. maddelerinde AB üyesi devletler tarafından mağdurlara hukuki yardım ve yasal danışmanlık hakkı, tazminat talep etme hakkı ve tanık koruma programına erişimin sağlanması gibi bireylerin mağdur edilmesinin önlenmesi ve mağdurların korunması üzerine düzenlemeler yapılmıştır.⁸⁹⁶

Ancak, 2011/36/EU sayılı Direktif'nde belirtildiğine göre hizmetlerin gerçekleştirilmesi, insan ticaretiyle mücadelede önlemlerin alınması için geçerli

⁸⁹⁰ Directive 2011/36/EU, Art.11; Directive 2012/29/EU, Art. 20.

⁸⁹¹ Directive 2011/36/EU, Dibace, para. 4.; Directive 2012/29/EU, Dibace, para. 5.

⁸⁹² Directive 2011/36/EU, Dibace, para. 4.; Directive 2012/29/EU, Dibace, para. 5.

⁸⁹³ Directive 2011/36/EU, Art. 11.; Directive 2012/29/EU, Art. 4.

⁸⁹⁴ Directive 2011/36/EU, Art. 11.; Directive 2012/29/EU, Art. 4.

⁸⁹⁵ Directive 2011/36/EU, Art. 11.; Directive 2012/29/EU, Art. 9.

⁸⁹⁶ Directive 2011/36/EU, Art.12.; Directive 2012/29/EU, Arts. 3-9.

sebeplerin yaşanmış olması ve yetkili makamların bu sebeplere inanması gerekmektedir. Dolayısıyla, bu Direktiflerde mağdurların korunmasına yönelik önlemlerin alınması devletlerin iradesine bırakılmıştır.

Ayrıca, bu Direktifler insan ticareti mağduru çocuklara yardım, destek ve koruma sağlamayı amaçlamaktadır.⁸⁹⁷ Bu durum Direktiflerin sağlamış olduğu diğer bir yeniliktir. 2011/36/EU sayılı Direktif'in 13. ve 14. maddesi ve 2012/29/EU sayılı Direktifi'nin 23.ve 24. maddelerinde çocukların korunması için alınması gereken önlemlerden bahsedilmiştir.⁸⁹⁸ Örneğin, Direktif'in 14. maddesiyle AB üyesi devletlerden,

- insan ticareti mağduru çocukların fiziksel ve psiko-sosyal iyileşmelerinin sağlanması;
- çocukların, düştükleri durumdan kurtarılması;
- çocukların görüşleri, ihtiyaçları ve endişeleri dikkate alınarak kalıcı çözüm bulunması;
- çocuklara eğitim hakkının tanınması;
- çocuklara yardım ve koruma sağlamak için yasal vasi veya bir temsilcinin atanmasına yönelik düzenlemeler yapılması beklenmektedir.⁸⁹⁹

İlaveten, mağdurlara yardım edilmesi ve korunması çerçevesinde AB üyesi devletlerden, insan ticareti mağduru çocukların ailelerine yönelik yardım ve koruma sağlanmasına yönelik önlemler alması beklenmektedir.⁹⁰⁰ Bu durum insan ticaretinden etkilenen bireyin ailelelerinin de insan ticareti mağduru olarak değerlendirildiğini ve mağdurların korunmasına yönelik bütüncül bir yaklaşım benimsendiğini gösterir.⁹⁰¹ 2011/36/EU sayılı Direktif'in 15. maddesinde insan ticareti mağduru çocuklara yasal vasi veya temsilci atanması gerektiği üzerinde durulmaktadır.⁹⁰² Buna yargılama sürecinde çocukların mağdur edilmesini engellemek ve çocukların çıkarlarını korumak için gerek duyulmuştur.

Tüm bu açıklamalar ışığında, 2012/29/EU ve 2011/36/EU Direktifleri ile insan ticareti mağdurları, suç mağdurlarına tanınan tüm hak ve korumalardan yararlanma

⁸⁹⁷ Directive 2011/36/EU, Art.13.; Directive 2012/29/EU, Arts. 23-24.

⁸⁹⁸ Directive 2011/36/EU, Art. 13.; Directive 2012/29/EU, Arts. 23-24.

⁸⁹⁹ Directive 2011/36/EU, Art. 14.

⁹⁰⁰ Directive 2011/36/EU, Art. 15.

⁹⁰¹ Directive 2011/36/EU, Art. 15.

⁹⁰² Directive 2011/36/EU, Art. 15.

hakkına sahip olmuştur. Ancak, söz konusu Direktifler, insan ticareti mağdurlarının, suç mağdurlarına tanınan hak ve korumalardan yararlanabilmesi için, bu mağdurların, insan ticareti mağduru olduklarına dair bir değerlendirmeye tabi tutulmalarını öngörmektedir. Direktifler, insan ticareti mağdurlarının, suç mağdurlarına tanınan hak ve korumalardan yararlanmalarına yönelik önlemlerin, insan ticareti mağdurlarının, suçun etkileriyle başa çıkmalarına ve topluma yeniden entegre olmalarına yardımcı olacak şekilde tasarlanması (özel destek hizmetlerine erişimi sağlamak gibi) gerektiğinin altını çizmektedir.

Göç mevzuatından bu yana mağdurlar uyuşturucu kaçakçılığı, silah kaçakçılığı ve cinsel sömürü gibi suçlar bakımından gözaltına alınmış, yargılanmış ve sonunda cezalandırılmaya maruz kalmıştır.⁹⁰³ 2011/36/EU sayılı ve 2012/29/EU sayılı Direktifler mağdurların cezalandırılmasının kaldırılmasında önemli bir gelişmedir. Ancak, 2011/36/EU sayılı Direktif'te mağdurların gözaltına alınma durumunun devam etmesi mağdurlar üzerinde ek mağduriyet yaratmaktadır.⁹⁰⁴ Bu durum 2011/36/EU sayılı Direktif'in eksikliğini göstermektedir. Aslında direktif, insan ticaretini sadece suç olarak değil insan hakları ihlâli sonucu ortaya çıkmış bir suç türü olarak değerlendirmektedir.

Sonuç olarak, insan hakları temelli 2011/36/EU sayılı ve 2012/29/EU sayılı Direktifler, mağdurlara yardım edilmesi ve korunmasını sağlanması bakımından önemli birer gelişmedir. Böylece AB üyesi devletler insan ticaretini engellemek, tacirlerin cezalandırılması ve mağdurların korunmasına yönelik önlemler almaya başlamışlardır. Direktiflerin sağladığı diğer yenilikler, insan ticareti ve mağdur kavramlarının daha kapsamlı bir şekilde incelenmesi, insan ticareti suçunun cezai yaptırımlarının belirlenmesi, mağdurlara yardım edilmesi ve korunmasının sağlanması, denetim mekanizmasının kurulması, çocuk haklarının korunması ve bu suç türüne yönelik talebi azaltmak için tedbirlerin alınmasıdır.⁹⁰⁵ Üye devletlerden yapacakları düzenlemelerle ilgili olarak, uluslararası örgütler ile iş birliği kurmaları

⁹⁰³ Obokata & Payne, ss. 312-313.

⁹⁰⁴ Obokata & Payne, ss. 312-313.

⁹⁰⁵ OHCHR, UNHCR, UNICEF, UNODC, UN Women and ILO, **Prevent, Combat, Protect: Human Trafficking: Joint UN Commentary on the EU Directive – A Human Rights-Based Approach**, 2011, https://www.unodc.org/documents/human-trafficking/2011/UN_Commentary_EU_Trafficking_Directive_2011.pdf (30.12.2023), s. 35.

beklenmektedir.⁹⁰⁶ Ancak, tüm bunların uygulanmasının devlet iradelerine bırakılması,⁹⁰⁷ düzenlemelerin makul gerekçe şartına bağlanmış olması, kesin hüküm içermemeleri ve tavsiye niteliğinde olmaları eleştirilebilecek hususlardır. Ayrıca metinlerde yetki istismarı ve makul sebepler gibi bazı kavramların muğlaklığı ve mağdur sayısının net bir şekilde belirlenememesi mağdurların cezalandırılmasına neden olmaktadır.

III. İNSAN TİCARETİ İLE MÜCADELEDE AKİTS VE 2011/36/EU SAYILI DİREKTİF'İN SİYASİ VE HUKUKİ AÇIDAN İNCELENMESİ

AKİTS, insan hakları çerçevesinde insan ticaretini suç olarak gören, taraf devletlere ticaretin engellenmesi, tacirlerin cezalandırılması ve mağdurların korunmasına yönelik önlem almasını zorunlu kılan bölgesel nitelikteki ilk sözleşmedir. Bu sözleşme, Avrupa Konseyi'nin hukuken bağlayıcı bir belgeye ihtiyaç duymasıyla mağdur haklarının korunması ve bu hakların genişletilmesine yönelik ortaya çıkmıştır.⁹⁰⁸ İnsan ticaretinin engellenmesi, mücadelesi ve mağdurların korunmasına yönelik 2011/36/EU sayılı Direktif de AKİTS gibi insan ticaretiyle mücadele ve insan ticareti mağdurlarının korunması amacıyla ortaya çıkmıştır.⁹⁰⁹ Dolayısıyla AKİTS ve 2011/36/EU sayılı Direktif ortaya çıkma amaçları ortak ve birbirlerini destekler niteliktedir.⁹¹⁰ Bu yönüyle AKİTS ve Direktif, AİHM ve AİHS'nin gelişimlerine de AİHM içtihatlarının belirlenmesinde rol oynayarak katkı sağlamıştır.⁹¹¹

AKİTS ve 2011/36/EU sayılı Direktif insan ticaretini, bir kişinin cebir, hile veya tehdit yoluyla veya bir kişinin çaresizliğinden yararlanarak, sömürülmek üzere,

⁹⁰⁶ COM (2014) 635 final, **Communication from the Commission to the Council and the European Parliament on the application of Directive 2004/81 on the residence permit issued to third-country nationals who are victims of trafficking in human beings or who have been the subject of an action to facilitate illegal immigration, and who cooperate with the competent authorities**, 17.10.2014, 2014, ss. 10-11.

⁹⁰⁷ Obokata & Payne, ss. 312-313.

⁹⁰⁸ **Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings**, Dibace, para. 5.

⁹⁰⁹ **Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings**, Dibace, para. 5; Raffaelli, ss. 212-213.

⁹¹⁰ **Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings**, Dibace, para. 7.

⁹¹¹ Raffaelli, ss. 212-213.

bir yerden başka bir yere veya bir kişinin denetimi altındaki bir yere transfer edilmesi veya barındırılması olarak benzer şekilde tanımlamakta, her iki belge de insan ticaretinin küresel bir sorun olduğunu kabul etmekte ve ticaretin kapsamını geniş tutarak ele almaktadır. Her iki belge de insan ticareti suçlarının ciddiyetine uygun yaptırımlar öngörmektedir. AKİTS, insan ticareti mağdurlarının insan kaçakçılığı mağdurları ile aynı haklara sahip olmasını öngörmektedir. 2011/36/EU sayılı Direktif ise, insan ticareti mağdurlarının haklarının korunması ve bu mağdurların rehabilite edilmesi için üye devletlere çeşitli yükümlülükler getirmektedir.

Bölgesel nitelik gösteren her iki belge boyut ve kapsam açısından farklılık göstermektedir. Avrupa Konseyi Sözleşmesi olarak ortaya çıkan AKİTS, hukuki boyut çerçevesinde değerlendirilirken, 2011/36/EU sayılı Direktif insan ticaretiyle mücadelede AB kurucu antlaşmalarından doğan bağlayıcı hukuk aracı olarak kabul edilir. Direktif, devletler tarafından benimsenen politikalar ve bu politikaların uygulanması bakımından siyasi boyut olarak kabul edilir.⁹¹² AKİTS, her ne kadar bölgesel niteliğe sahip olsa da, şekillenmesinde Palermo Protokolü, BM İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (İHEB), Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin BM Sözleşmesi, ILO sözleşmeleri ve AİHS gibi uluslararası belgeler rol oynamıştır. 2011/36/EU sayılı Direktif ise AKİTS ve 19 Temmuz 2002 tarihli AB Konseyi Çerçevesi Kararı'nı baz alarak şekillenmiştir.⁹¹³

AKİTS, insan ticaretiyle mücadelede alınması gereken önlemler bakımından daha geniş kapsamlıdır. 2011/36/EU sayılı Direktif ise alınan önlemler bakımından geniş kapsamlı olmasına rağmen sadece Avrupa Birliği üyesi ülkelerin sınırları içerisinde bağlayıcı olması,⁹¹⁴ alınması gereken önlemleri kısıtlamaktadır.⁹¹⁵ Buna rağmen belgeler insan ticaretiyle mücadelede devletlere yol gösterici olmuş ve insan ticaretinin engellenmesi, faillerin cezalandırılması ve mağdurların korunması üzerine

⁹¹² Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings, Dibace, para. 14.

⁹¹³ Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings, Dibace, para. 9-11.

⁹¹⁴ Avrupa Birliği direktifleri, üye ülkeler için bağlayıcıdır. 2011/36/EU sayılı Direktif de Avrupa Birliği üyesi ülkeler için bağlayıcıdır ve bu ülkeler, Direktif'in hükümlerini kendi ulusal hukuklarına dahil etmek zorundadır. Bu sayede Direktif'in amaçları ve hedefleri üye ülkelerde uygulanır hale gelir ve bu konularda bir uyum sağlanmış olur. Bu, Direktif'in içeriğinin ve hedeflerinin, kabul edildiği tarihten itibaren Avrupa Birliği üyesi her ülkenin ulusal hukuk sistemine entegre edilmesi gerektiği anlamına gelir. (Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings, Dibace, para. 1-2.)

⁹¹⁵ Directive 2011/36/EU, Dibace, para. 3-4.

kapsayıcı yaklaşım benimsemiştir. Ancak bu belgelerdeki bazı maddelerin devletlere tavsiye niteliğinde olması, izlenecek eylemlerin veya politikaların devlet iradesine bırakıldığını göstermektedir.

AKİTS ile 2011/36/EU sayılı Direktif, insan ticaretiyle mücadele ve insan ticaretinin önlenmesi konularında benzer hedeflere sahip bölgesel düzeyde belgelerdir.⁹¹⁶ AKİTS ve 2011/36/EU sayılı Direktif amaç ve kapsam bakımından değerlendirildiğinde; AKİTS toplumlar arası eşitlik sağlayıp, hukuki ve cezai düzenlemeler gerçekleştirerek insan ticaretini engellemeye ve mağdurları temel hak ve özgürlükler çerçevesinde korumaya çalışmaktadır.⁹¹⁷ 2011/36/EU sayılı Direktif'in amacı ise insan ticaretiyle mücadelede, ceza gerektiren suçların belirlenmesi ve bu suç türlerine yönelik gerekli önlemlerin alınmasıdır.⁹¹⁸ İlaveten, AKİTS ve 2011/36/EU sayılı Direktif ile toplumlar arası eşitlik savunulmuştur.⁹¹⁹ Devletler tarafından benimsenen ayrımcılık prensibinin önüne geçilmeye çalışılmıştır. Çünkü bireylerin devlet ve toplumlar tarafından cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasi fikir ve kökenleri bakımından ayrımcılık yaşaması ve dışlanması, her iki belgenin amaçları doğrultusunda uygulanmasını zorlaştırabilir.

Bu belgeler insan ticaretiyle mücadelede kadın, erkek ve çocukları korumaya yönelik hükümler içermektedir.⁹²⁰ Ancak, bu amaca yönelik gerekli önlemlere Sözleşme ve Direktif'te yer verilmemiş olması bu konunun devlet iradelerine bırakıldığı anlamına gelmektedir. Bu belgelerin sağlamış olduğu diğer bir gelişme, insan ticareti kapsamında “sınır aşırı” ve “organize suç olma” kriterlerinin kaldırılmış olmasıdır.⁹²¹ Bu durum beraberinde herkesin kabul edebileceği şekilde devletler

⁹¹⁶ Her iki belgenin detaylarında ve uygulama yönlerinde bazı farklılıklar bulunmaktadır. Çünkü AKİTS, Avrupa Konseyi üye ülkelerinin yasal sistemlerine daha fazla uyum sağlama esnekliğine sahipken, 2011/36/EU Direktif ise AB üyesi ülkeleri daha spesifik hükümlere uymaya zorlamaktadır. Her iki belge insan ticaretiyle mücadelede benzer hedeflere sahiptir, ancak uygulama ve yasal bağlayıcılık açısından farklılıklar mevcuttur. İlgili ülkeler ve AB üyesi ülkeler, kendi yasal sistemlerine ve koşullarına göre bu belgeleri uyguladılar. (**Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings**, Art.1; 2011/36/EU, Dibase, para. 5.)

⁹¹⁷ **Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings**, Dibase, para. 5.

⁹¹⁸ **Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings**, Art. 1.; Directive 2011/36/EU, Dibase, para. 11.

⁹¹⁹ **Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings**, Art. 1.; Directive 2011/36/EU, Art. 17.

⁹²⁰ **Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings**, Arts. 11-16.; Directive 2011/36/EU, Arts. 11-16.

⁹²¹ **Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings**, Art.4; Directive 2011/36/EU, Art. 2.

tarafından önlemlerin alındığını ve insan ticaretiyle mücadelede mağdurların korunmasına önem verildiğini göstermektedir.⁹²²

AKİTS ve 2011/36/EU sayılı Direktif, insan ticareti bakımından değerlendirildiğinde, her iki belge Palermo Protokolü'nde ortaya konan insan ticareti tanımını kabul etmektedir. Palermo Protokolü'nün 3. maddesine göre insan ticareti,

kuvvet kullanılarak veya kuvvet kullanma tehdidi ile veya diğer biçimde zorlama, kaçırma, hile, aldatma, nüfuzu kötüye kullanma, kişinin çaresizliğinden yararlanma veya başkası üzerinde denetim yetkisi olan kişilerin rızasını kazanmak için o kişiye veya başkalarına kazanç veya çıkar sağlama yoluyla kişilerin istismar amaçlı temini, bir yerden başka bir yere taşınması, devredilmesi, barındırılması veya teslim alınması

şeklinde tanımlanmıştır.⁹²³ Ortak bir tanımın kabul edilmesi, AB içerisinde insan ticaretinin daha iyi anlaşılması, alınması gereken önlemler ve mağdurların korunmasına yönelik bir kazanımdır.

2011/36/EU sayılı Direktif ve AKİTS, bireylerin insan ticaretine maruz kalmasında herhangi bir istismar türüne gerek olmadığını vurgulamaktadır. Burada kastedilen, bireylerin insan ticaretine maruz kalması için tanımda belirtilen istismar araçları ve fiillerinden herhangi birine maruz kalmış olmasının yeterli olmasıdır.⁹²⁴ AKİTS ve 2011/36/EU sayılı Direktif, bölgesel ve uluslararası belgelerden farklı olarak insan ticareti istismar biçimlerine yer vermemişlerdir. AKİTS'in insan ticareti tanımında insan ticareti fiillerinden sadece şiddet ve baskı gibi soyut terimlere yer verilmiş, Direktif ise şiddet ve baskı gibi soyut terimlerin yanında yan kesicilik, hırsızlık, silah kaçakçılığı ve uyuşturucu kaçakçılığı gibi insan ticaretinin yaşanmasına neden olan somut fiillere de yer vermiştir.⁹²⁵

AKİTS ve 2011/36/EU sayılı Direktif, insan ticaretinin önleyebilmek, bu suç türüyle olan mücadeleyi aktif hale getirebilmek ve bu suç türüne olan yönelimi azaltmak için üye devletlerden insan ticaretine sebep olan fiillere karşı gerekli önlemleri almalarını beklemektedir. AKİTS ve Direktif ile yapılan düzenlemeler mağdurları korumaya yöneliktir. Bu durum insan ticaretiyle mücadelede atılan önemli

⁹²² Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings, Art. 4.; Directive 2011/36/EU, Art. 2.

⁹²³ Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children, Art. 2.

⁹²⁴ Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children, Art. 2.

⁹²⁵ Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings, Art. 4.; Directive 2011/36/EU, Art. 2.

bir adım olmakla beraber AKİTS ve Direktif'in bazı maddelerinde eksiklikler mevcuttur.

Direktif, AKİTS çerçevesinde değerlendirilmektedir. AKİTS hükümlerinin Direktif'te yer alması, hükümlerin sorgusuz bir şekilde kabul edildiğini göstermektedir. Hükümler, devletlere gerekli tedbirleri alması gerektiğine yönelik sorumluluk vermektedir.⁹²⁶ Ancak, devletlerin ortak paydada buluşamaması devletler arası iş birliğinin kurulmasına engel olmaktadır.

Tacirlerin cezalandırılması çerçevesinde 2011/36/EU sayılı Direktif'in ilk 10 maddesi, AKİTS'in 19. ve 20. maddeleriyle benzerlik göstermektedir.⁹²⁷ Ancak, AKİTS insan ticaretiyle mücadelede tacirlerin cezalandırılmasına yönelik düzenlemeler ve alınması gereken önlemlere üstü kapalı bir şekilde değinmektedir. Diğer taraftan, her iki belge tacirlerin cezalandırılması için denetim mekanizması ve cezalandırma sistemi getirmiştir.⁹²⁸ Bu gelişme, tacirler ve mağdurların ayırt edilebilmesini sağlamaktadır. Böylece mağdurların haksız yere yargılanıp cezalandırılmasının önüne geçilmeye çalışılmaktadır.⁹²⁹ Ayrıca insan tacirlerinin cezalandırılmasının taraf devletler için zorunlu hale getirildiği söylenebilir.⁹³⁰

AKİTS ve 2011/36/EU sayılı Direktif birlikte değerlendirildiğinde, mağdur odaklı ortaya çıkan her iki belge, kadın, erkek ve çocuk mağdurların korunması ve ekonomik, fiziksel ve psikolojik hasarın engellenmesi için düzenlemeler barındırmaktadır.⁹³¹ Mağdurların korunmasına yönelik bu düzenlemeler, Palermo Protokolü ve 19 Temmuz 2002 tarihli AB Konseyi Çerçeve Kararı üzerine ortaya çıkmıştır. Mağdurların korunması ve yeniden mağdur olmalarının engellenmesi için birtakım çalışmaların gerçekleştirilmesi, AKİTS ve Direktif'in sağlamış olduğu bir yeniliktir.⁹³² Bu yeniliğe Suç Mağdurlarının Korunması, Desteklenmesi ve Haklarına

⁹²⁶ **Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings**, Art. 4; Directive 2011/36/EU, Art. 2.

⁹²⁷ **Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings**, Arts. 19-20; Directive 2011/36/EU, Arts. 1-10.

⁹²⁸ **Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings**, Art. 36; Directive 2011/36/EU, Dibace, para. 27.

⁹²⁹ **Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings**, Art. 36; Directive 2011/36/EU, Dibace, para. 27.

⁹³⁰ **Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings**, Art. 36; Directive 2011/36/EU, Dibace, para. 27.

⁹³¹ **Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings**, Art. 13; Directive 2011/36/EU, Art. 11.

⁹³² **Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings**, Art. 13; Directive 2011/36/EU, Art. 11.

Dair Asgari Standartları Belirleyen 2012/29/EU sayılı Direktif örnek olarak gösterilebilir.⁹³³ 2012/29/EU sayılı Direktif ise bu belgelerin mağdurların korunmasına yönelik hükümlerine ek olarak mağdurlara tanınan haklarla destek olmaktadır.⁹³⁴ Bu durum mağdurların söz konusu Direktif'ten doğrudan fayda sağladığını göstermektedir. Ancak, 2012/29/EU sayılı Direktif'te, suç işlemeye zorlanan mağdurların cezalandırılmamasına yönelik düzenlemelere yer verilmemiş olması,⁹³⁵ bireylerin mağdur olmasını engelleyememektedir.

Direktif ve AKİTS çerçevesinde gerçekleşen diğer bir yenilik, yukarda da değinildiği üzere, insan haklarına atfettikleri önemdir. Bu belgelerin eleştirildiği nokta ise bu yeniliklerin hayata geçirilmesinin devlet iradelerine bırakılması, Direktif'in, tacirlerin cezalandırılmasına yönelik kısmı hariç, diğer kısımlarında kesin hüküm içermemesi ve yaptırımın zor olmasıdır. Bu durum devletler arasında uyumun sağlanmasını ve ulusal/uluslararası belgelerin hükümlerinin gerçekleştirilmesini zorlaştırmaktadır. Bu da belgelerin mağdurların korunmasına yönelik düzenlemelerinin yetersiz kaldığını göstermektedir.

Sonuç olarak, her iki belge eksiklerine rağmen insan ticareti ile mücadelede bir devrimdir.⁹³⁶ AKİTS ve 2011/36/EU sayılı Direktif, benimsemiş oldukları bütüncül yaklaşımı ile insan ticaretiyle mücadelede mesafe katedilmesini sağlamıştır. Belgeler insan ticaretinin tüm yönleriyle değerlendirilmesini, mağdur haklarına önem verilmesini ve devletlerin tacirlerin cezalandırılması odaklı yaklaşımından uzaklaşmasını hedeflemiştir. Bu hedefler doğrultusunda AKİTS ve Direktif, mağdurların temel hak ve özgürlüklerinin tanınması ve iyileştirilmesi; eylem planları ve düzenlemelerle insan ticaretinin engellenmesi; ve ayrıca AİHM kararları, AİHS, Mağdur Hakları Direktifi ve Oturma İzni Direktifi'ne katkı sağlamıştır.⁹³⁷

⁹³³ Directive 2012/29/EU, Dibase, para. 2.

⁹³⁴ Directive 2012/29/EU, Dibase, para. 4.

⁹³⁵ Directive 2012/29/EU, Dibase, para. 1.

⁹³⁶ Raffaelli, s. 208.

⁹³⁷ Raffaelli, ss. 212-213.

SONUÇ VE ÖNERİLER

İnsanlık tarihinin en hızlı dönüşümüne tanıklık edilen 21. yüzyıl, toplumların geçmişi üzerinde şekillenmiştir. Buna kölelikten insan ticaretine doğru gerçekleşen dönüşüm örnek olarak gösterilebilir. İnsan ticareti, kuvvet kullanarak veya kuvvet kullanma tehdidi ile veya zorlama, kaçırma, hile, aldatma, nüfuzu kötüye kullanma, kişinin çaresizliğinden yararlanma veya başkası üzerinde denetim kurma yollarıyla bireylerin istismar amaçlı satılması, bir yerden başka bir yere taşınması, devredilmesi, barındırılması veya teslim alınması olarak açıklanmaktadır. Bu sebeple insan ticareti, insan onurunun hiçe sayılarak insanların bir eşya muamelesi görmesi olarak kabul edilmektedir.

Bu suç türüne maruz kalan bireyler ise kaynak ülkeden hedef ülkeye doğru hareket eden uluslararası aktör olmak yerine, ulus aşırı aktör olarak nitelenebilir. Bu ulus aşırılık, insan ticaretinin devam etmesinde kaynak ve hedef ülkeleri birbirine bağlayan toplumsal ilişkilerin kurulmasına öncülük eden bir durumdur. Kurulan ilişkiler insan ticaretinin yayılmasına öncülük etmiş, bu suç türünün çok yönlü olarak şekillenmesine neden olmuştur. 90'lı yıllardan bu yana insan ticaretinin niteliklerinden biri yasadışı bir şekilde gerçekleşmesidir.

Günümüzde bireylerin sömürülmesi maksadıyla ticarete konu edilmesi olarak bilinen insan ticareti, insan onurunu zedeleyen insan hakları ihlalidir. Bu kavram yerine “kölelik”, “modern kölelik”, “köleleştirme” ve “cinsel kölelik” gibi terimler de kullanılmaktadır. Ancak bu terimlerin her biri ayrı tarihsel ve hukuki arka plana sahiptir. Bu terimlerin birlikte kullanılması, insan ticaretinin alanını daraltsa da giderek artan bu suç türüne karşı toplumların dikkatini çekmeyi sağlamıştır. Bunun üzerine insan ticaretinin ortadan kaldırılmasına yönelik uluslararası düzenlemeler ortaya çıkmıştır. Ancak, küreselleşmenin etkisiyle insan ticaretinin organize suç örgütleri çerçevesinde gerçekleşmesi ve bu suç türünü gerçekleştiren örgütlerin haksız kazanç elde etmesi, daha sık ve derin ekonomik krizlerin yaşandığı günümüz dünyasında insan ticaretinin yanlış nitelendirilmesine yol açmakta ve bu suç türüyle mücadeleyi zorlaştırmaktadır. Örneğin, ekonomik, siyasi ve hukuki düzenlemeler ve eksiklikler hakkında bilgisi olan suç örgütleri kendi yöntemlerini geliştirmektedirler.

İnsan ticareti suçuyla mücadele amacıyla çok sayıda sözleşme hazırlanmıştır. Devletler tarafından bu sözleşmeler kabul edilerek uygulanmaya çalışılmıştır. Ancak, ilgili uluslararası belge ve önlemlerde, insan ticaretinin ulusal sınırlar çerçevesinde evrensel değerlere zarar veren bir suç türü olarak tek boyutlu bir yaklaşımla açıklanması, bu suç türünün yayılmasını önlemekte yetersiz kalmaktadır. Dolayısıyla, bu suç türüyle mücadelede ulusal, uluslararası ve bölgesel düzeyde ekonomik, siyasi ve hukuki düzenlemelere ve iş birliğine ihtiyaç duyulmaktadır. Öncelikle bu suç türünün ortaya çıkmasına neden olan ekonomik ve sosyal şartların ortadan kaldırılması gerekmektedir. İlaveten, dünya genelinde işsizlik, yoksulluk, cinsiyet ayrımcılığı ve fırsat eşitsizliği yaratan maddi ve teknik yapıların tekrar yapılandırılması; üçüncü ülkelerle daha sağlıklı iş birliği ve bilgi paylaşımının yapılması; kaynak, transit ve hedef ülkeler arasındaki eylemlerin koordine edilmesinin sağlanması gibi düzenlemelerin olması gerekmektedir.

Uluslararası kurum ve kuruluşların girişimleri, bu suç türüyle mücadelede olumlu gelişmelerin yaşanmasını sağlamıştır. Örneğin, Birleşmiş Milletler “İnsan Ticaretine İlişkin Ek Protokol” ile ulusal mevzuatlarında insan ticaretine yer vermeyen taraf devletlerin bu suç türünü engellemek için mevzuatlarında gerekli ekonomik, siyasi ve hukuki düzenlemeler yapmaları öngörülmektedir. İlaveten, “İnsan Ticaretine Karşı İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi Ek Protokol” ile imzacı devletlerin iç hukuklarında insan ticaretinin kapsamını genişleterek mağdur hakları ve mağdurların korunması üzerine gerekli tedbirleri alması öngörülmektedir.

İnsan Ticareti Protokolü (Palermo Protokolü), taraf devletlerin yasama organlarına insan ticaretinin suç olarak düzenlemesi konusunda bir yükümlülük getirmekte ve bu şekilde insan ticaretiyle mücadeleye önemli bir katkı sağlamaktadır. Bunun somut göstergesi, tüm devletlerin iç hukuk sistemlerinde insan ticaretiyle mücadele konusunda uluslararası hukuka uygun düzenlemeler gerçekleştirmeleridir. Ancak, Protokol’ün insan ticaretinin ortaya çıkış şeklini göstermesine rağmen suçun işleniş biçimlerine yer vermemiş olması ve soyut bir şekilde kaleme alınması önemli bir eksikliktir. Örneğin, insan ticareti tanımına göre “mağdurun sömürüsü” olarak nitelendirilen suç türünün kapsamı tam olarak açıklanmamıştır. Oysa ki bu suç türünün kapsamının, sömürünün içeriği ve “evlat edindirme”, “dilendirme”, “savaşta asker olarak kullanma”, “cinsel sömürde kullanma” ve “zorla evlendirme” gibi insan

ticareti suçunun manevi unsurları göz önünde bulundurularak genişletilmesi daha yerinde ve gerçekçi olacaktır.

Avrupa’da bölgesel düzeyde insan ticaretiyle mücadelede devletlerin alması gereken önlemler ve uygulaması gereken politikalar üzerinde durulmuştur. Bu doğrultuda Birleşmiş Milletler sözleşmelerini baz alarak Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği çerçevesinde sözleşme, tavsiye kararı ve direktif gibi belgeler ortaya çıkmıştır. Avrupa Konseyi’nde meydana gelen en önemli düzenlemeler 2005 yılında ortaya çıkan AKİTS ve AK Tavsiye Kararlarıdır. Bu düzenlemeler uluslararası boyutta önemli bir değere sahip olan Palermo Protokolü’nü daha ileri bir seviyeye taşıyarak tanınmasına yardımcı olmuştur. AKİTS ve Avrupa Konseyi Tavsiye Kararları, insan hakları yaklaşımının önemini vurgulamakta ve mağdur hakları üzerinde durarak söz konusu hakların korunması bakımından devletlerin uygulaması gereken insan hakları yükümlülük ve politikalarını ortaya koymaktadır. Bu süreçte Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, AİHS ve diğer bölgesel ve uluslararası sözleşmelere dayandırarak almış olduğu kararlarla devletlerin insan ticaretiyle mücadele çalışmalarına destek olmuştur. Tüm bu gelişmeler insan ticaretiyle mücadele üzerine atılan önemli adımlardır.

AB düzeyinde insan ticaretiyle mücadelede, kurucu antlaşmaların ortaya çıkması bu suç türüyle mücadelede dönüm noktası olarak kabul edilir. Maastricht, Amsterdam ve Lizbon Antlaşmaları AB’nin insan ticaretiyle mücadelesinde farkındalık uyandırmış, gerekli düzenlemelerin gerçekleşmesinde rol oynamıştır. AB Kurucu Antlaşmalar düzeyinde gerçekleştirilen düzenlemelere Ortak Eylemler örnek gösterilebilir. Ortak Eylemlerle üçüncü ülkelerle iş birliği yapan Avrupa Birliği, insan ticareti ile mücadele, tacirlerin cezalandırılması ve mağdurların korunması konusunda girişimlerde bulunmuş, ancak girişimlerin uygulanmasında yetersiz kalmıştır.

AB düzeyindeki köklü değişim Lizbon Antlaşması ile gelmiştir. Lizbon Antlaşması sonucu AB kurumlarının yetkilerinin artırılması ile insan haklarını koruma ve insan ticaretiyle mücadele üzerine çalışmalar daha sık gözlemlenmeye başlamıştır. Bu kapsamda insan ticareti yasağının temel hak olarak kabul edilmesi, AB Temel Haklar Şartı’nın bağlayıcı bir hale gelmesi, 2011/36/EU sayılı Direktif’in devletler tarafından kapsamlı ve dengeli bir şekilde ele alınması, Mağdur Hakları Direktifi ve Oturma İzni Direktifi’nin ortaya çıkması Avrupa’da insan hakları çerçevesinde insan ticaretiyle mücadele üzerine gerçekleşen önemli gelişmelerdir.

Avrupa’da insan ticaretiyle mücadele ve mağdurların koruması için devletlerin iç hukuk sistemlerinde gerekli düzenlemeleri gerçekleştirmediği veya gerçekleştireliler de bu suç türüyle mücadelede uygulamalarında bazı eksikliklerin olduğu bilinmektedir. Mücadele sürecinde bu eksikliklerin giderilmesi gerekmektedir. Bunun için ceza adaleti sistemi içerisinde yer alan aktörlerin yeterli bilgi ve eğitime sahip olması ve ulusal hukuk mevzuatlarda bu suç türüyle mücadele konusunda ilgili düzenlemelerin yapılması gerekmektedir. Örneğin, bu suç türünde mağdurların tespiti önemli bir konudur. Kimlerin mağdur olarak değerlendirileceği ve suçu gerçekleştirenlerin yargılanıp cezalandırılması yönünde alınacak tedbirler oldukça önemlidir. Bu hususlarla ilgili hata ve eksiklikler insan ticaretiyle mücadele çalışmalarına zarar vermektedir. Bu nedenle kolluk kuvvetleri ve adli kurum ve kuruluşlarının iş birliği içerisinde bu suç türüne ve bu suç türüyle mücadeleye hâkim olması gerekmektedir. Ayrıca, bu suç türüyle mücadelede sınır kontrollerinin gerçekleştirilmesi, iş ve çalışma alanlarındaki denetlemelerin arttırılması, işletme ve acentelerde kayıt ve denetleme mekanizmalarının oluşturulması ve idari kontrollere ağırlık verilmesi gerekmektedir.

Avrupa’da tüm bu eksiklikler, devletlerin üzerinde bir denetim mekanizması eksikliğinden kaynaklanmaktadır. Denetim mekanizmaları, insan hakları ihlâli söz konusu olduğunda konuyla ilgili ayrıntılı bir araştırma yapmakla sorumludur. Devletler üzerinde denetleme mekanizmaları kurulmasına duyulan ihtiyaç, bireylerin oturma izni, çalışma izni, evlilik ya da evlat edinme konularındaki yasal gerekliliklerin yerine getirilmesi ve bu kişiler hakkında doğru bilginin sağlanabilmesi içindir. AKİTS ile denetim mekanizmasına yönelik eksiklik giderilmeye çalışılmıştır. İnsan ticaretinin gerçekleşmesine neden olan bireylerin yargılanıp cezalandırılmaya başlanmasıyla bu suç türüyle mücadelede uluslararası sözleşme ve devletler arasındaki uyum sağlanmaya başlanmıştır.

Günümüzde insan ticaretiyle mücadelede ortaya çıkan en önemli eksiklik, Avrupa’da insan hakları yaklaşımının ikinci planda kalmış olmasıdır. İnsan hakları yaklaşımı mağdur haklarının insan ticaretinden dolayı ihlâl edilmesinden farklı olarak başka bir noktaya odaklanmaktadır. Örneğin, yaygın olan pratik, yabancı mağdurların ülkelerine geri gönderilmeye çalışılmasıdır. Bununla birlikte, devletler tarafından mağdurların topluma kazandırılması, onlara temel haklarının tanınması, bu haklardan

yararlanma koşullarının oluşturulması ve bilgilendirilmenin gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bu durumda yabancı ülke vatandaşı olan bireylerin tespit edilmelerinin ardından ülkelerine geri gönderilmeleri sakıncalıdır. Bu durum bireylerin tekrardan organize suç örgütlerinin ellerine düşerek mağdur durumunda kalmalarına neden olabilir. Bu açıdan mağdurların yargı sürecinde kolluk kuvvet ve adli kurum ve kuruluşlarının iş birliği yaparak bu suç türünün gerçekleşmesine neden olan bireyleri yargılayıp cezalandırması güven ortamının oluşturulması için çok önemlidir.

İnsan ticareti, dünya genelinde uluslararası suç örgütleri tarafından kârlı bir alan olarak değerlendirilmektedir. Bilindiği üzere bu suç türü tacir, mağdur ve alıcı arasında üç taraflı bir ilişkiyle gerçekleşir. İnsan ticaretine tacirler tarafından yönelim diğer suç türleriyle karşılaştırıldığında daha az riskli olması ve kârının daha yüksek olmasına dayanmaktadır. Ancak burada mağdurların bu tip suç türüne niçin yöneldikleri de önemli bir konudur. Dolayısıyla bu suç türüne olan talebi ortadan kaldırmak için daha etkili ve caydırıcı tedbirlere ihtiyaç duyulmaktadır. Ancak devletler, insan hakları çerçevesinde insan ticaretinin önlenmesinde başarısız uygulamalar gerçekleştirmiştir.

Bu durumu düzeltebilmek için devletler, bireylerin gönüllü olarak göç ettikleri yerlerde uluslararası suç örgütlerinin ağlarına düşmeleri mümkün olduğundan, sınır kontrollerini arttırmalı, bireyleri göçe iten itici faktörleri ortadan kaldırmaya çalışmalı ve tanık koruma hakkı ve iltica hakkı gibi mağdur haklarını yasal düzenleme içerisinde güvence altına almalıdır. Mağdur ve suçlu arasındaki ayrım oluşturulmalı, mağdurların suçlu olarak değerlendirilmesinin önüne geçilmelidir. Mağdurların bilgilendirilmesi hakkı görmezden gelinmemeli, kendilerine yasal haklara başvurma ve haklarını arama konusunda bilgi verilmelidir. İnsan ticaretine maruz kalan bireyler için “suçun mağduru” algısı benimsenerek, suçun soruşturma ve kovuşturma aşamalarında bireylerin siyasi ve hukuki çerçevede mağdur edilmeleri engellenmelidir. Bunun için uygun model oluşturulmalıdır. Toplumsal önyargıların kırılması için çalışmalar gerçekleştirilmelidir. Uluslararası iş birliği ve iletişim eksiliğinin giderilmesi için adli, idari ve sivil toplum örgütlerinin ortak hareket edebileceği ortak veri tabanı oluşturulmalıdır. Mağdurların oturma izni, eğitim, sağlık, iş ve rehabilitasyon hizmetlerinin sağlanması gibi fiziksel ve psikolojik ihtiyaçlarının giderilmesine yardım edilmelidir. Geçmişten günümüze kadar ortaya çıkan tüm sözleşmeler,

devletler tarafından insan ticaretinin önlenmesi ve mağdurların korunması için benimsenmeli ve yol gösterici olarak kullanılmalıdır.

KAYNAKÇA

Kitap, Kitap Bölümü, Dergi Makalesi gibi İkincil Kaynaklar

Adamoli, Sabrina., Nicola, Andrea Di., Savona, Ernesto U., & Zoffi, Paola. **Organised Crime Around The World**, Heuni, Helsinki, 1998.

Adepoju, Aderanti. “Review of Research and Data on Human Trafficking in Sub-Saharan Africa”, **International Migrational**, Cilt:43, Sayı:1-2, 2005, ss. 75-98.

Akal, Cem Bali. **Modern Düşüncenin Doğuşu**, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara, 2010.

Aksaray, Buse. **Roma Hukukunda Kadının Hak ve Fiil Ehliyeti**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2012.

Anker, Christien van den "Trafficking and Women's Rights: Beyond the Sex Industry to 'Other Industries'", **Journal of Global Ethics, Special Issue: Women's Rights in Europe**, Cilt: 2, Sayı: 2, 2006, ss. 163-182.

Antonopoulos, Georgios A. & Winterdyk, John. “Human Smuggling and Trafficking: The Limitations of Official Statistics”, **Organized Crime: From Trafficking to Terrorism**, Cilt:1, Sayı:7, 2008, ss. 439-461.

Arslan, Çetin. “İnsan Ticareti Suçu”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt:53, Sayı:4, 2004, ss. 19-83.

Arslan, Çetin., Temel, İlker., Aydın, Yusuf., Şen, Y. Furkan., Doğan, Koray & Bacaksız, Koray. **Türkiye’de İnsan Ticareti ile Mücadelede Yasa Uygulama ile İlgili Stratejik Bir Yaklaşım Raporu**, IOM Uluslararası Göç Örgütü, Ankara, 2006.

Aronowitz, Alexis A. “Smuggling and Trafficking in Human Beings: The Phenomenon, The Markets That Drive It and The Organizations That Promote It.”, **European Journal on Criminal Policy and Research**, Cilt: 9, Sayı:1, 2001, ss. 163-195.

Aronowitz, Alexis A. **Human Trafficking, Human Misery: The Global Trade in Human Beings**, Praeger Publishers, Londra, 2009.

Ateş, Davut. **Uluslararası Örgütler: Devletlerin Örgütlenme Mantığı**, 3.baskı, Dora Yayınları, Bursa, 2016.

Atkinson, Duncan. **EU Law in Criminal Practice**, Oxford University Press, Oxford, 2003.

Aydoğdu, Sinan. **Türkiye’de İnsan Ticareti Suçu ve Polisin Fuhuş Amaçlı İnsan Ticareti İle Mücadelesi**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon, 2012.

Bakırcı, Kadir. **Çalışma Yaşamında Kadın Erkek Eşitliği Arayışı Cinsiyet Ayrımcılığı Yasağı ve Türkiye**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2012.

Bakırezer, Güven. “Antik Yunan Düşüncesinde Kölelik”, **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, Cilt:63, Sayı:1, 2008, ss. 17-54.

Bales, Kevin. **“Kullanılıp Atılanlar” Küresel Ekonomide Yeni Kölelik**, Çev. Pınar Ögünç, Çitlembik Yayınları, İstanbul, 2002.

Bales, Kevin. “What Predicts Human Trafficking?”, **International Journal of Comparative and Applied Criminal Justice**, Cilt: 31, Sayı:2, 2007, ss. 269-279.

Bassiouni, Cherif M., Rotherberg, Daniel., Higonnet, Ethel., Farenga, Cynthia. & Invictus, Augustus Sol. "Addressing International Human Trafficking in Women and Children for Commercial Sexual Exploitation in the 21st Century", **Revue Internationale de droit penal**, Cilt:81, Sayı:3, 2010, ss. 417-491.

Batsyukova, Svitlana. "Human Trafficking And Human Smuggling: Similar Nature, Different Concepts", **Studies of Changing Societies: Comparative and Interdisciplinary Focus**, Cilt:1, Sayı:1, 2012, ss. 105-118.

Bates, Ed & Mowbray, Alastair. **The Development of Positive Obligations Under the European Convention on Human Rights by the European Court of Human Rights**, Hart Publishing, Oxford, 2004.

Beate, Andrees. **Forced Labour and Trafficking in Europe: How People are Trapped In, Live Through and Come Out**, ILO Working paper, 57, Geneva, 2008.

Benyon, John. "Policing the European Union: The Changing Basis of Cooperation on Law Enforcement", **International Affairs**, Cilt: 70, Sayı: 3, 1994, ss. 497-517.

Berman, Jacqueline & Friesendorf, Cornelius. "EU Foreign Policy and the Fight Against Trafficking: Coercive Governance as Crime Control", **European Foreign Affairs Review**, Cilt:1, Sayı: 2, 2008, ss. 189-209.

Bradley, Keith & Cartledge, Paul. (Ed.), **The Cambridge World History of Slavery**, Cambridge University Press, Cambridge, 2011.

Brigit, Locher, **International Norms and European Policy Making: Trafficking in Women in the EU**, CEUS Working Paper, No. 2002/6, Portland, 2003.

Brière, Chloé, **Studies in European Criminal Law**, Oxford: Hart Publishing, 2021.

Broad, Rose & Turnbull, Nick. "From Human Trafficking to Modern Slavery: The Development of Anti-Trafficking Policy in the UK", **European Journal on Criminal Policy and Research**, Cilt: 25, Sayı: 1, 2018, ss. 119-133.

Budiani-Saberi, Debra A., Raja., Kallakurichi Rajendiran, Findley., Katie C., Ponsian, Kerketta & Anand, Vijay. "Human Trafficking for Organ Removal in India: A Victim-Centered, Evidence- Based Report", **Transplantation**, Cilt: 97, Sayı: 4, 2014, ss. 380-384.

Bosco, Francesco, Di Cortemiglia, Vittoria Luda & Serajitdinov, Anvar. "Human Trafficking Patterns", **Strategies Against Human Trafficking: The Role of the Security Sector, National Defence Academy and Austrian Ministry of Defence and Sports** (Ed. Cornelius Friesendorf), Study Group Information, Vienna & Genova, 2009.

Bozkurt, Gülnihal. "Eski Hukuk Sistemlerinde Kölelik", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 38, Sayı:1-4, 1981, ss. 65-103.

Bozic, Vanda & Nikac, Zeljko. "Criminal law aspects of trafficking through perspective of the protection of minor victims", **Multidisciplinary Research Cluster On Crime In Transition – Trafficking in Human Beings**, Corruption and Economic Crime, 2017, ss. 453-466.

Bundeskriminalamt, **Human Trafficking and Exploitation: National Situation Report**, 2017, https://www.bka.de/SharedDocs/Downloads/EN/Publications/AnnualReportsAndSituationAssessments/TraffickingInHumanBeings/traffickingInHumanBeingsReport2017.pdf?__blob=publicationFile&v=3 (12.11.2022)

Burke, Jason. "Nepal Quake Survivors Face Threat from Human Traffickers Supplying Sex Trade", **The Guardian**, 05.04.2015,

<https://www.theguardian.com/world/2015/may/05/nepal-quake-survivors-face-threat-from-human-traffickers-supplying-sex-trade> (12.11.2022).

Carmen, Galiana **Trafficking in women, Working paper, European Parliament Directorate-General for Research**, Civil Liberties Series: LIBRE 109 EN, Brussels, 2000.

Clark, Michéle A. “Vulnerability, prevention and human trafficking: the need for a new paradigm”, **An Introduction to Human Trafficking: Vulnerability, Impact and Action**, (Ed. Kristiina Kangaspunta, Michéle A. Clark, Judith Dixon & Mike Dottridge), UNODC, New York, 2008.

Clawson, Heather J. & Dutch, Nicole. **Identifying victims of Human Trafficking: Inherent Challenges and Promising Strategies From the Field**, Office of the Assistant Secretary for Planning and Evaluations, U.S. Department of Health and Human Services, Washington DC, 2008.

Chalmers, Damien., Davies, Gareth. & Monti, Giorgi. **European Union Law**, Cambridge University Press, Cambridge, 2014.

Christiansen, Thomas. & Duke, Simon (ed.), **The Maastricht Treaty: Second Thoughts after 20 years**, Routledge: Abingdon, 2015.

Craig, Paul & Búrca, Gráinne de. **EU Law**, 5. baskı, Oxford University Press, New York, 2011.

Colins Concise Dictionary & Thesaurus, **The Authority on Current English**, HarperCollins Publishers, 1991.

Cologmesi, Luigi Capogrossi. “Roma Egemenliği: Yurttaşlık ve Kölelik”, Çev. Özcan Çelebican, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt:43, Sayı:1-4, 1993, ss. 299-313.

Coonan, Terry & Thompson, Robin. “Ancient Evil, Modern Face – The Fight Against Human Trafficking”, **Georgetown Journal of International Affairs**, Cilt:6, Sayı:1, 2005, ss. 43-51.

Cotter, William R. “The Somerset Case and Abolition of Slavery in England”, **History**, Cilt: 79, Sayı:255, 1994, ss. 31-56.

Craig, Paul & de de Búrca, Gráinne. **EU Law**, 5. baskı, Oxford University Press, New York, 2011.

Çınar, Yunus Kerem. **Küresel Göç Sorunları ve Birleşmiş Milletler**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2018.

Davidson, Julia O’Connell. “Moving Children? Child Trafficking, Child Migration, and Child Rights”, **Critical Social Policy**, Cilt:31, Sayı:3, 2011, ss. 454-477.

Davies, Karen. **Understanding European Union Law**, Routledge, Oxon, 2016.

Davitti, Daria. “Shirking Responsibilities: Receiving Countries and the Structural Causes of Conflict-Related Child trafficking”, **Human Trafficking in Europe: Character, Causes and Consequences**, (Ed. Gillian, Wylie & Penelope, Mcredmond), Palgrave Macmillan, New York, 2010.

Değirmenci, Olgun. “Mukayeseli Hukukta ve Türk Hukukunda İnsan Ticareti Suçu”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Cilt: 3, Sayı: 67, 2006, ss. 57-96.

Değirmenci, Olgun. “Türk Ceza Hukukunda Kusurluluğu Kaldıran Neden Olarak Amirin Emrini İfa”, **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, Cilt: 3, Sayı:10, 2012, ss. 455-484.

Dennis, Michael J. “Newly Adopted Protocols to the Convention on the Rights of the Child”, **The American Journal of International Law**, Cilt: 94, Sayı: 4, 2000, ss.789-796.

Doğan, Koray. **Göçmen Kaçakçılığı Suçu**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2005.

Dönmezer, Sulhi. **Genel Ceza Hukuku Dersleri**, Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2003.

Ekin, Ümit. “17. Yüzyılın Sonlarında Rodosçuk Kazasında Kölelerin Toplumsal Statüsü”, **Ankara Üniversitesi Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi**, Cilt:29, Sayı: 47, 2010, ss. 23-37.

Engle, Lauren B. **The World in Motion, Short Essays in Migration and Gender**, IOM, Geneva, 2004.

Emiroğlu, Haluk. **Roma Hukukunda Kadının Durumu**, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Sözkese Matbaacılık, Ankara, 2003.

Erişgin Söğütü, Özlem. “Roma Hukukunda Hamile Kadın Kölenin Çocuğunun (Partus Ancillae) Hukuksal Yazgısı Hakkında”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt:61, Sayı:4, 2012, ss. 1407-1436.

Erdal, Hakan. “Organize Bir Suç Türü Olarak İnsan Ticareti ve Türkiye Örneği”, **Polis Bilimleri Dergisi**, Cilt:10, Sayı:2, 2008, ss. 79-90.

Erdem, Mustafa Ruhan. **Avrupa Birliği Hukukunun Üye Devletlerin Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukuna Etkileri**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2004.

Erder, Sema. & Semlin, Kaska. **Irregular Migration and Trafficking in Women: The Case of Turkey**, International Organization for Migration, Geneva, 2003.

EXPAT International, **The Commercial Sexual Exploitation of Children in Europe: Developments, progress, challenges and recommended strategies for civil society**, November 2014.

Evik Sonay, Vesile. **Çıkar Amaçlı Örgütlenme Suçu**, Beta Yayınları, İstanbul, 2004.

Ezeilo, Joy N. **Achievements of the Trafficking Protocol: Perspectives from the formed UN Special Rapporteur on Trafficking in Persons**, Anti-Trafficking Review, 2015.

Friesendorf, Cornelius. (Ed.) **Strategies Against Human Trafficking: The Role of the Security Sector**, National Defence Academy and Austrian Ministry of Defence and Sports, Vienna & Genova, 2009.

Fitzpatrick, Joan. "Trafficking as A Human Rights Violation: The Complex Intersection of Legal Frameworks for Conseptualizing and Combating Trafficking," **Michigan Journal of International Law**, Cilt:24, Sayı:4, 2002, ss. 1143-1167.

Gallagher, Anne T. "Human Rights and New United Nations Protocols on Trafficking and Migrant Smuggling: A Preliminary Analysis", **Human Rights Quarterly**, Cilt:23, Sayı:4, 2001, ss. 975-1004.

Gallagher, Anne T. **The International Law of Human Trafficking**, Cambridge University Press, New York, 2010.

Galli, Francesca. “The content and impact of approximation: The case of trafficking in human beings”, **Approximation of substantive criminal law in the EU: The way forward**, (Ed. Francesca, Galli, & Anne, Weyembergh), Editions de l’Université de Bruxelles, Brussels, 2013.

Gemalmaz, Mehmet Semih. **Ulusalüstü İnsan Hakları Hukukunun Genel Teorisine Giriş**, Legal Yayıncılık, İstanbul, 2012.

Ghrib, Assia. “Trafficking in Unaccompanied Minors- France”, **Trafficking in Unaccompanied Minors in the European Union**, IOM- IHESI, Brussels & Paris, 2002.

Ghosh, Bimal. “Managing migration: whither the missing regime?”, **Migration Without Borders series**, UNESCO Press, 2005, ss. 1-10.

Gregory, Frank. “Policing Transition in Europe: The Role of Europol and the Problem of Organized Crime”, **Innovation: The European Journal of Social Science Research**, Cilt: 11, Sayı: 3, 1998, ss. 287-305.

Goodey, Jo. “Human trafficking: Sketchy Data and Policy Responses”, **Criminology and Criminal Justice**, Cilt: 8, Sayı:4, 2008, ss. 421-442.

Göçmen, İlke. “Bir Temel Hak Olarak İnsan Ticareti Yasağı: Avrupa Özelinde Bir İnceleme”, **MHB**, Cilt:34, Sayı:1,2014, ss.1-29.

Guymon, Carrielyn Donigan “International Legal Mechanism for Combating Transnational Organized Crime: The Need for a Multilateral Convention”, **Berkeley Journal Of International Law**, Cilt: 18, Sayı: 53, 2000, ss. 53-101.

Hasgüler, Mehmet & Uludağ, Mehmet B. “**Uluslararası Örgütler**”, Alfa Yayınları, İstanbul, 2010.

Holmes, Leslie (Ed.). **Introduction: the Issue of Human Trafficking, Trafficking and Human Rights: European And Asia Pacific Perspectives**, Edward Elgar, 2010.

Holmes, Paul. “Trafficking in Persons Global Briefing”, **IOM Counter- Trafficking Law Enforcement Consultant, IOM Counter-Trafficking Training**, IOM, Washington DC, 2003.

İnceoğlu, Sibel. “Türk Anayasa Mahkemesi ve İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararlarında Eşitlik ve Ayrımcılık Yasağı Çerçevesinde Af, Şartla Salıverme, Dava ve Cezaların Ertelenmesi”, **Anayasa Yargısı Dergisi**, Cilt:18, Sayı:1,2001, ss. 41-70.

İngilizce-Türkçe Redhouse Sözlük, Redhouse Yayınevi, İstanbul, 1995.

Johnson, Laura. **Human Trafficking and the Common European Asylum System: Victim Protection and Assistance in the European Union**, Master of Arts in Law and Diplomacy Thesis, The Fletcher School of Tuft University, 2006.

Jones, Loring, Engstrom, David W., Hilliard, Tricia & Diaz, Mariel. “Globalization and Human Trafficking”, **Journal of Sociology and Social Welfare**, Cilt.: 34, Sayı: 2, 2007, ss. 107-122.

Kalach, Jasmin. **Göçmen Kaçakçılığı ve İnsan Ticareti Suçları**, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2020.

Kalfa, Aslıcan. **Eski Doğu Bloku Ülkeleri Kaynaklı İnsan Ticareti ve Fuhuş Sektöründe Çalışan Kadınlar**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2008.

Kartal, Harun. **Avrupa Birliğinin Yasadışı Göç Politikası ve Türkiye’ye Yansımaları**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2008.

Kaye, Mike. **Arrested Development: Discrimination and Slavery in the 21st Century**, Anti-Slavery International Press, United Kingdom, 2008.

Klein, Martin A. **Historical Dictionary of Slavery and Abolition**, 2.baskı, Rowman & Littlefield, London, 2014.

Kyle, David & Koslowski, Rey. **Global Human Smuggling: Comparative Perspectives**, Johns Hopkins University Press, Baltimore, 2011.

Kocaoğlu, A. Mehmet & Kocaoğlu, S. Sinan. “İnsan Hak ve Özgürlüklerinin Uluslararası Korunması”, **Ankara Barosu Dergisi**, Cilt: 65, Sayı:3, 2007, ss. 105-128.

Kocasakal, Ümit. “İnsan Ticareti Suçu”, **Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Sayı:2, 2003, ss. 39-79.

Korkusuz, Gülşah. **İnsan Ticareti Kavramı ve 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu’nda İnsan Ticareti Suçu**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2014.

Kozma, Liat. “Black, Kinless, and Hungary: Manumitted Female Slaves in Khedival Egypt”, **Race and Slavery in the Middle East: Histories of Trans-Saharan Africans in Nineteenth- Century Egypt, Sudan, and the Ottoman Mediterranean** (Ed. Terence Walz & Kenneth M. Cuno), The American University in Cairo Press, Cairo-New York, 2010.

Kutlu, Fatma. **Uluslararası Göçmen Kaçakçılığı ve İnsan Ticareti: Türkiye için İyileştirici Öneriler**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Üsküdar Üniversitesi Bağımlılık ve Adli Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2021.

Kurt Yücekul, Gülşah. **İnsan Ticareti Suçu**, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2011.

Kuyucu, Nisan. “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde İnsan Ticareti: Rantsev ve Sonrası”, **Fe Dergisi**, Cilt:9, Sayı:2, 2017, ss. 30-43.

Kümbetoğlu, Belkis. “Küresel Gidişat, Değişen Göçmenler ve Göçmenlik”, **Uluslararası İlişkilerde Sınır Tanımayan Sorunlar: Göç, Yurttaşlık, İnsan Hakları, Toplumsal Cinsiyet, Küresel Adalet ve Güvenlik**, (Ed. Ayhan Kaya & Günay Göksu Özdoğan), Bağlam Yayıncılık, İstanbul, 2003.

Lavenex, Sandra “Mutual Recognition and the Monopoly of Force: Limits of the Single Market Analogy”, **Journal of European Public Policy**, Cilt:14, Sayı:5, 2007, ss.762-779.

Lengelle, Maurice. **Kölelik**, Çev. Emine Su, İletişim Yayınları, İstanbul, 1993.

Mahmoud, Toman Omar & Trebesch, Christoph. “The Economics of Human Trafficking and Labour Migration: Micro- Evidence from Eastern Europe”, **Journal of Comparative Economics**, Cilt:38, Sayı: 2, 2010, ss. 1-30.

Manay, Hakkı, **Göçmen Kaçakçılığı ve İnsan Ticareti**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2010.

Mandic, Danilo. “Trafficking and Syrian Refugee Smuggling: Evidence from the Balkan Route”, **Social Inclusion**, Cilt:5, Sayı:1, 2017, ss. 28-38.

Memişoğlu, Fulya. “Uluslararası İlişkiler ve Uluslararası Göç Bağlamında İnsan Ticareti”, **Güvenlik Stratejileri Dergisi**, Cilt: 15, Sayı:30, 2019, ss. 239-287.

Miller, Mark J. & Castles, Stephen. **Göçler Çağı Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri**, çev. Bülent Uğur Bal & İbrahim Akbulut, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2008.

Morawska, Ewa. **Trafficking into and from Eastern Europe**, Cambridge University Press, New York, 2010.

Moravcsik, Andrew & Nicolaidis, Kalypsa. “Explaining the Treaty of Amsterdam: Interests, Influence, Institutions”, **Journal of Common Market Studies**, Cilt: 37, Sayı: 1, 1999, ss. 59-85.

Morehouse, Christal. **Human Trafficking: Policy Gaps and Hidden Political Agendas in the USA and Germany**, VS Research, Wiesbaden, 2009.

Nayçevska, M. **Önemli Uluslararası İnsan Hakları Belgeleri ve Bunlarda Oluşan Kurumlar**, Üsküp, 2008.

Nicola, Andrea Di. “Trafficking in Human Beings and Smuggling of Migrants”, **Handbook of Transnational Crime and Justice**, (Ed. Reichel Philip), Sage Publications, 2004.

Obokata, Tom. “Trafficking of Human Beings as a Crime Against Humanity: Some Implications for the International Legal System”, **The International and Comparative Law Quarterly**, Cilt: 54, Sayı:2, 2005, ss. 445-457.

Obokata, Tom. **Trafficking of Human Beings from a Human Rights Perspective: Towards a Holistic Approach**, Martinus Nijhoff, Leiden, 2006.

Obokata, Tom & Payne, Brian. “Implementing Action against Trafficking of Human Beings under the TFEU: A Preliminary Analysis”, **New Journal of European Criminal Law**, Cilt:3, Sayı: 3-4, 2012, ss. 298-319.

Oram, Sian, Stöckl, Heidi, Busza, Joanna, Howard, Louise M. & Zimmerman, Cathy. “Prevalence and Risk of Violence and the Mental and Sexual Health Problems

Associated with Human Trafficking: Systematic Review”, **PLoS Medicine**, Cilt:9, Sayı: 5, 2012, ss. 1-14.

Orman, Merve. **Avrupa Birliği’nde Organize Suçluluk Mevzuatlarının Uyumlaştırılması ve Yakınlaştırılması**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa, 2017.

Otis, Leah Lydia. **Prostitution in Mediveal Society**, The University of Chicago Press, Chicago, 1985.

Outshoorn, Joyce, “The Political Debates on Prostitution and Trafficking of Women”, **Social Politics: International Studies in Gender, State and Society**, Cilt: 12, Sayı: 1, 2005, ss. 141-155.

Özcan, Mehmet. & Yardımcı, Serkan. “Avrupa Birliği ve Küresel Terörizmle Mücadele”, **Terörizm, Terör, Terörizm ve Küresel Terörle Mücadelede Ulusal ve Bölgesel Deneyimler**, (Ed. İhsan Bal), USAK Yayınları, 1. Baskı, Ankara, Nisan 2006.

Öztürk, Fahriye & Ardor, Hakan Naim. “Suç Sanayisinin Bir Alanı İnsan Ticareti: Türkiye Açısından Bir Değerlendirme”, **Ekonomik Yaklaşım**, Cilt: 18, Sayı: 62, 2007, ss. 79-102.

Parla, Jale. **Efendilik Şarkiyatçılık, Kölelik**, 2. Baskı, İletişim Yayınlar, İstanbul, 2010.

Pettiti, Louis. Edmond. “Réflexions sur les principes et mécanismes de la Convention”, **Economica**, Paris, 1995.

Piotrowicz, Ryszard, “**The European Legal Regime On Trafficking In Human Beings**”, Routledge Handbook of Human Trafficking, (Ed. Ryszard Piotrowicz, Conny Rijken & Baerbel Heide), Routledge, New York, 2018.

Potts, LeRoy G. “Global Trafficking in Human Beings: Assessing Success of the UN Protocol to Prevent Trafficking in Persons”, **George Washington International Law Review**, Cilt: 35, Sayı: 1, 2003, ss. 227-250.

Püsküllüoğlu, Ali **Türkçe Sözlük**, Can Yayınları, İstanbul, 2007.

Raffaelli, Rosa. “The European Approach to the Protection of Trafficking Victims: The Council of Europe Convention, the EU Directive, and the Italian Experience”, **German Law Journal**, Cilt: 10, Sayı: 3, 2009, ss. 205-222.

Ray, James Lee. “The Abolition of Slavery and the End of International War”, **International Organization**, Cilt:43, Sayı:3, 1989, ss. 405-439.

Reynolds, Edward. **Fırtınaya Karşı Ayakta Kalmak: Atlantik Köle Ticareti Tarihi**, Çev. Koray Akten, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 2004.

Rijken, Conny R.J.J. & Köster, Dagmar “A Human Rights Based Approach to Trafficking in Human Beings in Theory and Practice Trafficking in Human Beings”, **SSRN: Social Science Research Network**, 2008.

Ruyver, B. de, K. van Impe & J. Meese, “The Need for a Multidisciplinary and Proactive Approach to Human Trafficking: Reflections from Two Pilots”, **Cross Border Crime in a Changing Europe**, (Ed. Petrus C. Van Duyne), Nova Science Publishers Inc., New York, 2001.

Ryden, David Beck. **West Indian Slavery and British Abolition, 1783-1807**, Cambridge University Press, New York, 2009.

Roots, Lehte. “The Impact of The Lisbon Treaty on the Development of EU Immigration Legislation”, **Croatian Yearbook of European Law and Policy**, Cilt: 5, Sayı:1, 2007, ss. 261- 281.

Roth, Venla (Ed.). **Defining Human Trafficking and Identifying Its Victims: A Study on the Impact and Future Challenges of International, European and Finnish Legal Responses to Prostitution-Related Trafficking in Human Beings**, Martinus Nijhoff Publishers, Leiden & Boston, 2012.

Sayın, Hüdayi. **Uluslararası Hukuk ve Türk Hukuku Bakımından Göçmen Kaçakçılığı, İnsan Ticareti ve Cinsel Sömürü Suçları ve Bunlarla Mücadelede Uluslararası İş birliği**, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2010.

Sever, Hanifi & Arslan, Salih. **İnsan Borsası**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2008

Scarpa, Silvia. “Child Trafficking: International Instruments to Protect the Most Vulnerable Victims”, **Family Court Review**, Cilt: 44, Sayı: 3, 2006, ss. 429-447.

Scarpa, Silvia. **Trafficking in Human Beings: Modern Slavery**, Oxford University Press, New York, 2008.

Smoling, David M. “The Two Faces of Intercountry Adoption: The Significance of the Indian Adoption Scandals”, **Seton Hall Law Review**, Cilt:35, Sayı:1, 2003, ss. 403-493.

Staberock, Gerald. “The Palermo Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons Especially Women and Children, Supplementing the United Nation Convention Against Transnational Organized Crime and Other Relevant Instruments”, **Criminal Law Reform to Combat and Prevent Trafficking in Human Beings in South-Eastern Europe**, Lara Regional Seminar, Zagreb, 2-4.04. 2003.

Stanojoska, Angelina & Petrevski, Blagojce. “Theory of Push and Pull Factors: A new way of explaining the Old”, **Conference: Archibald Reiss Days**, Belgrade, Serbia, 2012.

Szaraz, Kristina. **The Role of the European Union in the Global Fight against Human Trafficking**, LAP LAMBERT Academic Publishing, Budapest, 2010.

Smith, Julia Clancy. “Geç Dönem Osmanlı Tunus’unda Göçmen Bir Akdeniz Sınırı Boyunca Kadınlar ve Toplumsal Kontrol; 1830-1870”, **Akdeniz Dünyası Düşünce, Tarih, Görünüm**, (Ed. Eyüp Özveren), İletişim Yayınları, İstanbul, 2006.

Symeonidou-Kastanidou, Elisavet. “Directive 2011/36/EU on Combating Trafficking in Human Beings: Fundamental Choices and Problems of Implementation”. **New Journal of European Criminal Law**, Cilt: 7, Sayı:4, 2016, ss. 465-482.

Soyer Güleç, Sesim. “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin Güney Kıbrıs ve Rusya’ya Karşı Verdiği 07.01.2010 Tarihli “Rantseva” Kararında Çıkan Bazı Sonuçlar”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt:70, Sayı:1, 2012, ss. 123-152.

Stout Samantha, “**Human Trafficking in the Wake of Natural Disasters: is the United States Any Different Than Third World Countries**”, Undergraduate Honour Theses, University of Arkansas, Fayetteville, 2018.

Surtees, Rebecca. **Second Annual Report on Victims of Trafficking in Saurth Eastern Europe**, Regional Clearing Point, IOM, Cenova, 2005.

Şafak, Ali. **Ansiklopedik Hukuk Sözlüğü**, 4. Baskı, Selim Kitabevi, Ankara, 2002.

Şen, Adnan. **Yasadışı Göç, İnsan Kaçakçılığı ve İnsan Ticareti ile Mücadelede Türkiye'nin Rolü**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karabük, 2017.

Şen, Ersan & Malbeleş, Erkam. **Türk Ceza Kanunu'nda Uluslararası Suçlar: Soykırım, İnsanlığa Karşı Suçlar, Suç Örgütü, Göçmen Kaçakçılığı, İnsan Ticareti**, Seçkin Kitabevi, Ankara, 2011.

Şen, Ömer. **Osmanlı'da Köle Olmak: Esaretten Özgürlüğe Geçiş Süreci**, Kapı Yayınları, İstanbul, 2007.

Şener, Esat. **Hukuk Sözlüğü**, Seçkin, Ankara, 2001.

Schimmel, Bianca. & Pech, Birgit. **Corruption and Gender: Approaches and Recommendations for Technical Assistance- Focal Theme: Corruption and Trafficking in Women**, Deutsche Gesellschaft für Technische Zusammenarbeit, Eschborn, 2004.

Shelley, Louise. "Human Trafficking as a Form of Transnational Crime", **Human Trafficking**, (Ed. Maggy Lee), Cambridge University Press, Cambridge, 2007.

Tahiroğlu, Bülent & Erdoğan, Belgin. **Roma Hukuku Dersleri**, Der Yayınları, İstanbul, 2012.

Tekin, Gökhan. **Avrupa Birliği'nde İnsan Ticaretiyle Mücadele** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2020.

Triandafyllidou, Anna. "Migrant Smuggling: Novel Insights and Implications for Migration Control Policies", **The Annals of the American Academy of Political And Social Science**, Cilt: 676, Sayı:1, 2018, ss. 212-221.

Tiefenbrun, Susan. “Child Soldiers, Slavery and the Trafficking of Children”, **Fordham International Law Journal**, Cilt:31, Sayı:2, 2008, ss. 415-486.

Toledano, R. Ehud. **Suskun Yokmuşçasına İslam Ortadoğusu’nda Kölelik Bağları**, Çev. Y. Hakan Erdem, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2010.

Toledano, Ehud, R. “Osmanlı Doğu Akdeniz’inde Afrikalı Köleler: Bir Kültürel ‘Merkezileştirme’ Örneği”, **Akdeniz Dünyası Düşünce, Tarih, Görünüm** (Ed. Eyüp Özveren), İletişim Yayınları, İstanbul, 2006.

Toplin, Robert Brent. “Upheaval, Violence, and the Abolition of Slavery in Brazil: The Case of Sao Paulo”, **The Hispanic American Historical Review**, Cilt:49, Sayı:4, 1969, ss. 639-655.

Tuğ, Burak. “İnsan Ticareti ile Vatandaşların Bilinçlendirilmesinde Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün Rolü”, **Göç Araştırmaları Dergisi**, Cilt:6, Sayı:1, 2020, ss. 36-59.

Turner, Jenia Iontcheva. “The Expressive Dimension of EU Criminal Law”, **The American Journal of Comparative Law**, Cilt: 60, Sayı:1, 2012, ss.555-583.

Vorenberg, Michael. **Final Freedom: The Civil War, the Abolition of Slavery, and the Thirteenth Amendment**, Cambridge University Press, Cambridge, 2004.

Vujin, Jasna. “Human Trafficking in the Balkans: An Inside Report”, **Intercultural Human Rights Law Review**, Cilt: 4, Sayı: 1, 2009, ss. 229-272.

Vural, Devrim Gül. **Uluslararası Göçmen Kaçakçılığı ve İnsan Ticareti**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, 2007.

Vural, Sezin. **İnsan Ticareti Suçu**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2018.

Yakut, Bahadır “Lizbon Sonrası Avrupa Birliği’nin Cezai Meselelerde Yetkisinin Kapsamı”, **Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi**, Cilt: 9, Sayı: 2, 2010, ss. 169-207.

Yemez, Cavidan. **İnsan Ticareti Suçu**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Trabzon Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Trabzon, 2019.

Yenidünya, Ahmet Caner. **İnsan Ticareti Suçu (TCK. Md. 80)**, Turhan Kitabevi Yayınları, Ankara, 2007.

Yenidünya, Ahmet Caner. & Arslan, Çetin. “İnsan Ticaretine İlişkin Uluslararası Belgelerdeki Düzenlemeler”, **Türk Hukukunda İnsan Ticareti Suçu El Kitabı**, 2. Baskı, AB Hibe Projesi, Ankara, 2009.

Yenidünya, Ahmet Caner & Alşahin, Mehmet Emin. “Göçmen Kaçakçılığı Suçu”, **TBB Dergisi**, No:82, Mayıs-Haziran, 2009, ss. 1-50.

Yıldız, Furkan & Hüseyinoğlu, Ali. “Organize Bir Suç Olarak İnsan Ticareti: Arnavutluk Örneği”, **Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt: 18, Sayı:1, 2021, ss.659-687.

Yılmaz, Ejder. **Hukuk Sözlüğü**, 7. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2002.

Yılmaz, Yeşim. “Avrupa Birliği Ceza Hukukunda Organize Suçlulukla Mücadele”, **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, Cilt: 31, Sayı:1, 2017, ss.721-768.

Yüzbaşıoğlu, Necmi. “**Mayıs 2004’te Anayasanın 90’ıncı Maddesine Eklenen Hükmün Türk Anayasallık Blokuna Etkileri Üzerine Bir Değerlendirme**”, Bülent Tanör Armağanı, İstanbul, 2004.

Weitzer, Ronald. “New Directions in Research on Human Trafficking”, **The Annals of the American Academy of Political and Social Science**, Cilt: 653, Sayı:1, 2014, ss.6-24.

Williams, Phil. “Transnational Organized Crime and the State”, **The Emergence of Private Authority in Global Governance**, (Ed. Rodney Bruce Hall & Thomas J. Biersteker) Cambridge University Press, Cambridge, 2002.

Wilson, Anne P. “Trafficking Risks for Refugees”, **Third Annual Interdisciplinary Conference on Human Trafficking**, University of Nebraska, Lincoln, 29.09.2011-01.10.2011, <https://digitalcommons.unl.edu/humtraffconf3/4/> (15.11.2022).

Wylie, Gillian. & McRedmond, Penelope. **Human Trafficking in Europe: Character, Causes and Consequences**, Palgrave Macmillan Press, London, 2010.

Zaitch, Damian & Staring, Richard. “The Flesh is Weak, the Spirit Even Weaker: Clients and Trafficked Women in the Netherlands”, **Prostitution and Human Trafficking: Focus on Clients** (Ed. Andrea Di Nicola, Andrea Cauduro, Marco Lombardi, Paolo Ruspini), Springer Science Business Media LLC., Berlin, 2009.

Zang, Sheldon X. **Human Smuggling and Irregular Population Migration: All Roads Lead to America**, Praeger, London, 2007.

Zeybek, Sezai Ozan. “Avrupa Düşüncesinin Tali Unsurları: Kölelik ve Sömürgecilik”, **İnsan & Toplum Dergisi**, Cilt: 3, Sayı: 6, 2013, ss. 87-106.

Zimmerman, Cath. **The Health Risks and Consequences of Trafficking in Women and Adolescents: Findings from a European Study**, London School of Hygiene and Tropical Medicine, London, 2003, <https://www.icmec.org/wp-content/uploads/2015/10/Health-Risks-and-Consequences-of-Traffic-in-Europe-Zimmerman-2003.pdf> (12.11.2022).

Uluslararası, Bölgesel ve Ulusal Kurumlara Ait Resmi Belgeler (Birincil Kaynaklar)

Avrupa Konseyi. **Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi**, Karar Sayısı: 2016/8668, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/04/20160407-16.pdf> (08.09.2023).

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi. **“Kadınların Şiddete Karşı Korunması 30 Nisan 2002’de kabul edilen, Bakanlar Komitesi’nin üye devletlere kadınların şiddete karşı korunmasına ilişkin Tavsiye Kararı Rec (2002)5 ve İzahat Belgesi”**, 30.04.2002, http://www.ceidizleme.org/ekutuphaneresim/dos-ya/461_1.pdf (12.11.2022).

Avrupa Konseyi, GRETA Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Uzmanlar Grubu. **İnsan Ticareti Mağdurlarına Destek Verilmesi**, 2018, ss. 1-43, <https://rm.coe.int/assistance-to-victims-of-human-trafficking-tr-/1680a3783e> (30.12.2023).

Avrupa Konseyi, GRETA Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Uzmanlar Grubu. **Emek Sömürüsü Amaçlı İnsan Ticaretini Önleme ve İnsan Ticaretiyle Mücadeleye Dair Açıklayıcı Notlar**, 2020, ss. 1-32, <https://rm.coe.int/guidance-note-on-preventing-and-combatting-trafficking-in-human-beings/1680a37840> (30.12.2023).

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu. **“Sınırışan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol”**, 12-15 Aralık 2000, https://inhak.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/2312020102044bm_45.pdf (10.08.2023).

Council of Europe. **“About the Convention”**, About the Convention - Action against Trafficking in Human Beings (coe.int) (10.04.2022).

Council of Europe. **Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms**, Rome, 1950, <https://www.eods.eu> (30.12.2023).

Council of Europe. **“Recommendation CM/Rec (2022)21 of the Committee of Ministers to member States on preventing and combating trafficking in human beings for the purpose of labour exploitation”** (coe.int) (09.09.2023).

Council of Europe, Committee of Legal Advisers on Public International Law. **“Report of the Committee on Equal Opportunities for Women and Men on Domestic Slavery, Council of Europe, Parliamentary Assembly”**, Doc. 9102, 17.05.2001, <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016800644e3>, (10.11.2022).

Council of Europe, Committee of Ministers. **“Recommendation No. R (91)11 of the Committee of Ministers to Member States Concerning Sexual Exploitation, Pornography and Prostitution of, and Trafficking in, Children and Young Adults”**, 09.09.1991, <https://rm.coe.int/0900001680910db9> (12.11.2022).

Council of Europe, Committee of Ministers. **“Recommendation No. R(2000)11 of the Committee of Ministers to Member States on Action against Trafficking in Human Beings for the Purpose of Sexual Exploitation”**, 19.05.2000, <https://rm.coe.int/1680092c2b> (12.11.2022).

Council of Europe, Committee of Ministers. **“Recommendation Rec (2001)16 of the Committee of Ministers to member states on the protection of children against sexual exploitation”**, 31.10.2001,

https://childhub.org/sites/default/files/library/attachments/122_202_EN_original.pdf
(12.11.2022).

Council of Europe, Parliamentary Assembly. **“Recommendation 1065(1987) on the Traffic in Children and Other Forms of Child Exploitation”**, 06.10.1987, <https://pace.coe.int/pdf/966ab6ce51d296e5bfa607356e8c60a9d1a50784ee2d5054989e4e831ebfa5cc/recommendation%201065.pdf> (10.11.2022).

Council of Europe, Parliamentary Assembly. **“Resolution 1099(1996) on the Sexual Exploitation of Children”**, 25.10.1996, <http://www.assembly.coe.int/nw/xml/X-Ref/XrefXML2HTMLen.asp?fileid=16510&lang=en> (11.11.2022).

Council of Europe, Parliamentary Assembly. **“Recommendation 1325(1997) on Traffic in Women and Forced Prostitution in Council of Europe Member States”**, 26.03.1997, <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/X2H-Xref-ViewHTML.asp?FileID=7703&lang=EN> (10.11.2022).

Council of Europe, Parliamentary Assembly. **“Recommendation 1663(2004) on Domestic slavery: servitude, au pairs and "mail-order brides”**, 22.06.2004, <https://pace.coe.int/pdf/23fce4f3ac5be70a53adea1ec6705c45cadee0814503c72525c01262ade18995/recommendation%201663.pdf> (10.11.2022).

Council of Europe. **Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings**, Council of Europe Treaty Series- No.197, Warsaw, 2005, <https://rm.coe.int/168008371d> (10.11.2022).

Council of Europe, European Court of Human Rights. **“Case of L.E v. Greece (Application 71545/12)”**, Strasbourg, 2016, ss. 28-36.

Council of Europe, European Court of Human Rights. **“Case of Rantsev v. Cyprus and Russia (Application 25965/04)”**, Strasbourg, 2010, ss. 41-46.

Council of Europe, European Court of Human Rights. “**Case of Siliadin v. France (Application 73316/01)**”, Strasbourg, 2005, ss. 45-58.

Council and Commission Action Plan Implementing the Hague Programme on Strengthening Freedom, Security and Justice in the European Union, Official Journal of the European Union, C 198, 12.08.2005, ss.1-22, [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52005XG0812\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52005XG0812(01)&from=EN) (12.12.2022).

Council of the European Union. **Charter of Fundamental Rights of the European Union, Official Journal C 326**, 2012, ss. 391–407.

Council of the European Union. **Consolidated version of the Treaty on European Union, Official Journal C 326**, 2012, ss. 1-34.

Council of the European Union. “Council Decision of 3 December 1998 supplementing the definition of the form of crime ‘traffic in human beings’ in the Annex to the Europol Convention”, **Official Journal of the European Communities, C 26**, 1999, <https://eur-lex.europa.eu> (30.12.2023).

Council of the European Union. “Directive 2011/36/EU of the European Parliament and of the Council of 5 April 2011 on preventing and combating trafficking in human beings and protecting its victims, and replacing Council Framework Decision 2002/629/JHA”, **Official Journal L 101**, 2011, ss. 1-11.

Council of the European Union. “Directive 2012/29/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012 establishing minimum standards on the rights, support and protection of victims of crime, and replacing Council Framework Decision 2001/220/JHA”, **Official Journal L 315**, 2012.

Council of the European Union. “96/700/JHA, Joint Action of 29 November 1996 adopted by the Council on the basis of Article K.3 of the Treaty on European Union, establishing an incentive and exchange programme for persons responsible for combating trade in human beings and the sexual exploitation of children”, **Official Journal L 322**, 12.12.1996, ss. 7-10, <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/972d3fab-df54-4268-9a63-e972fe394404/language-en> (30.12.2023).

Council of the European Union. “97/154/JHA, Joint Action of 24 February 1997 adopted by the Council on the basis of Article K.3 of the Treaty on European Union concerning action to combat trafficking in human beings and sexual exploitation of children”, **Official Journal L 63**, 4.3.1997, ss. 2-6, <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/8cc29fdb-4d74-4199-8236-142ed82116ba/language-en> (30.12.2023).

Council of the European Union. “98/733/JHA: Joint action of 21 December 1998 adopted by the Council on the basis of Article K.3 of the Treaty on European Union, on making it a criminal offence to participate in a criminal organisation in the Member States of the European Union”, **Official Journal 351**, 29.12.1998, ss. 1-3, <https://www.eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A31998F0733> (30.12.2023).

Council of the European Union. “2001/220/JHA: Council Framework Decision of 15 March 2001 on the standing of victims in criminal proceedings”, **Official Journal L 82**, 22.3.2001, ss. 1–4, <https://www.eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32001F0220> (30.12.2023).

Council of the European Union. “2001/514/JHA, Council Decision of 28 June 2001 establishing a second phase programme of incentives, exchanges, training, and cooperation for persons responsible for combating trade in human beings and the sexual exploitation of children (Stop II)”, **Official Journal L 186**, 7.7/2001, ss. 7-10, <https://www.eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX:32001D0514> (30.12.2023).

Council of the European Union. “2002/629/JHA: Council Framework Decision of 19 July 2002 on combating trafficking in human beings”, **Official Journal L 203**, 1.8.2002, ss. 1-4, <https://www.eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32002F0629> (30.12.2023).

Council of the European Union. “Council Framework Decision 2008/841/JHA of 24 October 2008 on the Fight against Organised Crime”, **Official Journal L 300**, 2008.

Council of the European Union. **Presidency Conclusions 11177/1/07 REV1**, Brussels, 21-22. 06.2007, ss. 1-31, https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/94932.pdf(01.01.2023).

Council of the European Union. “The Hague Programme: Strengthening Freedom, Security and Justice in the European Union”, **Official Journal of the European Union**, C 53, 3.3. 2005, ss. 1-14. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A52005XG0303%2801%29> (12.12.2022).

Council of the European Union. “The Stockholm Programme - An open and secure Europe serving and protecting citizens”, **Official Journal of the European Union**, C 115, 4.5.2010, ss. 1-38, <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:115:0001:0038:en:PDF> (12.12.2022).

European Commission. **Action plan on the Stockholm Programme, COM(2010) 171 Final** 20.04.2010, ss. 1-68, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52010DC0171> (12.12.2022).

European Commission. **Communication from the Commission to the European Parliament and the Council: Fighting trafficking in human beings-an integrated approach and proposals for an action plan**, COM, 514 final, 2015.

European Commission. **Communication from the Commission to the Council and the European Parliament on the application of Directive 2004/81 on the residence permit issued to third-country nationals who are victims of trafficking in human beings or who have been the subject of an action to facilitate illegal immigration, and who cooperate with the competent authorities**, COM (2014) 635 final, 17.10.2014, ss. 10-11.

European Commission. **Data Collection on Trafficking in Human Beings in the EU**, Migration and Home Affairs, 2018.

European Commission. **EU Anti-Trafficking Coordinator**, Migration and Home Affairs, <https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/internal-security/organised-crime-and-human-trafficking> (01.12.2022)

European Commission. **Proposal for a Council Framework Decision on preventing and combating trafficking in human beings, and protecting victims repealing Framework Decision 2002/629/JHA**, COM (2009) 136 final, Brussels, 2009.

European Commission. **Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on preventing and combating trafficking in human beings, and protecting victims, repealing Framework Decision 2002/629/JHA**, COM/2010/0095 final, Brussels, 2010.

European Commission. **Questions & Answers: Trafficking in Human Beings in the EU**, Press Release IP/13/322, Brussels, 15.04.2013.

European Commission. **The Daphne Initiative 1997-1999: Overview and External Evaluator's Report of the 1998 Initiative**, 2001.

European Commission. **Working Together to Address Trafficking in Human Beings: Key Concepts in a Nutshell**, 2018.

European Council. **European Council Meeting Conclusions EUCO 1/22**, Brussels, 25.03.2022, ss. 1-11, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-1-2022-INIT/en/pdf> (01.01.2023).

European Council. **European Council Meeting Conclusions EUCO 9/19**, Brussels, 20.06.2019, ss. 1-13, <https://www.consilium.europa.eu/media/39922/20-21-euco-final-conclusions-en.pdf> (01.01.2023).

European Court of Justice. **Judgment of the Court of 4 December 1974. - Yvonne van Duyn v Home Office. - Reference for a preliminary ruling: High Court of Justice, Chancery Division - United Kingdom. - Public policy. – Case**, ss. 41-74.

European Parliament. **Resolution on the Extraordinary European Council Meeting on the Area of Freedom, Security and Justice (Tampere, 15-16 October 1999)**, B5-0116/1999, ss. 1-5, https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-5-1999-0020_EN.pdf (12.12.2022)

EUROPOL. **EU Organized Crime Assessment**, OCTA, The Hague, 2009.

EUROPOL. **European Organized Crime Threat Assessment 2000**, The Hague, 2000.

EUROPOL. **European Organized Crime Threat Assessment 2009**, The Hague, 2009.

EUROPOL. **Trafficking Human Beings in the European Union: A Europol Perspective**, The Hague, 2007.

EUROPOL. **Knowledge Product: Trafficking in Human Beings**, Europe Public Information, The Hague, 2011.

EUROPOL. **Trafficking of Women and Children for Sexual Exploitation in the EU: The Involvement of Western Balkans Organised Crime**, Crimes Against Persons Unit, 2006.

EUROSTAT. **Trafficking in Human Beings**, Publications Office of the European Union, The Hague, 2013.

Explanatory Memorandum to COM (2005)232, **Developing A Strategic Concept on Tackling Organised Crime**, 02.06.2005, ss. 1-84, https://www.eumonitor.eu/9353000/1/j4nvhdjdk3hydzq_j9vvik7m1c3gyxp/vikqh2ur czz0 (12.12.2022)

FRONTEX. **“Who we are? Task and Mission”**, <https://frontex.europa.eu/about-frontex/who-we-are/tasks-mission/> (09.04.2022).

International Criminal Court. **Rome Statute of the International Criminal Court**, 17.07.1998, United Nations, Treaty Series, vol. 2187, No. 38544, <http://treaties.un.org> (30.12.2023).

International Labour Organization. **International Labour Organization Convention (No 29) Concerning the Abolition of Forced Labour**, 1930.

International Labour Organization (ILO). **“Global Estimates of Modern Slavery: Forced Labour and Forced Marriage”**, 2017, ss. 1-68, https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/documents/publication/wcms_575479.pdf (01.12.2022).

International Organization for Migration. **Trafficking of Men-A Trend Less Considered-The Case of Belarus and Ukraine**, IOM Migration Series No.36, Geneva, 2008.

Iselin, Brian & Adams, Melanie. **Distinguishing between Human Trafficking and People Smuggling**, UN Office on Drugs and Crime, Regional Centre for East Asia and the Pacific, Bangkok, 10.04.2003, <https://www.embraceni.org/wp-content/uploads/2006/06/Distinguishing%5B1%5D1.pdf> (30.12.2023).

İnsan Hakları Derneği. **İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi**, 10.12.1948, <https://www.ihd.org.tr/insan-haklari-evrensel-beyannames/> (12.11.2022).

Kelly, Liz & Regan, Linda. **Stopping Traffic: Exploring the Extent of and Responses to Trafficking in Women for Exploitation in the UK**, Police Research Series: Paper 125, London, 2000.

Keskin, Cenap & Özar, Önder. **Yurtdışı Göç Hareketleri ve Vatandaş Sorunları**, T.C. Dışişleri Bakanlığı Ekonomik ve Sosyal İşler Genel Müdürlüğü, Ankara, 1953.

Korvinus, Anna. **Trafficking in Human Beings; First Report of The Dutch National Rapporteur**, Bureau of the Dutch National Rapporteur on Trafficking in Human Beings, the Hague, 2002.

Makkai, Toni. “Thematic discussion on trafficking in human beings”, **Workshop on trafficking in human beings, especially women and children**, 12th Session of the Commission on Crime Prevention and Criminal Justice, Vienna, 15 May 2003, https://www.aic.gov.au/conferences/other/makkai_toni/2003-05-traffick.pdf. (10.09.2022)

OHCHR. **Recommended Principles and Guidelines on Human Rights and Human Trafficking**, E/2002/68/Add.1, 2002.

OHCHR, UNHCR, UNICEF, UNODC, UN Women and ILO. **Prevent, Combat, Protect: Human Trafficking: Joint UN Commentary on the EU Directive – A Human Rights-Based Approach**, 2011, <https://www.unodc.org/documents/human->

trafficking/2011/UN_Commentary_EU_Trafficking_Directive_2011.pdf
(30.12.2023), ss. 1-128.

Omelaniuk, Irena. **“Trafficking in Human Beings”**, United Nations Expert Group Meeting on International Migration and Development, 8.06.2005, Doc. UN/POP/MIG/2005/15.

OSCE, Office of the Special Representative and Co-ordinator for Combating Trafficking in Human Beings. **“Unprotected Work, Invisible Exploitation: Trafficking for the Purpose of Domestic Servitude”**, Report of the Tenth Alliance against Trafficking in Persons Conference, Vienna, 17-18. 06.2010, OSCE, Occasional Paper Series No. 4, <https://www.osce.org/files/f/documents/2/a/75804.pdf> (12.11.2022).

Resmî Gazete. 21.12.1960, <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/10686.pdf> (12.11.2022).

Rudiger, Anja & Spencer, Sarah. **“Social Integration Of Migrants And Ethnic Minorities: Policies to Combat Discrimination”**, **The Economic And Social Aspects Of Migration**, Conference Jointly organized by The European Commission and the OECD, Brussels, 21-22.01.2003, https://www.researchgate.net/publication/260781134_Social_Integration_of_Migrants_and_Ethnic_Minorities_Policies_to_Combat_Discriminations (15.11.2022), ss. 1-43.

Salt, John & Hogarth, Jennifer. **“Migrant Trafficking and Human Smuggling in Europe: A Review of the Evidence”**, **Migrant Trafficking and Human Smuggling in Europe: A Review of Evidence with Case Studies from Hungary, Poland and Ukraine**, (Ed. Frank Laczko and David Thompson), The International Organisation for Migration, Geneva, 2000.

The Treaty on the Functioning of the European Union (TFEU), 25 March 1957, <https://www.jus.uio.no/english/services/library/treaties/09/9-01/tfeu-cons.html> (30.12.2023).

Touzenis, Kristina. **Trafficking in Human Beings: Human Rights and Transnational Criminal Law, Developments in Law and Practices**, UNESCO Migration Studies 3, 2010, ss .1-174.

UN Economic and Social Council. “Integration of Human Rights of Women and the Gender Perspective Violence Against Women”, Report of the Special Rapporteur on Violence Against Women, Its Causes and Consequences, **UN Doc. E/CN. 4/2000/68. Add3**, 27 January 2000, ss. 1-25, https://www.peacewomen.org/sites/default/files/vaw.un_2000_0.pdf (30.12.2023).

UN General Assembly. **Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women**, Resolution 34/180, 18 December 1979, <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/ProfessionalInterest/cedaw.pdf> (08.09.2023).

UN General Assembly, “Global Initiative to Fight Human Trafficking”, Report of the Secretariat, CTOC/COP/2010, Vienna, 2010, ss. 1-17.

UN General Assembly. **International Covenant on Civil and Political Rights**, Resolution 2200A(XXI), 16 December 1966, <https://www.ohchr.org/sites/default/files/ccpr.pdf> (30.12.2023).

UN General Assembly. **International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights**, Resolution 2200A(XXI), 16 December 1966, <https://www.ohchr.org/sites/default/files/cescr.pdf> (30.12.2023).

UN General Assembly. **Protocol Against the Smuggling of Migrants by Land, Sea and Air, Supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime**, Resolution 55/25, 15 November 2000, <https://www.treaties.un.org> (30.12.2023).

United Nations General Assembly (UNGA). **Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children, supplementing the United Nations Convention Against Transnational Organized Crime**, Resolution 55/25, 15 November 2000, <https://www.ohchr.org/sites/default/files/ProtocolonTrafficking.pdf> (30.12.2023).

UN General Assembly. **Universal Declaration of Human Rights**, A/RES/217(III), 10 December 1948, [https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_RES_217\(III\).pdf](https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_RES_217(III).pdf), (30.12.2023).

UN General Assembly. **2263 (XXII). Declaration on the Elimination of Discrimination against Women**, A/RES/22/2263, 7 November 1967, https://www.eods.eu/library/UNGA_Declaration%20Women_1967_en.pdf, (08.09.2023).

UN Global Initiative to Fight Human Trafficking. **016 Workshop: Profiling the Traffickers**, The Vienna Forum to fight Human Trafficking 13-15 February 2008, Austria Center Vienna Background Paper, 2008, ss. 1-16, <https://www.unodc.org/documents/human-trafficking/2008/BP016ProfilingtheTraffickers.pdf> (30.12.2023).

United Nations. **International Migration Policies Data Booklet**, 01.12.2017, https://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/policy/international_migration_policies_data_booklet.pdf (12.11.2022).

United Nations Meetings Coverage and Press Releases. **Promoting Rights Central to Strategy for Ending Trafficking in Human Beings, Secretary- General Tells Event on Eradicating ‘Modern Day Slavery’**, Brussel, 2016.

United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). **Human Trafficking: An Overview**, Vienna, 2008, ss. 1-48, <https://www.unodc.org/documents/human-trafficking/2008/HumanTrafficking-AnOverview.pdf> (30.12.2023).

UN Office on Drugs and Crime (UNODC). **Toolkit to Combat Trafficking in Persons**, Vienna, October 2008, <https://www.refworld.org/docid/4a7944fe2.html> (30.12.2023), ss. 1-546.

UN Office on Drugs and Crime (UNODC). **Trafficking in Persons: Global Patterns**, Vienna, 2006, https://www.unodc.org/pdf/traffickinginpersons_report_2006-4.pdf (30.12.2023), ss. 1-128.

UN Office on Drugs and Crime (UNODC). **Trafficking in Persons; Analysis on Europe**, Vienna, 2009, https://www.unodc.org/documents/human-trafficking/Trafficking_in_Persons_in_Europe_09.pdf (30.12.2023), ss. 1-25.

UN Office on Drugs and Crime (UNODC). **Global Report On Trafficking in Persons**, 2009, https://www.unodc.org/documents/human-trafficking/Global_Report_on_TIP.pdf (30.12.2023), ss. 1-292.

UN Office on Drugs and Crime (UNODC). **The Globalisation of the Crime: A Transnational Organized Crime Threat Assessment**, Vienna, 2010, https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/tocta/TOCTA_Report_2010_low_res.pdf (30.12.2023), ss. 1-303.

UN Office on Drugs and Crime (UNODC). **The Role of Corruption in Trafficking in Persons**, Vienna, 2011, <https://www.unodc.org/documents/human->

trafficking/2011/Issue_Paper_-

_The_Role_of_Corruption_in_Trafficking_in_Persons.pdf (30.12.2023), ss. 1-32.

UN Office on Drugs and Crime (UNODC). **Global Report on Trafficking in Persons 2012**, Vienna, 2012, https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/glotip/Trafficking_in_Persons_2012_web.pdf (30.12.2023), ss. 1-98.

UN Office on Drugs and Crime (UNODC). **Global Report on Trafficking in Persons 2018**, Vienna, 2018, https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/glotip/2018/GLOTiP_2018_BOOK_web_small.pdf (30.12.2023), ss. 1-98.

U.S Department of State. **Trafficking in Persons Report**, 2004.

U.S Department of State. **Trafficking in Persons Report**, 2017.

U.S Department of State. **Trafficking in Persons Report**, 2020.